

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ANABİLİM DALI**

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN KÜLTÜR KODLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

UMUT AYKUT

DANIŞMAN

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ ABDULLAH EROL

VAN - 2020

KABUL VE ONAY SAYFASI

UMUT AYKUT tarafından hazırlanan AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN KÜLTÜR KODLARI adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.		
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah EROL Anabilim Dalı, Üniversite Adı: Siyasi Tarih ABD, VAN YYÜ İİBF Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~		
Başkan: Unvanı Doç. Dr. Utku YAPICI Anabilim Dalı, Üniversite Adı: Uluslararası İlişkiler ABD. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İİBF Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~		
Üye: Unvanı Dr. Öğr. Üyesi Erkan AFŞAR Anabilim Dalı, Üniversite Adı: Siyasi Tarih ABD, VAN YYÜ İİBF Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~		
Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum		
Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum		
Tez Savunma Tarihi:	17/09/2020	
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum. Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü		

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (17.09.2020)

UMUT AYKUT

Yüksek Lisans Tezi

Umut AYKUT

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Eylül, 2020

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NİN KÜLTÜR KODLARI

ÖZET

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), 4 Temmuz 1776 tarihinde kurulduğundan itibaren dünyanın seyrine etki eden bir özelliğe sahiptir. Bu yüzden içinde barındırdığı dinamikleri iyi anlamak ve onların ne anlam ifade ettiğini doğru kavramak gerekmektedir. Göçmenlerin, büyük kısmının Avrupa kıtasından gelerek Amerika kıtasında yeni bir hayata başlamasıyla beraber kıtanın kaderi değişmiştir. Önce kıtanın yerli halkıyla savaşlar içine giren göçmenler, daha sonra kendilerini okyanusun diğer tarafından yönetenlere karşı durup ABD’yi kurmuşlardır. Farklılıkları içinde barındırsa da ortak bazı kültürel birliktelik sağlamak zorundaydılar. Sosyal, siyasal ve kültürel birlikteliği sürekli kılmak için çeşitli ortak düşünceleri ortaya çıkarmışlardır. Böylece kültür kodları ortaya çıkmış ve bu kodlar davranış biçimi haline gelmiştir. ABD’nin iç veya dış politikada birçok davranışının sebepleri bu kültürel kavramlar üzerinden değerlendirildiğinde daha anlaşılır bir hal almaktadır. Yönetimde dini etkileri dışarıda tutmak için yasalarla dini etkiyi sınırlasa bile, başkanlar ve yönetimde söz sahibi olan kişilerin dini etkilerden uzak durması son derece zor görünmektedir. Bu yüzden “Püritenler” olarak adlandıracağımız Hristiyanlar, ABD kurulduğu ilk günden itibaren devletin şekillenmesinde etkili olmuştur, daha sonra yasalarla dini etkiler uzaklaşsa bile söylemlerde devam eden bir dini etki göze çarpmaktadır.

Anahtar Kelimeler : ABD kültür kodları, siyasal kültür, deneyimler, demokrasi, lobicilik, püritenlik.

Sayfa Sayısı : XI+141
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Abdullah EROL

Master's Thesis

Umut AYKUT

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

September, 2020

THE CULTURAL CODES OF THE UNITED STATES

ABSTRACT

The United States (US) has a feature that has influenced the course of the world since its inception on July 4, 1776. So it is necessary to understand the dynamics it contains well and to understand what it means to them correctly. The fate of the continent has changed since the majority of migrants came from the European continent and began a new life on the Americas. First, the migrants who fought wars with the locals of the continent then stood up to those who ruled themselves from the other side of the ocean and set up the US. They had to provide some common cultural union, even though they were in their differences. They have revealed various common ideas in order to sustain social, political and cultural unity. Thus, the culture codes have emerged and these codes have become a form of behavior. The reasons for many behaviors of the US in domestic or foreign policy are more understandable when evaluated through these cultural concepts. Even if the US limits religious influence with laws to exclude religious influences in the administration, it seems extremely difficult for presidents and people who have a say in the administration to avoid religious influences. Therefore, Christians, whom we will call "Puritans", have been instrumental in shaping the state since its inception, and then there is an ongoing religious influence in discourse, even if religious influences are removed by law.

Key Words : US cultural codes, political culture, experiences, democracy.
Quantity of Page : XI+141
Supervisor : Asst. Prof. Abdullah EROL

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	X
ÖNSÖZ	XI
GİRİŞ	1
1. TANIMSAL İFADELER	7
1.1.Kültür Nedir?	7
1.2.Kültür Kodu Nedir?.....	8
1.3.Kültür Kodunun Unsurları Neler Olabilir?.....	9
1.3.1.Tarihsel Deneyimler	9
1.3.2.Coğrafya ve İklim	10
1.3.3.Din.....	13
1.4.Pozitif ve Negatif Kültür Kodları Nelerdir?	14
1.5.Küreselleşme Nedir?	15
2. AMERİKA KITASININ KEŞFİ, KOLONİLEŞMESİ VE ABD’NİN KURULUŞU.....	17
2.1.Amerika Kıtasının Keşfi ve Kolonileşme Süreci	17
2.1.1.Amerika Kıtasının Keşfi.....	17
2.1.2.Kolonileşme Süreci	21
2.2.ABD’nin Kurulması	23
2.2.1.Philadelphia Kongreleri (1774-1776).....	24
2.2.2.Amerikan Devrimi	24

2.2.3.ABD Anayasasının Oluşumu.....	27
3. ABD DENEYİMLERİ: DEMOKRASİ, SİYASAL YAPI, SİYASAL KÜLTÜR, DİN VE EKONOMİ.....	30
3.1. ABD’de Demokrasi	30
3.2. ABD’nin Siyasal Yapısı ve Siyasal Kültürü.....	34
3.2.1.ABD’nin Siyasal Yapısı	34
3.2.1.1.Başkanlık Sistemi	35
3.2.1.2.Yasama Organı: Kongre	36
3.2.1.3.Yargı Organı: Mahkemeler	36
3.2.2. ABD’nin Siyasal Kültürü	37
3.2.2.1. ABD’de Baskı Grupları ve Lobiler.....	37
3.2.2.1.1. Baskı Grupları	37
3.2.2.1.2. Lobiler	38
3.2.2.2.ABD’de Bireysel Silahlanma	42
3.2.2.3.ABD’de Basın Özgürlüğü ve Faydaları	49
3.3.ABD’de Din	52
3.3.1. Sözleşme (Ahit) Teolojisi	55
3.3.2.Dinin Politik Kültür Üzerine Etkileri.....	56
3.3.3.Dini grupların Siyaset Üzerindeki Etkisi.....	57
3.3.4.Dinin Dış Politikaya Olan Etkileri	58
3.4.ABD’nin Ekonomisi	59
3.4.1.ABD’de Ekonomik Krizleri	63
3.4.1.1.1929 Buhranı	63
3.4.1.2.2008 Krizi	64
4. KÜRESELLEŞME, AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİ VE AMERİKAN POLİTİKALARI VE RAKAMLARLA ABD.....	66
4.1. Küreselleşme	66

4.2.Amerikan Milliyetçiliği	69
4.2.1.Rodeo Miti ve Kovboy	74
4.2.2.ABD’de Kölelik	76
4.3. ABD Politikaları.....	81
4.3.1.ABD’nin Güç Merkezi Olması.....	81
4.3.1.1.Vietnam Savaşı ve Etkileri.....	86
4.3.1.2.11 Eylül ve Etkileri.....	87
4.3.1.3.Yumuşak Güç.....	90
4.4.Başkanlar ve Dönemler Özelinde Amerikan Politikalarında Etkin Olan Düşünceler ve Düşünürler	92
4.4.1.Mccarthy Dönemi ve Cadı Avı	97
4.4.2.Komünizm Karşıtı Politikalar: Triuman Doktrini, Marshall Yardımı ve NATO’nun Kurulması	98
4.4.3.Savaş-Barış Denkleminde ABD	100
4.4.4.Soğuk Savaş Sonrası ABD Düzeni	102
4.4.5.Mcdonalds’ın Moskova’da açılması ve Metallica’nın Moskova Konseri	103
4.4.6. Soğuk Savaş Döneminden Oğul Bush Dönemine Dış Politika Kodları.....	104
4.4.7. Barack Obama Dönemi Dış Politika Kodları	107
4.4.8. Donald Trump Yönetimi ve Dış Politika Kodları.....	110
4.5.ABD’yi Rakamlarla Tanımlamak	117
5. ABD KÜLTÜR KODLARI.....	122
5.1. Amerika Bağımsızlık Bildirisi ve Kültür Kodları	122
5.2. ABD Milliyetçiliği ve Kültür Kodları	123
5.3.Seçilmiş Toplum, Monroe Doktrini ve Açık Yazgı Fikirleri Işığında Kültür Kodları	124

5.4.Dinin Kùltür Kodları Üzerine Etkisi	125
5.5.ABD Politik Kùltür Kodları.....	126
5.6.ABD Tarzı Yayılmacılık ve Kùltür Kodları	127
SONUÇ	128
KAYNAKÇA	131
ÖZGEÇMİŞ	
TEZ ORİJİNALLİK RAPORU	

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

ABD

Amerika Birleşik Devletleri

AET

Avrupa Ekonomik Topluluğu

AKÇT

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

DTÖ

Dünya Ticaret Örgütü

NATO

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

SSCB

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1: Ulusal Silah Birliği'nin Lobicilik Faaliyetlerine Ayırdığı Paranın Yıllara Göre Dağılımı.....	44
Şekil 2: Ateşli Silahlar Üretimi (1989-2017)	45
Şekil 3: Ateşli Silah Üreticilerinin İhracat Oranları (1989-2017)	46
Şekil 4: 2014-2018 Yılları Arasında Silahlı Cinayet Oranları	47
Şekil 5: Bölgelere Göre ABD Nüfusu	117
Şekil 6: ABD'de Nüfusa Göre Eğitim Yüzdesi	118
Şekil 7: Yıllara Göre Suç Oranları	119
Şekil 8: 2002 Yılı İtibariyle Askeri Personel Sayısı	120
Şekil 9: ABD'nin Üretimde Teknolojiye Kayması	120

ÖNSÖZ

Bu çalışma, ABD'nin kültür kodlarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Günümüz dünyasının önemli güçlerinden biri olan ABD'nin iç ve dış politikadaki hareketlerinin arkasındaki sebepleri ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Abdullah EROL hocama teşekkürlerimi sunarım. Lisans döneminde bana olan desteklerini eksik etmeyen Doç. Dr. Utku YAPICI hocama teşekkürlerimi sunarım. Son olarak bu zorlu tez sürecinde ve tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Umut AYKUT

VAN 2020

GİRİŞ

Sürekli değişmekle beraber yaklaşık iki yüz ülkenin yaşadığı “dünya” farklı toplum, kültür ve inanışları içinde barındırmaktadır. Farklılıklar dünyanın temel bileşkesini oluşturmakla beraber bu farklılıklar etkili, güçlü ve güçsüz olmak üzere sınıflandırılabilir. Devletlerin, toplumların bu açıdan birbirinden önemli şekilde farklılıkları söz konusudur. Bu farklılıkların nereden kaynaklandığı araştırmalar için önemli bir çıkış noktasıdır. Bir ülkenin toplumsal, siyasal, kültürel farklılığının şekillenmesinde etkili olan unsurların neler olduğu ve bir devlet ya da toplum için bütün yaşanmışlıkların, deneyimlerin aynı anlam ve değerde olup olmadığı da bu araştırmaların önemli soruları içinde yer almaktadır.

Günümüz dünyasında uluslararası platformda güçlü- güçsüz ve etkili-etkisiz birçok devlet yer almaktadır. Hangi devletin niçin güçlü olduğu ya da güçsüz olduğu ve tarihte yaşamış olduğu deneyimlerin neler olduğu, bir araştırmacının problem olarak analiz etmeye çalıştığı sorulara cevap ararken odaklandığı konulardan biridir. ABD’ye bu açıdan bakıldığında günümüz dünyasında etkin bir yere sahip olduğu söylemek mümkündür. Ancak, bunu sağlayan etkilerin ne olduğunu kestirmek tam olarak kolay değildir.

ABD günümüz dünyasında uluslararası siyasette, sanayide, teknolojiye, ticarete ve kültürel sektörlerde (özellikle sinema alanında) en etkin devletlerinden biri olmayı başarmıştır. Federal bir hükümete sahip olan ABD nüfusunun yaklaşık 2.5 milyon yerlilerden oluşurken neredeyse %90’ından fazlası göçmenlerden oluşmaktadır. Bir göçmen ülkesi olan ABD’nin yüzyıllık bir zaman diliminde nasıl bir ivme kazandığı ve dünyanın önemli “devleri” arasına girdiği önemli bir konudur. Bu konuya hakim olmak için ABD’yi belli çerçevelere oturtarak analiz etmek gerekmektedir. Bu analiz sonucunda nasıl bu konuma geldiğini öğrenmek mümkün olacaktır.

Her devletin kuruluş sürecinde yaşanan sancıyı başka bir kıtaya devlet kurmak isteyen göçmenler de yaşamıştır. Göçmenlerin avantajları ve dezavantajları da bulunmaktaydı fakat yaşam tecrübeleri ve “Yeni Dünya” da koloniler halinde yaşadıkları onların devlet kurmasının ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Bu

doğrultuda hareket ederek devletlerini kuran göçmenler, devlet sahibi olmanın yetmeyeceğini düşünmüşler, bu devleti sürekli hale getirmenin yollarını da aramıştır. Bu yolları ararken inanışları ve deneyimleri baz almışlardır. Böylece demokrasiyi en iyi nasıl gerçekleştireceklerinin yollarını aramışlardır.

ABD 21. yüzyıla gelindiğinde dünyadaki en etkin güç olarak konuşlanmıştır. Ancak bu durum kurulduğu ilk dönemler için söylenemez. Bu gücün oluşmasındaki etkenlerinden bahsederken ABD'nin tarih ve deneyimleri şekillenmesinde hangi faktörlerin etkili olduğu önemlidir. Bu faktörlerin sürekliliği, etkililiği ve aktarılabirliği açısından ne tür kültür kodlarının olduğu önemli bir husustur. Bu çerçevede ele alındığında ABD, hem bulunduğu kıtada hem de dünyada çeşitli girişimlerde bulunarak dünyaya gücünü gösterme fırsatını yakalamıştır. Bununla birlikte arka planında yer alan çeşitli dinamikler, ABD'nin hareketlerinin biçimini belirlemektedir. Bu noktada kültür kodlarının önemi ortaya çıkmakta ve ABD'nin davranış biçiminin temellerinin hangi referans noktalarından çıktığı anlaşılmaktadır. Tarihi uzun yıllara dayanan birçok devlet için bu analizi yapmak daha kolay gözükse de ABD kurulmadan önceki Avrupa kıtası macerasından başlayan bir kültüre sahiptir, ancak o kültürün negatif taraflarını kıtada bırakarak kendi içinde işe yarar gördüğü deneyimleri Amerika kıtasına taşımış ve yeni kurulacak olan devletin şekillenmesini sağlamıştır.

a. Çalışmanın Arka Planı

Her toplumun şekillenmesinde bileşik bir bilinç kazanmasında ve bu bilinci kendisinden sonraki kuşağa aktarmasında etkili olan ve bir “kişilik”, aidiyet oluşturan faktörler vardır. Söz konusu faktörlerin o toplumun, devletin yaşanmışlıkları içinden hangisinin ön plana çıktığı ve bu faktörlerin referans aldığı tarihsel hususların, dini inanışların ve coğrafi yapının nasıl olduğu ile ilişkisinin ne olduğu önemlidir. Farklılık arz eden bu faktörlerin yoğunluk açısından benzeşik, birleşik ve tercih edilen yaşanmışlıkların o toplumun ya da devletin kültür kodlarını keşfetmede yardımcı olduğu söylenebilir. Bu çerçevede her toplumu veya devletin “kültlerinin” bilinmesini kolaylaştıran çeşitli kodlar vardır. Bu kodlar doğrultusunda ele alınacak çalışmanın çeşitli dinamikleri analiz ederken kolaylıklar sağlayacaktır.

b. Problem Cümlesi

Toplumların veya devletlerin birbirinden farklı oluşları bu entiteleri birbirinden ayırt etmeyi ve anlamayı kolaylaştırıcı bir faktördür. Bu tezin temel tartışma konusu ABD'nin günümüz dünyasında etkili ve güçlü konumundan yola çıkarak bir toplum ya da devlet olarak ABD'nin bu konumu hangi bileşik bilinç üzerinden gerçekleştirdiğine yönelik sorunu bulmaya yöneliktir. Söz konusu bu sorunun çözümlemesinde bir göçmen ülkesi olan ve dünya tarihi sahnesine geç çıkmakla beraber etkili ve güçlü olan ABD'nin siyasetini etkileyen faktörlerin yazılı metin taraması ve okumalar üzerinden yapıldı.

c. Araştırmanın Soruları

Bu araştırma aşağıdaki soruları cevaplamaya çalışmaktadır:

1. ABD'nin şekillenmesinde etkili olan kültür kodları nelerdir?
2. ABD'nin kültür kodları açısından olumlu deneyimleri neler olabilir?
3. ABD'nin tarih sahnesine geç çıkmasına rağmen başarılı olmasının arkasında yatan etkenler nelerdir?

d. Araştırmanın Amaçları

Bu araştırma aşağıdaki noktalara ulaşmayı amaçlamaktadır:

1. Kültür kodlarının günümüz ABD'sinin dünya siyasetindeki yerini ve etkisini tahlil etmeyi amaçlar.
2. ABD özelinde hangi kültür kodlarının daha etkili olduğunu araştırmayı amaçlar.
3. Kültür kodları açısından görünen ve bilinen unsurları çözümledikten sonra bu unsurların zayıf ve güçlü yönlerinin ne olduğunu bulmayı amaçlar.

e. Çalışmanın Önemi

Bu çalışmanın önemini kısaca şu şekilde ifade etmek mümkündür:

1. Bileşik bilincin, aidiyetin nasıl oluştuğunu ve ABD'nin dünya siyasetindeki yerini ve etkisini tahlil etme.
2. Çalışmanın kültür kodları kavramı açısından ABD'nin sosyal ve politik şekillenmesini anlamaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

f. Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmada Amerika'nın kültür kodlarının nasıl ortaya çıktığı ve temellerinin nerelere dayandığı konusu üzerinde durulacaktır. Ayrıca Amerikan kıtasına göçmenlerin gelmeden önceki yaşantılarından söz edilerek başlanmış daha sonra süreç içerisinde kıtanın değişen görünümünden de bahsedilmiştir.

Bu çalışma ABD'nin hem devlet hem de toplum olarak hangi kültür kodlarını keşfetmeye yönelik çabasına dair bütün değişkenleri kapsamaktadır. Çalışmada belli başlı bazı değişkenlerin alınması tezin kapsamını kontrol etmeye yöneliktir. Aksi takdirde kontrol edemeyecek kadar çok değişkenin varlığından söz edilebilir. Bununla beraber bütün bir kıtanın değil ABD'nin kuruluşu dikkate alınarak ve Avrupa'dan Amerika kıtasına yapılan göçlerin tarihi dikkate alınarak çalışma sınırlı tutuldu. Dolayısıyla çalışma Amerika kıtasına yapılan göçler ve ABD'nin kuruluşundan itibaren tarihi, coğrafyası, düşünsel deneyimleri ile sınırlı bir çerçevede ele alındı. Tarih ve olay açısından yapılan sınırlamanın temel gerekçesi dağınık ve gereksiz bilgilerin çalışmanın amacına uygun olmayacağı düşüncesidir.

g. Yöntembilim

ABD'nin kültür kodlarını bulmaya çalışan bu araştırmada, olguların deneyimler ve yaşanmışlıklar açısından ele alınıp ve nitel araştırma yöntemine uyarlanarak derinlemesine anlama sağlanmaya çalışılmıştır. Bilindiği gibi nitel araştırma vaka çalışmasını incelemeyi amaçlayan mevcut araştırmanın doğası için uygun olan konuyu ve açıklamayı algılamayı öngörür. Bu araştırmada kullanılan strateji; ABD'nin yaşanmışlıkları ve tarihi derinlemesine incelenerek nitel araştırma

yöntemi kullanıldı. Bu araştırmanın türü, verileri analiz etmek için bazı teoriler kullanarak daha genelden daha özele dedüksiyon yöntemi kullanıldı.

Vaka tetkikinde ana mülahaza, cazip olan bütün araçları ve verileri kullanarak ardışık birçok tetkik yapılarak doğru bir sonuca varılmaya çalışır. Böylece araştırmada mümkün olduğu kadarıyla konunun en iyi şekilde anlaşılması amaçlandı. Bu nedenle ABD'nin kültür kodlarının neler olduğu bu araştırma soruları içinde sıklıkla yer aldı ve bu sorulara cevaplar arandı. Araştırma, çeşitli yazarların çalışmalarının analizi, istatistiksel verilerin toplanması gibi birincil veya ikincil kaynaklar üzerinden gerçekleştirildi.

Bu çerçevede ABD'nin tarihi üzerindeki kaynaklar, ulusal ve uluslararası literatür, toplum sosyolojisi ve psikolojisi çalışmaları kültür kodları kavramı üzerinden düşünülerek tarandı. Bu çalışmada farklı araştırmalarda göz önüne alınarak öncelikle kültür kodları kavramının kavramsal sınırları üzerinde durularak bu kavram tanımlanmaya çalışıldı. Ayrıca bir göçmen ülkesi olan ABD'nin toplumsal yapısının nasıl şekillendiği tarih ve deneyimler açısından ele alınan konu çözümlenemeye çalışıldı.

h. Çalışmanın Organizasyonu

Çalışmanın ilk kısmında bahsi geçecek olan konu kuruluş dönemindeki sancılı süreç olacaktır. Bu sürede devletleşme konusunda ne gibi kültür kodlarına sahip olunacağıyla ilgili çeşitli temeller üzerinde durulmuştur. Bilindiği üzere Amerika çeşitli göçmenlerin bir araya gelerek oluşturduğu bir yapıya sahiptir. Bu yapının oluşturduğu toplum biçiminin kültür kodları ise dünyada dil, din, ırk gibi birleşimlerle bir araya gelen milliyetçiliklerden farklı bir görünüme sahip olmuştur. Bu görünüm üzerinden yola çıkarak Amerikan milliyetçiliği üzerine birkaç söz de söylenmeden geçilmemiştir.

Çalışmanın son kısmında ise dünyaya sirayet eden Amerikan toplumunun yapısı ile ilgili çeşitli çalışmalar görülmektedir. İç siyasetten, dış siyasete ve böylece tüm dünyaya hitap eden bir toplumun kültürünün yansımaları ile ilgili çeşitli konular üzerinde durulmuştur. Son kısımda ise dış politikayı yürüten belli başlı kişiler üzerinden ABD'nin dünyayı yönetme çabaları ve başkanların bu konudaki çalışmaları,

doktrinleri ve fikirleri üzerinden politik kültür kodları üzerinde durulmuştur. Böylece ABD'ye kültür kodları üzerinden bir bakış açısı kazandırarak devletin analizini kolaylaştırmayı amaçlayan bir yaklaşım izlenmiştir.

1. TANIMSAL İFADELER

1.1.Kültür Nedir?

Kültür, içinde birçok tanımı bulundurmakla birlikte Türkçe’de “ekin” anlamına gelmektedir. Kültür, düşüncenin, inancın, bazı duygusal ritüellerin bir araya gelerek oluşturduğu değerlerin kuşaklar arasındaki aktarımı anlamına gelmektedir. Kültürün oluşumu toplumun en küçük yapıtaşı olarak oluşan “aile”de başlamaktadır. Kişinin doğduğu ortam ve çevresinde gördükleriyle birlikte kişinin kültürü meydana gelmektedir. Bu sayede kişi topluma adaptasyon sağlarken bu kültürleri yaşayarak topluma aitlik hissetmektedir. Bu aidiyet duygusu ile birlikte kültürel aktiviteler kişi tarafından benimsenir ve yaşamın şekillenmesinde gözle görülür bir etki gösterir.

Kültür, kelimesini Türkiye’de ilk inceleyen Ziya Gökalp’tir. Gökalp’e göre kültür, bir arada bulunan toplum fertlerinin beraber oluşturdukları dayanışmadır (Gökalp, 1994: 25). Milletin; dini, hukuki, ahlaki, dili ve topluma ait olan diğer değerlerin bir araya gelmesiyle oluşan bir çatıdır. Sosyoloji alanının konusu olarak ele alınan “kültür” tanımsal olarak toplumun kural ve kaidelerle kendini ifade etmesidir (Aktan ve Tutar, 2007: 2). Toplumda kendini ifade eden kişilerin vazgeçilmezi olarak görülse de bireyler kendi iradeleriyle kültürlerinde çeşitli değişiklikler yapabilmektedir. Örneğin çeşitli kurallara ve inançlara bağlı bir ailede doğup büyüyen birinin, ailesinin tersi fikirlere sahip olması buna bir örnektir. Kültür, kişilerin ve toplumların sahip olduğu soyut fikirlerin somut deneyimlerle özdeşleşmesiyle bir araya gelmesi olarak da tanımlanabilir (Aktan ve Tutar, 2007: 2). Bu toplumlar sahip olduğu değerler, semboller ve simgeleri zamana yayarak kabul edip somuta indirgeyebilmektedir. Bu sayede kültür bir miras olarak aktarılmaktadır. Kültür, oluşturulduğu andan itibaren olduğu gibi gelecek nesillere aktarılmamaktadır. Bunun aksine kültür her yaşayış ve deneyimle birbirine giren farklı özellikleri barındırmakta ve onları değişime uğratmaktadır. Böylece kültür her nesil için büyük ya da küçük değişikliklere uğramaktadır. Bu çalışmada Amerikan kültürünü kazanılmış deneyimlerle bütünleştirmek amaçlanmaktadır, bu yüzden kültür kavramının anlaşılması önem arz etmektedir.

1.2.Kültür Kodu Nedir?

Bir toplumun kültürü üzerinden var olan tanım ve değerlendirmeleri yukarıda yaparak kültürün nasıl oluştuğu hakkında bir bilgi sahibi olduktan sonra “kültür kodu” kavramı üzerinden bir tanımlama gerekmektedir. Bir toplumun kişilerinin kimliklerinin dışı vurmasıyla birlikte, mikro düzeydeki kişinin, ailesine, sosyal çevresine, irtibatta olduğu kişilere ve bu silsile içindeki toplumu oluşturan ortak çatıya yani en makro düzeye kadar olan ilişkilerin dışı yansımasıyla ortaya çıkan değerlerin tümüne “kültür kodu” denilebilir. Kişi, kendi kimliğini çeşitli kültürel niteliklerin bir araya gelmesiyle kendini ifade etmektedir. Bunu ise toplumun gördüğü “pozitif değerler” üzerinden yapmaktadır (Erol, 2020: 152). Kişi bu kimliği oluştururken çeşitli kültürel ağırları bir araya getirmektedir, böylece kişinin kendi ifadesi ile toplumun kendini ifade şekli bir paralellik göstererek tamamen olmasa bile bir bütünlük sağlamaktadır.

Kültür kodu, pazarlama sektöründe oldukça sık kullanılan bir kavramdır. Bu kavramını sistemli olarak araştıran kişi Clotaire Rapaille’dır. Kültür kodunun analizi için psikolojinin bir dalı olan psikanalizden faydalanmıştır. Yani kısacası bilinçaltı üzerinden bir analiz yöntemi kullanarak, her kültürün kodlarının ayrı bir özelliği olduğunu söylemektedir (Erol, 2020: 152). Bu durum, uluslararası faaliyetleri bulunan çeşitli şirketlerin politikalarını da etkilemektedir. Örneğin, Müslümanların çoğunlukta olduğu bir yerde satış yapmak isteyen bir şirket “helal kesim et” sloganıyla ürünlerini satmaktadır. Toplumun kültürünü ve bilinçaltının analizleri dâhilinde hareket eden şirketler toplumda kabul görmeyi bu tür yöntemlerle başarmaktadır. Bunun yanında “kültür kodları” kavramı, toplumun davranışlarının temeline bakarak, toplumun etkilendiği noktaları bularak davranışlarını analiz etmeyi amaçlayan bir kavramdır (Erol, 2020: 152). Sosyal bilimlerde bir konu üzerinde kesin bir yargı belirtmek kolay görünmemektedir. Bu yüzden bir toplum analizi sonucunda elde edilen veriler o toplumun tamamını tanımlamak için yeterli olmayacaktır. Buradan yola çıkarak ABD’nin kültür kodlarını analiz ederken elde edilen veriler tam anlamıyla kişileri, toplumu, devleti ifade etmemektedir ancak toplumun analizini kolay hale getirmektedir.

1.3.Kültür Kodunun Unsurları Neler Olabilir?

Kültür kodunun unsurları, kültürel faaliyetlerde bulunan toplumun bir çıktısı olan ortak değerlerin bir araya gelmesiyle oluşan çeşitli kodlardır. Bu unsurlar: dil, din, ırk, mezhep, toplumsal geçmiş, semboller, simgeler, bayrak, marş gibi toplumun yaşantısında değerleri oluşturan değerlerin tümünün toplamıdır (B. Anderson , 2014: 26). Devletler, kuruldukları günden itibaren kendini tanımlarken çeşitli sembol ve simgelere gerek duymaktadır. Bunun gerekliliğin sebebi ise" toplumsal aidiyet" hissinin artarak toplumun bir araya gelmesini kolaylaştırmaktır.

Toplumların siyasi, ahlaki ve sosyal yönden şekillenmesini sağlayan etkin/pozitif faktörler, kodlar söz konusudur. Bu unsurlar içinde en baskın gelenleri tarihsel deneyimler, coğrafya, iklim ve dindir. Bu çerçevede bu kısımda en belirgin olabilecek üç kültür kodunu esas aldık.

1.3.1. Tarihsel Deneyimler

Bir toplumun tarihi aynı zamanda o toplumun geleceğe yönelik iş, işlem ve eylemlerinde hayallerini, çabalarını önemli şekilde etkiler. Toplumların bir araya gelerek ortak bir ulus bilincine sahip olması ile de geleceğe dair planları daha berrak bir hale gelmektedir. Ulusal bilincin oluşumunda ise dil ve buna bağlı olarak yazının, önemi ise yadsınamaz bir durumdadır. Toplumlar tarihsel kökenlerinin bir yere dayandırılmasıyla kendilik bilinçlerini pekiştirirler. Buna örnek verecek olursak Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmasının ardından toplumsal hafızayı diri tutmak için Etibank ve Sümerbank isimlerinde kurumlar açmıştır (B. Anderson, 2014: 26). Atatürk'ün bunu yapmasındaki temel amaç kendi kökenlerini uzak bir geçmişe dayandırmasıdır. Küçük veya büyük herhangi bir toplum kendini inşa etme ile ilgili faaliyetlerinde önemli oranda daha önceki akraba topluluklarının tarihte bıraktığı önemli deneyimler modellenir. Toplumun yeniden küçük ya da büyük (devlet olarak) organize edilmesinde cesaret verici olaylar dikkate alınır. Bu olaylar dizini kazanılmış bir savaş, yapılmış bir icat, edinilmiş bir beceri şeklinde olabilir. Yani kısaca, toplum tarihsel bilince ihtiyaç duymaktadır

Dışardan bakıldığında bir toplumun temel özellikleri olarak bilinen bu unsurlar olumlu ya da olumsuz olaylar dizini şeklinde tanımlanabilir. Bununla beraber önemli tarihsel deneyimler o toplumun sonraki çağlara kendisini modellemesi için önemli kültür kodları olarak karşımıza çıkar. Fransız Devriminin kendi toplumuna ve dünyaya önemli etkisi şüphesiz Fransız toplumu için geleceğe yönelik tasarımlarda önemli bir motive aracıdır. Alman toplumu için I. ve II. Dünya Savaşı bir tarihsel deneyimdir. Bu deneyim Alman kuşakların beklentilerine göre model olma ya da dışlanma, unutulma gibi bir işleve sahiptir. Savaşların toplumların tarihsel deneyimleri üzerinde olumlu ya da olumsuz etkileri bulunmaktadır. Almanlar için II. Dünya Savaşı başlangıç ve sonuç itibarıyla olumsuz bir etkiye sahiptir, çünkü Adolf Hitler'in başlatmış olduğu büyük savaş, içinde etnik kıyımlardan, başka toprakları ilhak etmeye kadar birçok unsuru barındırmaktaydı. Ancak Almanlar savaştan mağlup taraf çıkmaları dolayısıyla cezalandırıldılar. Tarihsel bir deneyim olarak olumsuz bir yere sahip olan bu savaş ile Almanların toplumsal hafızasında bir yara olarak II. Dünya Savaşı durmaktadır.

Tarihin, bir diğer özelliği ise toplumlarda kimlik oluşturma görevini üstlenmesidir. Modern toplumlardan, kabile toplumlarına kadar neredeyse bütün toplumlar tarih ile kimlik oluşturmaktadır (Demircan, 2007: 87). Tarih bilmek, iktidarlar için de son derece önemli bir yere sahiptir. Topluma etki etmiş çeşitli tarihleri, tekrar milletin önüne koyarak karar alma mekanizmalarında çoğunluğu arkalarına almalarını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra başka toplumların tarihini bilmek, o topluma karşı dış politika üretmenin kolaylaşmasını sağlamaktadır. (Demircan, 2007: 87).

1.3.2. Coğrafya ve İklim

Sosyal bir yaşama sahip olan insanın, yaşama biçimi ve başka topluluklarla olan ilişkileri birçok etken ile oluşmuştur. Fakat coğrafya ve buna bağlı olarak iklim bu faktörlerden en önemlileri arasındadır. Coğrafya ve iklim, büyük güçlerin oluşmasında ve bu güçlerin sahip olduğu teknolojilerin gelişmesinde etkiye sahiptir. Toplumlara sahip olduğu güçlerini, coğrafyalarının el verdiği doğrultuda kullanabilmektedir. İlk medeniyetlerin kurulduğu yerlere bakarak bu durumu daha anlaşılır hale getirebiliriz. İlk yerleşmeler dünyanın dört tatlı su kaynağına yakın

yerlerde olmuştur. Modern Irak'ta Dicle ve Fırat nehirleri boyunca; Hindistan'da İndus Nehri boyunca; Çin'de Yangtze Nehri ve Sarı Nehir boyunca; Mısır'da Nil boyunca bölgeler çeşitli medeniyetlerin beşiği olmuştur (Davis, 2005: 15).

Tatlı su kaynaklarına yakın yerlerde yaşamak son derece insani bir eğilimdir. Avcı-toplayıcı toplumdan, tarıma dayalı yaşantıya geçen insan için su vazgeçilmezdi. Bu yüzden, su kaynaklarına yakın oldukları yerlerdeki nehirlerin yıl içindeki değişimine göre yaşantılarını sürdürmüşlerdir (Davis, 2005: 12). Birçoğu, nehirdeki sel ve taşmaların tarımdaki tahribatlarını engellemek için takvimi bulmuş olmalıydı. Nehirlere yakın yaşamının bir başka kolaylığı ise uzak yerlerden kanallar yoluyla suyu taşımak gibi bir sorun olmamasıdır. Bitki ve hayvan çeşitliliği de fazla olduğu için yiyeceğe olan erişim de kolaylaşmıştı. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda medeniyetlerin doğmasına bir zemin hazırlasa da tam anlamıyla medeniyetlerin doğuşunu buna bağlamak doğru olmayacaktır ancak coğrafya bu medeniyetlerin nerede doğacağını bir şekilde belirlemiş bulundu.

Coğrafya insanın yaşantısına büyük ölçüde etki etmektedir. Denize yakın bir yerde yaşayan bir insanın deniz ürünlerini daha çok tüketmesi ya da verimli topraklara sahip bir yerin iklim koşullarının da tarım yapmaya yatkın olması dolayısıyla bu bölgelerde sebzenin daha çok tüketilmesi gerçekleşebilir. Bunun yanında yükseltisi fazla olan bir yerde yaşayanların hayvansal gıdalar tüketmesi de coğrafyanın etkisiyle olmaktadır. Bu durum sadece yeme-içme ile sınırlı değildir. Coğrafya ve iklim bir yerdeki mimari yapılara, giyinme tarzına hatta konuşmadaki ince farklılıklara da sebep olabilmektedir. Toplumların folklorunda da etki sahibi olduğunu ise şu şekilde örnek verebiliriz. Sıcak iklimlerde yaşayan toplumların folkloru daha ağır seyrederken soğuk iklimlerde yaşayanların oynadıkları oyun daha hızlı olmaktadır. Sıcak iklimlerde yaşam daha ağır işlemekteyken, soğuk coğrafyada yaşayanlar daha çok ısınma ihtiyacı hissettiği için daha hızlı hareket etmek zorundadır. Ayrıca coğrafya siyasi sistemlerinde şekillenmesinde önemli etkiye sahiptir. İngiltere'nin mutlak monarşi olmaması karada komşularının olmaması ile açıklanırken Fransa'nın güçlü ve merkezîyetçi bir monarşîye sahip olması Fransa'nın karadan sınır komşularının çok olmasına bağlıdır.

Siyaset-coğrafya ilişkisi ise siyasetin var olma sebebi olan insan ve toplumun gereklerinden ortaya çıkmıştır. Bu yüzden dolaylı da olsa siyaset ve coğrafya birbiriyle ilişki içindedir (Karnıbüyük, 2019: 171). Coğrafya, üzerinde oldukça etkili olan birçok etken vardır. Bu etkenler ise coğrafyaya benzeşik bir şekilde dağılmamıştır. Bu durum da insan ve toplumu tarihsel süreç boyunca etkilemiştir. İnsanın doğayla olan mücadelesinde, teknolojinin gelişimi ile birlikte sorunların üstesinden gelmek daha kolay hale gelmiştir (Karnıbüyük, 2019: 169). Fakat coğrafya-siyaset ilişkisinde coğrafyanın toplum üzerindeki etkisi ise güç üzerinden incelenmektedir. Söz konusu olan ilişki ise insanların bir arada yaşaması dolayısıyla siyaset ve güç unsurları doğmuştur (Hacısalıhoğlu, 2006: 4-5). Bu çerçeveden yola çıkarak toplulukların oluşturduğu devletler ise coğrafyanın sağladığı kaynaklarla jeopolitik bir öneme sahip olmaktadır. Jeopolitik, teknolojinin gelişmesiyle var olan önemini yitirmiş görünse bile “güç” sahibi olan bir devletin coğrafi olarak istediği kaynak ve unsurlara sahip olması devletlerin güçlenmesini sağlamıştır. Böylece devletler güçlenmek için en önemli basamağa sahip bir duruma gelmişlerdir. Ancak, coğrafi kaynaklara sahip olmak tek başına güç unsuru olmayı sağlamamaktadır. Ortadoğu’da petrol zengini olan birçok devlet bulunmaktadır, ancak bu devletler dünya gücü konumunda değildirler.

Coğrafyanın genel olarak insan ve toplum üzerindeki etkilerinden sonra coğrafya özelinde iklim konusuna bakmak gerekmektedir. İklimin, insan üzerindeki etkisinden ilk olarak Aristo bahsetmiş, O’na göre sıcak ve soğuk iklimlerde yaşayanların bazı iyi ve kötü yanlarından bahsetmiştir (Kışlalı, 1987: 27-28). İbni Haldun ise Aristo’nun çalışmasını alıp daha sistemli hale getirmiştir. Haldun’a göre ılıman iklim kuşağında yer alanlar din, ahlak ve görüntü açısından diğer iklimde bulunanlara göre daha ileride olduğunu savunmuştur (Kışlalı, 1987: 28). Sıcak ve kıyı kesimine yakın yerlerde yaşayanların daha yumuşak mizaçlı olduğundan bahsederken, çok soğuk iklimlerde yaşayanların ise daha sert mizaçlı olduklarından bahsetmektedir. İklimin bu özelliğini keşfeden düşünürlerin söylediklerinin haklılık payını görmezden gelmek doğru olmayacaktır. Çünkü Haldun’un da bahsettiği gibi iklim insan yapısını belirleyen başlıca faktörlerin başında gelmektedir.

İklimin, siyaset üzerine etkileri ise toplumsal ve siyasal yapıların nasıl şekillendiği iklimin çeşitliliği ile paralel devam etmektedir. Buna örnek olarak, Sovyet

Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasıyla Rusya'nın coğrafyasına benzer özellik gösterenler Rusya'ya bağlı kalırken, coğrafyası farklı yapıda olanlar ise ayrılma kararı almıştır (Göney, 1979: 137). Bu durum toplumların siyasal yönelimlerin belirlenmesinde de bir paralellik göstermektedir. İklimin doğrudan etkilerinin yanında dolaylı etkileri de bilinmektedir. Soğuk iklim kuşağında yaşayanların, kıt kaynaklara sahip olması dolayısıyla ekonomileri büyüme sorunu yaşarken, ılıman iklime sahip toplumlarda kaynakların artmasıyla ekonomileri daha hızlı büyüyüp gelişmektedir. ABD'yi şimdiye kadar anlatılan konular çerçevesinde değerlendirdiğimizde ise iklim ve coğrafyanın etkisiyle büyük güç olma yolunda bir alt yapıya sahip olduğunu görmek mümkün olacaktır. Amerikan kıtası, Avrupa kıtasına göre daha az insan tahribine uğramıştı. Bu durum göçmenlere avantaj sağlamış var olan kaynakların kullanımı için hızla hareket edilmiştir.

1.3.3. Din

Din insan toplumunda önemli bir yer tutar. Din, ekonomik ve siyasi boyutlar da dâhil olmak üzere toplumun hemen hemen tüm yönlerini etkiler, yönlendirir ve kontrol eder. Bu nedenle İnsan davranışlarını, sosyal anlamda ahlakını vb. formları önemli ölçüde etkiler. Din toplumların kabiliyetinin gelişmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin Konfüçyüsçülük bir din ya da bir ahlak olarak itaati geliştirir (M. Arslan , 2008: 65). Bu küçük veya en büyük organizasyonlara varana değin toplumun disiplinli şekilde çalışmasını sağlar.

Toplum-din ilişkisi ise en az insanlık tarihi kadar uzak bir geçmişe sahiptir (Keskin, 2004: 8). Dinler toplumların hayat biçimini belirlemekle beraber toplumdaki birçok görüş ve fikrin temelini oluşturmaktadır. Din ile insan arasındaki ilişkide duygusal bir unsur vardır. Din ile insan arasında iç ve dış unsurlar vardır. Duygusal unsurlar ise fikirleri düşünceler ve duyguların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır ve bu faktörler iç dinamikleri barındırmaktadır. Bunun yanında dini törenler, aktiviteler ve ayinler pratik faaliyetlerdir. Bu faaliyetler ise dinin dış faktörleri olarak gösterilebilir (Nath, 2015: 83).

Din, sosyal yaşamda olduğu gibi sosyal kurumlarda da son derece önemli bir yere sahiptir. Hiç kimse, dini kurumların; sosyal, ekonomik ve politik etkilerini

yadsıyamaz. Fakat bu kurumların bazen dini kurumlara etki ettiğini de gözden kaçırmamak gerekmektedir. Dinin mühim olan yönü duadır ve toplumun farklı sınıfından insanlar dua ve ibadetler için dini kurumların çatısı altında bir araya gelmektedir. Bir araya gelen inananlar arasında ortak duygu ve dostluk yaratan düşünceler doğmaktadır (Nath, 2015: 83). Bu birliktelikler bazen toplumun menfaatlerini gözetken girişimlerde bulunarak toplum çıkarlarını gözetmektedirler. Dini kurumların çatısı altında bir araya gelen farklı türden insanların evsizler, yardıma ihtiyacı olanlar için de çeşitli faaliyetlerde bulunduğunu söylemek mümkündür.

Dinin bu etkileri göz önünde bulunduğunda toplumların oluşumunda son derece önemli bir rolü üstlendiğini görmekteyiz. Din için bir tanımı Şerif Mardin yapmıştır. Mardin din: “İnsanlara çevrelerindeki dünyayı özel gözlüklerle görmeyi sağlayacak kavramsal görüş imkânları sağlamaktadır (Mardin, 1995: 65).”

Bu tanım ile dinin işlevi, günlük yaşamına devam eden insanın birçok anında dinin varlığını hissederek yaşantısına devam etmesiyle gerçekleşmektedir. Dinin bu boyutu ile değerlendirdiğimiz insan yaşamı üzerindeki etkisi siyasete de etki etmiş ve siyasetin oluşmasında yer alan kurumların içyapılarını da etkilemiştir. Böylece din, siyasal kurumların şekillenmesinde yer alarak kendine yer bulmuştur. Din böylece kültür kodlarında etkili bir hale gelmiştir

Çalışmamızın kapsamı içinde olan dinin kültür kodları üzerindeki etkisi ABD özelinde değerlendirilecektir. Dinin, bir devletin kurulmasında ve yapılanmasında ne denli önemli olduğunu çalışmanın ilerleyen kısımlarında görebilirsiniz.

1.4.Pozitif ve Negatif Kültür Kodları Nelerdir?

Toplumların tarihsel deneyimleri ve diğer faktörlerin oluşturduğu kodlar her zaman aynı etkiye sahip olmayabilir. Herhangi bir toplumun bir savaştan elde ettiği başarı ya da yenilgi o toplumun tarihsel hafızasında aynı yankıyı yapmamaktadır. En küçük aile ve en büyük devlet olmak üzere hiçbir toplum tarihteki bir yenilgisini ya da kötü hatırasını yeni yetişen kuşaklarına olumlu bir model olarak aktarmaz. Dünya tarihine bakıldığında bir toplum kendisiyle ilgili olumsuz gördüğü bir fenomeni kendi çocuklarına hatırlatacak ve özgüvenlerini yıpratmak şeklinde ifşa etmez. Yani teknoloji üretirken, köprü yaparken, havalimanı açarken yenilmiş bir komutan ya da padişahın

adını bu tesisler ya da işler için kullanmaz. Dolayısıyla her toplum genel olarak pozitif hatıralarını model olarak sunmaya çalışır. İşte bu kodlar pozitif kodlar olarak ortaya çıkar.

Toplumun ve insanların hatırlamadığı olaylar ve kişiler ise negatif kültür kodları olarak bilinir. Bununla beraber bazen kültür kodları pozitif veya negatif olmasını konjonktürde belirleyebilir. Örneğin Benito Mussolini'nin dünya tarihinde diktatör olarak bilinmesi İtalya toplumu için negatif bir kod olarak görünmekle beraber ileriki kuşakların bütün dünyaya meydan okuyan bir lider olarak model alıp almayacağı tamamen günün şartları ile ilgili bir durumdur. Rus toplumu için de Lenin'in varlığı hem pozitif hem de negatif bir kültür kodu olarak değerlendirilebilir. Örneğin Vlademir İlyiç'in (Lenin) ölümünün 92. Yıl dönümünde Profesör Mihail Kovalçuk'un okuduğu şiirde Lenin'in sadece bir lider olmadığı aynı zamanda bir düşünce akımını da yönettiğini söylemekteydi. Bu sözün ardından Putin araya girmiş ve Lenin'in yaptıklarını eleştirmiş ve Sovyetler Birliği'nin çöküşüne sebep olduğunu dile getirmiştir (Türkrus, Erişim Tarihi: 15.01.2020). Görüldüğü gibi Profesör Mihail, Lenin'in kişiliğine önem atfederken; Putin ise tam tersi bir görüş sergilemektedir. Bu durum sadece Ruslar için geçerli bir şey değildir, bütün toplumlarda kişiler veya değerler dönemsel olarak değişmektedir.

ABD, pozitif ve negatif kültür kodlarına sahip olmakla beraber bu durum diğer devletlerde olduğu gibi ABD için de aynı sonuçları getirmektedir. Fakat çalışmamız ABD kültür kodlarından bahsederken tartışmaya açık olan konulardan çok genel kabul gören kodlar üzerinden giderek daha objektif sonuçlar elde etmeyi amaçlamaktayız.

1.5.Küreselleşme Nedir?

Küreselleşme, birçok tanımlamaları içinde barındırmasına karşın bu olgunun ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak, küreselleşme ile ilgili mal, hizmet ve sermayenin gelişen teknolojinin etkisiyle ulusal olanın dünyaya aktarılması olarak tanımlanabilir (Eşkinat, 1998: 36). 1833 yılında ilk kez William Foster "Dünya Üzerindeki Kaynakların Dağılımı ve Kullanımı" adlı makalesinde küreselleşmeden bahsetmiştir (Kıvılcım, 2013). Küreselleşmenin ilk olarak ekonomik bir kavram olarak ortaya çıktığını görmekteyiz, ancak bu kavram zamanla sadece ekonomik bir boyutta

olmadığını bunun yanında kültürel, sosyal ve siyasi taraflarının da olduğunu görmekteyiz. Bu yüzden küreselleşme kavramı bu çalışmada önemli bir yere sahiptir. Küreselleşme, bir toplumdan yola çıkarak önce tüm ulusa sonra dünyayı etkisine alan bir etkiye sahiptir. Bu yüzden dünyanın küreselleşmesiyle beraber çeşitli kültür öğeleri yerel olma özelliğini yitirip, başka toplumlar tarafından da yaşatılabilmektedir. Örneğin yeme-içme alışkanlıkları teknoloji ve iletişimin az olduğu çağlarda yerel bir özellik taşıyorken, günümüz dünyasında birbirinden haberdar olan toplumlarda alışkanlıklar birbirine yaklaşmaktadır. Böylece kürenin genelinde ortak bazı kültür değerlerinin ortaya çıktığını görmekteyiz. Bunun yanı sıra bu etkileşimler toplumlar pozitif ve negatif etkiye de sebep olmaktadır. Pozitif etkisi, bir toplumda var olan alışkanlıklar başka toplumlarca benimsenir ve o alışkanlık insanlara kolaylık sağladığı için dünyada kabul görebilmektedir. Ancak küreselleşmenin etkisiyle ölmeye yüz tutmuş diller, gelenekler ve kültürel bazı ritüeller yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmektedir.

2. AMERİKA KITASININ KEŞFİ, KOLONİLEŞMESİ VE ABD’NİN KURULUŞU

2.1.Amerika Kıtasının Keşfi ve Kolonileşme Süreci

Amerika’nın keşfinden önce kıtada yaşayan birçok yerli uygarlık vardı. Bu uygarlıklar yüzyıllarca bu topraklarda yaşamışlardı. Çalışmanın konusu olmaması dolayısıyla bu uygarlıklar hakkındaki çalışmalar daha sonraya bırakılacaktır.

2.1.1. Amerika Kıtasının Keşfi

Amerika kıtasının keşfi öncesinde büyük oranda yerli halkın yaşadığı kıtanın çeşitli deneyimlere sahip olduğu bilinmektedir. Kızılderili olarak isimlendirilen Amerika kıtasının yerel insanı, kıtadaki önemli medeniyetlerin mimarı olmuştur. Bu medeniyetler çoğu zaman birleştirici ve barışçı fikirlerin gelişmesine de katkı sağlamıştır. Örneğin yaşamı hakkında çok az bilgi bulunan Deganawidah, barıştırıcı bir fikre sahipti. Deganawidah Kızılderili topluluklar arasındaki anlaşmazlıkları çözümledi. Deganawidah beş topluluk (Seneca, Cayuga, Onondaga, Oneida, Mohawk) mensubu olarak da görülmemekle beraber bu toplulukları barıştırmak için çalışmalar yapmıştır. Bu yüzden onların birbiriyle savaşmak yerine ittifaklar kurmasına aracılık etmiştir. Deganawidah ulusların ayrı ayrı güçsüz oldukları ancak bir arada güçlü olabilecekleri fikrini empoze etmeye çalışmış ve bunun için mücadelelerde bulunmuştur (Mann, 2018: 377-379). Ancak Amerika’nın keşfinden sonra artık hiçbir şey istenildiği gibi olmamıştır. Keşfin başlaması itibariyle yerli halkların hayatları değişmiş ve var oldukları yerde yabancı konumuna düşmelerine sebep olmuştur. Çalışmamızın kapsamına girmeyen yerlilerin yaşantısı başka bir çalışmaya bırakılmakla birlikte, keşif sonrası kıtanın durumu değişmeye başlamıştır. Kristof Kolomb’un keşfi sonrası artık Amerika’ya göç başlamıştır. Bu göçler kıtanın sahip olduğu ganimetler sayesinde Sömürge devletlerinin iştahını kabartmaktaydı. Bu yüzden keşiften itibaren kıtaya İngiltere, Fransa, İspanya, Portekiz gibi büyük güçler akın etmişlerdir.

Amerika’nın bilinen kâşifi Kristof Kolomb’dur, çünkü Kolomb keşiften sonra Amerika’ya geliş güzergâhını ve Amerika’nın konumunu unutmamıştır. (Kurtuluş,

2005) Ayrıca Kolomb'un Amerika'yı keşfinin tarihi olan 1492 yılı, bu keşfin ilk olmadığını yeniden keşif olduğunu öne sürenler de vardır. Bu keşfin kendileri tarafından yapıldığını iddia edenler ise: Araplar, Basklar Çinliler, Fenikeliler, Fransızlar, Galliler, Hintliler, Hollandalılar, İspanyollar, Katalanlar, Polinezyalılar, Portekizliler, Romalılar ve Türklerdir. Kolomb öncesi ve sonrası dememizin asıl sebebinin Kolomb'un tekrar gitmesiyle bağdaştırmak gerekmektedir. Diğer toplulukların iddialarının haklı taraflarının olmasının yanı sıra keşiften sonra tekrar oraya gidemedikleri için keşfin sahibinin onlar olduğunu iddia etmek doğru bir tutum olmayacaktır. Kolomb, keşfettiğinde aslında Amerika'yı Hindistan sanmıştır. Bu yüzden Kolomb ismi verilmemiş yerine Amerigo Vespucci ismi verilmiştir (Zweig, 2013: 36).

Kolomb nasıl oluyor da keşfi başarıyor diye bakıldığında ise bunun temelini oluşturan bir takım gelişmeler vardı. Kolomb keşifte Amerika'yı gösteren bir haritaya sahipti ve gemileri Amerika'ya götürecek teknolojik gelişimi de Leonardo Da Vinci gibi bilim adamlarına borçluydu (Erdem, 2014).

Kolomb sömürmek için mi gitti? Yoksa orayı görmek, öğrenmek için mi gitti? Bu sorunun cevabı keşiften sonra yaşananlarda gizlidir. Amerikan tarihini araştırdığımızda gördüğümüz şey göçmenlerin oraya birbirinden farklı görünen, farklı gayeleri olan, farklı ilkeleri olan insanlardı. Buna karşın hepsi benzer durumda bulunuyordu. Dil, başlı başına en önemli birleştirici güçtür. Bu güç göçmenlerin genelinin aynı dili konuşmasıyla kullanılmıştır. Yüzyıllardır parti mücadeleleriyle kışkırtılmış ve gruplaşmanın gittikçe yasalarla koruma altına alınmasıyla beraber bu ortamda siyaset eğitimi almışlardı. Bununla birlikte Hristiyan dünyanın içindeki dinsel çekişmelerin tam ortasında olan Britanya bununla uğraşıyordu. Bununla birlikte, sadece İngilizlerin bu durumda olduğunu söyleyemeyiz, çünkü Avrupa'nın birçok kentinde aynı durum görülmekteydi. Amerika'ya göç edenlerin büyük çoğunluğu İngilizlerden oluşsa da Alman, İsveçli, Hollandalı, Fransız Hügenotlar, Güney Afrika'dan getirilmiş köleler, İspanyol, Portekiz, İtalyanlar bulunmaktaydı (ABD Ankara Büyükelçiliği ve Türkiye'deki Konsolosluklar, 2020). 1680'e kadar olan dönemde İngilizlerin yoğun bir göçü olduğunu görmekteyiz fakat bu tarihten sonra göçler farklı yerlerden olmuş ve bu göç edenlerin birçoğu yoksulluktan, toplumda kimliklerinin kabul görmemesinden, kendilerini ifade edememelerinden dolayı

Amerikan kıtasına göç etmişti. 1690 yılına geldiğimizde 250 bine yakın göçmenin kıtaya geldiğini görmekteyiz, 1725 yılına geldiğimizde ise nüfus 2,5 milyon dolaylarına gelmiştir (ABD Ankara Büyükelçiliği ve Türkiye'deki Konsolosluklar). Böylece kıtaya her gelen grubun farklılık gösterdiğini görmekteyiz. Farklı yerlerden gelen ve farklı amaçlarla gelen bu topluluklar daha sonra eyaletlerin kültürlerini oluşturacaktı. Bunun yanı sıra göç ettikleri yerlerin farklı coğrafik yapısından dolayı ilgi alanları değişti mevcut şartlar üzerinden çeşitli ekonomik faaliyetlere başlamışlardı. Buna örnek olarak New England eyaletinde kışlar uzun sürdüğü için topraklarında tarıma dayalı bir faaliyet yapılmamakta, bölgenin sularını kontrol altına alarak kereste üretimi ile gemi yapımına yönelik işlerle uğraştılar (ABD Ankara Büyükelçiliği ve Türkiye'deki Konsolosluklar, 2020).

Amerika kıtasına göçen Avrupalıların birbirleri üzerinde bir üstünlüğü yoktu bu yüzden demokratik bir ortam kurmak, yerleşik bir topluma göre daha kolay olmuştur. Ayrıca Amerika'ya göçen insanlar mutlu değillerdi ve fakirlik içindeydiler, bütün bunlar ise göçmenlere tanınan eşitliğin en iyi garantisi olmuştur. Amerika'ya sonradan giden senyörler sınıf ayrımı oluşturmaya çalışsa da başarılı olamamışlardır. Çünkü Amerika'da toprak aristokrasisinin reddi mutlaktı. Göçmenler, Britanya'da ilkesel olarak sert bir yapıdaki Püriten mezhebine mensuplardı. Püritenlik, başlı başına dinsel bir doktrin olmamakta aynı zamanda cumhuriyetçi ve demokratik teorileri de içinde barındırmaktaydı (Tocqueville, 1835: 58). Püritenler Britanya kraliyetinin baskısından o kadar bıkmıştı ki kendi dinsel ritüellerini özgür biçimde yaşayabilecekleri bir yer aramaktaydılar. Püritenler, Britanya'da Reform Hareketi sonrası Avrupa'da kendini göstermiş olan Protestan akımlar sonucu Britanya'da yönetimle çatışır hale gelmişlerdir, bu yüzden önce Hollanda'ya daha sonra da Amerika'ya göç etmek zorunda kalmışlardır. Püritenler göçte etkili olacak ve birçok insanın Amerika'ya göçmesinde önce durumda olmuşlardır. En mühimi Püritenler, Amerikan toplumunu ve siyasal kültürün şekillenmesini sağlayan yurttaşlık kurumları, ulusal görev fikri ve reformcu içgüdüyü bu kıtanın yeni sahiplerine bırakmışlardır (Yılmaz, 2017: 5). Göç sonrası dönemin bizi ilgilendirmesi dolayısıyla öncesinde yaşayan uygarlıkları başka bir çalışma alanına bırakarak kuruluş sonrasında etkili olan kültürel kodlara bakacağız. Adlarını “saflik, halislik, temizlik ve katıksızlık” anlamlarından alan “purity” kelimesinden alan Püritenler, 16. Yüzyılda İngiliz tutucu

Protestanlarının oluşturduğu bir düzeltim hareketidir. “Puritan” kelimesinin anlamı ise etik değerlerden ödün vermeyen, aşırı tutucu ve din bakımından çok katı kimse olarak verilmektedir. Aynı kelime alay edici ve aşağılayıcı halde soğuk, sert, bağınaz, yaratıcı olmayan, gülmece yoksunu, insan cinselliğinden dehşete düşen ve eğlence düşmanı benzer biçimde de kullanılmıştır. Gittikleri yerleri kendi yaşam tarzları doğrultusunda değişiklik yapma uğraşları hem Britanya’da iç savaşa niçin olmuş, sonrasında da kendileri gibi onaylanmayan dini hareketlere mensup kişilerle beraber 1600’lerde gemilerle Amerika’ya göç etmişlerdir. Amerikan kolonileri başta değişik mezhep gruplarını barındırmasına karşın gruplar Püritenleri hoş karşılamış hatta onlardan etkilenmişlerdir. Daha sonra kolonilere önderlik etmişlerdir (Yıldırım, 2015: 94-96).

Amerika’da eğitime son derece önem atfedilmekteydi. Bu önem daha sonra dünyanın büyük eğitim kurumlarının doğmasını sağlayacaktı. Harvard Üniversitesi 1639’da Cambridge kurulurken, 17. yüzyılın son döneminde ise “Yale Üniversitesi” ve “William and Mary gibi üniversiteler Amerika’nın çeşitli yerlerinde kuruldu. Böylece daha sonra büyük bir güç olacak ABD’nin gelişime açık bir devlet olacağının sinyallerini vermiş oldu. Püritenler’in okumaya etkisiyse “Kutsal Yazılar”ın öğrenilmesi için okuma-yazma oranını arttırmak istemişler. 1647 yılında “Büyük Şeytan Saptırıcı” yasası ile New England eyaleti başta olmak üzere –Rhode kolonisi hariç- neredeyse bütün eyaletlerde uygulanan bir yasa ortaya çıktı. Buna göre 50’nin üzerinde ailenin bir arada yaşadığı yerlerde üniversiteye hazırlık okullarının olması mecburi kılınmıştır (ABD Ankara Büyükelçiliği ve Türkiye'deki Konsolosluklar). Bu sayede kurulacak olan devletin okuma-yazma oranının fazla olduğu bir vatandaşlarının olması, toplum sözleşmesini vatandaştan yana bir konuma getirmektedir. Yani kısacası toplumsal olarak kendi haklarının farkında olan ve bu haklar ışığında bir yönetimin onları yönetmesini isteyen bir toplulukla karşı karşıyayız. Anglo-Amerikalılar, Amerikan topraklarına ayak bastıkları andan itibaren demokratik bir birliktelik sürmüşlerdir. Aralarından aristokrat çıkmasının pek mümkün olmayacağını varsayarsak (çünkü toprak sahibi veya zengin insanlar değillerdi göç edenler) halk sadece entelektüel bazı isimlere saygı gösterir durumdaydı. Bu da aydınlanma ve ilerleme için büyük bir adımı oluşturmaktaydı. Eşitlik, Birleşik Devletleri ayakta tutan en önemli ilkedir. Bu ilke doğrultusunda kurulmasını sağlayan aristokrat sınıfının

olmayışı daha sonra oluşan zengin sınıfın bu ilkedan vazgeçmediğini göstermektedir. Bu durumun siyasal alana da etki ettiğı görölmektedir.

2.1.2. Kolonileşme Süreci

Amerika kıtasının keşfinden sonra İspanyollar, Portekizliler, Fransızlar ve İngilizler kıtada çeşitli koloniler kurmuşlardır. Kolonilerden ilkinin, Kolomb'un Amerika'ya gitmesini sağlayan İspanyollar kurmuştur. Bu koloniyi 1565 yılında kurmuşlardır. Daha sonra Fransızlar, bugünkü Kanada topraklarına 1536 yılında gelmişlerdi ancak ilk kolonilerini 1604'te kurmuştur (Cincotta, 2002: 5). Britanya ise 1607 yılında bugün Virginia toprakları olarak ismi geçen yere yerleşmiştir. 18. yüzyıla yaklaştığımızda ise Amerika kıtasında koloni sayısı 13'e ulaşmıştır. Kolonilerin gelmesiyle birlikte bu yeni toprakları yeni vatanları olarak görmeye başlamışlardır. Yönetimde ise İngiliz Krallığı tarafından atanan valiler kolonilerin başındaydılar. Bu valilerin yanında yerli halk tarafından seçilen vali bulunurdu Britanya kolonyal dönemde liderlik vasfını üstlenmişti. İngilizler aslında yeni topraklara ilk göç edenlerin arasında değildi ancak kendine yüklediğı liderlik vasfıyla birlikte artık bu topraklarda sorumluluğun büyük bir kısmını üstlenmekteydiler. Kolonilerin yerel yönetimlerinde ise halk tarafınca her iki yılda bir seçilen meclis bulunurdu. Bu meclis sömürge halkının vergilerini belirlerdi. Bu kolonilerde yaşayan halk bu şekilde yönetilmeyi hoş karşılamıyordu. Bunun sebebi Britanya'daki hayata benzer bir hayatı yaşamaya zorlanmalarıydı (Cincotta, 2002: 15). Bundan sonraki süreçte yeni bir Amerika doğmakta ve kültür kodlarında farklılıklar meydana gelmektedir. Artık yerli halkların kültür kodlarının tarihten silindiğine ve yerini Püriten anlayışa dayalı bir Amerika doğmaktadır. Püritenler, Britanya'dan ve diğer baskıcı imparatorluklardan kaçmak için yeni bir dünyaya kaçışı gösterebilirler bile koloni peşinde koşan bu imparatorluklar bölgenin zenginliklerinden faydalanmak ve daha çok zenginleşmek amacıyla kıtaya girmişlerdi. Kolonilerde kendilerine büyük oranda roller üstlenmişlerdi bu durum kaçış arayan göçmenler için sorun teşkil etmekteydi. Çünkü kaçtıkları yönetim tekrar baş göstermiş durumdaydı. Bundan sonraki süreçte "göçmenlerin" göstereceğı reaksiyonlar ve daha sonrasında "bağımsızlık mücadeleleri" kültürel kodların ilkinin ortaya çıkarmaktadır. Bu kodu ise şu şekilde açıklayabiliriz: "Kendi topraklarını elde ettikten sonra bağımsızlık uğruna ne

gerekiyorsa yap!” olarak kodlanabilir. Burada net bir şekilde “bağımsızlık” konusunun, özgürlükle birleştiğini söyleyebiliriz.

Keşif sonrası insanların bu bölgeye göçüyle ekolojik olarak da değişiklikler meydana gelmiştir. Avrupalılar sadece kendileri yeni kıtaya göç etmemiştir, beraberlerinde birçok şeyi de getirmişlerdir. Çeşitli hastalıklar, bitkiler ve hayvanlar da onlarla beraber göç etmiştir. Hastalıkların, Kızılderili soyunda büyük değişim ve hatta soykırım noktasına gelebilecek etkileri olduğunu söyleyebilir (Mann, 2018: 59). Hastalıklar tek başına etkili olmamıştır. O bölgede ekosistemde değişiklikler de başlamıştır. Bunun sebebi ise bir bölge normal şartlarda kendi yerinin özelliklerine göre evrilen türden hayvan ve bitkilerin besin zinciriyle gerçekleşen bir ekosisteme sahip olmasıdır. Ancak başka bir bölgeden gelen en ufak bir canlı bile besin zincirini değiştirir ve o bölgede çeşitli bozukluklara sebep olur. Anlatacağımız hikâyeye de buna dayanmaktadır.

John Rolfe, Amerika kıtasının ilk sömürge yeri olan Virginia’ya yerleşen bir sömürgeciydi. “Kızılderili Prenses” Pocahontas ile evlenen Rolfe, tütün seven biriydi. Fakat Amerika’da yetişen tütün ona pek hoş gelmemektedir. 1610 yılında Amerika’ya yerleşen Rolfe bir kaptandan kendisine tütün getirmesini istemiştir. Bu istediği tütünü kaptan altı yıl sonra getirmiştir. Kaptan bu tütünü getirirken geminin bir kısmına tütünleri yerleştirirken diğer tarafını dengelemek için çeşitli çakıl ve kumu kullanmıştır. Bundan sonra o tütünü Amerika’ya getirmiştir. Bu tütünü beğenen insanlar tütün hanelerin açılmasına kadar giden yolun önünü açmışlardır. Buraya kadar anlatılanlarda okur, birinin nasıl zengin olduğuyla ilgili bir hikâyeyi okuduklarını düşünebilir. Ancak bu durum bundan çok farklı bir şekilde gerçekleşmektedir. Gemiye yükü dengeli bir şekilde çeşitli çakıl ve kumları yerleştiren kaptan beraberinde çeşitli solucanlar getirmiştir. Bu solucanlar kulağa zararsız gelebilir. Ancak ekosistem için uzun sürede büyük bir tehlike oluşturmaktaydı. Solucanlar hayatları boyunca var olduğu yerin çevresinden çok uzaklaşamazlar. Bu yüzden Amerika’ya nasıl geldikleri ile ilgili yukarıda bir hikâyeye açıklanmıştır. Bu kesinliğe dayanan bir hikâyeye değildir fakat şunu söyleyebiliriz ki bir şekilde Avrupa’dan göç eden bir solucan ordusunun olduğunu söyleyebiliriz. Bu solucanlar bulundukları topraklarda bitkilerin besin kaynaklarını azaltmaktaydı ve kendine tehlike olarak gördüğü diğer böcekleri de öldürmekteydi. Bu durum ekolojik dengenin bozulması için ufak bir kıvılcım ateşi

olarak görülmüştür (Mann, 2018: 59-61). Görüldüğü üzere keşiften sonra sadece toplumsal yapı değil aynı zamanda ekolojik dengenin bozulduğunu gösteren emareler ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın konusu olmayan ancak bilinmesinde fayda görülen bu başlık başka çalışmalara bırakılmakla birlikte ABD'nin kuruluş öyküsünden bahsedeceğiz.

2.2.ABD'nin Kurulması

ABD'nin kuruluşu olarak adlandırdığımız bu başlık altında; Avrupa'dan Amerika'ya göç eden ve bu kıtada koloniler kuran topluluklardan bahsedilecektir. Bu koloniler aslında önce sömürdüler, daha sonra daha büyük balıklara yem olmamak için mücadele ettiler. Bu mücadelenin başlangıç noktasına bakacak olursak Avrupa'da karmaşıklığın olduğu dönemlere rastlamaktadır. Avrupa'da Prusya- Britanya; Rusya-Avusturya arasında yaşanan Yedi Yıl Savaşları(1756-1763) sonucunda ekonomik açıdan zor durumda olan Britanya ekonomisini düzeltmek amacıyla yeni vergiler çıkarıyor bu vergileri sömürgelere uygulamak istiyordu. Bu vergiler çay ve damga vergileridir. Bu vergileri kabul etmeyen 13 koloni İngiliz Parlamentosunda Amerikalı yetkililerin olmadığını öne sürerek bu vergileri kabul etmediler(1763 New York) (Cincotta, Ana Hatları ile Amerikan Tarihi, 2002: 17). Bu duruma isyan eden koloniler İngiliz mallarını denize döktüler ve İngiliz kolonilerde isyan çıktı (Cincotta, 2002: 24).

Yedi Yıl Savaşları'ndan galip ayrılan Britanya, kolonilere olan yoğunluğunu arttırmıştır. Fransa'nın kolonileri olan yerlerde daha rahat olan krallık, kolonilerin birleşme fikirlerine sıcak bakmıştır. Bu doğrultuda ortaya atılan birçok fikir olmasına karşın en önemli olanı 7 koloninin temsilcilerinin bir araya geldiği Albany Congress'in 1754 yılında yaptığı toplantıydı. Toplantı sonucunda ortaya çıkan fikir, kral genel başkanı seçecek kongre üyeleri de koloni meclisleri tarafından seçilecekti (Nevins ve Commager, 2011: 74). Bu plan koloniler tarafından desteklenmemiştir ancak fikir itibarıyla kolonilerin bilincinde birleşme ışığının yanmasını sağlamıştı. Savaştan sonra Britanya'nın sonunu hazırlayacak bir takım hatalar ve sorumsuzluklar dizisi başlamıştı. Koloniler de bilinçlenmeye başlamışlardı aslında İngiliz askerlerinin hatalı kararlarını fark ettikleri gibi kendilerinin savaşabilecek güçte olduklarını anlayabilecek duruma gelmişlerdi. Krallık, dönemin ekonomik yapısını elinde

tutmaktaydı, bunu yapmak için Seyrüsefer Kanunlarını çıkarmaktaydı. Merkantalist teorinin gereklerinden biri olan bir ulusun serveti elinde bulundurduğu mal, altın ve gümüş miktarlarının devlet eliyle kontrol altında tutulması anlamına gelmekteydi (Nevins ve Commager, 2011: 74). Bu fikir dolayısıyla çıkarılan Seyrüsefer kanunları, kolonilerde bazı hak mahrumiyetine sebep olmuştur. Bu tür sorunların yanı sıra büyük topraklara sahip olan imparatorluğun yönetimi elde tutması oldukça zor bir hal almaktaydı. İmparatorluk, yapısı itibariyle yönetimin merkezde toplanması dolayısıyla federal bir yapı da oluşturmamıştı (Nevins & Commager, 2011: 76). Bütün bunlarla birlikte, federalist yapıya evrilmeyen bir imparatorluğun elinde tuttuğu kolonilerin ayrılmasına giden süreci başlattığını söylemek mümkündür.

2.2.1. Philadelphia Kongreleri (1774-1776)

Philadelphia Kongreleri 1774 ve 1776 yılında olmak üzere iki defa yapılmış ve ABD'nin seyrini etkilemiş kongrelerdir.

Philadelphia Kongresi (1774): Bu kongrede, kolonilerin izni olmadan İngilizlere vergi verilmemesine ve ticaretin önündeki engelleyici kanunların kaldırılmasına karar verilmiştir. (Cincotta, 2002: 23)

Philadelphia Kongresi (1776): Bu kongrede istekleri kabul edilmeyen kolonileri kontrol altında tutmak isteyen Britanya kıtaya askeri takviye yapmıştır. Buna karşın 4 Temmuz 1776'da ikinci kez toplanan kongrede koloniler bağımsızlıklarını ilan ettiler (Cincotta, 2002: 34). Aynı zamanda silahlı mücadelenin de başlangıcı oldu bu durum. Daha sonra ordularını topladılar ve başına George Washington getirildi. Bu kongrede ayrıca "İnsan Hakları Bildirisi" kabul edilerek onaylandı. Kültürel olarak bakıldığında, dönemin şartlarını ele aldığımızda insanlık adına büyük bir gelişme olarak görülebilir.

2.2.2. Amerikan Devrimi

Devrimin ne zaman başladığına dair tam bir tarih vermek kolay olmayacaktır. Ancak devrim ile devrim için gereken çaba ve savaş halini birbirinden ayırt etmek gerekir. Kurucu babalardan olan John Adams devrimin başlangıcının kafada

başladığını söylemektedir (Nevins ve Commager, 2011: 77). Adams, devrim yıllarında genç ve girişken bir tavırla hareket etmekteydi. Onun öncelikli gördüğü konu kolonilerin ayrılıklara düşmemesiydi. Bunun yanında devrimi halkın tamamına kabul ettirmek ve onların birleşmesini istemekteydi. İmparatorluk Amerika kıtasını ekonomik anlamda zor durumlara sokmuştur. Britanyalılar ham maddeleri alıp işletip daha yüksek miktarlara Amerika'ya satmaktaydı. Kolonilerde bir diğer rahatsızlık da güvenlik sorunuydu. Güvenlik sorun olmaya başlamıştı, Fransa ve İspanya oldukça tehlike yaratmaktaydı. İmparatorluğun ise güvenlik konusunda kolonilerin kendilerini savunacaklarına dair inancı yoktu. Bu yüzden güvenlikle ilgili masraflar kolonilerden alınan vergilerden karşılanmaktaydı (Nevins ve Commager, 2011: 81). Devrime giden süreçte ekonomik ve sosyal alandaki sorunlar süreci hızlandırmıştır. Koloniler Avrupa'da yaşadıkları sorunlardan kaçarken, “Yeni Dünya” da aynısını yaşamakla karşı karşıyaydı. Bunu gören aydın fikirli düşünürler ve yazarlar bunun tekrar yaşanmaması için devrim ateşinin kıvılcımlarını halkın aklında yakmaya başlamışlardı. Amerikan Devrimi'nde yer alan, düşünürler yani ABD'nin kurucu babalarına bakacak olursak. Samuel Adams, John Adams, John Jay, James Otis, Alexan-der Hamilton, John Morin Scott, George Clinton, William Livingston, Benjamin Franklin, John Dickinson, Charles Car-roll of Carrolton, Thomas Jefferson, Richard Henry Lee, George Mason, Willie Jones ve John Rutledge devrimde önemli yere sahip kuruculardır (Nevins ve Commager, 2011: 82). Bunlar belki bilerek belki de farkında olmadan ileride dünyanın en büyük gücü olacak devleti kurmak için devrim fikrini oluşturmuşlardır. Fikir dışında maddi imkânlarını da ortaya atarak devrimin güçlenmesini ve daha sağlam adımlarla yol almasını sağlamıştır. Devrim fikrini iki temel ideolojiden almaktaydı: Bunlardan ilki Püriten Cumhuriyetini haklı çıkarmaya çalışan devrimciler ve John Locke'un “Hükümet Üzerine İkinci İnceleme” adlı eserinden esinlenilerek ortaya atılan fikirdir (Nevins ve Commager, 2011: 83). Locke'un bu eseri insan haklarını, özgürlüklerini, halkın çıkarını gözeten bir hükümetin varlığından söz etmekteydi. Devrimin bu altyapılarının üzerine örgütlenmiş bir devrim planı da vardı. Bu plana sadık kalan yurtsever devrimciler ilk olarak İngilizlerin aldıkları önlemlere karşı öngörülemeyen ayaklanmalar çıkardı (Nevins ve Commager, 2011: 86). 1765 Damga Yasası, halkta ayaklanmalara sebep olmuştu. Daha sonra “Özgürlük Çocukları” adı altında örgütlenen devrimciler protestolara

devam ettiler. Başka bir protestoyu ise tüccarların yaptığını görmekteyiz. Tüccarlar 1767 Townshend Yasası'na karşı İngilizlerin vergi uyguladığı malları almama kararı ile bir diğer protesto çeşidi geliştirdiler. 1770 yılına kadar süren bu boykot ile İngilizler çay dışındaki bütün vergileri kaldırma kararı almıştı (Nevins ve Commager, 2011: 86-87). Örgütlenen devrimciler iletişim ağını da ellerine alarak devrimin yayılmasını ve propagandayı arttırmışlardır. Bunun yanında eyaletler kongreler düzenleyerek devrimin gidişatını tartışmışlardı. Halk silahlanma yoluna giderken son olarak şehirde huzursuz olduklarını belli eden hareketlere kalkıştı ve devrim silahlı bir hal almaya başladı. Bundan sonraki süreçte ise bağımsızlık ilanına giden süreç başladı. Amerika'da bağımsızlık ilanından sonra Britanya'ya savaş açan Amerika'nın yeni halkı baskıcı anlayışıyla savaşmayı göze aldı. Bu durum dünya tarihini etkileyen bazı kavramları ortaya çıkarmıştır. 19 Nisan 1775 silahlı çatışmaya başlayan Amerikan halkı, İngilizlerin düzenli ordusuna karşı gerilla taktiği ile savaşmıştır. 3 yıl kadar bir süre savaşmış olsa da ciddi sonuçları Fransa'dan yardım alarak başarmıştır. Fransa 1778 yılında ABD'yi tanımış ve karşılıklı savunma anlaşması imzalamıştır (Cincotta, 2002: 19). Fransa, aslında kendi düşmanının sonunu hazırlamak için böyle bir yöntem izlemiştir. Ancak, 1789'da olacak Fransız Devrimi'nin Amerika'nın özgürlükçü, milliyetçi anlayışından etkilendiğini söylemek mümkündür. Bu durum da dünya tarihinde büyük değişikliklerin başlangıcı olmuş durumdadır. Amerika'ya göçün başlamasıyla devam eden süreç Avrupa'da çok uluslu imparatorlukların dağılmasına veya yıkılmasına sebep olacak, halkların içinde küçük bir mum alevi gibi yanan milliyetçilik ateşini büyük yangınlara çevirecekti. Bu durum kültürel kodlar açısından "milliyetçilik" olarak kodlanabilir gibi görünse de tam olarak karşılamamaktadır.

Amerikan milliyetçiliği dile, dine, ırka göre yorumlanmamakla birlikte temel dayanağı daha sonra gerçekleşecek "Amerikalılaşma" ile özdeşleşecektir. Amerikalı olarak doğmak ve orada yaşamak, içinde olduğu kültürel varlıkları beraberinde getirmekte ve ortak bir çatıda birleştirmektedir. Avrupa'yı etkileyen ve Fransız devrimiyle devam eden milliyetçilik Avrupa'da etnik ırk üzerine kurulmaktaydı. Bu uluslar için ortak çatının etnik köken olduğunu göstermekteydi. Osmanlı, Avusturya-Macaristan gibi imparatorluklar içinde birçok etnik grubu barındırmaktaydı. Bu yüzden bölünmeler, parçalanmalar bu doğrultuda olmaktaydı. Ancak ABD'de göçlerle oluşturulmuş bir devletin etnik bir milliyetçilik yapması mümkün değildi. Bu sayede

ortak paydayı topraklar üzerinde yaşayanlar üzerinde yapmışlardır. Bu onlara büyük avantajlar sağlamıştır ve iç meselelerin büyük sorunlar olarak ortaya çıkmasını engellemiştir.

2.2.3. ABD Anayasasının Oluşumu

ABD’de anayasa fikri çığır açan bir özelliğe sahiptir. Britanya’nın anayasasından sonra oluşturulan bu anayasanın İngiliz anayasasından farkı ise yazılı halde olmasından doğmaktadır. Elbette ABD’ye göçenlerin oluşturduğu bu anayasada İngiliz siyasetinin etkileri üzerine çeşitli tecrübeler ışığında daha ileri bir duruma gelmiştir. 1780’lerde aslında bir konfederasyon ülkesi olan ABD güçlü bir ulusal hükümetin eksikliğini hissediyordu (Nevins ve Commager, 2011: 114). Bunun yanında eyaletler birbirleri arasında kargaşaya düşmüş bir iç savaşın çıkması da çok muhtemel gözükmekteydi. Mahkemelerde standart bir yargılama yoktu, ulusal hükümet ise gümrük vergileri ve ticareti düzenleyecek yetkiye sahip değildi (Nevins ve Commager, 2011:114). Bunun yanında vergi toplama yetkisini elinde bulundurmayan hükümet, dış işlerinde de herhangi bir yetki sahibi değildi. Devlette işler o denli kötü hale gelmişti ki paranın kıtlığı, Kızılderililerle savaşlar ve hükümetin yönetimdeki yetkilerinin azlığı halka yansımış, halk alışverişte takas usulünü yapacak noktaya gelmişti.

Anayasanın oluşumunda etkili olan Maryland ve Virginia arasındaki Potomac nehrinin taşımacılık sorunu etkili olmuştur. Bu iki eyaletin temsilcileri Başkan George Washington’un huzuruna çıkarak Mount Veron’da toplandılar (Nevins ve Commager, 2011: 119). Toplantıda Madison ticaretteki düzensizliklerin varlığından bahsederek bunların düzenlenmesi için Kongre’nin inceleme ve denetleme sağlaması için bir konferans talep etti. Fakat 1786’de sadece beş eyalet bu toplantıya katılınca bu konferans istenilen başarıya ulaşamamıştır. Bunu gören Alexander Hamilton eyaletlere delege atamalarını söyleyerek, görüşmelerin bu delegeler sayesinde yürütülmesini önermiştir. Toplantılara katılan delegelerin birçoğu, üniversite mezunuydu ve hukukçuydu bu sayede toplantılar daha verimli hale gelmişti. Convention (meclis) çalışmaları olarak adlandırılan bu çalışmalar anayasanın nasıl olacağı konusunda fikir birliğini sağlanmasıyla birlikte oluşan toplantılardı. Bu

toplantıların kaydı kelimesi kelimesine tutulmuş, istenilen sonuçlar alınana dek görüşmeler devam etmiştir. Bu görüşmelerde eski hükümet şeklinden farklı bir yönetim şekli belirlenecekti ve bunun için çalışılmaktaydı. Burada delegelerin yürütmesinde eyaletlerden tam yetki almışlardı. Çünkü eyaletler arasındaki sorunlar, ticaret sorunları ve bunu gibi birçok sorunun çözülmesini isteyen eyaletler vardı. Bunu çözmek için de seçilen delegelere tam yetki verilmişti. Delegeler, kuracakları sistemin basit bir mekanizmaya sahip olamayacağını farkındaydılar. 13 koloninin yarı bağımsız bir özelliğe sahip olduğu düşünülünce hepsinin ortak çıkarının savunulması gerekmektedir. Dünyadaki anayasaların şekline bakan delege üyeleri İngiltere, Yunanistan, İsviçre ve Hollanda gibi ülkelerin konfedere yapıları üzerinde çeşitli incelemelerde bulunmuşlardı (Nevins ve Commager, 2011: 122). Bu çerçevede delegeler merkezi hükümetin yetki ve misyonları titizlikle belirlendi geriye kalan bütün sorumluluklar ise eyaletlerin her birine verilmesi kararına (Nevins ve Commager, 2011: 122-123).

Yukarıda anlatıldığı gibi birçok konferans ve toplantı sonucunda nihai karara sonunda varılmıştı. Bu karar genel bir ilkeye dayanıyordu: Bu ilkeye göre devlet içinde her biri eşit güçte ve dengede olan üç ayrı yönetim mekanizması yer (Nevins ve Commager, 2011: 123). Günümüzde de önemini koruyan üç mekanizma ise: yasama, yürütme ve yargı organlarıydı. Bu mekanizmaların birbirine karşı üstünlüklerinin olmaması için titizlikle çalışılmış ve güçlerinin ayrı konularda olduğu vurgulanmıştır. Bunlar, Montesquieu ve John Locke'tan esinlenilerek hazırlanmış yasalar olmakla birlikte kolonilerin yaşadığı siyasi deneyimle de daha net çizgilerin oluşması sağlanmıştır. Yasama sürecinde ise küçük eyaletlerle büyük eyaletler arasında yasamanın nasıl belirleneceği konusunda bir anlaşmazlık yer almaktaydı. Bunun önüne geçmek için Senato'da eşit temsil hakkı tanınan küçük eyaletler, temsilciler meclisinde ise nüfusa göre temsil hakkı verilmiştir. Bu sayede hem büyük eyaletler hem de küçük eyaletlerin istediği olmuştur. Convention, bu tür dengelemeleri yürütme ve yargı sistemlerinde de uygulayarak, dönemlerine göre son derece doğru bir şekilde yapmışlardı. Bu şekilde hazırlanmış bir anayasayı eyaletlere kabul ettirmek işin son ve en önemli kısmıydı. Convention anayasasının 9 eyalet tarafından kabul edilmesiyle anayasasının geçerli kılınacağı kararına varmıştı (Nevins ve Commager, 2011: 128). Nihayet anayasasının eyaletler tarafından kabulünden sonra George Washington yeni

hükümetin başkanı seçilmişti (Nevins ve Commager, 2011: 129). Artık hükümet yasama, yürütme ve yargının ayrı kuvvetler olarak yönetileceği federatif bir hükümet kurulmuştu.

3. ABD DENEYİMLERİ: DEMOKRASİ, SİYASAL YAPI, SİYASAL KÜLTÜR, DİN VE EKONOMİ

3.1. ABD’de Demokrasi

Amerika’da demokrasi için köklü bir geçmişe sahip bir devletin politik kültüründen bahsetmiş olduğumuzu söyleyebiliriz. Politik kültürlerinin köklü olmasının sebebi kurulduğu ilk günden beri yasalarla demokratik bir anlayışı sergilemesi olmuştur. Elbette bunun Püriten bir etkiden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Demokratik anlayış duyulan bir ihtiyaçtan gelmektedir. Bu ihtiyacın sebebi ise “insanın günahkârlığı” konusundan kaynaklandığını söylemek mümkündür. İnsanın günahkârlığı yasalarla erklerin birbirinden ayrılmasına sebep olmuştur. Bundan sonraki süreçte de demokratik bir anlayışın gelişiyile herkesin eşit hak ve özgürlüklere sahip olması sağlanmıştır.

ABD’de demokrasiden söz ederken Tocquevelli’den bahsetmeden bu konuyu işlemek doğru olmayacaktır. Alexis Tocquevelli aslında Fransa’da doğmuş ve babası Buorbon monarşisini destekleyen bir aileden gelmektedir (Aron, 2000: 180). “Amerika’da Demokrasi” adlı eserini 1835 yılında yayınladığında Avrupa’da olumlu bir dönüt almıştır. Tocquevelli, imparatorluk ve devletin monarklar tarafından yönetildiği dönemde, geleceğin yönetim şeklinin demokrasi olduğunu söylemiştir. ABD’nin de bunun öncülüğünü yaptığını söylemiştir. Tocquevelli eserinde, demokrasinin işleyiş biçiminin ve ihtiyaç duyduğu temel şeylerin ne olduğunu anlatmıştır. Tocquevelli, ABD’de demokrasinin olup da neden Avrupa’da olmadığını merak etmiştir. Bunun cevabını da ABD’deyken üç etkene bağlayarak vermiştir. Bunlar: toplumun içinde bulunduğu rastlantısal ve özel konumu, yasalar, alışkanlıklar ve gelenekler olmuştur. Bu üç etken demokrasinin tesisinde etkin olmuştur (Çağla, 2006: 20).

Bunlardan ilki coğrafi etkenlere dayanmaktadır. Coğrafyası gereği ABD, çevresinde doğal sınırları olmakla birlikte komşusu olmayan bir ülkedir. Aynı zamanda göç alması zor ve Avrupa’ya uzak durumdadır (Aron, 2000: 188). Bu sayede Avrupalı devletleri kıtadan uzak tutması için Monroe Doktrini gibi politikaları

uygulaması kolay olmuştur. Buna ek olarak topraklarının geniş sınırları olması ve göç eden toplulukların aristokrasiden kaçan gruplar olması dolayısıyla “mülkiyet” kavramı ortaya çıkmış aristokrat sınıfı oluşmamıştır. İkinci durum ise ABD’nin yasalarının kendine özgü özelliklerine dayanmaktadır. Demokrasi yasalarla korunmuş, özgürlük ve eşitlik kanunları da göz ardı edilmemiştir (Çağla, 2006: 43). Tocquevelli, bu maddenin sağlanmasını sağlayan üç önemli kolun olduğunu söylemiştir. Bunlar yerel yönetimler ve belediyeler, federal devlet ve yargı bağımsızlığıdır (Tocqueville, 1835: 207-214). Yerel yönetimler ve federal devlet yapısı merkezileşmeyi önlerken; yargı bağımsızlığı da demokrasi, özgürlük ve eşitlik ilkelerinin devamlılığını sağlamaktadır. Son olarak bahsedilen alışkanlıklar ve gelenekler ise Amerikan halkının entelektüel ve ahlaki durumundan bahsetmektedir. Demokrasi bilincinin nasıl işlendiğini söyleyerek Fransa ve ABD arasındaki karşılaştırmalarda bulunmaktadır.

Tocqueville’in Amerika’da Demokrasi kitabının güncel olmasını sağlayan şeyin demokrasiyi tanımlamak olmadığını söyleyebiliriz. Bunun yerine demokrasinin boyutlarını ve farklı özelliklerini bir birliktelik halinde ele almaktadır. Demokrasiyi bir birlikteliğin oluşmasıyla beraber onu sürekli ayakta tutan bir organizma gibi görmektedir. Bunun olmayışında ise demokrasi yok olmaya doğru gider. Tocquevelli, arkadaşı Ernest Chabrol’a yazdığı bir mektupta Amerika’daki demokrasinin onun üzerindeki etkisini görebiliriz:

Yapabilerseniz eğer, kafanızda dünyanın bütün uluslarını birleştirmiş bir toplum canlandırın - İngiliz, Fransız, Alman. Birbirinden dil, inançlar ve düşünceler açısından tamamen farklı insanlar, bir başka deyişle kökleri, hatıraları, ortak fikirleri, önyargıları, rutinleri ve ulusal karakteri bulunmayan bir toplumun insanları yine de bizden yüz kat daha mutlu bir hayat yaşıyorlar. (Tocqueville, 1995)

Bu mektup aslında ABD’de demokrasi kültürünün ne denli önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Avrupa’da demokrasinin temelleri Antik Yunan döneminde atılmış fakat orada demokrasi “doğrudan demokrasi” şeklinde ilerliyordu. Bu demokrasi de vatandaşların direkt olarak katılımıyla gerçekleşmekteydi. Ancak ABD’de bu durum “temsili demokrasi” olarak başlamıştı. Bu demokrasi türünü de yukarda bahsedildiği gibi gören Tocquevelli bunun temel dayanağını “eşitlik”

ilkesinde görmektedir. O'na göre "fırsat eşitliği" ilkesi aristokrasinin olmadığı temsilin daha güçlü olduğunu ve bir köken gözetmeksizin herkesin eşit bir hakka sahip olduğunu göstermektedir. ABD'de demokrasinin kültür kodlarının belki de en temel şifresi "fırsat eşitliğine" dayanmaktadır (Tocqueville, 2016: 22-24). Bu ilke insanların özgürlüğünün önündeki aristokrat sınıfın güçlenmesini engeller ve hukuksal olarak eşitliğin temellerini oluşturur. Fırsat eşitliğinin elbette olumsuz tarafları da olmuştur ancak bu kuruluş yıllarında ve ilerleyen dönemde pek hissedilir bir derecede görülmemiştir. Tocquevelli eşitliği, insanların ekonomik olarak eşit olmasında görmemektedir. Bu ona göre pek mümkün değildir (Aron, 2000: 212-214). Eşitlikten her ne kadar yoğun bir şekilde bahsetse de Tocquevelli, özgürlüğün de demokratik toplumlarda birbiriyle ilişkili bir biçimde şekillendiğini söylemektedir (Tocqueville, 1835: 531-533). İnsanların eşit olmalarının ön koşulunu ise onların tamamen özgür olmalarına dayandırmaktadır.

Tocquevelli, ABD'de demokrasiyi anlatırken başka bir özellikten bahsetmektedir. Bu özellik ABD'deki "âdem-i merkeziyetçi" yapıdır. Bu konuyu incelerken öncelikle siyasi merkeziyetçilik ile idari merkeziyetçilik arasında ayırım yapmaktadır. Siyasi merkeziyetçilik dış politika, savunma gibi konularla ilgilenmektedir. İdari merkeziyetçilik ise daha çok yerel politikalarla ilgilenmektedir (Tocqueville, 1835: 106). Bu iki başlı merkeziyet şeklinin birbiriyle bağlantılı bir şekilde kullanılması onun için olumlu bir etkiye sahiptir. Yetkilerin yerel yönetimlere geçmesiyle halk daha çok etkin bir hale gelmiştir. Bu şekilde halkın siyasete katılımı sağlanmıştır. Bu durum da halkın özgüvenini arttırmış, vatandaşların girişim yeteneği artmıştır. Tocquevelli'ye göre bu iki merkezi şekil birleşip tek çatı altında toparlansaydı eğer özgürlüğü yok edecek bir tehlikeye yol açabilirdi. Her ne kadar ikisinin birleşmesi yönetimi kolaylaştırırsa bile vatandaşın zararına olacaktır. ABD'de siyasi merkeziyetçilik uygulanmaktadır. Bu sayede yerel yönetimler ve eyaletler merkezi sınırlandırmakla birlikte despotik yönelimlerin de önüne geçmektedir (Tocqueville, 1835: 108-110). Yerel yönetimlerin merkezi yönetimi güçsüzleştirdiğini düşünenlere karşı, Tocquevelli bunun tersini düşünmektedir. Yerel yönetime bağımsızlık ve güç verilmesiyle yurttaşlığın gelişeceğine inanmakla birlikte onların güçlenmesinin önüne geçen engelin halkın seçimiyle başa geldikleri ve yetkilerin kısıtlandığını düşünmektedir (Tocqueville, 1835: 111-112).

Tocquevelli baskı-çıkarcı gruplarını incelerken onların demokrasi adına önemli olduğunu vurgulamıştır. Siyasal alanda örgütlenen bir vatandaş kitlesinden daha önce bahsetmiştik, buna ek olarak sosyal alanda örgütlenen güçlü sivil birliklerin devletin merkezileşmesinin önüne geçerek birey-devlet ilişkisini dengede tutmuştur. Örgütlenmeyi sınırsız bir hak olarak görse de bu hak kendi çıkarları doğrultusunda zararlı olacak dereceye ulaşmamıştır (Tocqueville, 1835: 202). Örgütlenme, devletin otoritesini kısıtlayan ve vatandaşların kendini devlete karşı koruduğu bir hak olarak ortaya çıkmıştır. Bu hak İngiltere’den göçle beraber ithal edilmiş ve ABD’nin kuruluşundan itibaren vatandaşın temel bir hakkı olarak görülmüştür (Tocqueville, 1835: 202). Bu her ne kadar önemsiz bir şeymiş gibi görünse de çok büyük bir öneme sahiptir. İnsanlar belli sorunlara karşı bir araya gelmesi veya bazı toplumsal sorunlar için önerilerde bulunmasını sağlaması dolayısıyla, devletin o insanları ciddiye almasını sağlayan bir haktır. Bunun sayesinde devlet başına buyruk hareket etmemekte ve kendini kısıtlı görmektedir. Bu kültürel bir kod olarak alınabilir bir özelliktir. Örgütlenmenin siyasi ve sosyal ayağı halk tarafından kültürüne işlemiş ve kendilerini devlete karşı koruma özelliği kazandırmıştır. Bu kültür, her ne kadar ithal gibi görünse de dünyadaki diğer devletlerden daha doğru bir şekilde kullanılmaktadır. Başka devletlerde bu örgütlenmeler iktidarın gücünü zayıflatan bir şey gibi görünse de ABD’de böyle olmamıştır (Tocqueville, 1835: 201). Çünkü demokrasi kültürünü oluştururken halk ve devlet kendi görevlerini bilmektedir. Bu görevler dâhilinde hareket eden iki ayak devletin bekasını sağlamaktadır. Demokraside örgütlenmenin özelliğini Tocquevelli şu şekilde açıklamaktadır: “En fazla toplumsal durumu demokratik olan ülkelerde, partilerin despotizmini veya prenslerin keyfilliğini engellemek için, siyasal örgütlenmeler zorunludur (Tocqueville, 1835: 202).”

Bu hakkın öneminden bahseden Tocquevelli, yaşadığı dönemde bunu doğru bir şekilde okumuştur. Çünkü bu hakkın yoksunluğunda var olan demokrasi anlayışı, haktan öte bir güç aracı olarak kullanılabilir. Aristokrat kesimi bu hakkı kullanırken kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederken tüm ses çıkarmaların önüne geçebilecektir.

Tocquevelli’ye göre (Tocqueville, 1835: 14): “İnsan doğar, ilk yılları, belli belirsiz bir şekilde, çocukluk meşgaleleri ve zevkleri arasında geçer, zamanla büyür,

buluğa erer ve cemiyet hayatının kapıları kendisine açılır, hemcinsleriyle temasa girer”. Bu şekilde bir tanım yaparak insanın evrelerinden bahsetmektedir. Bu, aslında toplumun şekillenmesine benzemektedir. O’na göre toplum da bu şekilde hareket etmektedir. Yani bu tanımı sosyal sermayenin tanımı anlamına gelmektedir. Tocquevelli, Fransız toplumunun aksine Amerikan halkının en ufak bir toplumsal sorundan en büyüğüne kadar hepsini kapsayan sorunlarda gönüllü olarak bir araya gelme alışkanlığını ABD’ye gittiği ilk zamanlarda görmüştü. Bu siyasal ve sivil amaçlarla bir araya gelebilme alışkanlığı demokrasiyi ayakta tutmaktadır. Sosyal sermaye, kavramını kullanmadan bunun ne anlam ifade ettiğini kullanan Tocquevelli bu konuda öncü bir düşünür olarak görülmektedir (Fukuyama, 2000: 27). Sosyal sermaye içinde barındırdığı kavramlardan biri olan güven konusunda Amerikan toplumunun güvenin tesisi için hareket ederken birbirlerinin hakkına saygı duyarak bunu gerçekleştirdiklerini düşünmektedir. Toplumsallığa verilen önem, bireyin sosyal ilişkileri sonucunda ortaya çıkan bir sonuçtur. Buna göre bireyler etkileşimleri sonucunda toplumsal bir örüntüyü ortaya çıkarır, toplumunsa bireyin kültürel kodlarının parçaları olduğu söylenebilir. Yani birey kendi kültürel kodlarının doğrultusunda hareket ederek toplumsal bir olguyu ortaya çıkarır. Bu sayede birbiriyle ilişkili iki önemli sosyal sermaye olgusu doğar.

3.2. ABD’nin Siyasal Yapısı ve Siyasal Kültürü

3.2.1. ABD’nin Siyasal Yapısı

İlk göçmenler kurulacak yeni devletin sosyolojik halini, dinleri ve teamülleri elbette büyük oranda belli etmektedir. Bununla birlikte yola çıkmadan önceki hayatlarından da etkilenmekte yola çıkmadan önceki düşünce ve fikirlerin olduğunu kabul etmek gerekmektedir. ABD’de kendiyle çelişen yasalar bulmak oldukça fazla bir şekilde rastlanılan bir durum olmaktadır. Bunu şu şekilde açıklamak mümkün: Eğer bir suç işlerse medeni ve cezai kanun iki eylemle karşı karşıya bırakır: Cezaevi ve kefillik. Kişi ya yargılamanın kefaletini vererek kurtulur ya da ödeyecek durumu yoksa hapis cezası alacaktır. Bu durum da zenginin lehine işlerken, fakirin aleyhine işleyecek bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Fakir, işsizliğin ve yoksulluğun üzerine özgürlüğünden de olmakta bunun aksine zengin ise cezadan kurtulup istediği gibi

gezer durumdadır. Bununla birlikte ABD’de yasaları fakirler yapmış ve kendilerine avantaj sağlayacak şekilde bir anayasa hazırlamışlardır. Ancak, İngiltere’den kendileriyle getirdikleri fikirler doğrultusunda yukarıda bahsedilen durum ortaya çıkmaktadır. Amerikalılar, bu yasadaki tiksindikleri halde bu yasayı hiç değiştirmemişlerdir (Tocqueville, 1835: 68). Bu durum tüm sistemi aynı şekilde etkilemiştir diyemeyiz ancak Amerikan sisteminin nasıl işlediğini tam olarak bilmemizin bize faydası olacaktır. Bu yüzden ABD’nin siyasal sistemi ve kurumlarını değinmek doğru olacaktır.

3.2.1.1.Başkanlık Sistemi

Başkan, ABD’de büyük yetkilere sahip erktir. Bu yüzden bu sistemin dengelenmesi için yanına senato verilmekte ve başkanın yetkilerini kontrol altında tutmaya çalışmaktadır. Başkan, ABD’de doğmuş ve 35 yaşında ABD vatandaşı olmak zorundadır. Başkanlar ülkede var olan “Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti” tarafından seçilmektedir. Ancak, ABD’de Liberal Parti, Anayasa Partisi, Sosyalist Parti ve Yeşil Parti gibi küçük partiler de bulunmaktadır (Targonski, 2000). Anayasaya göre başkan 1 milyon muvazzaf askeri personel dâhil 4 milyon kişinin çalıştığı bir örgüt olan federal hükümet yürütme organının başkanlığını yapar (Targonski, 2000). Başkan’ın yasama, yürütme ve yargıda bir takım görevleri vardır. Yasamada: Kongreden gelen her türlü yasayı veto etme yetkisine sahiptir.

Yürütme: Başkan yönetmelikler, tüzükler ve federal daire üzerindeki kanun gücü taşıyan kararnameleri yayınlayabilir. Yargı: Önemli kamu görevlilerini atamak da Başkan’ın anayasal yetkileri arasındadır Yüksek Mahkeme üyeleri de dâhil olmak üzere, bakan tarafından yapılan federal yargıç atamalar Senato’nun onayını gerektirir. Federal yasaları bozma suçundan mahkûm olmuş yüksek düzeyde devlet memurunun görevden azli için Meclis yargılaması istendiği durumlar hariç – herhangi bir kişiyi koşullu ya da koşulsuz affetmek de başkana tanınan başka önemli bir yetkidir. Affetme yetkisi giderek, hapis sürelerini kısaltma ve para cezalarını azaltma yetkisini de kapsar duruma gelmiştir. (Targonski, 2000)

3.2.1.2.Yasama Organı: Kongre

Anayasanın ilk maddesi gereğince, federal hükümetin tüm yasama gücünü Senato ve Temsilciler Meclisi olmak üzere iki meclise ayrılmış bir Kongre'ye vermiştir. İki meclisin küçüğü sayılan Senato, Anayasa gereği her eyaletin ikişer üyesinden seçilir. Senato 100 üyeden oluşur. Temsilciler Meclisi ise nüfus oranına göre saptandığı için üye sayısı görece daha fazladır fakat Anayasa tarafından belirlenen bir üye sayısı yoktur (Targonski, 2000). Anayasal, ekonomik, dış ilişkiler, yasaları uygulamak başta olmak üzere önemli kararların alındığı veya uygulandığı yerdir. Bunlar vergi koymak, para bastırmak, hazine için borç almak, eyaletler arasında ve yabancı ülkelerle yapılan ticaret konusunda tüzük ve yönetmelikler çıkarmak, Anayasanın uygulanması için gerekli tüm yasaları çıkarmak... Başlıca görevleri olmakla beraber daha birçok konuda söz sahibidir (Targonski, 2000: 81).

3.2.1.3.Yargı Organı: Mahkemeler

ABD'nin üçüncü organı olan yargı, başında Yüksek Mahkeme bulunmakla beraber ülkeye yayılmış bir mahkemeler ağından oluşmaktadır. Federal Mahkeme: Sınırlı yetkilere sahip olan Federal mahkeme sisteminde tazminata ve başka türde telafiye ilişkin hukuk davaları ile federal yasalardan doğan ceza davalarına bakar. Yüksek Mahkeme: Anayasa tarafından özel olarak ihdas edilen tek mahkeme olan Yüksek Mahkeme, ABD'nin en üst düzey organıdır (Targonski, 2000: 81). Yüksek Mahkeme kararları başka hiçbir mahkemede temyiz edilemez. Yargıçların nitelikleri konusunda herhangi bir şart bulunmamakla beraber, avukat olma zorunlukları da yoktur (Targonski, 2000). Mahkeme bir yıl içerisinde kendilerine gönderilen davalardan yaklaşık olarak 150 kadarına bakar. Bu davalar çoğunlukla yasaların yorumlanmasına ve Kongre'de yasalaştırılmak istenen taslaklarla ilgilidir. Ayrıca ABD'de Özel Mahkemeler, Temyiz Mahkemeleri ve Bölge Mahkemeleri de bulunmaktadır.

3.2.2. ABD'nin Siyasal Kültürü

3.2.2.1. ABD'de Baskı Grupları ve Lobiler

3.2.2.1.1. Baskı Grupları

Baskı grupları, belli ortak çıkarlar doğrultusunda toplanmış ve iş birliği içerisinde resmi kurumlarla irtibat kurarak fikir ve isteklerinin bu şekilde daha kabul göreceğine inanan örgütlü gruplardır (T. Arı , 2015: 145). Bu tanım birtakım siyaset bilimci için: Ortak çıkarlar içinde bir araya toplanan ve siyasal süreçte de yer alan gruplar olarak tanımlanmaktadır; üyelerinin iktidara geçme isteği olmadan iktidarı etkilemeye çalışan gruplar olarak da tanımlanmaktadır; (T. Arı , 2015: 145). Baskı gruplarının kendine has bir takım özellikleri vardır. Ancak bazı yönleriyle siyasal partilerle karıştırılabilmektedir. Baskı grupları ve siyasal partiler arasındaki en önemli fark ise baskı gruplarının iktidarın fikirlerini kendi çıkarları doğrultusunda etki altına alma isteğidir; siyasal partiler bilhassa iktidara kendilerinin geçmesi için çabalayan bir topluluktur (T. Arı , 2015: 147).

Baskı grupları, çıkarları doğrultusunda hareket eden gruplar olması dolayısıyla çeşitli organlarda istediklerini almak için istekli olabilirler. Bu durum bazen yasama organında bazen de yürütme organında olabiliyor. Ayrıca yerel ve ulusal konularda da söz sahibi olmayı istemektedirler. Buna karşın tümünde etkili olma çabasının da önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Bunları gerçekleştirme noktasında ise en etkin yolu lobicilik faaliyetleri ile yapmaktadırlar. Baskı gruplarının ortak amaçlarının olduğundan yukarıda bahsetmiştik peki bu baskı gruplarının çıkarları neler olabilir? Baskı grupları çoğunlukla ekonomik amaçlı olan örgütlerdir (T. Arı , 2015: 148). Bu örgütlere örnek verecek olursak: Amerikan Bankerler Derneği, Birleşik Devletler Ticaret Odası, Portland Çimento Derneği, Hayat Sigortası Derneği, Ulusal Elektrik Şirketleri Derneği, Amerikan Karayolları Derneği, Hava Taşımacılığı Derneği gibi gruplara eklenebilecek birçok baskı grubu bulunmaktadır. Ayrıca Amerika Çiftçi Federasyonu ve Ulusal Çiftçiler Birliği önemli çiftçi örgütleri arasında yer almakla birlikte hatırı sayılır bir etkiye sahiptirler (T. Arı , 2015: 148). Baskı grupları ekonomik olduğu kadar mesleki çıkarların korunması için de kurulabilirler. Örneğin doktorların

büyük kısmının üye olduğu Amerikan Doktorlar Derneği (American Medical Association) doktorları ilgilendiren her türlü konuda karar alıcılar üzerinde etkili olmaktadır. En büyük derneklerden biri olarak sayılabilecek gazi ve emeklilerin kurmuş olduğu The American Legion büyük bir üye sahip grupların başında gelenlerden biridir. Ayrıca ticari dernekler, şirketler, sendikalar, kitle örgütleri, medya ve basın dernekleri gibi çeşitli alanlarda faaliyet gösteren baskı grupları da bulunmaktadır. Bu gruplar kısaca toplandıkları başlıklar altında ortak amaçları güden gruplar olarak nitelendirilebilirler.

Baskı grupları yöntem olarak birçok yol denemektedir. Bu yolların başında doğrudan temas gelmektedir bununla birlikte telefonla, dilekçeyle veya mektupla da olabilir. Görüşmeleri etkin kılan yani kendilerinin isteklerinin ciddiye alınmasında baskıyı doğuran oy faktörüdür. Sonraki seçimlerde tekrar seçilmek isteyen iktidar bu yüzden baskı gruplarını ciddiye almaktadır (T. Arı , 2015: 159). Bu baskıyı arttırmak isteyen baskı grupları ayrıca propaganda yöntemini de kullanmaktadırlar. Propaganda, çeşitli sembolleri kullanarak karşıdaki kişileri kendi düşünceleri doğrultusunda etkilemek için yapılan davranışlardır (T. Arı , 2015: 159). Kamuoyunda etkili olmak baskı grupları için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Çünkü resmi ilişkilerde bulundukları kişileri etkilemek için kamuoyunun gücünü arkasında hissetmek ister. Bunu yapmak için de hem resmi ilişkide olduğu kişiyi etkilemek için hem de kamuoyunun kendi yaptıklarına ikna etmek için bu yolu izlemektedirler. Baskı grupları elbette belli güce sahiptirler ancak bu grupların önceliği kendi grubuna belli fikirleri aşılmasıdır. Bunu yaptıktan sonra gücü arkasına alarak resmi ilişkiler geliştirmektedir. Baskı grupları siyasi anlamda seçimlerde aday gösteremezler ve kendi adlarına seçime giremezler, ancak kendilerine yakın olduğunu düşündükleri adayları destekleyebilirler ve adayın seçilmesi için çalışırlar (T. Arı , 2015: 160).

3.2.2.1.2. Lobiler

Lobicilik, çeşitli kararlar üzerinde etkin bir rol üstlenmek isteyen kişinin hükümetteki veya karar alıcının üzerinde etkili olmak için kurduğu iletişim türüdür. 1946 yılındaki Federal Lobi Yasasında (Lester'dan aktaran T. Arı, 2015: 166):

ABD Kongre'sindeki yasaları etkilemeye veya yasanın çıkmasını veya çıkmamasını sağlamaya çalışan bunun için doğrudan veya dolaylı para ve diğer değerli eşyaları alan veya toplayan veya asıl amacı bu olan kişiler olarak tanımlanmaktadır lobiciler.

Lobicilik faaliyetleri iki şekilde yürütülmektedir. Doğrudan ve dolaylı şekilde yapılabilir. Doğrudan lobicilik, iletişim veya bilgi alışverişi için karar alıcı yetkili kişi ile lobicilik faaliyetini yürüten örgütün lideri, üyesi, o işle ilgili belirlenen üyesi veya bu amaç doğrultusunda kurulmuş lobi şirketinin görevlisi olabilmektedir (T. Arı , 2015: 166). Yasama ve yürütme arasında ayrılığın net bir şekilde görüldüğü ABD'de lobicilik bu iki erkin de önemli olduğunu göstermekte ve ikisi içinde aynı oranda etkin olmayı gerektirmektedir. Bu yüzden bazen Kongre üyeleri yürütme organlarını ya da yürütme organları Kongre üyelerini etkilemeye çalışmaktadır (T. Arı , 2015: 167). Bu durum ABD kültür kodlarıyla ilgisini ortaya koymaktadır. Çünkü yasa yapıcı veya öneride bulunan kurumların kültür kodlarında çeşitli lobicilik faaliyetlerinin öne çıktığını göstermektedir. Dolaylı lobicilik, kamuoyu ile halk arasındaki ilişkileri gözeterek hareket eden şirketlerle yürütmektedir (T. Arı , 2015: 167). Lobicilik faaliyetleri doğru kullanıldığında özellikle ABD gibi partilerin sıkı kurallarının olmadığı devletlerde uygulandığında çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajların başında belli kişi, grup ve devletlerin etkin olmasını sağlamaktır. Bunun dışında kolaylıklar da sağlamakta olan lobiler vatandaş ve devlet arasındaki köprüyü sağlamaktadır. Bu durum ortak amaç uğruna insanların bir araya gelmesini sağlamaktadır. Bunun dışında seçilmek isteyen kişi veya partilerin oy toplamada lobicilik faaliyeti yürüten gruplarla işbirliği içerisinde olarak oy potansiyellerini yükseltebilmektedir. Bunun için lobicilik faaliyeti yürüten grupların kamuoyu üzerinde propagandalar yaparak faaliyet gösterdiğini söylemiştik. Demokratik anlamda değerlendirildiğinde lobiciliğin birçok iyi ve kötü yanının olduğunu söylemek mümkündür. Bu yüzden lobicilik faaliyetleri üzerinde fikir ayrılıkları yaşanmaktadır. Demokrasi için iyi olan taraflarını yukarda bahsettiğimiz gibi vatandaş-devlet ilişkilerinin daha yakınlaşması olarak değerlendirebiliriz. Bunun tersi durumlarda rüşvet vb. durumlarını olduğunu söylemekte mümkündür. Bunun için genel kabul ise lobicilik faaliyetleri iyi veya kötü olabilir ancak bu demokrasinin işlerliği için gereklidir (T. Arı , 2015: 173).

Baskı gruplarının temel hedefi hükümetin politikalarını kendi çıkarları doğrultusunda etkilemektir. Hem iç hem de dış politikada etkin olma isteği baskı gruplarının yol haritalarını belirlemektedir. İç politika, dış politikaya nazaran daha kolay yönlendirilebilir. Çünkü dış politikada elde edilecek kar ve zararlar makro düzeyde olmaktadır (T. Arı , 2015: 223). Büyük kayıplar istemeyen baskı grupları dış politikada bu yüzden daha emin adımlar atarak ilerlemeyi istemektedirler. ABD’de lobicilik faaliyetleri başladığı ilk günden 1970’li yıllara kadar lobicilik faaliyetleri iç politikada daha etkin görünmekteydi. 1970’li yıllardan itibaren baskı gruplarının dış politikaya olan etkisi hızla artmıştır. 1979 Petrol Krizi ile beraber petrol fiyatlarında ani bir artış gözlemlenmiştir. Bu artış enerji sorununun bir iç politika sorunu olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca 1979 yılında Başkan Jimmy Carter’ın Sovyetler Birliği’ne buğday satışını durdurması, Reagan’ın ise sonraki seçimlerde bu politikanın yanlış olduğuna dair bir politika izlemesinde baskı gruplarının dış politikada etkili olmaya başladığını gösteren olaylardır (T. Arı , 2015: 224).

Baskı gruplarının dış politikadaki etkinliğinin birçok sonucu olmuştur. Bu sonuçlarından başında başka ülkelerin lobicilik faaliyetleri gelmektedir. Lobicilik faaliyetlerinin dış politikadaki etkinliğini gören yabancı hükümetler Amerika’da lobicilik faaliyetlerine girmelerine sebep olmuştur (T. Arı , 2015: 224). Bu hükümetler: Batı Almanya, Kanada, Fransa, Japonya, Meksika, Çin gibi daha birçok hükümet lobicilik faaliyetlerine başlamıştır. Bu faaliyetler için büyük paralar harcayarak kendi lehlerine olan kararların alınmasında hem kongreyi hem de başkanı etkileme çabasına girmişlerdir. Lobicilik faaliyetleri bu kadar etkili olmadan önce Başkan’ın kararları son derece etkiliydi. Bu kararların etkisi Vietnam Krizi ile değişmiştir (T. Arı , 2015: 225). Vietnam’daki başarısızlık birçok konuda hükümet ve başkanın sorgulanmasına sebep olmuştur. Bu başarısızlık sonucunda lobilerin etkinliği de artmıştır. Lobicilik faaliyetlerine yabancı hükümetlerinin ne kadar önem verdiğini göstermek için lobicilik faaliyetleri için yapılan harcamalara bakacak olursak: “Meksika hükümeti, NAFTA’yı kurmak ve kongrede onaylamak için 28 milyon dolar harcadığını, Japonya’nın sadece 1989’da 60 milyon dolar harcadığını” araştırmalar göstermektedir (T. Arı , 2015: 225). Bu lobicilik faaliyetleri ABD için bir kazanç sağlama yöntemi şekline dönmüştür diyebiliriz. Lobi faaliyetlerinin kendi istekleri doğrultusunda devam etmesi için dünyanın birçok devletinde lobicilik faaliyetleri yürütülmekte ve bunun için

bağlantılar kurulmaya çalışılmaktadır. Lobicilik bu şekilde etkili olunca etnik grupların oluşturacağı lobiler de ortaya çıkmaktadır. Bu lobiler ABD'ye göç etmiş ve bu devletin vatandaşı olmuş kişilerin kurduğu lobilerdir. Bunlar kültürel, toplumsal ve eğitim alanlarında kurulmuş olan derneklerdir (T. Arı , 2015: 226). Türk-Amerikan Dernekler, Grek-Amerikan Dernekleri ve Ermeni-Amerikan Dernekleri bu derneklere örnektir. Göç eden bu gruplar etnik olarak kendi ülkelerinin çıkarlarını sağlamak amacıyla hareket ederler. Bunun başlıca sebebi ABD'nin göçmenlerden kurulu bir devlet olması dolayısıyla her göçmen kendi kimliğini korumayı istemektedir (T. Arı , 2015: 227). Ayrıca bu göçmenlerin neden ABD'ye göç ettiğine bakarsak temelde neden lobiler oluşturduğunu görebiliriz. Göç etmelerinin iki sebebi vardır bunların ilki özgürlük diğeryse hayal kırıklığıdır (T. Arı , 2015: 227). Bir kişinin ülkesini terk edip, başka bir ülkeye gitmesinin sebebi kimliğini taşıdığı ülkede kendini gerçekleştirmesinin önündeki engellerdir. Bu kişiler ülkelerinde yaşam koşullarının kısıtlılığından dolayı göçerler. Hayal kırıklığı, bunun sebebi ise bin bir umut ve zorlukla ülkelerinden göçen insanlar yeni bir dünyada yaşamaya çalışırlar. Bu yeni devlette yeni dil, din, ırk, fikir ve daha birçok kültürel farklılıkla karşılaşır. Hal böyleyken yeni bir ülkede yaşamak onlar için hayal kırıklıklarına sebep olmaktadır. Ayrıca, göçen gruplar kendi dillerini, kültürlerini, gelenek ve göreneklerini yaşatmak için küçük gruplar oluştururlar. Bu yüzden şehirlerin çeşitli yerlerinde mahallelerde kendi kültürlerini sürdürmeye çalışırlar. Bu da ABD'de; Çin mahallesi, Küçük İtalya, Küçük Polonya gibi yerler oluşmaktadır. Bu şekilde küçük yerler oluşturan etnik kökenli vatandaşları gören politikacılar ise bu gruplardan yararlanmak istiyorlar. Bu grupların fikirlerini önemseyen politikacıların asıl amacı kitleler halindeki grupların oylarını almaktır. Bu durum öyle bir hal aldı ki grupların fikirleri her ne kadar ayrılıkçı ve ABD'nin çıkarlarına ters düşse de oy oranlarını arttırmak için bu grupların fikirleri ciddiye alınmaktadır (T. Arı , 2015: 228). Bunun yanı sıra asıl sorun teşkil eden durum bu grupların kendilerinden olmayan diğer grupların aleyhinde karar alınmasında etkili olmasıdır.

ABD'de lobicilik faaliyetlerinin bu denli rahat ilerlemesinde Amerikan yasalarının yapısı etkili olmaktadır. ABD'de dış politikada yetki tek bir elde toplanmamış, geniş bürokratların yanı sıra Kongre üyelerinin etkili olduğu bir dış politika görülmektedir. Bu durum lobicilik faaliyetlerini yürütenlerin işini

kolaylaştırmakta ve etkileyecekleri birçok grubun olduğu görülmektedir. Lobiler amaç itibariyle kendi çıkarları doğrultusunda yasama veya yürütme erklerini etkileme durumudur. Bu durum her zaman başarılı olamayabiliyor bunun örneklerini Tayvan Lobisi güçlü bir lobi olmasına rağmen 1978 yılında Carter yönetiminin Çin'i tanımamasının önüne geçememiştir (T. Arı , 2015: 229). Bilindiği üzere ABD, Çin Halk Cumhuriyetini tanımamaktaydı o döneme kadar Çin'in asıl sahiplerinin Tayvan hükümeti olduğunu söylemekteydiler. Bunun yanı sıra Ermeni lobisi güçlü bir lobi oluşturarak Türk hükümetinin soykırım iddialarını Kongre'ye sürekli bir şekilde gündeme getirmektedir. Bu durum ABD için siyasi bir koz olmanın dışında pek bir işe yaramamıştır. Buraya kadar geldiğimizde gördüğümüz şey ABD'nin kültürel kodları ile ilgili yorum yapmak gerekirse ABD dünya politikasında etkin bir güce sahip olmuştur ve bu durumu gören yabancı devletler bundan yararlanarak dış politikalarında çeşitli politikaları güçlüyü arkasına alarak yapmaya çalışmaktadır.

3.2.2.2.ABD'de Bireysel Silahlanma

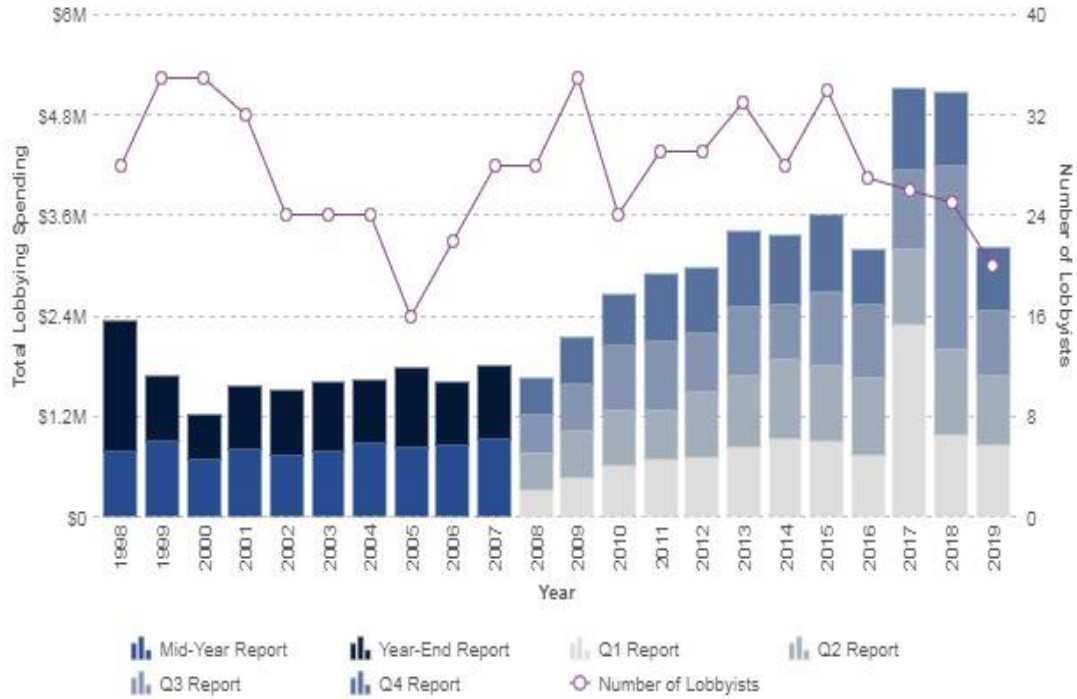
ABD anayasası yazıldığı ilk günden itibaren “Anayasanın Temel Haklarla İlgili İlk Ek” başlığı altında vatandaşın temel hakları bulunmaktadır. Bu haklar: *ibadet etme, düşündüğünü açıklama, basın özgürlükleri, barışçı toplantı hakkı, yanlışlıkların düzeltilmesi için hükümete dilekçe verme hakkını güvence altına alma, vatandaşların silahlanma hakkı, mal sahibinin izni olmadıkça askerlerin evlerde barındırılmaması, haksız arama, tutuklama ve mala el konulmasına karşı güvence sağlamak*: ABD vatandaşı olan kişilerin temel hak ve özgürlükleridir. Bu özgürlükler Eylül 1789 yılından günümüze kadar değiştirilmeden gelmiştir (Targonski, 2000: 21). Bu haklar çerçevesinde ABD vatandaşları günümüze dek kendini devlete karşı çeşitli haklara sahip bir vatandaş olarak görmüştür. ABD kurulduğunda, “Kurucu Babalar” olarak isimlendirilen kişiler devletin ne yapıp ne yapmayacağı konusunda fikir sahibiydiler. Bu sayede devletin bireyler üzerinde özgürlükleri kısıtlamasına yol açacak gri alanların oluşmasını engellemek istemişlerdir. Çoğunluğunu Püritenlerin oluşturduğu göçmenler Amerika'ya göç etmelerinin temelinde başta Britanya olmak üzere Avrupa'da dinlerini ve ibadetlerini istedikleri gibi yaşama haklarının ellerinden alınması yatmaktadır. Bu yüzden ilk olarak ibadet etme hakkını ilk sıraya koymuşlardır. Daha sonra düşündüğünü açıklama yani fikir özgürlüğü gelmektedir.

Fikir özgürlüklerinin kısıtlandığı monarşi ve krallıklarla yönetilen Avrupa’da insanlar fikirlerini beyan etmekte zorlanmaktaydılar. Bunu deneyimleyen anayasa yazarları bu hakkı güvence altına alarak insanların daha rahat fikirlerini beyan edeceği bir yer yaratmak istemişlerdir. Basın özgürlüğü ise İngiltere’nin elinde bulundurduğu basını özgürleştirerek toplumda özgürlüklerin artmasını sağlamışlardır. Dilekçe verme hakkı ise bireyin devlete karşı sorumlu olmasının yanında devletin de bireye karşı sorumlu olduğunu gösteren bir haktır. Bu hakla devlet bireye veya birey bireye bir yanlışlık yapması durumunda birey kendi haklarını savunmak için dilekçe verme hakkına sahip olacaktır. Askerlerin mülkiyetin sahibi izin vermediği sürece kişinin mülkiyetinde barınması hakkı ise Amerikan bağımsızlığının sağlanması yıllarında var olan durumla ilgili bir haktır. Bu hak mülkiyet özgürlüğünü destekleyen bir hak olmaktadır. Bunun yanında konumuzun da başlığı olan bireysel silahlanma hakkı ise kişinin kendine zarar verebilecek devlete ve diğer bireylere karşı korunması hakkıdır. Bu hak suiistimale açık bir haktır, çünkü birey kendi istekleri veya sorunlarına karşı toplumda riskli bir durum teşkil etmektedir.

Bireysel silahlanma, kişinin güvenlik ve ekonomik nedenlerle kendini silahlandırmasıdır. Silahla donatılmış birey, kendini daha güçlü hissetmektedir. Bireysel silahlanma ile beraber çetelerin silahlanması ve güçlenmesi kolaylaşmıştır. 14 Şubat 1929 tarihinde yani Sevgililer Günü’nde Al Capone olarak bilinen çetenin gerçekleştirdiği katliam bireysel silahlanmanın sonucu olarak görülmüştür. Bu katliamı Al Capone düzenlemesine karşın orada bulunduğu dair bir kanıt bulunmamasından dolayı katliamdan dolayı suçlu görülmemiştir (Editors, 2009). Bu tür çetelerin giderek artması yüzünden artık silahlanmaya yönelik kısıtlamalar getirilmek zorunda kalındı. Bunların başında 26 Haziran 1934 yılında ilk olarak otomatik silah alımını kısıtlayan “Ulusal Ateşli Silahlar Kanunu [The National Firearms Act (NFA)]” yürürlüğe girdi (ATF, 2020). Bu kanun silahların çapları ve otomatik silahlarla ilgili olmakla birlikte kayıtlı silahların kayıtlarıyla ilgili bir takım değişiklikler içermekteydi. Bundan sonra 1968 yılında “Silah Kontrol Yasası” ile silahların kaydının olması gerektiğine dair bir yasa çıktı. Ayrıca bu yasayla silah almak isteyen bir kişinin belli koşulları yerine getirip getirmediğine de bakılmaktaydı (ATF, 2020). 1994 yılına geldiğimizde silah alırken sabıka kaydına bakılması şartı getiren kanunu, 1997 yılında Yüksek Mahkeme anayasaya aykırı bularak reddetmiştir

(Anadolu Ajansı, Erişim Tarihi: 23.01.2020). Güney Karolina’ya bağlı Columbia şehri 1976 yılında ABD tarihinin silahla ilgili en katı kurallarını getirmiştir. Bölgede tabanca bulundurulmasını tamamen yasaklayan yasaya göre tüfeklerin ise evlerde tetik sisteminin sökülmüş halde bulundurulmasına izin vermiştir (District of Columbia v. Heller, Erişim Tarihi: 23.01.2020). Ancak bu yasa da Yüksek Mahkemece anayasaya aykırı görüldüğü için reddedilmiştir. Bu şekilde silah taşınmasını kısıtlayan yasalar hukuka aykırı görülerek kabul edilmemiştir. Bu kısıtlamaların olmamasının arka planında ne yar almaktadır? Bu sorunun cevabı oldukça karışık olmakla birlikte çoğu kişiye göre Amerikan Sisteminin gereklerinden dolayı kısıtlanamamıştır. Bunun yanı sıra Silah lobilerinin varlığı ve büyük ekonomik güçlere sahip olmalarından dolayı kısıtlamalar gerçekleştirilememektedir.

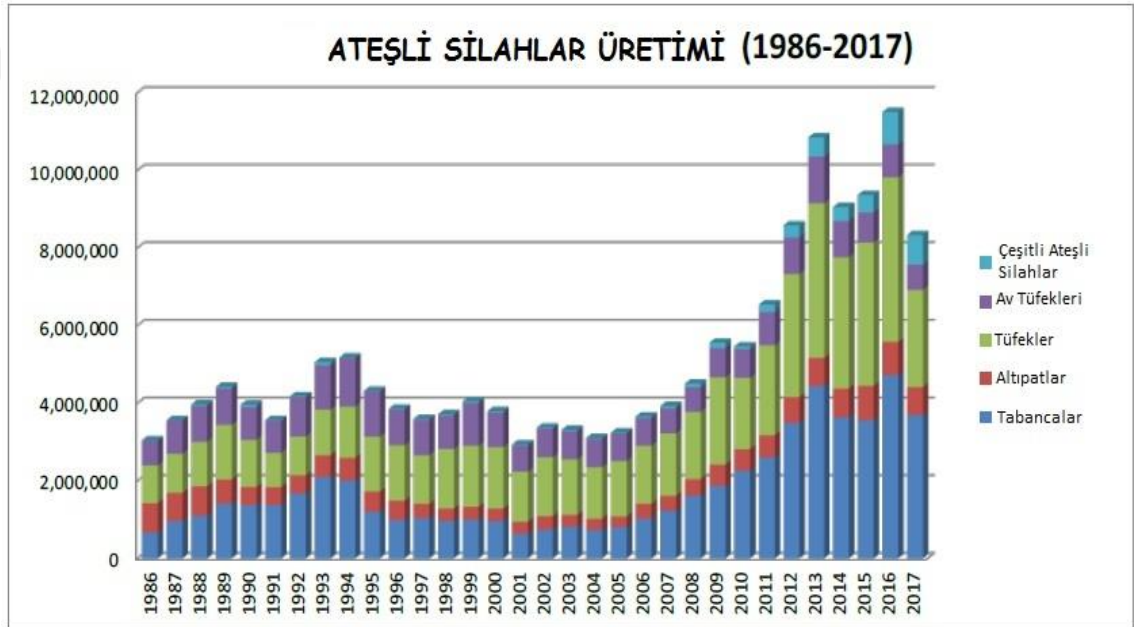
Ulusal Silah Birliği’nin lobicilik faaliyetlerine yatırdığı paraların yıllara göre dağılımına bakacak olursak:

Şekil 1. Ulusal Silah Birliği’nin Lobicilik Faaliyetlerine Ayırdığı Paranın Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: (Center for Responsive Politics, Erişim Tarihi: 26.01.2020)

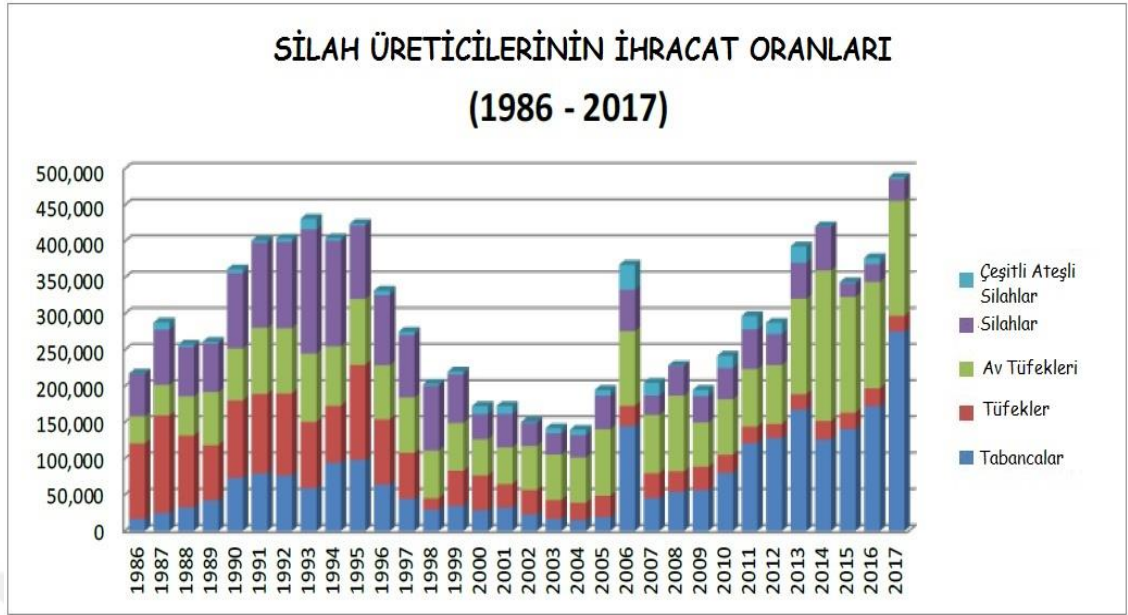
Yukarıdaki grafiğe göre Silah lobileri 1998 yılından sonra giderek artan bir grafik çizerek yatırımlarını arttırmıştır. Silah lobi sayıları da dalgalı bir yol izlemiştir. Yıllara göre lobi sayıları değişerek devam ederken lobcilik faaliyetlerine ayrılan miktar en çok 2017 yılında harcanmıştır, 2018 yılından sonra ise azalmaya başlamıştır. ABD’de silah kullanan kişi sayısı ise 1986 yılında 3.040.934 iken 2017 yılına geldiğimizde 8.327.792 gibi bir sayıya ulaşmıştır (ATF’s Annual Firearms Manufacturing and Exportation Report (AFMER), 2019: 1). Bu sayı dünya ortalamasının oldukça üstündedir. Bunun yanı sıra kullanılan ateşli silahların üretim oranlarına bakacak olursak:

Şekil 2. Ateşli Silahlar Üretimi (1989-2017)

Kaynak: ATF’s Annual Firearms Manufacturing and Exportation Report (AFMER), 2019: 2

Grafikte görüldüğü üzere ateşli silah üretimi yıllar içinde milyonlarca olmaktadır. Var olan silahların üzerine sürekli yeni silahlar eklenmektedir. Böyle bir sektörün var olduğu göz önüne alınca yasaların da silahlanmaya zemin hazırlaması ABD’de üretimi arttırmaktadır. Ayrıca bu silah üretimleri ABD’de kalmamaktadır. Bu dünyaya ihraç edilmektedir. Bu ihracat düzeyleri oranları da oldukça yüksek seviyelerdedir.

Şekil 3. Ateşli Silah Üreticilerinin İhracat Oranları (1989-2017)

Kaynak: ATF's Annual Firearms Manufacturing and Exportation Report (AFMER), 2019: 4

Silah üreticilerinin ihracat oranları bu kadar yoğunken üretimde azalmaya gitmelerini istemek oldukça zor görünmektedir. Özellikle ABD'de lobicilik faaliyetlerini yoğun bir şekilde devam ettirirken bunu yapmak daha da zorlaşmaktadır. Silah lobileri, ABD'nin en güçlü lobileri arasında yer almaktadır. Bu lobiler iç politikadan çok dış politikada etkili olmaktadır. Dünyanın en büyük silah üreticileri ve ihracatçıları ABD'de yer almaktadır. İsveç Barış Araştırma Enstitüsü (SIPRI) yaptığı araştırmada 2014-2018 yılları arasında en büyük silah ihracatçısı 10 ülke arasında ABD birinci sırada yer almaktadır ardından ise Rusya gelmektedir (SIPRI Arms Industry Database, Erişim Tarihi: 24.01.2020). Öte yandan konumuza uzak görünen ama silah üreticileriyle yakından etkili olan Ortadoğu'ya baktığımız zaman bu iki devletin Ortadoğu'da etkin bir rol oynadığını görmekteyiz. Elbette silah lobisi Ortadoğu'daki politikaların üretilmesinde tek başına etkin bir rol oynamamaktadır. Bunun yanında Yahudi lobisi, petrol lobisi ve daha birçok lobinin etkisi vardır (Ataman, 2006: 414). ABD silah üretiminde en üst sırada iken silah ithalatını giderek azaltmıştır. 1986 yılında 19,793 silah ithal edilmişken, 2018 yılında 7,590 gibi bir sayıda silah ithal etmiştir (ATF's Annual Firearms Manufacturing and Exportation

Report (AFMER), 2019: 7). Bu ithalatların ise büyük bölümün ithalatçı firmalar yaparken ordu ve diğerleri ise çok az seviyede ithalat yapmıştır (ATF's Annual Firearms Manufacturing and Exportation Report (AFMER), 2019: 8). ABD'nin silah ihraç ettiği ilk beş ülkeye bakacak olursak. İlk sırada olan Avusturya; ABD'den 933,574 gibi bir sayıda silah ithal etmiştir. Brezilya ise 864,886 ile ikinci sırada iken; 423,455 silahla Türkiye üçüncü sırada yer almaktadır; İtalya ve Almanya ise 354,031 ve 351,802 gibi sayılarda silah ithal ederek dördüncü ve beşinci sıralarda yer almaktadır (ATF's Annual Firearms Manufacturing and Exportation Report (AFMER), 2019: 9). Dünyanın farklı yerlerine silah ihraç eden ABD'nin Ortadoğu devletlerinden sadece İsrail ve Türkiye'nin görünmesi ise akıllarda soru işareti yaratan konuların başında gelmektedir. Bu istatistiklerden hareket ederek söyleyebiliriz ki silah üreticileri gerek ABD'de gerekse dünya siyasetinde son derece etkin bir rol almaktadır. Ayrıca bu üreticiler daha Kapitalist sistemin sayesinde büyük gelir sağlamaktadır. Büyük resme bakılınca görülen hem dünya siyasetinde hem de iç siyasette güçlü görünen silah üreticileriyle karşı karşıyayız. Bu durum bireysel silahlanmanın da önünü açmakta ve kişilerin silah sahibi olmasına neden olmaktadır. Bireysel silahlanmadan bahsettikten sonra durumun toplum içinde yansımalarına bakacak olursak bireysel silahlanma her yıl binlerce insanın ölümüne sebep olacak durumlar yaratmakta, birçok insanın da hayatını riske atacak durumlara sebep olmaktadır. ABD'de çeşitli cinayetler olmakta ve bu cinayetlerin dağılımında silahların kullanımı ise dikkatleri çekmektedir.

SİLAHLAR	2014	2015	2016	2017	2018		
TOPLAM	12278	13780	15318	15195	14123		
Toplam Ateşli Silahlar	7803	9103	10372	11006	10265		
Tabancalar	5342	6176	6762	7051	6603		
Tüfekler	235	215	300	390	297		
Av Tüfekleri	238	247	247	264	235		
Diğer Silahlar	88	151	172	180	167		
Ateşli Silahlar, tip belirtilmemiş	1900	2314	2891	3121	2963		

Şekil 4. 2014-2018 Yılları Arasında Silahlı Cinayet Oranları ¹

Kaynak: Expanded Homicide Data Table 8: Murder Victims by Weapon, 2014–2018, Erişim Tarihi: 24.01.2020

10.265 insanın ateşli silahlarla cinayete kurban gittiği ABD’de bireysel silahlanmanın ne denli tehlikeli olduğu görülmektedir. Bu suçlar eyaletlerin yapısına göre değişmektedir. Bireysel silahlanma ile birlikte suç oranlarının arttığı bilinen bir gerçektir. Eyaletlere göre bakıldığında suç işleme oranı en yüksek eyalet Alaska eyaleti olmaktadır. Alaska’da her 100.000 kişiden 885’inin suçu vardır. New Mexico eyaletine bakıldığında ise her 100.000 kişiden 856’sı suça karışmıştır. Üçüncü sıradaki Tennessee eyaletinde ise her 100.000 kişiden 498’i suça karışmıştır (FBI UCR, Erişim Tarihi: 26.01.2020). Suçun böyle yüksek olmasında elbette bireysel silahlanmanın etkili olduğunu söyleyebiliriz. Kısaca özetleyecek olursak ABD’de bireysel silahlanmanın önündeki engeller: Anayasa, mahkemeler, silah lobileri ve bahsetmediğimiz insanların silah tutkusu vardır. Bu sebepler bir araya gelince ABD’de bireysel silahlanmanın önüne geçmek zorlaşmaktadır.

Bireysel silahlanma kültür kodları aşamasında farklı bir yere sahiptir. Bireysel silahlanma ABD’nin kurulduğu ilk günden itibaren bireysel silahlanma var olan bir

¹ Tabloda gösterilmeyen diğer cinayet oranlarının silahlanma ile ilgisi olmamasından dolayı tabloya eklenmemiştir.

yasal haktır. Bu hakkın sonucu olarak bakıldığında kültür kodlarına yansımış bir toplum kalıtımı mevcut hale gelmiştir. İlk günden itibaren tartışma konusu olan bireysel silahlanma eleştirilse de sevilse de var olan bir haktır. Bu hakkın ellerinden alınması günümüzde de zor görünmektedir. Kişilerin silahlanması her ne kadar tehlike yaratıyor olsa da bireyin devlete karşı kendini güçlü görmesini sağlamaktadır. Bireyler devletin hem bir parçasıdır hem de devletten gelecek kötülöklere karşı devletin eliyle kendilerini koruma güdüsüne sahiptir. Bu güdüyle beraber kişiler güvende hissettikleri gibi kendilerini daha güçlü de hissetmektedirler.

.

3.2.2.3.ABD’de Basın Özgürlüğü ve Faydaları

ABD’de basın özgürlüğü diğer haklar gibi önde tutulan bir haktır. Çünkü halk bu hakkı kendilerinin ifade özgürlüğünü gösterdiğini düşünmektedir. Basını sınırlandırmak ise halkın hiçbir kesiminde hoş karşılanmamaktadır (Tocqueville, 1835: 195). Basın özgürlüğü, toplumu yönetmede önemli bir role sahiptir. Bu yüzden iktidarlar bu gücü elinde tutmak isterler. Topluma en hızlı ve en etkili şekilde basınla ulaşabilecek iktidarlar bu gücü elinden tutmak istemişlerdir. İnsanın günahkâr olan yapısını bilen Püriten gelenek bu gücün iktidara geçmesi taraftarı olmamışlardır.

Haber alma özgürlüğü ile basın hürriyeti birbirinden ayrılan fakat birbirine iki yakın terimdir (Gürkan, 1960: 142). Haber alma hürriyeti matbaanın bulunmasından günümüze kadar önemli bir hak olarak görölmüştür. Haber alma hürriyetini, fikirlerin veya kanaatlerin serbestçe tartışılması olarak açıklanabilir (Gürkan, 1960: 145). ABD’de haber alma özgürlüğüne bakacak olursak tarihsel olarak İngiltere’deki hürriyete bakmamız gerekmektedir. Çünkü Amerika’daki kolonistlerin birçoğu İngiltere’den göçmüştür. İngiltere’de matbaanın bulunmasından sonra ortaya çıkan yazılara karşı devlet ve kilise ortak hareket etmişlerdir (Gürkan, 1960: 148). Elizabeth döneminde ise yazıların kontrolü resmi bir şekilde yapılmakta, resmi cellat adını verdikleri kişiler tarafından istenilmeyen yazılar yok edilmekteydi (Gürkan, 1960: 148). 18. Yüzyıla doğru işler değişmiş kralın ve feodalitenin gücü azalmıştır, bu durum da fikir özgürlüklerinde hakların elde edilmesine olanak sağlayan dönemin başlangıcı olmuştur. Bu durum ABD’nin devletleşmesindeki süreçte göz önüne alınmış ve basın

özgürlüğüne önem verilmiştir. Ancak kolonileşme döneminde İngilizler kolonileri zor durumda bırakmakta ve onları çeşitli şekilde basın özgürlüğünden uzak tutmaktadır. Bunun için üç farklı metot izleyen İngiliz hükümeti şunları yapmıştır: Cezalandırma, sansür ve vergilendirme (Gürkan, 1960: 149). Bu üç yöntem günümüzde de kullanılmakta ve demokratik olmayan devletlerde hâlâ etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Kolonilerde matbaayı ilk kuran ise Alman John Peter Zanger'dir. Ustası olan William Pradford Philedelphia'da isyan çıkarmak isteyen ve New York Weekly Journal'ın müdürlüğünü yapmaktaydı (Gürkan, 1960: 149). Zanger, dönemin valisini sert bir dille eleştirmiş ve halkın mülkiyet haklarının kısıtlandığını yazmaktaydı. Bu durum da vali tarafından fark edilmiş ve Journal'ın dört nüshası halkın önünde yakılmıştır (Gürkan, 1960: 149). Zanger ise hapse atılmıştır, hapis sürecinde eşi onun yerini almış eşinden aldığı bayrağı taşımıştır. Zanger'in avukatlığını yapmak isteyenleri de barodan atan İngiliz hükümeti, Andrew Hamilton adında -Philedelphia'nın ünlü avukatı- avukat Zanger'in hapisten kurtulmasını sağlamıştır.

Bağımsızlık mücadelesi dönemine geldiğimizde ise General Washington'un önderliğinde başlatılan mücadeleden halk günü gününe haberdar olmuştur. Bağımsızlığın kazanılmasıyla birlikte basın ve haber alma özgürlüğünün de zaferi anlamına gelmiştir (Gürkan, 1960: 151). ABD'de anayasa oluşturulduktan sonra First Amendment yani İlk Değişiklik ile Kongre söz ve basın özgürlüğünün tehdit edebilecek herhangi bir kanun yapmayı yasalarla kısıtlamıştır (Gürkan, 1960: 181). Medya toplum fikriyatının hangi yöne gideceğini belirleyen baş aktörlerindendir. Medya hem topluma daha kolay erişilmeyi sağlarken hem de toplumda kimin iyi kimin kötü olduğunu belirleme aracıdır. Medyanın gücü ilk gazetenin basılmasından bu yana devam etmiştir. Medyanın araçları değişse bile medyanın gücü değişmemiştir. Medya araçları gazete, radyo, televizyon, bilgisayar ve en son olarak telefonlara kadar inmiştir. Haber alma hürriyetinin en fazla olduğu ülkelerin başında gelen ABD'de bu iletişim araçları ilk ortaya çıktığı zamanlarda da yaygın olarak kullanılmaktaydı. ABD'nin miladı olarak kabul edebileceğimiz 11 Eylül 2001 gününde ABD'de medyanın söylem tarzı değişmiştir. Daha doğru bir tabirle ifade edecek olursak hükümet yetkilileri medyayı etkin bir şekilde kullanarak dost-düşman ayrımı yapmıştır. Buna ek olarak savaş açmak için de toplumdaki fikri yönelimin saldırıda

bulunanlara karşı propagandalar yürüterek savaşın meşrulaştırılmasını sağlamaktır. 11 Eylül’de yürütülen medya çalışmalarında gazeteciliğin temel kuralları olarak varsayılan: ne, nerede, ne zaman, ne için, neden ve kim sorularından sadece neden sorusunun yanıtı kalacağını görmekteyiz. Bu yanıtı kalan sorunun aslında sorgulanmadığını söylemek mümkündür. Çünkü olağanüstü ve dramatik olarak ortaya çıkmış bu durumda kimsenin bu soruyu sormaya ihtiyacı yoktu (Sungur, 2012: 118). Aslında bu tür saldırılar ülkelerin “vatanseverlik” bilincini arttıran etkilere sahiptir. Ülkedeki herkes bu konuda kendini sorumlu hissetmekte ve devlete hizmet etme çabasıdadır. 11 Eylül saldırısında da medya tam olarak bu role büründüler. Herkes artık kendi rollerinin farkındaydı ve bundan sonra hükümet sözcülüğünü yapan büyük bir medya ordusu ile dünya karşı karşıyaydı. 11 Eylül sonrası medyada değişimlerin başında tek tip gazeteciliğin ortaya çıktığını görmekteyiz. Medya bağımsız ve özgür olmasıyla bilinirken tek perspektifli saldırı sonrası gazetecilikte çok boyutlu düşünce yerini tek boyutlu düşünceye bırakmıştır (Sungur, 2012: 120). Hükümet ve medya bir tür algı savaşı başlatarak savaşın gerekliliğine değindi. Bunu dünyanın her platformunda gerçekleştirdi. İşe El-Kaide ile başlayan ABD hükümeti daha sonra Irak hükümetinin başındaki kişi olan Saddam Hüseyin’e karşı savaşla devam ettirmiştir. Saddam Hüseyin’in kitle imha silahına sahip olduğunu söyleyen ve her seferinde bunu vurgulayan hükümet ve medya bu konuda büyük bir algı operasyonu başlatmıştı (Sungur, 2012: 121). Medya, gücünün belki suiistimali belki de bilinçli kullanılması sonucunda ABD, Irak’a girdi. Büyük kayıplar verdiği bu algı sonucunda ABD’ye hem ekonomik hem de siyasi açıdan büyük zararlar verdi. Bu savaştan sonra ABD düşmanlığı özellikle İslam ülkelerinde hızla artmıştır.

Dünyanın en büyük medya gücüne sahip olan ABD, bu gücünü kurulduğu ilk zamandan bugüne sahip olduğu basın hürriyetine borçludur. Bu hürriyetin anayasanın yazıldığı ilk günden beri var olmasıyla ortaya çıkan bu hakkın kullanımı son derece etkilidir. CNN etkisi olarak adlandırılan, bir fotoğrafın veya videonun gösterilen tarafın arkasındaki boyutun anlatılmadığı medya ne özgürdür ne medyadır (Yalçinkaya ve Türkeş: 62-63). Bu medya sadece belli fikir ve görüşlere hizmet eden bir organdan başka bir şey değildir. 11 Eylül medyası tek bir perspektif göstererek “vatanseverlik” duygularının ön planda olduğu bir medya oluşturmuş, hükümetin politikalarına hizmet etmiştir. ABD’nin kültür kodlarından biri olarak

bahsedebileceğimiz “basın özgürlüğü” ülke için son derece önemlidir ve ülkenin çıkarlarına hizmet etmek zorundadır. Medyanın bu gücüne karşın devlet tarafından kullanılmaya çalışılsa bile medya özgür kalmak zorundadır.

3.3. ABD’de Din

ABD, anayasasında dininin olmadığı az sayıda devletten biridir. Bu da ABD’de dinin devlet işlerinden uzaklaştırılması amacıyla yapılmış bir durum olduğunu göstermektedir. 1787 Anayasası’na 1791 yılında eklenen ilk on değişiklikten ilki, ABD’de müesses devlet dininin kurulmaması gerektiği öngörülmüştür. ABD hükümetinin herhangi bir dini destekleyici veya dini ibadetlerin yerine getirilmesi konusunda kısıtlayıcı yasa yapması yasaklanmıştır (İmga, 2010: 170). Öte yandan Amerikan halkının %90’a yakını bir “yaratıcı ”ya inanmaktadır (Yıldırım, 2015: 93). ABD’de din ve siyaset, Avrupalıların buraya koloniler halinde yerleşmelerinden günümüze değin birbiriyle ilintili iki kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçmenler ABD’ye, dini ve siyasi baskılar, daha iyi bir ekonomik düzeye gelme isteği ve serüven duygusu gibi çeşitli nedenlerden gelmişler ve koloniler kurmuşlardır. Din, çoğu göçmenin buraya gelmesinde motive edici güç olmuştur. Bu güç sonrasında kolonilerin bağımsızlığa giden yolu açmış ve daha sonra birleşerek yeni bir devlet kurmalarında etkili olmuştur. Kuruluşlarından bağımsızlıklarına kadar geçen sürede Amerikan kolonileri Britanya İmparatorluğunun bir parçası olmuş, ancak krallık kolonilerin iç işlerine çoğunlukla karışmamıştır (Yılmaz, 2017). ABD’de dini yapıyı bilmeden siyaseti anlamak kolay değildir. Günümüze değin din, siyaset ve kültürün birbirleriyle olan ilişkisi ABD’yi şekillendirmiştir. Koloni döneminden bugüne kadar din, Amerikan kültürünü şekillendirmede önemli rol oynamıştır. Bu yüzden din konusu kültürel kodların şekillenmesinde büyük bir öneme sahiptir. Bunun aksine ABD devlet dinine sahip olmayan çok az sayıda devletten biridir. ABD’de 1787 Amerikan Anayasasında devletin diniyle ilgili yer alan ibareler 1791 Anayasasıyla çıkarılan ilk madde olmuştur (İmga, 2010: 170). Devlet ve din işlerinin birbirine karışmasını engellemek, dini liderlerin ülkenin başına gelmesini engellemiştir. Birleşik Devletler yeni kurulan bir devlet olduğu için kültürel miraslardan yoksun bir şekilde kurulmuştu. Bu durum siyasi olarak herhangi bir mirası almadıklarını göstermektedir. Bu da büyük oranda dine yöneltmiş ve buna ek olarak da “Kurucu

Babaların” entelektüel bilgisiyle kurulmuştu. Bu yüzden kültürel kodlarında en önemli yeri tutmaktadır (Çaha, 2008). Püriten öğretinin üç ana doktrini ABD’nin politik kültürünü belirlemiştir. Bunlar: Sözleşme Teolojisi, günahkâr insan ve seçilmiş kişiler metaforudur (Wald ve Allison, 2014: 42-43). Bu üç doktrin de ABD’nin şekillenmesinde büyük etkiye sahip olmuştur. Sözleşme Teolojisi: Amerikalıların yönetime saygı duyması gerektiğini, insanın günahkârlığı: hükümetin devamlılığının sağlanması için ne yapılması gerektiğini söylerken, seçilmiş kişi: Amerikalılara verilen görevler ve ödevlerin ne olduğunu söylemekle beraber kutsal görevleri olduğunu söylemiştir (Wald ve Allison, 2014: 44).

Amerikan toplumu hak ve özgürlüklerin başka birine devredilmeyeceğinin bilincinde olan bir siyasi kültüre sahiptir. Bu hak ve özgürlüklerin bilincinde olmakla beraber bunlara saygı gösterilmeyince yöneticiye karşı gelmeyi de bilmektedir. Püriten anlayış bunu şu şekilde açıklamaktadır: Ahit sözleşmesi ile İbrahim Peygamber arasında yapılan anlaşmanın karşılıklılık esasında geldiği söylenmektedir (Wald ve Allison, 2014: 44). Bu da aslında Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcisi yerine insanların kendi yükümlülüklerini yerine getirmeleri şartıyla kendi kendini yönetme hakkını elde ettiklerini söylemişlerdir (Çaha, 2008: 96). Bu sayede tek adam yönetimini kurmak isteyen herhangi bir liderin fikirlerini daha en başında suya düşürmüşlerdir. Bunun dışında, 1787’de İngiltere’ye karşı girişilen Bağımsızlık Mücadelesinde sözleşme teolojisi savaşın başlangıcını ve gidişatını etkilemiştir. Çünkü İngilizleri Peygamber Musa’yı yerinden eden Firavun olarak görmüşlerdir. Aynı durumun kendilerinin başına geldiğini düşünmüşlerdir (Çaha, 2008). Amerikan siyasi kültürünü şekillendiren önemli unsurlarından biri de insanın günahkârlığı anlayışı olmuştur. Bu anlayışa göre insanlar doğuştan günahkârdır ve bu yüzden her türlü günahı işleyebilir. Bunun dışında yönetimde söz hakkı kendine geçti mi elinden geldiğince gücü kendinde toplama isteğine sahiptir. Bunları göze alan Püriten öğreti yönetime geçen kişinin yetkilerini kısıtlamış ve ellerinden geldiğince yönetimdeki güç kollarını ayırmıştır. Bu sayede yetki üç ayrı kola ayrılmıştır. Bu sayede güçler ve yetkiler dengelenmiştir. Buna ek olarak da federal devletle beraber federe devletler de kurarak Başkan’ın yetkisi en aza indirgenmiştir (Wald ve Allison, 2014: 48-49). Bu durum, Başkan açısından son derece zorlu bir görevin olduğunu göstermekte ve tüm yasal erklerin bir çatıda ortak bir amaçta birleşmesi gerektiğini göstermektedir. Her ne kadar çıkmaza girilecek

durumlara sebep olsa da bu kişilerin kendi hükümlerliğini sürmesini engellemiştir. Demokrasinin temellerini bu şekilde sağlamlaştırılmasıyla birlikte demokrasi götüreceğini söylediği devletlerde bu durumu gerçekleştirememiştir. Çünkü her toplumun kültürel kodlarının farklı bir gelenekten gelmesinden kaynaklıdır. Konudan sapmadan Püriten öğretide insanın günahkârlığını Âdem'in yasak elmayı yemesine kadar götürmektedir. Onlara göre, Âdem iyi ve kötü arasında bir seçim yapma durumunda kötü olanı seçti ve cennetten kovuldu. Bu durum insanın kötüye daha fazla yöneldiğini göstermektedir. Bu yüzden, kuvvetler ayrılığı ve federe devletlerin yetkilerinin fazla olmasına bu sayede Başkanı kısıtlamasına oldukça önem göstermişlerdir.

ABD'nin "Kurucu Babaları" Amerikalıların kutsal bir göreve sahip olduklarını iddia etmişlerdir. Seçilmiş insan, Püriten öğretide başlıca bir metafor olmakla birlikte, Onlara göre Amerika topraklar "Yeni İsrail" olarak söylenmekte yani vadedilmiş topraklar olarak gösterilmektedir (Çaha, 2008: 95). Bu bakış açısı somut bazı durumlara da ön ayak olmuştur. Bunu sembolize eden New York'taki Özgürlük Heykeli ile ifade edilmiştir (Çaha, 2008). Heykel baştan sona anlamlara sahip olmaktadır bunlar: başındaki 7 çıkıntılı tacın 7 kıtayı ve 7 denizi ifade etmekte, sağ elinde duran meşalenin ise dünyayı aydınlatacağına ve sol elindeki kitap ise Kitab-ı Mukkades'i sembolize ettiği varsayılmaktadır. Bu heykel oldukça iddialı görünmekle beraber dinin siyasal kültüre etkisine son derece önemli bir örnektir. 2014'te yapılan bir araştırmaya göre Amerikalıların % 89'u Tanrıya veya bir yaratıcı varlığa inanmaktadır, bunun yanında % 53'lük kesim dinin kendi hayatlarında çok önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir (Pewforum, 2019). Dinin hayatlarındaki yerinin bu kadar önemli olduğu bir toplumda, siyasetin; dini referans almadan veya dindar kesimin ihtiyaçlarını dikkate almadan şekillenmesi mümkün görünmemektedir. Fransız tarihçi ve düşünür Alexis de Tocqueville ABD'ye yapmış olduğu seyahatten sonra yazdığı "Amerika'da Demokrasi" adlı eserinde Hristiyanlık ve Amerikan kimliği arasında çok yakın bir ilişkinin olduğunu söylemiştir. O'na göre din, Anglo-Amerikan toplumunu ortaya çıkartmış, ulusun bütün alışkanlıkları ve vatanseverlik duygusuyla karışarak topluma güç vermiştir.

3.3.1. Sözleşme (Ahit) Teolojisi

Püriten anlayışın temelini oluşturan dini yaklaşımların en önemlisi sözleşme(ahit) teolojisi. Püritenler toplumsal örgütlenme ilkesi olarak “sözleşmeyi” temel olarak görürler. Bu sözleşme iki tarafa da yükümlülükler vermektedir. Kutsal kitapta geçen ahitleşmelerden biri de Tanrı ve İbrahim peygamber arasında olmaktadır. İbrahim peygamber ve Tanrı’nın birbirlerine karşı yükümlü olduğu bu ahitte Tanrı İbrahim’in varislerini ve İsrail halkını kutsayacak buna karşılık İbrahim de Tanrının işini yapacak, O’na çalışacaktı (Yaratılış, 12:3). Bunun yorumlanması ise bu yükümlülüğün İbrahim’e emredilmemiş ancak Tanrı’yla bilinçli bir anlaşma yapılmıştı. Anlaşmaya göre İbrahim, Tanrı için belirli şeyler yapacak bunun karşılığını Tanrı verecekti. Bu sözleşmeden Püritenlerin çıkardığı sonuç: Ahit gönüllü bir anlaşmaydı, Tanrı’nın yükümlülüğünü kutsamayı, kişiler burada daha değerli olan bir şey için elindeki imtiyazdan vazgeçmekteydi. Tanrı sözleşmede hem taraf, hem de düzenleyen adına kefil olmaktadır (Yılmaz, 2017). Püritenler bu ahit modelini tüm insani kuruluşlarda hayata geçirmek istemiştir. Bu anlaşma kiliseyi yeniden şekillendirmiştir. Kilise bir coğrafya otorite sahibi olmaktan öte seçilmişlerin yani Tanrı’nın aracılığını yapma görevini kabul eden, karşılığında sonsuz bir kurtuluş sözünü alan kişilerdir (Yılmaz, 2017). Kendilerine bu yüce görevi yükleyen “Püritenler” gittikleri yerlerde bunu gerçekleştirmişlerdir. Bu yüzden Amerikan toprakları ilahi bir özellik kazanmaktaydı.

Püriten öğretilerde yer alan insanın günahkârlığı konusu da devletin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Yasak elmayı yiyen Âdem’in cennetten kovulmasıyla günahkâr bir yapıda olduğuna inanan püriten anlayış, yönetimin güç konusunda kendi çıkarlarını gözetmemesi için yetkiyi üç ayrı kola ayırmıştır. Bu da aralarında dengeli bir yapının olmasını sağlamıştır (Wald ve Brown, 2011). ABD’yi kuranlar yetkiyi tek kişi çevresinde bırakmamak için kuvvetler ayrılığına ve federe devletlerin geniş yetkilere sahip olmalarına önem vermişlerdir. Aslına bakılırsa yerinde bir yorumda bulunarak insanın iç dünyasındaki bir eksiklik fark edilmesi ve ona göre bir devletin kurulması doğru bir tercih olmuş diyebiliriz. Kültürel kodları açısından bunu değerlendirecek olursak: “ABD’de hiçbir yargı erki tek başına hareket edemez, kendi çıkarlarını devletin üzerine çıkaramaz eğer çıkaracak olursa

yargılanacaktır.” Bu durum da devletin bekasının her şeyin üzerinde olduğunu göstermektedir.

ABD kurulduktan sonra liderlik edenler, ABD ve Amerikalıların kutsal bir göreve sahip oldukları inancındaydı. Bunun sebebi Püriten öğretilerde yer alan “seçilmiş insan” metaforudur. Buna göre Amerika vadedilmiş topraklardır. Yani “Yeni İsrail”dir. (Çaha, 2008: 95) Yani Amerika’ya gidişlerini bir görev olarak algılamışlardır. Bu amaçla, Özgürlük Heykeli’nin ifade ettiği özel bir anlam vardır, buna göre sol eldeki meşale özgürlüğü ifade etmekte ve sol elindeki kitap ise Kitap-ı Mukaddes’i ifade etmektedir. (Yıldırım, 2015)

Din yukarıda görüldüğü gibi ABD kültür kodlarının en önemli yapıtaşdır. Kurulduğu andan itibaren önemli yer alan bir konu olmaktadır. Bu yüzden ABD değerlendirirken dini ele almadan kültür kodlarını çözümlememiz mümkün olmayacaktır.

3.3.1. Dinin Politik Kültür Üzerine Etkileri

ABD’de din, daha önce bahsettiğimiz gibi anayasadan çıkarılmış ve devlet işlerine dinin etkisi kesin çizgilerle ayrılmıştır. Bu ayrım devleti bağımsız hale getirmiş olsa da, kilise politik kültürü etkileyen en mühim kurumların başında gelmektedir. Din kamusal alandan uzaklaştırıldıktan sonra toplumsal alanda karşılık bulmuş ve kamusal alanda son derece önemli hale gelmiştir. Buna bağlı olarak bireyler ve toplumun değerlerini yönlendiren ve şekillendiren bir hal almıştır (Şahin, 2009: 183).

Anayasayla, dinin devletten ayrılmasının ardından yönetimler dinden tamamen arındı demek doğru olmayacaktır. Bunun aksine din siyasal yaşama yön veren bir etkiye sahip olmuştur (Çaha, 2008: 150-152). Bu daha önemli bir güç haline gelmiştir. Aslında kilise çatısı altında toplanan dini grupların işleri din ve gündelik hayatın üzerine olması gerekirken. Bu toplantılarda siyaset konuşulur hale gelmiş bu da vatandaşın siyasete olan ilgisini arttırmıştır (Yıldırım, 2015: 10).

3.3.2. Dini grupların Siyaset Üzerindeki Etkisi

Dini, siyasetten uzaklaştırmak daha önce bahsettiğimiz gibi ilk anayasa değişikliği ile gerçekleşmişti. Bu siyasetin tarafsızlığı için başvurulmuş bir yöntem olarak görülse de bunu gerçekleştirmek pek de mümkün olmamıştır. Bunun sebeplerinden ilki siyaset yapanların aynı zamanda o dine mensup olmaları, bu durum onları dinlerden uzaklaştırmaz aksine aralarında bir bağ olmasına sebep olmaktadır. Diğer sebebine bakacak olursak, siyaset başlı başına bir özne konumuna yükselmemiş bunun yerine din özne konumunda olmuştur. Din, etken konumda yer alarak siyaseti edilgen hale getirmiştir. Bu durum da siyasetin kendi başına hareket etmesinin önüne geçmiştir (Yıldırım, 2015: 101).

Birleşik Devletler’de birçok dini grup bulunmaktadır. Bu dini gruplar kendi dinlerini yaşamak üzere ABD’ye gelmekte ve orada kendi dinlerini yaşamaktadır. Bunun yanında kendi tarikatlarını kurarak burada dini ritüellerini yerine getirmektedirler. Ancak, siyaset üzerinde bu grupların birkaçı etkili olmaktadır. Bunlar: Protestanlar, Katolikler ve Yahudilerdir (Şahin, 2009: 189). Bu üç grup arasında birçok konuda farklılık gösteren görüşler olsa da bu gruplar arasında söz sahipliğini daha çok Protestanlar yapmaktadır. Protestanlar içinde fundamentalist (köktenci) grubun oluşturduğu Evanjelistler, iyi bir örgütlenme ile ABD’de siyasi hayatı etkilemektedir. Bu grup Hristiyan Sağ olarak adlandırılmıştı ve ilk defa Richard Nixon döneminde kendi politikaları uygulamaya başlamışlardır (S. Arı ve Arslan, 2004: 38). ABD’de dini gruplara mensuplar insanları siyasete teşvik etmektedir. Bunu yaparken insanların siyasal hayatta etkili olması ve bilgi sahibi olmasını sağlamaktadırlar. Bu durum onlara halktan gelen bir güç kazandırmakta ve aynı zamanda dini lobilerin gücünü arttırdığını göstermektedir (Çaha, 2008: 131).

ABD’de Hristiyan Sağ siyaset arenasına ilk olarak 1980 yılındaki seçiminde Cumhuriyetçi Parti adayı Donald Reagan’ı desteklemiştir. Reagan’ın seçilmesi için milyonlarca broşür basmakla birlikte Hristiyan Sağ örgütleyerek dini grupların siyasi bir güç oluşturmalarını sağlamışlardır (Çaha, 2008: 131-132). Hristiyan Sağ ikinci olarak 2000 yılında George W. Bush’u desteklemiştir. Kiliselerde örgütlenen dini mensuplar Bush için dua edip, oruç tutmuşlardır. Hatta Bush kendisini bir tür Mesih

ilan etmişti (Yıldırım, 2015: 102). Buna ek olarak Bush'u Müslümanlar da desteklemiştir. Bu destek birçoklarına göre Bush'un kazanmasına önemli bir rol oynamıştır (Çaha, 2008: 131-134). Bu destekler lobicilik faaliyetleri şeklinde devam ederek ülkede siyasetin nasıl yönleneceğini belirlemiştir. Bu durum da ABD'nin kültürel kodlarında son derece önemli bir rol oynamıştır. Bunu şu şekilde açıklamak mümkün olacaktır: "Protestanlık, Evanjelist kanadı ABD'de siyaseti belirler." Şeklinde bir değerlendirme yapmak yerinde olacaktır.

3.3.3. Dinin Dış Politikaya Olan Etkileri

Din ve dış politika aslında yasalarla ayrılmış durumdadır. Ancak uygulamada elbette bu durum bu şekilde olmamaktadır (Şahin, 2009: 181). "Seçilmiş insan" metaforu, ABD Dış Politikasına şekil veren önemli bir etkidir. Amerikan vatandaşları bu "seçilmiş insan" metaforuna son derece önem vermekte ve bunu siyasi liderlerinden Abraham Lincoln "Amerika, yeryüzünün son ve en iyi umudu" olarak nitelendirmektedir (Şahin, 2009: 194-195). "Kurucu Babalar"dan başlayan bu gelenek önce Yeni Dünya'nın keşfiyle, Avrupa'yı yani eski dünyayı özgürlük karşıtı olarak görmüşlerdir (ABD demek özgürlük demektir onlar için). İkinci Dünya Savaşı ile düşmanlar değişmiş ırkçılığı, faşizmi ve komünizmi kendilerine düşman olarak görmüşlerdi ve bunlara karşı demokrasinin savunucusu olarak ABD'yi görmüşlerdi (Şahin, 2009: 198). "Seçilmiş insan" metaforunun ne denli etkili olduğunu görmekteyiz.

Dini lobiler, "seçilmiş insan" metaforunun yanında dış politikaya etki eden bir başka etkidir. Bu lobiler siyasetin ne şekilde yönlendirileceği konusunda çeşitli fikirler ortaya atmışlardır. Bu fikirler dini grupların içinde farklılık göstermektedir. Buna örnek olarak Soğuk Savaş döneminde Evanjelist Protestanlar ve Katolikler, silahlı saldırıyı ve agresif bir tavrı istiyorken; Yahudiler, sekülerler ve Afro-Amerikalılar daha yumuşak bir politika izlenmesinden yana bir tavırda izlenmesini istemişlerdi (Wald ve Allison, 2014: 200). Körfez Savaşı'nda bu durum Evanjelist Protestanlar ve Yahudiler, askeri müdahaleden yana bir tavır sergilerken, Katolikler ve diğer dini gruplar daha yumuşak bir yol izlenmesinden yana olmuşlardır (Wald ve Brown, 2011: 200). Bu durum Irak'ın işgali sırasında da etkili olmuş, Evanjelist ve

Yahudilerin çabasıyla işgal gerçekleşmiştir (Yıldırım, 2015: 105). Bu şekilde bir etkiyi göz önüne alınca dünya siyasetinde de etkili olan dini grupların gücünün yadsınamaz realitesiyle karşı karşıyayız.

Dini gruplardan bahsederken Hristiyanlığın gücünü görmüş bulunmaktayız. Bunun dışında Yahudi lobisinin gücünü görmezden gelmek son derece yanlış olacaktır. Yahudi lobisi ABD’de Hristiyanlıktan sonra siyasette ve dış politikada en etkili ikinci gruptur. Bu grup o denli güçlüdür ki 20. Yüzyılın başından itibaren örgütlü bir hareketle İsrail Devleti’nin kurulmasını sağlamıştır (Çaha, 2008: 120) İsrail, Evanjelistler için de önemlidir, bu yüzden İsrail’in korunması gerektiğini düşünmektedirler. Bu korunma günümüzde de devam etmektedir. Son olarak Donald Trump Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıyarak İsrail’in onlar için ne denli önemli olduğunu göstermiştir (BBC, Erişim Tarihi: 07.10.2019)

Sonuç olarak, ABD’de yasalarla din ve siyasal kültür birbirinden ayrılmış olsa da bu ayırım sadece yasalarla sınırlı kalmıştır. Din siyasete son derece hâkim olmakla beraber etken bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte dini grup üyeleri siyasete yön verirken Yahudiler de son derece etkili bir şekilde kullanarak Lobcilik faaliyetlerini kullanmıştır. Dini öğreti olarak meydana gelen Püritenlik, zamanla siyasi doktrin halini almıştır (Tocqueville, 1835: 58). Bu da devletin devam eden sürecinde kendine önemli bir rol bulmuştur. Tüm bunlar göz önüne alındığında kültürel kodların çözümlenmesinde ABD’de din ve Püriten etkinin, ABD’nin politik kültür kodlarına olan etkisi ile şekillenen politikalarının olduğunu söyleyebiliriz.

3.4. ABD’nin Ekonomisi

ABD’de ekonomik sistem kapitalizmin en yoğun ve etkili yaşandığı yerdir. Kapitalizm ise, bireylerin tek veya gruplar halinde toprak veya diğer üretim kaynakların özel mülkiyetine sahip olması ve onları istedikleri gibi kullanabildikleri ekonomik sistemdir (İslatince, 2009: 43). Bu ekonomik sistemde mülkiyete sahip kişinin elinde sınırsız tasarruf hakkı vardır ve bu mülkiyete devletin herhangi müdahale hakkı yoktur.

ABD, kıtaya geldiği andan itibaren ekonomisini geliştirmek için uğraşmıştır. 17. ve 18. yy.da köleleri çalıştırarak tarım ekonomisine yön verdiğini söyleyebiliriz. Ancak bunun yanında yer altı kaynaklarının çokluğundan faydalanan bir grubun olduğunu söyleyebiliriz. 19. yy.a geldiğimizde hammaddeyi dönüştürerek ekonomisini geliştirmeye çalışmıştır. ABD’de İç Savaş meydana gelmeden önce ekonomisi tarıma dayalı olan bir ülke profili görülmektedir. Ancak İç Savaş’ta kölelik ve Kuzey-Güney Amerika arasındaki ekonomik gelişmenin Kuzey tarafında olması dolayısıyla işler karışmıştır. Güney’de yetişen hammaddeler Kuzey’de işleniyordu ve Kuzey sanayileşmeye başlamıştı. Bu duruma karşı duran Güney tarafı Kuzey’le savaşımıştır. Bu süreçte ekonomik olarak ABD zor duruma düşse de Kuzey-Güney arasındaki savaş ilerleyen yıllarda ekonominin ilerlemesi için bir olanak sağlamıştır (Arslan, 2012: 7). İç savaşta Kuzey galip ayrılmıştır ve bunun sonucu olarak sanayiye geliştirmeye yönelik çalışmalar hızlanmıştır. Bu sürece giderken istikrarı sağlayan asıl meselenin ABD kurulduğundan itibaren İç savaşa kadar olan sürede (kuruluş: 4 Temmuz 1776- İç Savaş: 12 Nisan 1861) tarım ekonomisini son derece etkili kullanmasıyla istikrarlı ekonominin temellerini atmıştır (Arslan, 2012: 7). 19. yüzyılın başlarında ABD ekonomisi tarıma dayalıydı ve ithalatın büyük bölümünü de İngiltere’den yapmaktaydı. Buna karşın ihracat yaptığı mallar sadece tarım ürünleriydi (Arslan, 2012: 9). Nüfusun %80’i ise kırsal kesimde yaşamakta ve gelirlerinin %80’i de tarımdan elde ediliyordu. Bu şekilde bir ekonomiye sahip olan ABD’de tarım ürünlerinin dışında üretime geçmesi için atılım bekliyordu. Tarım ürünlerinin çeşitliliğinin yanında en çok ihraç edilen ürünlerin başında pamuk gelmekteydi. Eli Whitney pamuk işleme makinesini icat ederek üretimde ilerlemeyi üst seviyelere çıkarmıştır (Arslan, 2012: 9). Bu sayede pamuk en temel ihracat ürünü olmuştur. Güneyde yoğun olarak üretilen pamuk, yoğun olarak kölelerin kullanılmasıyla üretimde süreklilik ve verimlilik sağlıyordu. Bu güneye bir tür bağımlılık yaratmıştı. Ancak 1839’lu yıllara geldiğimizde pamuğun yerini hayvancılık ve tahıl ürünleri almıştır. Kuzeydoğuda yapılan su kanalları, yeni yollar ve demiryolları gibi imkânların artması bu ürünlerin daha geniş bir alanda satılmasını sağladı (Arslan, 2012: 9). Bu sayede güneye bağımlılık azaldı ve pamuğun önemi azalmaya başladı.

İlk dönemlerde eyalet yönetimleri tarafından yapılan altyapı yatırımları sermaye piyasalarına ve özel kuruluşlara geçmiştir. Buharlı gemiler artık ticaret amaçlı

kullanılmaya başlanmış ve yaygınlaşmıştır. Bunun yanında ulaşım imkânlarının genişlemesi şehirleşmenin oluşmasını kolaylaştırdı. Şehirleşmenin olmasıyla beraber şehirler alabildiğince büyüdü ve insanlar bu şehirlerde çalışma imkânı buldular. Bu durumun oluşmasını sağlayan başlıca faktör sanayileşme olmuştur. Sanayileşmenin sağlanması ile beraber büyük şehirlerde yaşam standartları istihdamın artmasıyla sağlanmıştır. Sanayileşme her ne kadar üretim ve insanlara istihdam sağladıysa bile beraberinde getirdiği hava kirliliği, gürültüye sebep olmaktadır. Ayrıca istihdamın beraberinde getirdiği nüfus artışıyla da insanların tümünün çalışmıyor oluşuyla da yoksulluk ortaya çıkmıştır (Faulkner, 1960: 197). Daha sonraki süreçte ekonominin gelişmesi ve üretimin artması için teknolojiye ağırlık verildi. Teknolojinin gelişmesi için eyaletler ve hükümet çeşitli teşviklerde bulundu. Bu sayede okuma-yazma oranında artış sağlandı (Arslan, 2012: 9). Okuma-yazma oranının yükselmesiyle icatlar ve bunun beraberinde ekonomiye katkı veren gelişmeler yaşanmıştır. Bütün bunları incelerken ABD'nin tipik bir tarım toplumuyken nasıl oluyor da aynı zamanda sanayileşmenin bu denli genişlediği bir yer oluyor sorusu akla gelmektedir. Bunun cevabı ise imalat sektörü ile tarım sektörünün senkronize bir biçimde ilerlemesidir. ABD'nin içindeki New York, Philadelphia, Boston gibi şehirlerin verimli tarım arazilerine sahip olmasıyla beraber çevredeki yerlere ucuz ve kolay nakil işlemini de sağlayabiliyordu. Bu şekilde hem kendini hem de çevresini besleyen tarım sektörü başta sanayi olmak üzere çeşitli kolların gelişmesine temel oluşturmuştur (Arslan, 2012: 9). Sömürge döneminde, tarım ürünlerini İngiltere'ye satan sömürgeler karşılığında imal malları ithal ediyordu.

İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD hegemonyasının yükselişi dönemi olarak görülmektedir. Buna göre 1958-1970 arasında ABD ekonomisi büyüme hızını arttırmıştı. Bu büyüme dünyada da aynı şekilde görülmekteydi, buna göre ekonomik iş birliğine dayalı yeni kurumlar ortaya çıktı (Avrupa birliğinin temelleri: AKÇT, AET gibi kurumlar), ABD askeri harcamalarını arttırdı, ABD, SSCB'nin uydusu olmasın diye üçüncü dünya ülkelerine yardımlarda bulundu ve merkezi ABD'de olan çok uluslu şirketler faaliyete geçtiler. Bu şekilde dünya kendini yenileme ve revize etme atılımına girdi. Ancak bununla birlikte ABD'de Bretton Woods sisteminin çökmesiyle sonuçlandı. Bretton Woods sistemi, İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD'nin New Hampshire eyaletinin Bretton Woods kasabasında 44 ülkenin katılımıyla gerçekleşen

konferansla “Uluslararası Para Anlaşması” ile uluslararası ödemelerde dolar, altına dönüşebilen tek para birimi olacaktır (Altınay ve Akıncı, 2018: 2). Bu anlaşmaya beraber ABD, dünyanın en değerli parasına sahip olmuştur. Ancak bu sistem çok uzun sürmeyecek ve bu sistem çökecektir. Aslında Bretton Woods ile kurulan sabit kur kendi sonunu hazırladı. ABD’nin sahip olduğu altın miktarı gittikçe azaldı ve dolar kuru bu seviyeyi karşılayamayacak kadar azaldı. Yani ABD’de dolar miktarı artarken, altın seviyesi gittikçe azalmaya başladı. Sabit kurla, döviz kurlarında gerekli ayarlamaların yapılmaması ve uluslararası faktörlerin sabit kur sisteminin üzerine çıkmasıyla Bretton Wood sistemi çökme noktasına gelmiştir (Altan, 2013: 134). Bundan sonraki süreçte petrol krizi meydana gelmiştir. 1970’lerin başında meydana gelen Petrol Krizi ise ABD ve İngiltere’nin Ortadoğu’da olan ilişkilerindeki zayıflamalar ve petrol arz-talep ilişkisinde meydana gelen değişimler Üçüncü Dünya Ülkelerinin petrol üzerinde etkinliğini arttırdı. Buna karşı ABD ve İngiltere’nin bir şey yapamadığını görünce Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) ambargo uygulayarak ABD’nin petrol üzerindeki etkinliği sona erdi (Altan, 2013: 134).

ABD 2. Dünya Savaşı sonrası beklenildiğinden daha hızlı büyüdü bu büyüme 1970’lere kadar sürdü ve dünyada bir hegemonya olduğunu gösterdi. Öte yandan SSCB de güç kazanmıştı ve bu ABD’yi hayli rahatsız etmekteydi. İki kutuplu sistem olarak adlandırdığımız uluslararası ilişkiler sisteminde iki büyük devlet etrafında devletler yer almaktaydı. ABD tahterevallinin ağır basan tarafı gibi görünse de SSCB’yi son derece tehlikeli görüyordu. ABD hegemonyasının 1970’lerde bitmesinin sebepleri arasında Petrol Krizi, Vietnam Savaşındaki başarısızlık gibi birçok etken yer almaktaydı. Bretton Woods sisteminin dışına çıkan ABD dünya piyasasına yön vermek isterken, kendi Bretton Woods’un çökmesine sebep oldu (Altan, 2013: 134). 1970’lerden sonra Keynesyen (Devlet müdahalesinin olabileceği bir iktisat teorisi) politikalar çökmüş ve artık devlet müdahalesinin olmaması gerektiğine inanılmıştı. Bu yüzden uluslararası sermaye giderek güç kazanmıştır (Altan, 2013: 137,). Bu güçle devleti etkilemeye başlamış olan uluslararası sermaye dünya siyasetini kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya başlamıştır. ABD, 1978 yılında faiz oranlarını yükseltti çünkü sermayeye ihtiyaç duyuyordu bunun için dünyaya dağılmış olan sermayesini çağırmıştır (Altan, 2013: 137). Bu her ne kadar başarısız olsa da doların değerini yükseltmeyi başarmıştır. 1991’li yıllara geldiğimizde Soğuk Savaş dönemi bitmiş

dünyada bir serbestleşme ve özgürleşme ticarete de yansımıştır. 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü kurularak ticaret yeni bir boyut kazanmıştır (Altan, 2013: 137). Bu örgütün kurulması ve uluslararasılaşmaya doğru giden dünya küreselleşme ile ilgili ilerlemeleri de beraberinde getirmiştir. Ticarete olduğu gibi siyasi, sosyal, kültürel anlamda dünyada küreselleşme gerçekleşmiştir. ABD ekonomisini anlamak amacıyla oluşturulan bu başlıkta ABD ekonomisinin önemli görülen belli başlı konuları ele alınarak ABD kültürel kodlarının ve davranışlarının temel sebeplerinin perde arkasında ekonominin geleceği düşünülerek bu başlık açılmıştır.

3.4.1. ABD’de Ekonomik Krizleri

3.4.1.1.1929 Buhranı

ABD, sahip olduğu ekonomik büyüklüğün yanında ekonomisinde olan pozitif ve negatif değişimler kendi ekonomisinin yanında tüm küreyi de etkiler durumdadır. Bunun için ABD’de olan krizler dünyanın büyük bir bölümünde etkisini göstermektedir. Bu yüzden ABD krizleri kültürel kodlara etkisi açısından önemli değişimlerin başlangıç, bitiş veya dönüştüğü anların sonuçlarını doğurmaktadır. Ekonomi, toplumun yapısını, fikriyatını ve hayat kalitesini belirleyen önemli konuların başında gelmektedir. Bir devletin ekonomisi ne kadar bağımsız bir haldeyse o kadar özgür bir devlet haline gelmektedir. Ancak bir devletin bağımsız olması demek başka devletlerle bu çağda etkileşimsiz kalması demek değildir. Çünkü dünyada karşılıklı bağımlılık ilkesinin var olduğunu söylemeliyiz. ABD, ekonomisi başlarda tarıma dayalı bir şekilde kurulmuş daha sonraki süreçte sanayileşmeye hızla geçmiş ve zamanla dünyanın en büyük beş ekonomisi içine girmeyi başarmıştır. Bunun sağlanmasında Monroe Doktri’nin etkisi büyüktür. Bunun yanında ABD ekonomisinin ayakta durmasında diğer kıtalardan uzak ve kendi kendine yeterlilik ilkesini benimseyen bir yapının olması etkili olmuştur. Avrupa’dan uzak konumdaki ABD kendi devlet yapısını kurduktan sonra çeşitli atılımlarda bulunmuştur. Buna karşın Avrupa’da Dünya Savaşları meydana gelmiş ve ekonomileri son derece kötü bir hal almıştır. Böyle bir dünyada ABD kendi ekonomisinin yükselmesinin son derece kabul edilebilir olduğunu söyleyebiliriz.

Birinci Dünya Savaşı meydana geldiğinde ABD tarafsız bir tutum sergilemişti. Bu sayede ekonomisinde herhangi bir hasar meydana gelmemiştir. Ancak, başta İngiltere ve Fransa olmak üzere Avrupa ülkelerine çeşitli krediler veren ABD, savaş sonrasında borçlarını istemiştir. Avrupa ülkeleri ekonomik olarak savaştan zayıf çıkınca borçlarını vermekte güçlük çekmiştir. Bu bir ekonomik dengesizlik yaratmıştır, bu dengesizliği düzeltmeye yönelik herhangi bir çabada bulunmayan ABD daha sonra olacak krize bir önlem alamamıştır (Altan, 2013: 105). ABD’de ekonomik genişlemeden ve spekülasyonun oluşmasından kaygılanan Merkez Bankası kredilerde daralmaya gitti(1928 yılında). Bu durum da ABD’nin dışa verdiği kredilerin azalmasına, üretim mallarında azalma ve 1929 yılında hisse senetleri piyasasında balonun patlamasına sebep olmuştur (Altan, 2013: 105). Krizin nedenlerine bakacak olursak, ilk başta finansal olarak elde bulunan tek şey hisse senedi idi bu durum hisse senetlerini alan kişilerin satana kadar elde tutmalarından kaynaklıydı. Bir başka nedense şirketlerin birleşmeleriyle üretim, yatırım ve teknoloji alanlarında şirketler piyasaya hâkim hale geldiler. Çeşitli holdinglerse hisse senetlerini arttırarak daha çok mağaza ve sinema salonları açtılar (Apak, 2009: 8). Hisse senetlerinin kullanımını istekleri gibi yöneten şirket ve gruplar ABD ekonomisinde şişen balonun patlamasına sebep olmuştur. Bu etki başta Avrupa olmak üzere küresel bir krize sebep olmuştur.

Kriz sonrasında 1930’un ilk aylarında çeşitli atılımlarla borsada toparlanma eğilimi başlamıştı. Krizin sorumlusu olarak borsa görüldü. Borsalar toprak fiyatları, konut fiyatları ve tarım ürünlerinin fiyatlarını düşürdü (Apak, 2009: 9). Sonuç olarak 1929 Buhranı dünya piyasasında GSMH’nin 64 trilyon \$ zarara sebep olmuştur (Apak, 2009: 13). Bu büyük zarar dünya piyasasında etkili olmuş ve ABD ekonomisinin dünya ekonomilerine olan ilk önemli olumsuz etkisi olmuştur.

3.4.1.2.2008 Krizi

2008 Krizi dünyada yaşanmış en büyük ve küresel olarak en etkili olmuş krizlerin başında gelmektedir. Bu krizin çıkmasıyla ilgili üç temel görüş vardır. Bunlardan ilki, yatırım bankalarından kaynaklanan bir krizdir. Yatırım bankaları, zehirli (toxic) kâğıtlar olarak adlandırılan finansal varlıkların çokluğu sebebiyle zarar görmüştür (Altan, 2013: 238). Aslında bankalar riske girmemek için ortaya çıkmış

sigorta tekniklerini (hedge) spekülâtif gayelerle kullanması bankaların riskliliğini artırmıştır. Bu hedge'lerin denetlenmemesi ve yatırım bankaları krize sebep olmuştur. İkinci bir görüşe göre ise; ABD piyasasında oluşan balonun patlamasıyla meydana gelmiştir. 2000'li yılların başında meydana gelen hızlı büyüme, likidite artışı ve iyimser hava gayrimenkul piyasasında fiyatların yükselmesine sebep olmuş spekülâtif balonların oluşmasına yol açmıştır (Altan, 2013: 238). Başta konut sahibi olmak isteyenler olmak üzere yatırımcılar ve piyasadaki spekülâtörler kâr amacıyla bu işe girmişlerdir. İpotek karşılığı krediler verilmiş, bu kredilerle alınan konutlar krediler ödenmeyince tekrar alınıp satılmaya başlanmıştır. Faizlerin yükselmesi ve konutların fiyatlarının düşmesiyle krediler yükselmiş konutlara el konulmuştur (Altan, 2013: 238). Böylece balon şişceği son noktaya gelmiş ve daha sonrasında sönmeye başlamıştır. Krizin neden olduğuna dair son bakış açıysa Marksist yaklaşıma dayanmaktadır. Bu görüşe göre Kapitalist sistemde üretimin sürekli olması zaman zaman üretimde aşırıya kaçıldığını ortaya çıkarmıştır, gelir dağılımının eşitsiz şekilde dağılmasıyla da bu aşırı üretimi karşılayacak bir tüketim olmadığından kriz ortaya çıkmıştır (Altan, 2013: 238). Buradan varılacak sonuç ise kapitalist sistem yapısı gereği krizleri doğuran bir özelliğe sahiptir. 2008 Krizinde, güvenilir yatırım olarak düşünülen gayrimenkul piyasasında arz giderek artmaya başlamıştı. Bu arzın artmasıyla beraber gayrimenkul piyasasında müthiş bir artış görüldü. 2006 yılına geldiğimizde kişiler çektikleri kredileri ödeyemez hale geldi ve bu da piyasada birden şişen balonun patlamasıyla sonuçlandı (Altan, 2013: 239). Bankalar, verdikleri kredileri geri almakta zorluk çekti, bundan kaynaklı olarak domino taşları gibi peşi sıra iflas bayraklarını çektiler.

Küresel çapta etkilere sahip olan iki kriz kapitalist ekonomiye zarar vermiştir. Devlet müdahalesini istemeyen kapitalizm iki kriz sonucunda da bazı devletlerin ekonomiye müdahale etmesiyle sonuçlanmıştır.

4. KÜRESELLEŞME, AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİ VE AMERİKAN POLİTİKALARI VE RAKAMLARLA ABD

4.1. Küreselleşme

Küreselleşme, dünyanın birlikte hareket etme durumu olarak tanımlanabilmektedir. Buna göre dünya devletleri arasındaki sınırların yavaş yavaş ortadan kalktığı ve küresel çapta çeşitli serbestliklerin ortaya çıkması durumu da denilebilmektedir. Dışa açıklık, entegrasyon ve karşılıklı bağımlılık gibi kavramlarsa küreselleşmenin getirdiği kavramların başında gelmektedir (Kutlu, 1998: 365). Dünya genelinde artan ticaret ilişkileri, çokuluslu şirketlerin artması ve ortaklıkların artmasıyla küreselleşme kavramının önemi giderek artmıştır. Bunların artmasında teknolojinin giderek artması, çeşitli icatlar ve bürokrasinin giderek etkinliğinin azalması küreselleşmenin hızlanmasını etkilemiştir (Kutlu, 1998: 365-366). Küreselleşme, bir devletin ekonomisinin dünya ekonomisiyle entegrasyonu ile ortaya çıkan ve dünyanın tek bir pazarda birleşmesi anlamına da gelmektedir. Dünya ekonomisi bütünleşmesi ve tek parça haline alışı 20. yüzyıl boyunca dünyada öngörülebilir bir hal almıştı. Kapitalizm, içerik olarak dünyanın genelinde etkin olmayı amaçlayan ulusal sınırları olmayan bir ekonomik yapıdır. Bunu ilk başlarda “Komünist Manifesto” da öngören Karl Marks ve F. Engels’e göre kapitalizm ulusal sınırları aşarak dünyanın tek bir Pazar haline geleceğini öngörmüşlerdir. Küreselleşme-kapitalizm birbiriyle çok yakın ilişki içerisinde olan kavramlardır, küreselleşme de kapitalizm de ekonomilerin dünyanın genelinde bütünleşmesini hedeflemektedir. (Kutlu, 1998: 366). Küreselleşme, üretim araçlarının tümünün denetlenmesinin uluslar-üstü kuruluşların yetkisine bırakmayı amaçlar. Devletler ortak çıkarları doğrultusunda belli başlı yetkilerini uluslar-üstü kuruluşlara devreder. Bunun dışında küreselleşmenin göstergesi niteliğinde gösterilebilecek bazı kuruluşlar: IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, Birleşmiş Milletler bunlara örnektir.

Sosyal bilimciler arasında küreselleşmenin ortak bir tanımı yoktur ve bunun yanında ifade ettiği alanın sınırları da tam belirlenememiştir. Bunun yanında yukarıda bahsedildiği gibi ekonomik açıdan son derece etkin bir yerinin olduğudur. Bunun yanında kültürel anlamda da devletler dışında en mikro düzeyde kişiler üzerindeki

etkilerden de bahsedilebilir. Küreselleşmenin, kültürel boyutundan bahseden bazı teorisyenler ise küreselleşmenin kültür boyutunu ikiye ayırmaktadırlar. Bunların ilki kültürleri tek bir parça haline getiren, diğeriye kültürleri ayrıştıran bir yapıda olduğunu söylemektedirler (İçli, 2001: 164). Kültürleri etkilemesi açısından bakıldığında ilki yani homojen bir kültür yarattığı fikri Amerikanlaşan bir dünyanın olduğuyla ilgili örneklerle birleşmektedir. Bunun başlıca sebebi ise ABD'nin dünyanın genelinde güç sahibi olmasıdır. ABD; askeri, toplumsal ve çevresel olarak üstün olması onun hegemon olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır (Held ve McGrew, 2014: 140). ABD serbest Pazar ekonomisiyle küreselleşmenin ilk adımını atmıştır daha sonra sosyal alanlara yaymış ve bunu da teknolojiyi etkin kullanarak yapmıştır. Dünya çapında büyümek isteyen şirketlerin önünü açmıştır ve dünyaya yayılmalarını desteklemiştir. McDonald, Coca-Cola, Burger King, Starbucks, Apple gibi markalar dünyanın büyük çoğunluğunda görülen markalardır. Bu markalar uluslararası pazarda yer almanın ötesinde insanın yeme-içme alışkanlıklarını da değiştiren bir niteliğe sahiplerdir. ABD böyle yaparak dünyayı homojenleştirici bir etkiyle devletleri asimile etmektedir. Bunun yanı sıra ABD, Hollywood'da üretilen filmlerle ve ABD yapımı diziler de dünyadaki yaşantının nasıl sürdürüleceği ve kimin iyi kimin kötü olacağına da etki etmektedirler. Kültürel emperyalizm olarak gösterilen bu durum ABD'nin kültürünü dünyaya ihraç etmesiyle başlamıştır (Tomlinson, 2009: 39). ABD'nin kültürünün dünyaya yayılmasıyla çeşitli devletlerde kültürel olarak bazı aşınmalar meydana gelmiştir. Bu aşınmalar özellikle yaşam biçiminde meydana gelmiş insanların yaşayış tarzlarında değişiklikler oluşmaya başlamıştır. Günümüzde, ABD dışında yaşayan bir genç hafta sonunu sabah uyanıp aldığı son model Amerikan yapımı telefonundan, Amerikan yapımı bir uygulamaya girerek arkadaşlarıyla iletişime geçmekte, daha sonra arkadaşlarıyla bir AVM' de görüşmektedir. AVM'de ise çekirdeği Afrika'dan gelen kahveleri küçük fiyatlara alan bunu markalaştıran bir Amerikan menşeli kafede oturup kahvesini içmekte daha sonra Hollywood yapımı bir filme gitmektedir. Bu şekilde bir yaşam tarzı izleyen bir genç için Amerikan etkisinin olmaması neredeyse imkânsızdır. O genç artık ABD'nin kültürünü özümsemiştir ve o kültürün kendi kültüründen üstün olduğu görüşüne yakın bir görüşe sahiptir. ABD'nin kültürünü neredeyse hayatın her alanına yaymasıyla birlikte kültür kodlarını oluştururken eş zamanlı olarak dünyaya da aynı şekilde kültür kodlarını iletmektedir.

Böylece Amerikan kültürünün dünyanın genelinde yaşandığını ve özümseildiğini söyleyebiliriz. Amerikanlaşmanın temellerini oluşturan alt kolu ise McDonalddır. McDonalds firması hamburger yaparak işe başlamış, önceleri ABD'nin çeşitli eyaletlerinde şubeler açmıştır. Bu daha sonra dünyanın geneline yayılacak şekilde bir büyüme sağlayarak dünyanın büyük bir bölümünde hizmet veren bir şirket haline almıştır. McDonalds restoranlarında insanlar fast-food kültürüne alışmaktadır. Hızlı bir şekilde hazırlanan yiyecekler aynı şekilde hızlı bir şekilde yenilmektedir ve bu yiyecekler insanlara tokluk hissi vermektedir. Bu ürünlerin büyük çoğunluğu dondurulmuş gıdalar olduğu için insan sağlığına zarar vermektedir. Fast-food tarzı yiyecekler beraberinde obeziteyi getirmekte bu da insanların spor merkezlerine yazılmasıyla yeni bir pazarı ortaya çıkarmaktadır. Yani insanlar Amerikan tarzı yaşamın getirdiği kiloları, Amerikan tarzı şekilde spor merkezlerinde vermeye çalışarak tüketim zincirinin halkalarına girmiş bulunmaktadır.

Şirketlerin dünya genelinde yayılmasını McDonalddırma olarak tanımlayacak olursak bir şirketin McDonalddırma sürecinin çeşitli boyutları vardır. Bunlar: hesap verilebilirlik, verimlilik, öngörülebilirlik, insanların yerine getirilen teknolojiyle kontrolün sağlanması, çelişki barındırır da rasyonalite ve irrasyonalitedir (Ritzer, 2011). McDonalds bu şekilde dünyada markalaşmış ve dünyanın genelinde kabul görmüştür. Küreselleşmeye aslında kültürlerin birbiriyle rekabete girmesine sebep olmaktadır. Fakat haksız bir rekabete tabi tutulan kültürlerin Amerikan üstünlüğüyle karşı karşıya olmasından dolayı baskın kültür Amerikan kültürü olmaktadır. Görüldüğü üzere Amerikan kültürünün geldiği son noktada kültürler üzerinde homojenleştirici bir etkiye sahiptir. Bu kültür ilişkilerinde tüketim kültürünü ön plana çıkararak kendi ekonomik pazarında da büyük kazançlar sağlamaktadır. Tüketim kültürü artık ihtiyaçlar karşılansın diye değil belli değerleri ön plana çıkardığı için yapılmaktadır (Aktı, 2008). Tüketim kültürü, beraberinde eğlence anlayışını kendine göre yapılandırma şansı yakalamıştır. Buna göre dünyanın farklı yerlerinden insanlar benzer müzikleri dinleyerek, benzer yemekler yiyerek, benzer şekilde yaşam biçimlerine sahip olmaktadır. Bu durumun iyi veya kötü olduğunu söylemek muhafazakârlıkla ya da gelenekçi bir fikre sahip olmakla alakalıdır. Bu yüzden Amerikanlaşma dünyanın her yerinde hoş karşılanmasa bile varlığını sürdürmektedir. Yukarıda verilen örnekler çoğaltılabilir ve bunlara birçok eklemeler yapılabilir.

Dünya, eskiden çok büyük bir yermiş gibi gelmekteydi, ancak küreselleşmenin etkisiyle artık dünya küçük bir köy gibi görülmektedir. Küreselleşme insanların yarattığı suni sınırları ortadan kaldırmayı ekonomik nedenlerle istiyor olsa da dünyayı birleştirici bir gücü olduğunu göz ardı edemeyiz. Ancak bunun yanında çeşitli kültürlerin sonunun gelmesine de sebep olmaktadır. Bazı kültürler kırılğan bir yapıya sahiptir bu yüzden dış etkiler onların diğer kültürlere göre daha fazla etkiler ve kültürlerin yok olma tehlikesini ortaya çıkarmaktadır. ABD köklü bir tarihe sahip olmamakla birlikte, ortaya çıkmasından kısa süre sonra etkin bir kültür olduğunu ispat etmek için buna ekonominin etkisi de eklenince dünyaya yayılmaya başlamıştır. Toplumlari etkilemek için her türlü aracı kullanan ABD kültürünü dünyaya kabul ettirmeyi de başarmıştır. Başlığımızda sormaya çalıştığımız sorunun cevabına gelecek olursak, dünya Amerikanlaşmaya doğru gitmektedir. Ancak dünyanın tamamen Amerikanlaşacağı öngörüsünde bulunmak da doğru görünmemektedir. Çünkü toplumlar etkilendikleri kültürlerin kendi kültürleri üzerinde olmadığını idrak edecek güce sahiptirler. Kendi kültürleri aşınsa bile çok azı kırılğanlık gösterip yıkılacaktır, geriye kalan ise kültürlerinin nicelik ve niteliklerini görebileceklerdir.

4.2. Amerikan Milliyetçiliği

Milliyetçilik, tanım itibariyle anlatması ve anlaşılması zor olmakla beraber kişinin kendi tarihiyle birlikte kültürlerini birleştirerek, “ben” fikrinin toplumsal alanda bir grubun fikri haline gelmesidir. Milliyetçilik, 1789 yılında Fransız Devrimiyle ortaya çıkmıştı. Milliyetçilik fikrini benimseyenler “biz” ve “öteki” ayırımına sahip olmasıyla oluşmaktadır. Milliyetçilik fikrinin kısa bir tanımından sonra ABD’de milliyetçilik fikri ve dönüm noktalarına bakabiliriz. ABD’de milliyetçilik kuruluşundan itibaren etkili olan bir fikirdir. Ancak bu fikir, ırk üzerine kurulu bir inşa sürecine sahip değildir. Bunun başlıca sebebi bilindiği üzere göçmenlerle kurulan bir devlet olmasından kaynaklanmaktadır. Kurucu büyükler ABD’ye şekil verirken nasıl yol izleyecekleri konusunda zorlanmışlardır. İlk kuruldukları sürede ayrılma noktasına gelecek durumla karşılaşmışlardır. Birleşme ve birlikte yaşama ihtiyacından dolayı bir tür milliyetçilik ortaya çıkarmak zorunda kalmışlardır. Öncelikle birleşmenin ilk adımı olarak anayasalarını oluşturmuşlardı. Anayasa kimin ne hakkı olduğunu ortaya koymakta ve herkesin sınırlarını belirlemektedir. Buna ek olarak milliyetçilik

kimliklerini ortaya koymuşlardı. Thomas Jefferson’a göre Amerikan halkı “seçilmiş halk” tı (Lafeber, 1994: 94). Bu durum aslında ilk birleştirici gücün ortaya çıkmasına imkân sağlamıştır. Ayrıca John O. Sullivan tarafından ilk ortaya atılan “açık yazgı” fikri (McDougall, 1997: 77) de Amerikan milliyetçiliğinin ilahi bir güce dayandırılmasına örnektir. ABD’ye göç edenler farklı din, dil, ırka sahiptiler ve her biri farklı bir koloniye yerleşmişlerdi. Milliyetçi bir fikir ortak geçmiş, dil, din, köken gibi bir milleti diğerinden ayıran özelliklere sahip olmak durumundadır. Ancak ABD’de bu durum bu şekilde gerçekleşmesi pek mümkün olmamıştır. Çoğunlukla başka yerlerden göçen bir göçmenler topluluğunda milliyetçi fikri oluşturmak son derece zor olmuştur. Bunu yapmak içinse dini kullanmışlardır ve buna ek olarak halkı Amerikan istisnacılığına sahip olduğu fikrini ekmişlerdir. Din konusundan daha önce bahsedildiği için Amerikan istisnacılığı üzerinde durmayı düşünmekteyiz. Amerikan istisnacılığı üç temel ideoloji üzerine kuruludur. Bunlardan ilki, Seymour Lipset’in ortaya attığı “ilk yeni millet” olarak adlandırılan Amerikan değerlerinin özgür, eşit, bireyci, cumhuriyetçi, serbest girişime açık ve en önemlisi demokratik bir yapıya sahip olmasıdır (Lipset, 1996: 17-19). Bunlar Amerikanizm olarak adlandırılmış ABD’nin kendine has özelliklerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmış ortak değerlerin milliyetçi düşünceye yansıtılmasıdır. Milliyetçiliği şekillendiren ikinci önemli düşünce ise Abraham Lincoln tarafından 19 Kasım 1863 yılında yapılan Gettysburg Konuşması’dır. Bu konuşma Amerikan İç Savaşı’nın olduğu yıllarda yapılmıştır. Lincoln bu konuşmada bütün insanların eşit yaratıldıklarını söylemiştir (Lincoln, 2017). Buna ek olarak Lincoln Tanrı’nın şahitliğinde halkın halk için yeni özgürlük anlayışını savunmasını isteyerek özgürlüğün halk için olduğunu söylemiştir (Lincoln, 2017). Son anlayışa göre ise Amerikan tarihi ve misyonu ile diğer ulusların üstünde bir anlayıştadır (Lipset, 1996: 165-174). Tocquevelli’ye göre ise Amerikan halkını bir arada tutan şeyin halkın yasaların onlara getirdiği avantajların farkında olması ve buna bağlı olmasından kaynaklanmaktadır (Tocqueville, 1835: 207-240). Ayrıca “Amerikan Ruhu” Amerikan milliyetçiliğinin ana damarlarından birini oluşturmaktadır. Aydınlanma dönemine kadar uzanan bu fikir liberalizm temelli, akılcılığı ön planda tutan, cumhuriyetçi bir yapıya sahip çeşitli vatandaşlık ilkelerinin bir araya gelmesiyle beraber oluşmaktadır (Smith, 1998: 231). Bu ruh aslında Toquevelli’nin bahsettiği ruhun dayanak noktası niteliğindedir.

Amerikan milliyetçiliğinin kökenine incek olursak ABD kurulmadan önce kolonilerle yönetilen bir toplum olduğundan daha önce bahsetmiştik. Bahsettiğimiz bu topluluk İngiltere'ye vergi ödeyerek oldukları topraklarda yaşama hakkına sahiplerdi. İngiltere'nin Fransa ile olan savaşlarından dolayı ağır ekonomik kayıplar yaşamasından dolayı ABD'deki topluluklardan ağır vergiler alınarak karşılanmaktaydı. Bu durum ilk Amerikan toplum bilincini oluşturmada büyük öneme sahip bir konudur. Çünkü Amerikalı olmak için önce ortak bir soruna karşı ortak bir karşı duruş sergilenmek zorundaydı. Bunu gerçekleştirmek için önce İngiltere'ye karşı duran ABD'deki koloniler toplum olmanın ilk adımı atmışlardı. Daha sonra gerçekleşen Amerikan Devrimi ile de milliyetçilik bilincinin dayanaklarının nereye dayandırılması gerektiğine dair bir savaş vereceklerdi. Bu savaştan galip çıkarak "kendilik" bilinciyle bezenmiş bir topluluk olacaklardı. Göçmenlerden oluşan Amerikan toplumu kendilik bilincini yaratırken herkesin eşit olduğuna inanmaktaydılar. Bu yüzden göçmenlerin oldukça önemli olduğunu vurgularken, George Washington 2 Aralık 1783 yılında New York'da İngiltere'ye karşı savaşı kazandıktan sonra halka çeşitli konuşmalar yaparak milliyetçilik anlayışının temellerini atmaya çalışmıştır. Bu konuşmaların birinde ise "Amerikan toprakları sadece varlıklı ve saygıdeğer yabancılara açık değildir, bütün dinlerden ve uluslardan ezilmiş halklara açıktır" diyerek ABD'nin topraklarında milliyetçiliği belli bir dine veya fikre sığdırmamıştır (Washington, 1931: 253-254). ABD'nin bu temellere dayandığını düşününce eşitlikten yana bir tavır sergilediğini düşünmek son derece mümkündür. Fakat bunun yanında gözden kaçırılması gereken renkleri itibarıyla dışlanan bir gruba karşı olan ırkçı tavırların bırakılması 1968 yılına kadar sürmüştür. Bahsettiğimiz konu köle olarak Amerika'ya getirilen Afrikalı vatandaşlarıdır. Bu vatandaşlar ABD kurulduğundan beri vardı ve Amerikan Bağımsızlık Mücadelesinde ön saflarda savaşmışlardı. Elbette kendi istekleriyle ABD'ye gelmeyen siyahiler kendi istekleriyle savaşmamışlardı. Fakat onlar istemedikleri bir yerde istemedikleri bir savaşın içinde bulunmuşlardı. Bunun yanı sıra Amerikan Anayasasında herhangi bir hakka sahip değillerdi hatta bunun aksine haklarının olmadığını da hukuksal dayanaklara dayandırarak beyaz insanlar gerçekleştirmişti. Siyahilerin özgür olup olmadığını belirleyen ırk konusu 1640'larda değişerek kimlerin köle olup kimlerin olmayacağını belirlemişti (Donoghue, 2010: 950-951). Böyle bir ayrıma giren ABD

bu konuda son derece geri kalmış bir tavır sergileyerek bahsettiği demokrasi, eşitlik, özgürlük ilkelerinin sadece belirli insanlara ait olduğunu göstermiştir. Bu ırkçı yaklaşım zamanla Amerikan Milliyetçiliğinin bir parçası haline gelmiş ve hayatın her alanında uzun yıllar boy göstermiştir.

Amerikan milliyetçiliği 21. yüzyıla gelene dek çeşitli aşamalardan geçmiştir. Önce Afro-Amerikan kökenlilere vatandaşlık haklarını ve onlara yapılan ayrımları ortadan kaldırmıştır. Bu sancılı süreçte beyazlar bir kısmı tarafından seilmeyen ırk olarak görülmektedirler. Buna ek olarak Ku Klux Klan adı altında birleşerek onlara karşı son derece ölümcül faaliyetlerde bulunan terör örgütü yer almaktaydı. Bu grup Afro-Amerikalıların hak elde etmemesini istemişlerdir. Bunun yanında birçok konuda kendilerine üçüncü sınıf vatandaş muamelesiyle çoğu kez karşı karşıya kalmışlardır. Bunu anlatan gerçek hikâyelerden esinlenilmiş çeşitli filmler bulunmaktadır. Bunlar Steve McQueen'in yönetmenliğindeki "12 Years A Slave" filminde ve Peter Farrelly'in yönetmenliğindeki "Green Book" filmleri ABD'nin ve dünyanın en prestijli film ödülü olan Oscar kazanmış filmlerdir. Çeşitli zamanlardaki ırkçılık faaliyetlerini anlatan bu filmler ırkçılığın boyutlarının ne düzeyde olduğunu anlatmaktadır. Bu ırkçılık sorunu mikro düzeye indirilse bile günümüzde devam eden bir sorundur ve birçok siyahi vatandaşın öldürülmesiyle devam etmektedir.

ABD 21. Yüzyılın başında 11 Eylül 2001 tarihinde sahip olduğu gücün ve milliyetçiliğin boyutunu değiştirmek zorunda kalmıştır. 11 Eylül saldırıları ile Amerikan toplumunun içinde bulunduğu korku, kin ve nefrete çevrilerek saldırıların karşılıksız kalmamasını istemiştir. Tam da bu noktada ABD'de yeni bir milliyetçilik meydana gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte giderek büyüyen güç olarak ortaya çıkan ABD, 20. yüzyılın son döneminde dünyaya kültürünü küreselleşme ile yayacak güce erişmiştir. Açık bir toplum görüntüsü veren ABD'de vatandaş olmak kolay, ülkeye giriş çıkışlar son derece kolay bir şekilde yapılmaktaydı. Ancak saldırıdan sonra başta güvenlik olmak üzere birçok konuda sıkı önlemler alınmıştır. Bunun yanında halka, düşmanların olduğu ve onlara karşı beraber durmak gerektiği fikri ortaya çıkmıştır. Bundan sonraki süreçte milliyetçilik kavramı ön planda tutularak, açık bir toplumdaki daha kapalı bir topluma geçilmiştir. 11 Eylül'e kadar kozmopolitan bir toplum izlenimi veren ABD bundan sonra Amerikan istisnacılığı

yerine belirli bir kültürel çehreye sahip özelliklere ayakta durmuştur. ABD’ye yapılan bu saldırı aslında halkta var olan çeşitli duyguların ortaya çıkmasına ön ayak olmuştur. Amerika kıtasında bulunan ABD kurulduğu dönemden beri “yeni dünya” olarak tanımlanmıştır. Bu dünyaya bakış açıları ise dokunulmaz ve ulaşılmaz uzaklıkta olması hissi uyandırmıştır. İlk olarak Pearl Harbour ile vurulan ABD, 11 Eylül’de daha merkezi bir yere saldırılmasından sonra “kutsal dokunulmazlığın bozulması” olarak görülmüştür. Bunun bozulması demek “Amerikan Ruhü” nun yara alması anlamına gelmekteydi. Ayrıca bu ruhun yanı sıra ABD’nin kuruluş mitlerine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu mitler beş dönemi temsil eden beş mitle açıklanabilir: Binyılın ulusu miti, doğanın ulus miti, Hristiyan millet miti, seçilmiş millet miti ve masum ulus mitidir (Hughes, 2004: 5-8). Bu şekilde sıralanan her bir mit aslında ABD’nin bir millet bilinci oluşturma çabasına hizmet etmektedir. Çalışmamıza başladığımız ilk andan itibaren bahsettiğimiz Seçilmiş ulus mitinin son derece kıymetli bir yeri olduğunu söylememizde fayda vardır. Bu seçilmiş ulus miti ABD’nin bir yere saldırırken oraya demokrasi götürmesiyle sonuçlanırken; masum ulus miti ise 11 Eylül gibi saldırılara maruz kaldığı zamanlar ortaya çıkmıştır. ABD’ye olan saldırı aslında ulusal bilinci ve psikolojisini derinden etkileyen sonuçlara sahiptir. Kurulduğu ilk günden itibaren iki okyanusun arasında olan ve coğrafi olarak dünyanın geri kalanından uzak kalan ABD, Pearl Harbour’dan bu yana bu şekilde bir saldırıyla karşı karşıya kalmamıştı. Pearl Harbour saldırısı ABD’nin merkezini hedef alan bir saldırı olmadığı için bu saldırı vatandaşları tarafından korku ile karşılanmıştır. Ayrıca Tanrı tarafından seçilmiş toplum olan ABD, Tanrı tarafından korunduğu fikri de aşınmaya uğramıştır (Tüter, 2009: 44). Kutsal olduğuna inanılan dokunulmazlıklarına yara alan toplum, milliyetçi fikirleri tepkisel yönde harekete dönüşecektir.

11 Eylül’den sonra ABD’de birçok konuda değişime gitmiştir. George Washington dünyayı “iyiler ve kötüler” olarak ayırmıştı. Bu durum ötekileştiren bir söylem olmakla beraber ABD açısından yeni bir milliyetçilik fikri de doğurmaktaydı. Bu fikir aslında “manifest destiny” olarak adlandırdığımız fikrin revize edilmiş haline benzemektedir. Amerikan vatandaşının ayrıcalıklı bir özelliğe sahip olduğunu savunan bu düşünce 1845 yılında John O. Sullivan tarafından ortaya atılmıştır (Hughes, 2004: 106). 11 Eylül saldırılarını yapanlara karşı yeniden bir inşa sürecine giren milliyetçilik kavramı “manifest destiny” ile kötülere karşı savaşın temellerin

buraya dayanmasını sağlamaktadır. Saldırıdan sonra dünyanın büyük bir kısmı tarafından kınanmıştı ve ABD'yi destekledikleri söylenmiştir. Bundan güç alan ABD çeşitli İslami terör örgütlerine savaş açmıştır. Saldırgan bir tavır sergileyerek Ortadoğu'da çeşitli yerlere saldırmıştır. Bu saldırgan tavrın sonrasında ise Amerikan düşmanlığı gözle görülür oranda artmıştır. Amerikan düşmanlığının sebeplerini Amerikalı düşünürler ise ABD'ye duyulan kıskançlık ve kendinden nefret etme olarak görmektedirler (Tüter, 2009: 50-51). Kurulduğu ilk günden itibaren özgürlük, eşitlik, bireysellik gibi konuları üzerinden doğan milliyetçilik anlayışı, saldırıdan sonra değişmiştir. "Anavatan Güvenlik Departmanı" olarak ortaya çıkan bu kurum artık kendine dönük bir milliyetçilik sergilediğini göstermektedir (Dittmer, 2005: 636). Bu milliyetçilik türü toprağa ve içe dönük bir milliyetçilik olarak görülmektedir. Amerikan milliyetçiliğinin kültür kodları üzerinde etkisi büyüktür. Kendilerini Amerikalı olarak tanımlayan ve temel yapıtaşlarını içerisinde bulunduran ABD vatandaşları bunu Amerikan milliyetçiliği üzerinden yapmaktadır. Çeşitli mitler ile temellendirilen bu milliyetçilik dini mitlerle de pekiştirilmektedir.

4.2.1. Rodeo Miti ve Kovboy

Rodeo miti ABD'nin 21. Yüzyılda ortaya çıkmış bir mitidir. Diğer mitlerden ayrılan başlıca noktası ise modern zamanların bir üretimi olmasına dayanmaktadır (Eker, 2015: 123). Bu mit daha önce bahsedilen mitlerden farklıdır çünkü dönemsel olarak daha yenidir ve daha farklıdır. Diğer mitlerde dini boyut daha çok ön plandayken bu mitte din ön planda değildir. Gelenekler geçmişten günümüze kadar devam eden toplumun sosyal norm ve ritüel gibi kodlarla bezenmiş halidir (Eker, 2015: 123). Gelenekler toplumdaki bireylerin birbirine uyumu arttıran önemli bir etkidir. Bunun yanında toplumda çeşitli birliktelikler de bireyin kendini topluma ait hissetmesini arttırmasını sağlar. Birey kendini bir toplumdan hissettiği an ise iktidar tarafından toplumun yönetilmesi daha kolay hale gelmektedir. Bu durumun farkında olan iktidarlar toplumu sıcak ve kendiyle tutmak için çoğu zaman toplumda çeşitli mitlere başvurur. Bunu Bush yönetimi 11 Eylül saldırılarından sonra yaparak toplumda bir arada tutmayı başarmıştır. Bu tür mitler her toplumda yer alır ve çeşitli toplumsal hafızaları doğurmaktadır. Rodeo miti de bu amaçla ortaya çıkmış ve ABD toplumu tarafından benimsenmiş bir mittir. Rodeo, bir binicinin üzerinde herhangi bir

binicinin olmasına alışmamış öküz veya atın üzerinde durmasına dayanan bir Amerikan oyunudur. Kovboy-rodeo ikilisi ise birbirini tamamlamaktadır. Çünkü at veya öküzün üzerindeki binici kovboy elbisesi giymektedir. Kovboy kelime olarak inek bakımına yatkın, ABD'nin eski döneminde gangster, düzensiz süvari, sığır ve öküz yetiştiriciliğine yatkın gibi birçok anlamı bulunmaktadır (Eker, 2015: 124). Kovboy, bu tür anlamların dışında 21. yüzyılda sembolleştirilerek geleneksel kahraman niteliği kazanmıştır. Bu geleneksel kahraman, “aidiyet” hissini arttırarak bireyin içinde olduğu toplumda giderek yalnızlaşmasının önüne geçmek ve monoton geçen yaşamın bir anlam kazanmasını amaçlamakla beraber bireye çeşitli sorumluluklar vererek bireyin toplumdan dolayısıyla iktidardan kopmasının önüne geçmeyi amaçlamaktadır (Eker, 2015: 125). Birey, bunların ötesinde özgür, cesur, korkusuz niteliklere sahip biri olarak ortaya çıkmaktadır. Kovboyların, giyim tarzı Amerikan hafızasında olduğu gibi kalmıştır. Giydikleri pantolon, pantolonları ve taktıkları şapka olduğu gibi kabul görmektedir. Bunun yanı sıra film, çizgi film, karikatür ve reklam endüstrisinde baş kahraman olarak gösterilmektedir (Eker, 2015: 126). Bu kahraman, çeşitli çizgi romanlarda çizilmiş, filmleri yapılmış, reklamlarda oynatılmıştır. Red Kit, olarak dünyaca bilinen çizgi roman karakteri bunlara bir örnektir. Maurice de Bevere çizilen ve René Goscinny maceraları yazılan çizgi roman dünyada sevilen bir romandır. Red-kit atıyla gezen ve kötülöklere karşı tek başına savaşıan bir kovboydur. Bu kahraman kendi iç dünyasında yalnızlaşsa bile topluma karşı kendini sorumlu görmekte ve toplumun kötölöklörlökle karşı karşıya kalması durumunda kendi görevini yerine getirmek için savaşımaktadır.

Amerikan költör kodları, çeşitli temeller üzerine kuruludur. Bu dayanak noktalarından biri ise rodeo ve onun baş aktörö olan kovboy Amerikan toplumunun bilinçaltında kodlanmıştır (Eker, 2015: 128). Toplumsal sözleşme olarak adlandırılan sözleşmede toplumlar kendi içinde bir gizli sözleşmeyle çeşitli kurallara ve özelliklere sahiptir. Amerikan toplumu için de rodeo böyle bir gizli sözleşme özellikleri taşımaktadır. Rodeo, anlam itibariyle sürüyü toplamak, sığırların toplandığı yer, eysiz hayvan ile sergilenen performans anlamlarına gelmektedir(Webster's Third New International Dictionary'den aktaran EKER, 2015: 127). Bir gösteri olarak ortaya çıkan rodeo toplumun rahatlaması, mutlu olması, sıradan hayatın zorluklarından kurtulma gibi fonksiyonları içinde barındırmaktadır. Rodeo, modern zamanlardaki

Amerikalı için özgür bir birey olduğunu simgelemektedir. Özgür birey günlük sıradanlıktan kurtularak Amerikalı olduğunu hissetme ihtiyacı duyduğu zamanlarda rodeo ile karşılaşmakta ve bununla hafızada unutulmuş noktalar hatırlanmaktadır. Rodeo gösterileri, tüketim açısından ekonomiye etkisi olan bir oyundur. Bu fayda hem eğlence hem de ticari anlamda ülkeye katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra rodeo kültürel bir etkinlik olarak görülmekte ve modern bir mit olmasına rağmen toplum belleğine kazanmış durumdadır.

Sonuç olarak: Rodeo, kovboy ile bütünleşen bir etkiye sahiptir. Bu etki toplumda kendini yalnız hiseden bireyler için kovboy toplumsallaşmayı yeniden canlandırma görevi üstlenmektedir (Eker, 2015: 134). Bu kovboy birleştirici güce sahip olmakla birlikte Amerikalı bireyin özgür, korkusuz ve vatansever yanlarının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Amerikalı olmanın haz uyandıran bir hale gelmesine yardımcı olan kovboy, kültürel ekonomiye de can vermektedir. Etkinlikler süresince rodeoyu simgeleyen çeşitli aksesuarlar, giysiler, yiyecek-içecekler gibi etkinlik sırasında tüketilen her şey başta bölge insanına katkı sağlamakla birlikte kültürel ekonomiye de bir gelir kaynağı olmaktadır (Eker, 2015: 135). Toplumların, kendilerini bilmesi ve kendilerini ait hissetmesi için çeşitli semboller veya simgeler kullanılmaktadır. Bu doğrultuda bakıldığında kovboy figürü ABD vatandaşları için böyle bir konumdadır. ABD kültür kodlarını çözmeyi hedefleyen bu çalışmada, rodeo gösterilerindeki kovboy figürü modern dönemde geleneği olsa bile kültür kodu olmaya hak kazanmış konumdadır.

4.2.2. ABD’de Kölelik

Geçmişte ve günümüzde her insanın bildiği ama bunu dile getirmediği gerçekler vardır. Bunu dile getirenlerin ise sadece üstü kapalı bir şekilde eleştirdiği gerçeklerdir bunlar. ABD, denince akla gelen ilk şey insanların daha özgür daha eşit yaşayabildiği bir devlet tahayyül edilir. Bu durum 17. yy.dan beri süregelen bir düşüncedir. Elbette bunun haklı yönleri vardır ama bunlar insan haklarına gösterilen saygısızlığın görmezden gelineceği anlamına gelmemektedir. Çalışmanın bu kısmında kültürel kodların çözümlenmesinde kölelik konusunun önemli bir yerde olduğunu göstermek istenmiştir. Amerikan İç Savaşı’ndan 6 yıl önce Frederick Law Olmsted

adında bir gözlemci Mississippi Eyaleti'nde bir pamuk işletmelerinden birini ziyaret etmişti. Bu ziyareti sonrasında 135 köleyi çalıştıran bir plantasyonda kölelerin çoğunluğunun tarlada çalıştıkları siyahilerin yer aldığı bu plantasyonda siyahilerin yaşamlarını anlatmaktaydı (Nevins ve Commager, 2011: 193). Olmsted ve Impending Crisis eserlerinin yazarı olan Hinton Rowar Helper'a göre güneyi fakirleştiren nedenlerin başında kölelik gelmekteydi. Öte yandan Güney'in geriliği birçok düşünürü göre ise Kuzeyin gelişmiş olmasıyla açıklanıyordu (Nevins ve Commager, 2011: 194). ABD'nin köleliğe bakış açısına bakacak olursak, kölelik bir ırk sorunuymdu. Bu sorun hukuki boyuttan öte ten rengiyle açıklanabilecek bir durumdu. Siyahilerin hakları "İç Savaş ve On Üçüncü Anayasa Tadili" ile hukuki olarak genişlese de sosyal anlamda bunu söylemek mümkün olmayacaktır (Nevins ve Commager, 2011: 194). Köleliği bir ırk savaşı olarak gören beyazlar, siyahlardan üstün olduklarını iddia etmekteydiler. 1800'lü yıllarda ABD köleliğinde de nedenleri arasında olduğu kuzey-güney sorunuyla karşı karşıya olan bir iç sorunla karşı karşıyaydı. Bu sorun ileride iç savaşa gidecek ve kölelikle ilgili çeşitli haklar da elde edilecekti. Güneyliler köleliğin kalkmasından yana taraf tutunsa bile Kuzeyliler de tam zıddı bir şekilde kalmasından yana tavır izlemekteydi. Böylesine çıkmaza girmiş bir süreçte ise bazı ilımlılar 36° 30 koordinatlarından geçen Missouri Uzlaşması hattının kuzeyinde köleliğin olmadığı, güneyinde ise olduğu bir hat oluşturma teklifinde bulundular (Nevins ve Commager, 2011: 198). Güneylilerin bu teklife tepkisiyse son derece keskin bir biçimde reddederek kongreyi terk etme tehdidinde bulunmuşlardır.

Kölelik, Amerika'nın keşfinden sonra Avrupa'da var olan köleliğin devamı olarak boy göstermiştir. Avrupa'ya Afrika'dan tenlerinin, Avrupa'daki insanlara benzememesi dolayısıyla insanlar köle olarak görülüyordu. Bu insanların Avrupa'ya göre teknoloji, bilimsel gelişmelerde daha geride bir yerdeydi. Bu yüzden bu insanlar köleleştirilmek istenmiştir. Bu kölelik devam ederek Amerika'nın keşfinden sonra "Yeni Dünya" ya taşınmıştır. Bu köleler kolonileşmeyle beraber başlamıştır. Bu insanlar bayındırlık işlerinden, çiftçiliğe, demiryolları yapımına kadar birçok ağır işte karın tokluğuna çalıştırılmıştır. Bu insanlar ticari bir ürünmüş gibi alınıp satılabiliyordu. Ayrıca savaşlarda da en öndeki birlikler olarak kullanılan birçok savaşta beyazlara kazanımlar sağlamışlardır. Köleliğin ABD'de kaldırılmasından sonra bile siyasi, sosyal, sağlık, eğitim ve iş gibi konularda yaşadıkları ayrımcılık

devam etmiştir (Mızrak, 2017: 2). Bunun yanında Lincoln döneminde ırkçılık kaldırılmaya başlansa da ekonomik olarak bağımsız bir iş yapamayacak durumdaydılar, kendilerini idame edemiyorlardı, ırkçılık bu yüzden devam ediyordu. Kölelik, Amerika'daki bütün kolonilere 1750 yılında gelmiştir (Uluslararası ABD Dışişleri Bakanlığı Bilgilendirme Dairesi, 2008: 4). Bu tarihten itibaren Amerikan kıtasına zorla getirilen Afrikalılar beraberinde kültürlerini getirmişti ancak onların kıtadaki zor yaşamı ve ağır şartları yüzünden kültürlerinin devamlılığı çok mümkün olmamıştır. Bu yüzden ABD'deki siyahilerin kültürel kodlarından söz ederken sadece Protestanlık ve Katolik bağlamında ele alınabilmektedir (Mızrak, 2017: 3). Siyahiler, Amerika'ya ilk ayak bastıklarında Hristiyan değillerdi, zamanla Hristiyanlığı kabul etmek zorunda kaldılar veya kendi istekleriyle Hristiyan oldular. Bundan sonraki süreçte kiliseye gitmeleri beklenen köleler beyazlarla aynı kiliseye gitmemekte onların kendi sosyo-ekonomik durumuna göre kiliselere gitmekteydiler. Bazı kaynaklarda bahsedilen Püritenlerin demokratik ve eşitlikçi olduğunu söylemektedir ancak bu durum Püritenlerin her insan için eşit bir hayat gözetmediğini göstermektedir. Kiliseye giden siyahiler Musa'nın İsrailoğulları'nı kölelikten kurtarılış öyküsünden ilham alarak umutlanırken, beyazlar köleliği haklı çıkaracak şekilde dini yorumlamışlardır (Mızrak, 2017: 3).

ABD'de kölelik yukarıda anlatıldığı gibi 17. yüzyıldan itibaren kök salarak devam etmiştir. Köleler de bazı iyi sahipleri sayesinde, okuma-yazma öğrenmiş ve dünyayı kavramaya başlamışlardır. Bu durum kendilerini geliştirmeyi ve eşit haklara sahip olduklarını ifade etmeyi getirmiştir. Başta kaçak bir köle olan gazeteci, yayıncı ve özgürlükçü Frederick Douglass olmak üzere birçok siyahi kökenli, köleleri bilinçlendirmek için dernekler kurmuş. Onları düzgün hitaplarıyla etkilemişlerdir. Bu durum sonra yaşanacak olan iç savaşın altyapısını oluşturmuştur (Mızrak, 2017: 5-6). Kölelik sorunu ABD'de 1860'lara kadar devam eden bir süreçti. Bu dönemde kölelerle ilgili gelişmeler pek yaşanmasa da köle olarak nitelendirilen insanlar daha çok bilinçlenmişlerdir. Bu durum, çocukluk yıllarını sefalet içinde geçiren 1860 yılında başkan olan Abraham Lincoln'un Başkan seçilmesiyle değişmiştir. (Mızrak, 2017: 6) ABD başkanı olmadan önce ılımlı bir politika izleyen Lincoln köle ticaretinin yasaklanmasından yanaydı. Bu sebeple Güneyliler tarafından suçlanıyordu. 1860 yılında Douglass ile başkanlık seçimlerine giden Lincoln seçimleri kazanmıştır.

Güneyliler tarafından pek sevilmeyen Lincoln'ın seçilmesini hoş karşılamadılar. Kuzey-Güney arasındaki gelişmişlik düzeyinin farklı olması(Kuzey'in daha gelişmiş olması) gibi nedenler iç savaşın habercisi olmuştur. (Mızrak, 2017: 6)

Bu durumlarla beraber iç savaş patlak vermeye başlamıştır. Güney eyaletleri artık bağımsız olmak istemiştir. Güney eyaletleri köleliğin tamamen kaldırılmasından yana olduysa bile Lincoln bunu kaldıramamıştır. Güneydeki 11 eyalet bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Bundan sonra Lincoln kurmaylarını harekete geçirmiş ve savaş başlamıştır. Savaş uzun süre birbirine üstün gelemeyen iki grup arasında yaşandıysa da güney eyaletleri savaştan yenik ayrılmışlardır (Mızrak, 2017: 7). 1865 yılına gelindiğinde Lincoln köleliği resmen kaldırdı. Kölelik resmen kaldırılrsa da bunun toplumdaki yansımaları kolay olmamıştır. Uzun yıllar bir gelenek gibi topluma nakşeden bu durum, beyazlar tarafından sindirilmesi kolay olmamıştır. Ayrıca köleler özgürlüğüne kavuşsa da ekonomik olarak hiçbir şeye sahip değillerdi. Bu da köleliğin uzamasına sebebiyet veren durumlardan biridir. Her ne kadar siyahiler bazı haklara kavuşsa da toplumda üçüncü sınıf insan muamelesinden kurtulamamışlardır. Anayasal değişiklikler yapılsa da bu durumun çözüme kavuşması kolay olmamıştır ve kölelik kısmi olarak kaldırılmıştır (Mızrak, 2017: 7). Abraham Lincoln suikasta kurban gittikten sonra başa gelen Andrew Johnson, köleliği kaldıran yasayı imzalamak zorunda kaldıysa da yasanın 13. Maddesine getirdiği “Black Code” adlı cezai yasayla kölelik yanlıları için bir yasa çıkarmıştır. Buna göre siyahiler silah sahibi olamazken, çiftliklerden izinsiz ayrılan siyahilere cezai işlemler başlatılacaktı (Mızrak, 2017: 7). Öte yandan Barack Obama'nın ABD'ye başkan seçilmesi siyahiler için bir başarı olarak görülebilir. Obama, 4 Kasım 2008 seçimlerinde başkan seçilerek, ABD'nin 44. Başkanı olmayı başarmış Afrika kökenli başkandır. Afrika kökenli Amerikan vatandaşlarının yaşadığı yoğun ırkçılıktan sonra geline nokta itibariyle ABD için ilerleme kat edildiğini gösteren bir sonuca sahip bir seçimdir. Demokrat Parti'nin adayı olarak yola çıkan Obama 2004 yılında yaptığı bir açılış konuşmasıyla ulusal platformda tanınmıştır (DiPasquale, Erişim Tarihi: 04.02.2020). “Değişim” propagandasını öne çıkararak hayatın her anlamında değişimin gerçekleşeceğine inanan Obama, değişimin en büyük simgesi olarak görülmekteydi. Çünkü seçileceği zaman ABD'nin ilk Afrika kökenli başkanı olacaktı. Bunu bilerek hareket eden Obama, gençliğe verdiği neşe ile onların gönlünü kazanmıştır. Bunun yanında

hayatımıza iyice giren “internet” ile de topluma ulaşp seçim kampanyalarını sürdürmüştür. Obama, rakibi olan Hillary Rodham Clinton ile seçimde galip gelmiştir. Bunu başarmasının temel sebebi söylemi olmuştur. Bu söylemlerinden birinde (DiPasquale, Erişim Tarihi: 04.02.2020):

Liberal Amerika ve muhafazakâr Amerika yoktur. Amerika Birleşik Devletleri vardır. ... Siyah Amerika ve Beyaz Amerika, Latino Amerika ve Asyalı Amerika yoktur; Amerika Birleşik Devletleri vardır. ... Hepimiz bir milletiz, hepimiz Yıldızlara ve Çizgilere [bayrağımıza] bağlılığımızı taahhüt ettik, hepimiz Amerika Birleşik Devletleri’ni müdafaa ediyoruz..

Bu şekilde bir söylem tarzına başvuran Obama aslında kuruluş yıllarında bahsedilen Amerikan fikriyle benzer bir söyleme başvurmuştur. Obama, söylemin yanında seçilmeden önce toplumdaki eşitsizlikleri görmüş ve insanlara yardım etmek amacıyla bir yola çıkmıştır. Bu amaç doğrultusunda yola çıkarken elbette toplumda ten rengi yüzünden bir önyargı olduğunun farkındaydı. Bunu kırmak için de yukarda bahsedilen konuşmasındaki temel ana fikri ortaya çıkardı. Bu ana fikir toplum tarafından ötekileştirilen kişilerin veya toplulukların dikkatini çekmişti. Böyle bir yola çıkan Obama’nın kültür kodlarının değişim sürecini başlattığını söylemek mümkündür. Çünkü toplum tarafından kurulduğu ilk yıllardan beri var olan Afrika kökenli vatandaşlar üzerinde oluşan önyargının kırılması demektir. Toplumda büyük bir tabunun yıkımıyla birlikte kültür kodlarında belki de bir noksanlık olarak görülen “ırkçılık” bir mesafe kat etmiştir.

Ancak kölelik bundan sonraki süreçte ağır aksak bir şekilde ilerlemiştir. Yasalar eşit saysa da toplum siyahileri kendilerine denk görmemektedir. Tüm bunlarla beraber günümüzde bu siyahi problemler henüz tam anlamıyla çözülememiştir. Yüzyıllar geçmesine rağmen insanların bu denli acımasızca ayrılmaları ABD gibi eşitlikçi fikirle kurulmuş bir devlet için son derece büyük bir eksiklik. Bu eksiklik ise günümüzde siyahilere uygulanan negatif ayrımcılık ile günümüzde devam etmekte ve birçok insan teni dolayısıyla dışlanmaktadır. Kölelik ABD’de Lincoln ile beraber resmen kaldırılmış olsa bile beyazların ırkçı fikirleri henüz bitmemiş ve günümüzde de devam etmektedir. Bunun kültürel kodlara yansımaları ifade edersek: “Eşitlikçi fikir, sadece kendiyi eşit gördüklerinde devreye giren bir fikir olmaktan öteye geçmemiştir” diyebiliriz.

4.3. ABD Politikaları

4.3.1.ABD'nin Güç Merkezi Olması

ABD, bağımsız olduktan sonraki süreçte son derece rasyonel kararlar alarak ülkelerinin ileriye yönelik planlarını yapmışlardır. Bu planların başında Monroe Doktrini gelmektedir. Monroe Doktrinine göre (Gültekin, 2008: 123-124):

- A.B.D. Bağımsızlığını almış olan Amerika kıtalarının Avrupa devletleri tarafından sömürgecilik konusu yapılmasına ve bu devletler tarafından herhangi bir şekilde kontrol altına alınmasına izin veremez ve bu hususta yapılacak herhangi bir teşebbüsü gayrı dostane bir hareket olarak karşılar.
- A.B.D.'nin, Avrupa devletlerinin sorunları ile hiçbir ilgisi yoktur ve bu sorunlara karışmayacaktır. Fakat buna karşılık, Avrupa devletleri de Amerika Kıtalarının sorunlarına karışamaz. Avrupa devletlerinin kendi sistemlerini Amerikan yarımküresine sokmak için yapacakları her teşebbüsü A.B.D. kendi barış ve güvenliğine yöneltmiş hareket sayacaktır.

İlk maddeden başlayacak olursak öncelikle bölgede henüz kurulmuş devletlerin sömürge olmasının önüne geçmeyi düşünmekte. Bunu da kendine karşı bir “uydu” devleti olmasın diye yapmaktadır. İkinci maddede ise aynı şekilde kendisi de Avrupa’ya karışmayacaktır. Bu duruma “izolasyonist” politika denilmektedir. Bu var olan niteliklerini arttırmak ve güçlenmek için girişilen bir yöntem olarak görülmektedir. 1823’te imzalanan Monroe Doktrini dönemin devlet başkanı James Monroe tarafından imzalanmıştır. Görüldüğü gibi Monroe son derece akılcı bu kararı alarak ülkenin sağlam bir temelde ilerlemesinin önünü açmıştır.

ABD izolasyonist politikaları 1900’lü yıllara kadar sürdürmüştür. 1900’lere gelmeden önce kendi sanayisini kurmuş, ticaretini yaymış ve üretimde artı değere geçmiştir. Ürettiği malların satışını sağlamak ve amacıyla dışa açılmak istemiştir. “Masumiyetin sonu” olarak adlandırılan bu durum dünyanın seyrini değiştirecek ve dünya tarihinin başka bir hal almasını sağlayacaktı (Lefebvre, 2005: 16-17). ABD,

Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız olduğunu ilan etmiştir. Ancak Almanya'nın ağır tahriki ve İngiltere'nin ısrarları dolayısıyla savaşa girmiştir. Savaşa girmesiyle resmi olarak "izolasyonist" politikadan vazgeçmiştir (Armaoğlu, 2007: 97-100). Daha sonra 1917 yılında 62 tümen askerle savaşa giren ABD, İtilaf Devletleri'nden taraf olarak İtilaf devletlerinin yenilmesinin önüne geçmiştir. Bu dünya savaşından sonra Milletler Cemiyeti'ni kurmak için öncülük etmiş dünya liderliğine doğru rol almaya başlamıştır. Fakat Milletler Cemiyeti'nin etkisiz kalması daha sonrasında 2. Dünya Savaşı'nın cereyan etmesi Amerika'nın dünya siyasetinde henüz etkin bir güç olamadığının göstergesiydi (Armaoğlu, 2007). İkinci Dünya Savaşı'na katılması ise Japonya'nın Pearl Harbour'u vurmasıyla başlamıştır. Japonya ile ABD savaşa tarafsız bir şekilde başlamıştır. Fakat Amerika'nın Çin üzerindeki etkisinin Japonları rahatsız ettiği ve bundan dolayı aralarındaki suların kaynadığını söyleyebiliriz (Armaoğlu, 2007: 195). ABD 1. Dünya Savaşı öncesine kadar son derece güç kazanmıştır. Bunun başlıca sebebi kıtanın diğer tarafında olmasıdır. Bunun yanında ABD Monroe ile kıta içinde bir çatışma çıkmasının da önüne geçmiştir. ABD, devletleşip güçlenmeye çalışırken Avrupa kıtasında büyük çatışmalar ve savaşlar meydana gelmiştir. Amerikan devriminden sonra Fransa'da milliyetçilik akımları başlamış ve 1789 yılında Fransız Devrimi olmuştur. Bunun sonucu olarak içinde birçok milleti barındıran imparatorluk tek tek dağılmaya yüz tutmuştur. Bu gibi sorunlarla karşı karşıya olan Avrupa'da Fransa ve Almanya arasında sorunlu olan Ruhr bölgesi başlıca sebep olmak üzere aralarında çeşitli anlaşmazlıklar vardı. ABD ise kendi bölgesinde gerek yeraltı kaynakları gerekse yer üstündeki kaynakların bolluğu sayesinde kalkınmasını son derece hızlı bir şekilde sağlamıştır. Ayrıca Amerikan milliyetçiliği olarak isimlendirebileceğimiz göçmenlerin "Yeni Dünya"da benimsedikleri bir milliyetçilik akımı vardı. Buna göre Amerikalı olmak dil, din, ırk mezhep, fikir gözetmeksizin Amerika topraklarında yaşayan kişilerin benimsediği bir çeşit milliyetçiliktir. Bu yüzden Fransız Devrimi Amerika'da herhangi bir etki yaratmamıştır bunun aksine Amerikan Devrimi, Fransız devrimine ön ayak olmuştur diyebiliriz (Koç, 2018: 54). Amerika yasalarla demokrasiyi sağlamış ve yönetimde güçler ayrılığını sağlamıştı. Bu sayede çeşitli adaletsizlik ve haksızlıkların da önüne geçmiştir. 2. Dünya Savaşı'na katılmasıyla savaşın seyrini tamamen değiştiren ABD artık kendi gücünü ispat etmiştir. Japonya'nın Pearl Harbour'u vurması güvenliğe ekonomik olarak yatırım

yapmalarına neden olmuş ve kendi kıtasının güvende olmadığını düşünmesine sebep olmuştur (Atay, 2000: 108). Savaşa girmesinden sonra ABD kendi gücünü göstermek için çok şiddetli çatışma yöntemini seçmiştir (Yalçın, 2013). Almanya'ya Normandiya çıkarmasını yapmak dışında, 1941 yılında Manhattan Planı olarak adlandırılan Atom Bombası projesi ortaya çıkmıştır. Tahribat gücü son derece yüksek olan atom bombasının kullanılması ABD için son derece önemli bir konuydu. Çünkü dünyanın bu güçten haberi olmasını istemişti. Bunun yanında Japonya'nın saldırgan davranmasının önüne geçmek istiyordu. ABD aslında kendi topraklarına saldırmanın karşılığının nasıl olacağını dünyaya öğretmek istiyordu. Bu yüzden 1945 yılında Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine iki atom bombası yolladı. Bu tahribatı yüksek olan atom bombasının yaklaşık 210.000 dolayında insanın canına mal olduğu bilinmektedir (Lefebvre, 2005: 29-33). Hiroşima ve Nagazaki sanayinin yoğun olduğu şehirler olmamakla birlikte askerlerin de yoğun olduğu yerler değildi. Bu olayla birlikte Japonya, İsviçre'nin arabuluculuğuyla savaştan çekilmiştir (Armaoğlu, 2007: 209-210). Bundan sonraki süreçte Almanya'da teslim olmuş ve savaş sona ermiştir. ABD savaş sonrasında dünyaya rüşünü ispat etmiştir. Bununla birlikte başta Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) olmak üzere birçok büyük güç ABD'nin gücünü anlamıştır.

2. Dünya Savaşı sonrasında başta ABD olmak üzere dünyada bir değişim ve dönüşüm olmuştur. ABD'de büyük mobilizasyon hareketliği ile hareketli bir dünyaya doğru değişim süreci başlamıştır. Ayrıca erkeklerin savaflara katılmasıyla kadınlar iş hayatına atılmıştır (Hobsbawn, 1996: 111). ABD 2. Dünya Savaşı sonrasında ekonominin küresel çapta gerilediğini görmüştür. Bundan dolayı ekonomisine can vermek istemiştir. Ancak savaştan bitik bir şekilde çıkan Avrupa'nın bunu yapacak bir gücü olmadığını görmüştür. Bu yüzden ABD çeşitli krediler ve yardımlar vererek "Pazar ekonomisini" sürdürmek istemiştir. 1945-1947 yılları arasında ABD, başta Avrupa olmak üzere dünyaya 165 milyar dolar kredi açmıştır. Avrupa'ya Marshall yardımıyla 15 milyar dolar kredi açmıştır (Armaoğlu, 2007: 227). ABD bu yardımı sadece ekonomiyi canlandırmak istememiştir. SSCB'nin güç kazandığını görmüş ve komünist ideolojinin yayılmasını engellemek istemiştir. Çünkü komünist ideoloji liberalizmin önünde büyük bir engel olarak görülmekteydi. Liberalizm ve komünizmin ayrımını kısaca ifade edecek olursak. Liberalizm, serbest piyasayı savunarak bireyi ön

plana koyarak devlet müdahalesine karşıdır. Komünizm ise devletin malının herkese olduğunu fakat devlet eliyle her şeyin bölüştürüldüğünü savunmaktadır. Bu ideolojik ayrım ileride uzun yıllar sürecektir olan “Soğuk Savaş”ın başlangıcıydı. Soğuk Savaş, ABD-SSCB arasında yaşanmış olan ve son derece tehlikeli bir silahsız savaştı. Bu savaşta dünya büyük felaketlerin kıyısından dönmüştür. Dışişleri Bakanı George Marshall'ın 1947 yılında öncülüğünü yaptığı Marshall Planı ile Avrupa kalkınacaktı. Bu sayede Sovyet tehdidinin önüne geçilmeye çalışılacaktı.

Bireycilik, liberalizm için son derece önemli bir konuydu. Bu konunun yansıması olarak ortaya çıkan “Egzistansiyalist Akım” bireyin ön planda olduğu bir akım olmakla birlikte birey dünyaya bir kere gelir ve bu yüzden her şeyi yaşamalıdır, fikriyle ortaya çıkan bir akımdır. Bu da ben-merkezli fikirlerin ortaya çıkmasına ve insanların tabuları yıkmaya başladığını göstermektedir. 1945’ler ortaya çıkan bu akımla birlikte insanlar tatmin düzeyini farklı boyutlara taşımış ve artık her şeyin olağan bir hal almasına sebep olmuştur. “Rock and roll” müzikte, kübizm ise resimde bu fikrin yansıması olarak ortaya çıkmıştır (Yalçın, 2013: 433). Sosyal olarak toplumda bu kültürel değişimin yanında insanların tüketim alışkanlıkları da değişmiştir. Ekonomik olarak sanayinin gelişmesi ve seri üretime geçilmesiyle insanların istenilen bir ürüne erişmesi kolaylaşmıştır. Bu kolaylık ile beraber insanlar tüketim alışkanlıklarını değiştirmiş, daha önce ihtiyaç dâhilinde yapılan tüketicinin yerini zevk için tüketim almıştır. Bununla birlikte günümüze kadar yansıyan ve hala etkili olan “tüketim çılgınlığı” ortaya çıkmıştır. Toplumun kültürel kodlarına işleyen bu durumun son derece önemli olduğunu söylemek faydalı olacaktır. Günümüzde dünyanın iki farklı noktasında aynı gün, ay, yıl ve saatte doğmuş iki farklı insanın hayatlarının aynı döneminde çok farklı yaşam standardıyla karşı karşıya olduğunu söyleyebiliriz. Refah düzeyi yüksek bir ülkenin varlıklı bir ailesinde büyüyen bir çocukla, temiz içme sularına bile erişimin zor olduğu bir ülkede doğmuş bir çocuğun yaşam standartları arasında bir uçurum vardır. Liberal düşüncenin belki de en büyük sıkıntısı zenginin daha çok zengin fakirin ise daha çok fakirleşmesine müdahale etmeyiştir. Bahsettiğimiz gibi aynı zaman dilimi, farklı yerlerde yaşayan iki çocuğun kaderinin çok farklı olmasına sebep olmaktadır.

2. Dünya Savaşı ile birlikte ABD'nin izlediği politikalarda da değişimler meydana gelmiştir. Başkan Roosevelt, barışı kalıcı kılmak (bu durum 1. Dünya Savaşı sonrası dönemde sağlanmadığı için isteniyor) ve yenedünya düzeni oluşturmak istiyordu. Roosevelt bunu yaparken iyi-kötü ayrımı yaparak bir dünya resmi çiziyordu. İyiler, ABD ile birlikte olanlar; kötüler ise Naziler, Japonlar ve 1950'lere doğru SSCB olmuştur (Yalçın, 2013: 433). Dünyanın liderliğini başka bir deyişle polisliğini 4 devlet yapacaktı. Bunlar: ABD, SSCB, İngiltere, Çin olacaktır. Bunlar sahip olduğu topraklarda kendi rejimlerini uygulayacaktı. ABD, SSCB ve İngiltere aralarında yaptıkları Yalta, Tahran ve Potsdam konferanslarıyla savaş sonrası şekillenecek dünyayı aralarında paylaşırlar (Yalçın, 2013: 433). SSCB savaş sonrasında aslında ABD ile son derece yakın ilişkiler sergilemiştir. Ancak SSCB'nin yayılmacı politikası ABD'nin dikkatini çekmiştir. 1950 sonrasında araları açılan iki devlet ABD başkanı George Kennan'ın "Karşı Güç" teorisinin de etkisiyle SSCB artık gözden düşmüştür. Bu teoriye göre ABD karşısında bir güç olmamalıdır, eğer bu güce sahip başka ülkeler olursa ABD buna karşı güç üretmelidir (Yalçın, 2013: 433). Bu amaç doğrultusunda SSCB'yi çevreleme politikası ortaya atılmıştır. Buna göre SSCB'nin uydusu durumundaki devletlerin olmasının önüne geçilmek başta olmak üzere Sovyetleri köşeye sıkıştırmayı istemiştir (Yalçın, 2013: 433-434). Soğuk Savaş, Küba Krizi ile dünyada büyük bir kitlesel ölümün kıyısından dönmüştür. Küba Krizi'nden sonra Soğuk Savaş etkisini kaybetmiştir. 1970'li yıllara geldiğimizde Batı Avrupa kendini toparlamış, Japonya savaştan yenik ayrılmasından sonra kendini toparlamış ve Komünist Çin de güçlenmiştir. Bu durum iki kutuplu sistemin etkisinin azaldığını ve çok kutuplu sisteme geçildiğini göstermiştir. Ancak çok kutuplu sistemde güçlerin dağılımının eşit olduğunu söylemek mümkün değildir. ABD bu çok kutuplu sistemde gücün büyük kısmını elinde bulundurduğunu ispat etmiştir.

Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla birlikte Soğuk Savaş resmen bitmiştir. SSCB, ABD'nin istediği gibi dağılmıştır. ABD dünya gücü olduğunu göstermiştir. Bundan sonraki süreçte ABD yönünü Ortadoğu ve Asya'ya çevirmiştir. Ortadoğu petrolünü kontrol etmek için başta Irak olmak üzere kendine karşı olan küçük çaplı da olsa girişimlerin önüne geçmek istemiştir. Özgürlük vaadiyle birçok devletin iç işlerine karışmıştır. ABD bu üstünlüğünü müdahaleci bir tavırla günümüze kadar

sürdürmüştür. Bu bölümün konusu olan ABD'nin büyük güç halini alışı yukarıda anlatıldığı gibi olmuştur.

4.3.1.1.Vietnam Savaşı ve Etkileri

Soğuk Savaş'ın sürdüğü yıllarda ABD tüm dünyada komünist etkinin olmasını istememekteydi. Bu yüzden Asya'da komünist tehlikelere karşı mücadele politikası izliyordu. Vietnam'a geldiğimizde bu mücadelenin silahlı mücadeleye dönüştüğünü ve ABD'yi bir batağa sürdüğünü söylemek mümkündür. ABD, 1965 yılında başlayan ve 1973 yılına kadar süren, Kuzey Vietnam'la olana mücadelesinde büyük yara alarak çıkmıştır (Armaoğlu, 2007: 341). 17 milyonluk nüfusa sahip Vietnam, Konvansiyonel silahlanmış ABD'ye karşı gerilla taktiği izleyerek savaşımıştır. Bu savaş aslına bakınca Vietnam gibi küçük bir devletin, ABD için neden tehlike yarattığı sorusu akla gelmektedir. Bunun cevabı coğrafik olarak öneminden kaynaklanmaktadır.

1954 Cenevre Anlaşmaları ile Laos, Kamboçya, Kuzey Vietnam ve Güney Vietnam gibi devletler ortaya çıkmıştır. Kuzey-güney olarak ayrılan Vietnam'da: Kuzeyde, Ho Cin Minh liderliğinde kurulmuş komünist yapıda bir devletle, güneyde ise ABD yanlısı Ngo Dinh Diem bulunmaktaydı (Armaoğlu, 2007: 341). Kuzey Vietnam komünist Sovyetler ve Çin için uç karakol niteliğindedi. Kuzey Vietnam'ın kuzeyinde Çin ve Sovyetlerin yer alması dolayısıyla komünizmin bölgenin geneline yayılmasından korkuluyordu. Komünistlere karşı durmasıyla bilinen Ngo Dinh Diem 1954 yılında Cenevre Anlaşmaları ile Kuzey-Güney Vietnam'ın birleşmesi 1956 yılında seçim yoluyla belirlenecekti. Diem, seçimleri kazanamayacağını öngörmüş olacak ki seçime girmeyi kabul etmedi (Armaoğlu, 2007: 342). 1957 yılına kadar bekleyen Minh, Diem'in seçimlere girmediğini görünce terörist faaliyetler ve gerilla mücadelelerine girdi. Bundan sonraki süreçte ABD başkanı Eisenhower 4 Nisan 1959 yılında yaptığı konuşmada bu savaşın yalnızca bu küçük nüfuslu devleti değil başta ABD olmak üzere tüm dünyayı etkileyeceğini söylemekteydi (Armaoğlu, 2007: 342).

20 Ocak 1961'de ABD'nin yeni başkanı John Fitzgerald Kennedy olmuştu. O başa geldiğinde Güney Vietnam'a askeri ve danışmanlık hizmetleri sağlanmıştı. Bunu arttırarak devam ettiren Kennedy 1963 yılında suikasta kurban gitmesiyle, yasa gereği yerine Başkan yardımcısı Lyndon B. Johnson gelmişti. Bu dönemde ABD, Vietnam

Savaşına resmen girmiş bulunmaktaydı (Armaoğlu, 2007: 342). Savaş gittikçe şiddetlenmişti bu dönemde, ABD Kuzey'i bombalayarak onların gücünü kırmayı istiyordu ancak bu şekilde olmadı ve Kuzey, Güney'deki faaliyetlerini arttırdı. Bu duruma ABD'den gönderilen askerlerin öldürülmesi de eklenince kamuoyunda tepkiler artmaya başlamıştı (Armaoğlu, 2007: 343). 1968 yılında seçimlerde ise Johnson, başkanlık için adaylığını koymayacağını bildirmişti. Bunun yanında Richard Nixon ise kamuoyundaki bu tepkileri görerek Vietnam'ın bataklık olduğunu söylemişti ve ülkesini bu bataklıktan kurtaracaktı. Nixon seçildiğinde 540.000 asker Vietnam'da bulunuyordu ve yaklaşık 31.000 askeri öldürülmüştü (Armaoğlu, 2007: 343-344). Böylesi küçük bir coğrafyada bu denli kayıplar verilmesinin en büyük sebebi coğrafi koşullar olmuştu. ABD bu savaşta, istediğini alamadıysa bunun en büyük sebebi halkın coğrafyayı doğru kullanması olmuştu. 27 Ocak 1973 yılına geldiğimizde ise ABD, Paris'te Vietnam barışını imzalamıştı. Bu savaşın ABD için büyük yaralar açtığını söyleyebiliriz. Bu savaştan sonra ABD'nin yenilmez olduğu görülmüştür. Paris barışıyla, Vietnam 1954 Cenevre Anlaşmalarına dönüyor ve toprakları Kuzey-Güney olarak ikiye bölünüyordu (Armaoğlu, 2007: 344). Bundan sonra ise Vietnam kendi kaderini kendisi belirleyecek yani istedikleri zaman birleşmeyi sağlayacaklardır. Böylece bu savaştan büyük yaralar alan ABD, komünist tehlikeye karşı büyük bir açık vermiş oldu.

4.3.1.2.11 Eylül ve Etkileri

ABD, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber dünyada hegemonyasını büyük oranda sağlamıştı. Avrupa'yla birlikte hareket ederek ve dünyanın geri kalanını kontrol altında tutmayı hedeflerken aynı zamanda ticaretini de büyütme amacıyla hareket ediyordu (Karaca, 2005: 97). ABD, SSCB yıkıldıktan sonra dünyayı kendi istediği gibi yapılandırmak istemiştir. Terör örgütleri ve asimetrik tehditleri önlemek isteyen ABD, Rusya Federasyonu ve Çin'in güçlenmesini de istemiyordu. Bunu dış politikasına uygulamıştı. 20 Ocak 2001 yılında ABD'nin 43. Başkanı seçilen George Washington Bush (Oğul Bush) ABD politikaları daha da katılaşılmaya başlamıştır. ABD 2. Dünya Savaşı'ndan sonra karşı kutup oluşturma politikası izlemiştir. Kendi politikalarını haklı çıkarmak maksadıyla ABD, bir düşman yaratmakta ve o düşmanın zıttı olarak izlediği politikaların doğru olduğunu halka göstermek istemiştir. Bunu

bilindiği gibi Soğuk Savaş döneminde yapmış ve daha sonrasında Bush'un başa geçmesiyle başka bir şekle sokmuştur. Bush bunu “din” faktörünü kullanarak yapmıştır. 11 Eylül 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne yapılan saldırıyla ABD aradığı düşmanı bulmuştur (Karaca, 2005: 97). Bu sayede kendi politikalarını daha rahat sergilemeye başlamıştır. Bush, saldırıdan sonrası gerçekleştirdiği Afganistan harekâtı ve bunu “Haçlı Seferi” olarak nitelendirmesi yeni düşmanın kim olduğunu gösterir nitelikteydi (Karaca, 2005: 97). Aranan taze “öteki” kan bulunduğuna göre işe başlamalıydı. Bush, 17 Eylül 2002 yılında Bush Doktrini ile beraber yeni ABD'nin yeni politikasının nasıl bir işlev kazanacağını göstermiştir. Daha önce Monroe doktrini ile iç dizaynını daha rahat yapan ABD, 2. Dünya Savaşı sonrası dünyanın kendi isteğine göre şekillenmesi için Truman Doktrini imzalanmıştı, Bush Doktrini ile dünya yeni bir dönüm noktasına gelmiştir ve ABD iç ve dış politikasında değişimler meydana gelmiştir. Bu “Ulusal Güvenlik Stratejisi” olarak ortaya çıkan doktrinde dokuz ana başlık vardı (Karaca, 2005: 98). İlk başlıkta özgürlüğün ön planda tutulduğu bir barış ortamının sağlanacağı yazmakta, bunun için de barışa yönelik terörist yapılara karşı barışı korumak ve bunu sürekli hale getirmek ana amaç olarak görülmüştür (Karaca, 2005: 98).

ABD, 11 Eylül öncesinde açık bir toplum olarak bilinmekteydi. İnsanlar kolayca ABD vatandaşı olmakta ve sınırları ciddi bir şekilde korunmamaktaydı. 11 Eylül 2001 sabahında ABD'nin bu açık yapısı tamamen değişmişti. 19 teröristin uçak kaçırmaları ve uçağı Dünya Ticaret Örgütü'nün(DTÖ) merkezi olan İkiz Kulelere yönünü çevirmesiyle ABD'nin kendine saldırıların olmayacağı hissini değiştirmişti. Bunun yanında sadece ticaret merkezi değil siyasi merkezlerine de saldırı düşünülmüştü (Hook ve Spainer, 2014: 276). İlk uçak DTÖ'nün kuzey cephesine çarpmıştı ve bunun kaza olduğu düşünülmüştü fakat ilk çarpmadan 18 dakika sonra ikinci uçak çarpınca terörist saldırı olduğu anlaşılmıştı. Ayrıca başka bir uçağın Pentagon'a çarptı, son uçaktaki yolcular saldırganları etkisiz hale getirmek istemiş olsa da bunu başaramamıştı ancak Beyaz Saray'ı ve Amerikan Kongre Binasına saldırıyı engellemişlerdir (Hook ve Spainer, 2014: 277). Başkan Bush saldırılar olduğunda eğitim reformları kampanyasını yürütmek üzere bir okulda çocuklara kitap okumaktaydı. Bunu öğrenince kendisi güvenli bir yere gönderildi daha sonrasında hükümetin üyeleri çeşitli yerlere gönderildi (Hook ve Spainer, 2014: 277). NATO

yürütücü konseyi Kuzey Atlantik Konseyi tarihinde ilk defa NATO'nun 5. Maddesini yürürlüğe soktu. Bu maddeye göre üyelere herhangi birine saldırı gerçekleştirildiğinde, tüm üyelere saldırı gerçekleşmiştir ve bu saldırıya tüm üyeler karşılık verecektir.

Başkan Bush daha sonra yaptığı açıklamalarla “öteki” dediğimiz kavramın niteliklerinin ve tanımlarının ne olduğunu söylemiştir. Başta bu saldırıyı gerçekleştirenleri hedef alan Bush daha sonra bunları destekleyen herkese savaş açtığını bildirmiştir. Ayrıca, Bush'un meşhur konuşması olan “ya bizimlesiniz ya da teröristlerle” sözü de bu şekilde ortaya çıkmıştır. Bush bundan sonra iki önemli kavram ortaya atmıştır: “Önleyici Savaş” ve “ilk vuruş” kavramlarıdır. Bu iki kavram da hukuken herhangi bir dayanağı olmayan kavramlardır (Karaca, 2005: 100). Bu konu suiistimal edilmeye açık ve uluslararası hukuku hiçe sayan bir durumdur. Çünkü ABD tehlike gördüğü bir yere saldırmakta özgür kalacaktı. Uluslararası hukuka göre devletler eşittir. Yani bir devlet bir diğer devletten üstün değildir. ABD'nin bu çıkardığı kavramlara göre ABD bir devleti tehlike unsuru olarak görürse saldıracaktır. Bu tamamen aykırı bir davranıştır çünkü bu kararı alacak kişinin aldığı kararın doğruluk ihtimalinin düşük ya da yüksek olması bir yana dursun bir yerde herhangi bir sorun olmamasına rağmen yapılması son derece hukuka aykırı bir durumdur. ABD aldığı yarayla beraber her şeyi kendine meşru görmüş ve dünyanın en büyük gücü olduğunu söyleyerek yaptıklarını meşrulaştırmak için diğer dünya devletlerini ya bizimlesiniz ya da terörist bir yapının içindesiniz diyerek bitaraf olan devletlerin saflarını belirlemesini istemiştir. Yani yaptığı şey yaptıklarından sorumlu tutulmamak için kendisiyle beraber olan bir kalabalık yaratmak olmuştur. Bunun sayesinde yaptıklarının doğru olduğunu çoğunlukla verilen kararda görmekteydi. Son derece tehlikeli sonuçlar doğuracak bu saldırgan tavır sadece bir intikam hırsından ibaretti. Terörle mücadele, kitle imha silahlarının yaygınlaştırılmasının önüne geçilmesi, despot yapıdaki liderlerin yerine demokratik liderlerin getirilmesi gibi amaçlarla hareket eden Bush yönetimi kendi menfaatlerini dünyanın menfaatleri haline getirmekteydi. (Karaca, 2005: 101). ABD bu doğrultuda Afganistan'a harekât düzenledi ve ayrıca Irak'a demokrasi götürmek ve Saddam'ın nükleer silah kullandığı iddiasıyla Irak'ı işgal etmiştir. Bu yöntemler aslında ABD'nin bataklıklara

girmesinden başka bir şey olmamıştır. Nitekim günümüzde hâlâ istikrar sağlayamayan Irak'ın bu durumu, ABD'nin saldırgan politikalarının bir sonucudur.

Kısaca yukarıda bahsedildiği gibi bir ortaya çıkan 11 Eylül saldırıları ve sonrasında ABD'de yeşeren Neo-conlar (yeni muhafazakârlar) kendilerine yeni bir “öteki” olarak İslam'ı ve İslam ülkelerini görmüştür. Bu ABD kültürel kodlarında bir değişimin göstergesidir. Bir yerde bir düşman yaratmak isteniyorsa oranın imajını zedeleyecek her türlü girişimde bulunulur. ABD'ye gerçekleştirilen saldırıdan sonra Usame Bin Ladin'in suçu üstlenmesiyle Doğu'daki düşmanın nasıl bir şekil alacağı tahmin edileceği gibi Radikal İslamcı Ladin üzerinden şekillenmiştir. Günümüzde terörist denilince cübbeli, sakallı, kalaşnikoflu bireyler gözümüzde canlanmakta. Bunun en büyük sebebi ise ABD'nin bu ötekiyi yaratırken son derece yetkin bir şekilde davranılması gelmektedir. Kültür kodlarına işleyen bu durumu halkın içinde, adı; Muhammed, Ali, Abdullah gibi İslami nitelikleri çağrıştıran isimlere bakış açısının kötü olmasında görmekteyiz. Bunun yanında Hollywood, İslamofobiye içeren filmler üretmesiyle halkın bilinçaltına iyice işlemiştir. Burada Müslümanların suçlu olup olmadığı tartışılmayacağı gibi topyekûn düşüncelerin doğru olmadığına vurgu yapılmak istenmektedir. Kültür kodlarına işleyen bu durumun ABD yapısında önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür.

4.3.1.3.Yumuşak Güç

ABD, İkinci Dünya Savaşı itibariyle dünya siyasetinde en büyük güç olma özelliğini dünyaya ispatlamış bir devlettir. 20. yy.ın ikinci yarısında Soğuk Savaş dolayısıyla gücünde aşınmalar görülse de dünya siyasetinde en büyük güç konumundadır. ABD askeri olarak dünyadaki harcamaların nerdeyse yarısını tek başına yapmakta, uluslararası sistemde en büyük nükleer güce sahip ve bu gücü operasyonel olarak kullanabilen en büyük güce sahiptir. ABD ekonomik olarak dünyanın en büyük gücüne sahip olmakla birlikte, uluslararası finansın merkezidir ve küresel olarak yapılan alverişte referans paraya sahiptir (Lefebvre, 2005: 43). Tüm bunlar bir devleti dünyada lider konuma yaklaştırsa da tek başına yeterli değildir. Bir devlet lider olmak istiyorsa sert güç unsurlarıyla tek başına güçlü konuma gelemeyiz.

Bir devletin büyük güç olması için yumuşak güç unsurlarını da etkin ve güçlü bir şekilde kullanması gerekmektedir. Yumuşak güç, bir devletin başka bir devlete yaptırmak istediklerini rızaya dayalı olarak yapma biçimidir. Bu yöntem daha çok ikna yoluyla olmakla birlikte işbirliği şeklinde de olmaktadır (Pınar, 2017: 258). ABD, kültürel olarak dünyaya yön veren bir özelliğe sahiptir. ABD kültürü dünya vatandaşları tarafından çekici görülmekte küresel olarak etkiye sahiptir. ABD, TV programları ve filmleri dünyanın üçte bir kısmına denk gelmektedir (Brzezinski, 2005: 45). ABD'nin başta dili olmak üzere giyinme tarzı, yeme-içme tarzı, müziği hatta tutkuları olmak üzere yaşam tarzını etkileyen önemli konularda dünyanın geri kalanına baskın gelecek şekilde kültürleri dünyaya yayılmış şekildedir. Günümüz dünyasında yabancı dil bilmek son derece önemli bir konuma sahip olmuşken son zamanlarda İngilizce bilmek artık yabancı dil gibi görünmemekte mutlaka bilinmesi gereken bir dil olmaktadır. ABD bu üstünlüğü sağlarken elbette demokrasi, özgürlük gibi kavramların öneminin etkisiyle dünyada büyük güce sahip olmasını sağlamıştır. Ayrıca eğitimde ABD'nin son derece yükselmiş olması öğrenciler için ilk tercih edilen yer olmaktadır. Böylesine etkin bir kültürel güce sahip olan ABD dünyanın hepsi tarafından sevilen ülke konumunda değildir. Özellikle muhafazakar dünya için ABD'nin başını çektiği “küreselleşme” nin kendileri için son derece tehlikeli görülmektedir. Bu yüzden ABD dünyanın bir kısmı tarafından sevilmemektedir ve düşman olarak görülmektedir. Böylesine karmaşık duygularla beraber ABD dünyada beyin göçünü alan ülkelerin başında gelmekte ve dünyada eğitim almak amacıyla ABD'ye okumaya giden birçok yetenekli öğrenci ABD'de çeşitli teklifler alarak orada hayatlarına devam etmektedirler. Bu durum başarıyı da beraberinde getirerek birçok yeniliğin ve buluşun kaynağını ABD yapmaktadır. Bunların başında teknolojiyle beraber gelişen çeşitli yazılımlar gelmektedir. Bu yazılımlar küresel öneme sahiptir, dünya tarafından indirilen ve tercih edilen bu uygulamaların büyük kısmı ABD yazılmaktadır. Bu şekilde devam edebilecek birçok özellikle beraber ABD dünya arenasında kendini büyük oranda sergilemekte ve kültürünü son derece etkin bir biçimde yaşayıp dünyaca yaşatmaktadır. Bu duruma “kültürel emperyalizm” diyen siyaset bilimciler bu güçlerin yumuşak gücü temsil ettiğini ifade etmektedirler (Brzezinski, 2005: 45-46). Yumuşak güç son derece hassas siyaseti içeren bir konuma sahiptir, ABD ise bu gücünün “sert güç” unsurlarına bazen başvurmakta ve

popüler olmayan bazı politikalar izlemektedir (Pinar, 2017: 261-262). Bu durumlar yumuşak gücün etkinliğini azaltmakta ve dünya tarafından hoş karşılanmamaktadır.

ABD'nin siyasi sistemi birçokları için çekici bir sistem olarak görülmektedir. Bu durum ekonomi kültürünün serbestliğe dayanmasıyla birlikte rekabetin kısıtlamalara tabi olmadığı görülmektedir (Brzezinski, 2005: 46). İnsanların büyümesinin önünde herhangi bir engel yoktur. Bu durum son derece tartışılabilir bir konudur. Siyasi demokrasisi ve ekonomik gelişme üzerinde durulması kişisel başarıyla refah artarken aynı şekilde özgürlük de artmaktadır. Böyle bir kültürel birikimin kültür kodlarına yansiyarak dünyada etkin güç olmak için kişisel başarıyı arayan insanları yaratmaktadır. Bunun yanında rekabetin kısıtlamalarının olmaması rekabet ilişkilerinde güçlünün zayıfa karşı olan galibiyeti ile sonuçlanmaktadır. Böylece zengin daha çok zengin olmakta, fakir ise fakirlikten kurtulamamaktadır. Yumuşak güç unsurlarının neler olduğundan bahsederek kültür kodlarının dünyaya ne denli etki ettiğine baktığımız bu başlık altında ABD'yi dünya gücü olmasının arkasında yatan daha çok rızaya dayalı sistemin nasıl işlediğinden bahsettik. Böylece yumuşak güç-kültür kodları bağlantısı da daha anlaşılır hale gelmiş bulunmaktadır.

4.4. Başkanlar ve Dönemler Özelinde Amerikan Politikalarında Etkin Olan Düşünceler ve Düşünürler

Bu başlıkta başkanlar ve düşünürler üzerinden ABD'de ortaya çıkmış dış politik kültür kodlarını ve anlamlarını çözümleyerek ABD'nin dünyaya olan bakış açısını daha net hale getirmeyi amaçlamaktayız. ABD, kurulduğu ilk günden beri ulus olarak dünyanın diğer devletlerinden ayrılan özelliklere sahip olduğundan daha önce bahsetmiştik. Bunların yanına coğrafi olarak “eski dünya” ya olan uzaklığı ve ekonomisinin gelişmesini sağlayacak etkenlerin oluşu eklenince ABD'nin yükselişinin tahmin edilemez bir durum olmadığı sonucuna varmak mümkündür. Kutsal bir görev ile ABD'ye göç eden Püritenlerin cumhuriyetçi bakış açısının etkili geleceğe tüm zamanların en özgürlükçü anayasasıyla “Yeni Dünya” kurulmuştur (P. Anderson, 2015: 15). Bu cumhuriyetin kurucuları olan isimlerin ortak bir görüşü vardı. Bu görüş kurulan cumhuriyetin bölgesellikten çıkıp küresel bir düzeye erişeceğini söylemekteydi. Yani dünyanın genelinde cumhuriyetlerin kurulacağı yönünde fikirler

belirtildi. 1813 yılında John Adams, Thomas Jefferson’a göre: “...El değmemiş, faziletli, halkçı, federatif cumhuriyetimiz ilelebet, dünyayı saracak ve insanı mükemmelleştirecektir... (P. Anderson, 2015: 16)”. Bu sözlerle Adams aslında kurdukları düzenin ne kadar iyi olduğunu ve dünyada da karşılık bulacağına ileri görüşlülüğünü ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Andrew Jackson’un:

Açık kaderimizin, Tanrı’nın bize veriş bulunduğu bütün kıtaya yayılma ve onu elde etme hakkı, o büyük özgürlük ve federe özerklik deneyimini hedefler. Zira “Tanrı eliyle sunulmuş dinç ve taptaze bir ülkenin dünya ulusları adına mukaddes bir görevi vardı. Sonu gelmez, uzak geleceğin Amerikan ihtişamının çağı olacağından kim şüphe edebilirdi (P. Anderson, 2015: 16)?

Bu sözlerden sonra ABD Meksika’ya girerek yarısını elde ettiler. Böyle bir düşünceye sahip kurucuların, beraberinde Amerikan kıtasında istenilen birliğin elde edilmesini sağlayacaktır. Hawaii, Meksika, Kolombiya gibi yerler alınmış kendi topraklarına katmışlardır. ABD dünya siyasetinde kendine yer açmaya çalıştığı yıllarda iç savaş çıkması dolayısıyla istediği atılımı gerçekleştirememiştir. Bu yüzden dış politikası Monroe’nun ortaya attığı “izolasyonist” politikalar dahilinde ilerlemekteydi. Yani dış politik kültürü içe dönük kendi kendine yetebilen bir politika şeklindeydi. Woodrow Wilson’un başkan seçilmesiyle ABD dış politikasında değişim başlamıştır. Wilson Mesih görevinin ABD’ye verildiğini düşünmüştür; bu doğrultuda konuşmalarında Amerikalılara seslenirken, gittiğiniz yerlere özgürlük, adalet ve insanlık götürün diyerek bahsetmiştir (P. Anderson, 2015: 19). Wilson, bir seçim kampanyasında yaptığı konuşma ise hem geçmişe vurgu hem de geleceğe dair bazı işaretler vermekteydi. Bu konuşmasında:

Tanrı’ya inanmasam, gelişigüzel bir dünyaya doğru gözlerim kapalı gittiğimi düşünürdüm Ben Tanrı’ya inanıyorum. Bu ulusu Tanrı’nın yönlendirdiğine inanıyorum. Bizim içimize özgürlük fikirleri ektiğine inanıyorum.

“İlahi kader”in ABD ile birlikte olduğuna inanan Wilson:

Dünya uluslarına özgürlük yolunda nasıl yürümeleri gerektiğini göstermek için özellikle seçildik. Yol çetin olabilir ama varılacak yer belliydi. En tepedeki düzlüğe götüren meşakkatli tırmanışı yavaşça tamamlarken, insanlığın görevleri hakkında

nihai fikirlerimizi de şekillendireceğiz. O tırmanışın bir bölümünü geride bıraktık ve bir iki kuşa içerisinde Tanrı'nın adalet ışığının sınırsızca parladığı o yüksekliklere gelebiliriz. (P. Anderson, 2015: 19).

Bu konuşmaların ardından Almanya denizaltıları Amerikan menşeli gemileri batırmasıyla Wilson, ülkeyi Birinci Dünya Savaşı'na sokarak, Monroe doktrinini resmen bitirmiştir. Bundan sonra içe dönük politikalar izleyen bir ABD yerini farklı siyasetler izleyen bir ABD almıştır. ABD'nin savaşa girmesiyle İtilaf Devletleri savaştan galip çıkabildi. Rusya'nın da daha önce yönetim değişikliğinden sonra Komünist Lenin'in başa geçmesiyle birlikte eski yönetimin ortaya çıkardığı gizli anlaşmalar, Wilson cephesinden bir karşı duruş sergileme zorunluluğu yaratmıştır. Bunun üzerine Wilson, "On Dört İlke" sini ortaya çıkarmıştır. Bu ilkelerden iktisadi anlamda "Açık Kapı" politikası dikkat çekmekteydi. Ortaya attığı fikre göre iktisadi tüm engellerin ortadan kalktığı politikaydı (P. Anderson, 2015: 20). Wilson'ın bu devrimci nitelikteki fikirleri ne dünyanın bazı devletlerinden ne de kendi Senato'sundan istenilen desteği alamamıştır. Bunun yanında "Milletler Cemiyeti" adından bir uluslararası örgüt kurmak istemiştir. Bu örgütü kurmasına rağmen Senato onay vermediği için ABD resmi olarak üye olamamıştır. Bu durum Wilson için imaj kaybı olmasının yanında oluşan bu örgütün uzun süreli olmasının önünde engel olmuş ve kalıcı barış sağlanamamıştır. Wilson, sonraki seçimlerde ise rakibi Warren G. Harding ile girdiği seçimleri büyük farkla kaybetmiştir. Bundan sonra 1929 Buhranı kısa süre sonra olmuş ve ABD'nin Londra'dan aldığı dünya piyasasını elinde tutmakta yeterli olmadığı anlaşılmıştır (P. Anderson, 2015: 21). Harding'den sonra ise Herbert C. Hoover başa geçmiş ancak Büyük Buhran ortaya çıkınca istifa etmiştir. Bunun yerine ise Franklin D. Roosevelt gelmiştir. Roosevelt altın standardını gayri resmi olarak ortadan kaldırarak gümrük vergilerini düşürdü. Yönetimde olduğu ikinci dönemde ise ekonomik düzenlemeler yapılmıştır, ayrıca bir dünya savaşının belirtileri görülünce ABD'nin buna henüz hazır olmadığı görülmüş ve bunun için ilerlemeleri hızlandırmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte ABD savaşta tarafsız olduğunu ilan etmiştir. ABD, 2. Dünya Savaşı'na girmeden önce Nicholas Spykman "America's Strategy in World Politics" adlı eseri ABD'nin savaşa girdikten sonraki stratejisini belirleyecek düşünceleri içermekteydi (P. Anderson, 2015: 23). Bu eserde ABD'nin diğer devletlerle olan ilişkilerinin yanında ilişkilerin amacı ve ne anlam ifade

ettiğiyle ilgili yol gösterici nitelikteydi. Siyasal dengenin varlığını kabul eden Spykman, bu dengenin devletlerin kendilerine alacağı payla orantılı bir şekilde işlediğini söylemekteydi. Ayrıca dört adet güç aracı olduğundan bahseden Spykman bunların: İkna, satın alma, takas, zor kullanma olduğunu belirtmektedir (Spykman, Erişim Tarihi: 02.10.2020: 20-21). Japonların Pearl Harbour’a saldırısıyla savaşa giren ABD hem kendi adına hem de dünya adına geri dönülmez bir sürecin başlamasına sebep olmuştur. ABD, dış politikada artık izolasyonist politikadan tamamen vazgeçmiştir. Bundan sonraki süreçte saldırgan dünyayı yöneten konuma geçmiştir. Çünkü 2. Dünya Savaşı hem kazanan hem de kaybedenler için büyük bir kayıp yaşatmıştı. ABD, savaş sonunda “bırakınız geçsinler” politikasının artık işe yaramadığını görmüştür. Bunun yanında serbest ticaret ise devletin müdahalesiyle anlamsız bir hal almıştır. Savaş bittikten sonra ABD, ittifaklarına eski haline çevirmek için uğraşlara başlamıştı bile (P. Anderson, 2015: 25). Çünkü hem Almanya’yı hem de Rusya’yı karşısında güçlü görmek istemiyordu, Asya’da ise Çin yerine Japonya’yı görmek istiyordu. İkinci Dünya Savaşı’nda ABD’nin başında olan T. Roosevelt, Hitler’e karşı düşman bir tavır sergilese de faşizme karşı bir görüş olarak görmemekteydi. Çünkü Roosevelt İtalyan Başbakan faşist Mussolini’ye karşı bir sempati ve imrenme duygusu içindeydi (P. Anderson, 2015: 29). Bunun yanında is SSCB’ye karşı da bir olumsuz fikirler içerisinde değildi. Roosevelt her ne kadar SSCB’ye samimi görünse de Lenin için kapitalist bir düzenin başındaki kişi olarak görülmekteydi (Hook ve Spainer, 2014: 32). Japonların, Pearl Harbour saldırısında sonra milliyetçilik akımının yeni bir şekle büründüğünü görmekteyiz. Artık izolasyonist politikaların izlenmemesi gerektiği ve dünyaya ABD’nin gücünün gösterilmesi istenilmekteydi. Savaş sonrasında ABD ekonomisinin diğer dünya devletlerine göre çok daha büyümesiyle birlikte IMF ve Dünya Bankası kurularak dolar uluslararası piyasanın hâkimi haline geldi. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin ilk adımları atıldı, dört bilinen jandarmaya kalıcı sandalye ve veto hakkı verildi. 1945 yılında ise San Francisco’da Birleşmiş Milletler (BM) kuruldu (P. Anderson, 2015: 32-33).

Roosevelt’in ölümünün ardından başa geçen Truman, İkinci Dünya Savaşı’nı bitirecek olan atom bombalarını Japonya’ya göndererek savaşı bitirecek girişimde bulunmuştur. Hiroşima ve Nagazaki’ye gönderilen bu bombalar büyük bir yıkıma

sebepe olmuştur. Sovyetler'in Almanya'yı yenmesiyle biten savaşın ardından Truman SSCB'ye karşı olan politikalarında Roosevelt'ten farklı bir şekilde davranmıştır. Roosevelt'in barışçıl yaklaşımlarına karşı Truman daha farklı politikalar sergilemiştir. Truman Doktrini ile başkan Truman SSCB'ye karşı olduğunu gösterecekti. (P. Anderson, 2015: 35-36). ABD dış politikasında Sovyet tehdidinin başladığı bu dönemde SSCB savaştan henüz çıkmıştı. Savaş SSCB'yi oldukça yıpratmış elindeki kaynaklar çok az seviyeye inmişti. Buna karşı ABD ise son derece güçlü dünyanın en büyük gücü konumundaydı. Stalin'in önderliğindeki SSCB ilk başlarda ekonomiyi düzenlemeyi istemekteydi. Öte yandan belli ideallerden de vazgeçilmek zorunda kalmışlardır. Sınıfsız bir toplum oluşturmak isteyen SSCB, güç dengesinin kapitalist güçlerin elinde olmasından dolayı bu idealden vazgeçmiştir. Truman doktrini Avrupa'da komünizmin yayılmasını engellemek amacıyla ortaya atılmış bazı yardımları içermekteydi. Bu yardım "önleyici" bir doğrultuda hazırlanmıştı. Aslına bakacak olursak diyalektik açıdan ABD'nin diyalektik ötekisi yoktur. Çünkü Sovyetler ABD'ye ne maddi olarak ne de ideolojik olarak uzak görünmekteydi. Maddi olarak savaş sonucunda güçsüz olmasının yanında ideolojik olarak da fikirlerini yayacak güce de sahip değildi (P. Anderson, 2015: 37). Savaşın sonrasında Ulusal Harp Okulu Komutan Vekili George F. Kennan eğer Ruslar askeri açıdan hızlı bir ilerleme sağlarsa "önleyici bir savaş politikası" nı ele almaları gerektiğini öne atmıştır. 10 atom bombasını Ruslara gönderdikleri takdirde savaş ihtimalini ortadan kaldırmakla beraber Ruslara karşı kayıp vermeden bir savaşın önüne geçilecekti (P. Anderson, 2015: 39). Böylesine çılgınca bir fikre sahip birinin fikirlerinin böylesine önemli yerlerde ortaya çıkması aslında ABD ve dünya için son derece tehlikeli görünmektedir. Ayrıca Kennan, Devlet Bakanlığı'nın Politika Belirleme Kadrosunun başındaki Dean Acheson'a da danışmanlık yapmıştır. Güney Avrupa ve Güneydoğu Asya'ya askeri müdahalede bulunmasını, Kuzey Afrika'da sömürgeciliğin devamına destek, Japonya'da reformların iptaline destek gibi konularda etkili olmuştur (P. Anderson, 2015: 40). Bu tür düşünceler elbette toplumda da karşılık bulmalıydı. Bunun için Truman çeşitli konuşmalar yapmıştı. Bu konuşmalar Amerikan toplumunu bir olmaya ve ötekiyi yaratmayı amaçlıyordu. Amerikan toplumunun düşmanlardan uzak kalmasını istemekle beraber onların kendileriyle beraber Soğuk Savaş'a davet ediyordu. Bu amaçlarla kurulan Savunma Bakanlığı (eski adıyla Savaş Bakanlığı) ve

Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) kuruldu (P. Anderson, 2015: 41). Bunlar aslında ABD için gerekli görülen “güvenlik” maksadıyla ortaya çıkmış kuruluşlardır. Bu kuruluşlar saldırı kadar savunmanın da önemli bir rol aldığını göstermekteydi. Bunların yanında ideolojik olarak totaliter komünizme karşı da Amerikan özgürlüğü biçiminde Özgür Dünya fikri ortaya atılmıştır. Bu durum Komünizme karşı açılmış bir savaştır. Komünizmin karşısında duran Kapitalizm arasında derin farklılıklar yer almaktaydı. ABD, kuruluşundan itibaren yaptıklarına bir ilahi nitelik kazandırmıştır. Atom bombasının Hiroşima ve Nagazaki’ye gönderilmesinin ardından Truman Tanrı için yaptığını söylemekteydi. Bunun yanında Tanrı işlerinin, kendi işleri olduğunu belirterek Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcileri olduklarını iddia etmişlerdir (P. Anderson, 2015: 44). “Biz Tanrı’ya güveniriz” sloganı uzun yıllar ABD başkanları tarafından kullanılmıştır. Kennedy’den, Bush’a devam eden bu slogan Obama döneminde “Tanrı’nın Amerikalıları kaderlerine yöneltmeye devam ettiği tespiti de eklenmiştir (P. Anderson, 2015: 44)”. Bu tür atıflarla Tanrı ile ABD yönetimini bütünleştiren, başkanlar ABD’ye ilahi bir nitelik kazandırmaktadır. ABD Soğuk Savaş’ın başlamasının ardından politikalarını giderek değiştirmiş durumdaydı. Ancak Truman döneminden, H. Kissenger dönemine kadar olan dönemde politikaları genellikle “önleme” maksatlıydı (P. Anderson, 2015: 48). Soğuk Savaş, ABD için sadece güvenlik açısından eksikleri kapatma fırsatı vermemiştir. Soğuk Savaş, ekonomik, kültürel, sosyal birçok alanda hem ilerleme fırsatı verdi hem de bazı konularda sert önlemlerin alınmasına sebep olmuştur.

4.4.1. Mccarthy Dönemi ve Cadı Avı

ABD-SSCB, Soğuk Savaş döneminde girdiği mücadele ideolojik olmasının yanında birçok etkeni de içinde barındırmaktaydı. Birbirleri üzerinde üstünlük sağlamak isteyen iki güç iç ve dış politikada öteki fikrin zararlarını ortaya çıkarmaya çalışmaktaydı. Bunun yanında kendi içlerinde de korku yoluyla ideolojik bir savaş başlatmışlardı. 1945-1954 yılları arasında ABD içinde yaratılan Komünizm tehlikesini korku ile birleştirerek çeşitli propagandalar yürütmekteydiler. Joseph R. McCarthy Wisconsin’den seçilen bir senatördü. Mccarthy döneme olumsuz açıdan damgasını vurmuştur. Olumsuz etkisinin sebebi ise yasal gerekleri çiğnemesiyle insanların asılsız yargılanmasına sebep olmasından kaynaklanmaktadır. McCarthycilik veya Cadı Avı

olarak adlandırılan bu dönemde birçok Amerikan vatandaşı komünizmle ilişkilendirilerek yargılanmıştır. Özellikle hükümetin politikalarına karşı duran, hükümetten yana tavır sergilemeyenler üzerinde yapılan bu yargılamalar birçok önemli ismin yargılanmasına sebep olmuştur. Mccarthy, 1950 yılında yaptığı bir konuşmada 205 kişinin isminin yazılı olduğu bir listeye sahip olduğunu söylemiştir (Güner, 2014).

“Kızıl korku” olarak adlandırılan “komünizm” Mccarthy için önünün alınması gereken bir olaydı. SSCB’ye karşı duyulan bu korku birçok alandaki önemli isim “cadı avı” nda suçlanmıştır. Birçok Hollywood yıldızının yanı sıra çeşitli yazarlar ve bilim adamları da suçlanmıştır. Bunların başında gelen isimler ise Charlie Chaplin; Howard Fast, Arthur Miller, Dashiell Hammett, Lilian Hellmann gibi yazarlar; Atom bombasını yapan ekibin içinde olan Robert Oppenheimer gibi isimler komünizmle ilişkilendirilecekti. Bu isimlerin yanında birçok ünlüye başkalarının ismini vermeleri durumunda kendilerinin serbest kalacağını söylemişlerdir (Serenti, 2012). Böyle bir dönemde senatör Mccarthy’nin başlattığı bu “cadı avı” birçok insanda korku yaratmıştır. Bu korku hem iç hem de dış politikayı belirlemiştir. ABD’nin, güvenliğe yönelik kaygıları artarken kendi içinde de birçok insanın bilincinde yer edinecek korkunun doğmasına sebep olmuştur.

4.4.2. Komünizm Karşıtı Politikalar: Truman Doktrini, Marshall Yardımı ve NATO’nun Kurulması

Soğuk Savaş, iç politikada cadı avı olarak devam ederken, dış politikada demokrasinin savunulması ve komünizme karşı ideolojik savaş olarak sürmüştür. Truman, başa gelmesiyle birlikte dünyaya güçlerini göstermek amacıyla atom bombasını kullanmıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesi ile birlikte Berlin Buhranı ortaya çıkmıştır. Bundan sonra Yugoslavya ve Sovyetler ’in güçlendiğini görmüştür. Güçlenmesinin yanında Avrupa’da ekonomik olarak güçsüz durumda olan Yunanistan ve Türkiye’nin komünist olmasından endişe duymaktaydılar. Bunun üzerine 12 Mart 1947 yılında Truman Doktrini ile Yunanistan ve Türkiye’ye 400 milyon dolarlık ekonomik yardım göndermiştir (Armaoğlu, 2007: 226). 300 milyon doların Yunanistan’a verildiği bu yardımda Türkiye’ye ise 100 milyonluk bir yardım

yapılmıştır. Bu iki ülke dışında Avrupa ülkeleri savaştan oldukça güçsüz bir durumda çıkmışlardır. Ekonomileri çökme noktasında olan Avrupa ülkelerinin açlık, yoksullukla savaşı başlamıştı. Bunu fırsat bilen Sovyetler ise komünizm propagandası yapmaya başlamıştır. Bu da elbette ABD'nin dikkatini çekmiştir. Kapitalizmin temsilcisi görülen ABD için malların ve paranın dolaşımı önemliydi. Ancak ekonomik olarak çökmüş Avrupa ülkelerinin bunu gerçekleştirecek gücü yoktu. Bunun üzerine ABD “Dış Yardımlar Kanunu” ile 16 Nisan 1948 yılında 16 Avrupa ülkesine “Marshall Planı” adı altında yardımda bulunacağını açıklamıştır.

Ekonomik olarak bu teşebbüslerle birlikte ABD, Sovyet korkusunun ekonomik olarak yayılmasının önüne geçmek istemiştir. Ayrıca ABD, Avrupa’da demokrasinin inşasının da sağlanmasını istemiştir. “Kızıl korku” tehdidine karşı devlet yönetimlerinin “demokratik” olmasından yanaydı. Böylece demokratik devletlerin komünizmden uzaklaşacağını düşünmekteydi. Bunların yanında ABD askeri alanda da “kızıl korku”ya karşı adımlar atmıştır. Bunların başında ise NATO’nun kurulması gelmektedir. Marshall Planı ve Truman Doktrini ile ekonomik ayağı bir noktaya getiren ABD, şimdi de askeri birlikler kurmayı istiyordu. Uluslar-üstü bir yapıya sahip olmasını istediği ordunun amacının ise Sovyetlere karşı olduğu bilinen bir gerçektir. Vandenberg Kararı ile ortaya çıkan NATO, 1823 yılındaki Monroe Doktrini’nin resmen bitmesi anlamına da gelmekteydi. 4 Nisan 1949 yılında 12 batılı ülke arasında imzalanan North Atlantic Treaty Organization (NATO) yani Kuzey Atlantik İttifakı imzalanmıştır. Bu anlaşmaya imza atan devletlerin, demokratik, kişi hak ve özgürlüklerini savunan özelliklere sahip olmakla ortak bir savunma fikrine dayanmaktaydı (Armaoğlu, 2007: 230). Birlikte hareket eden NATO güçlerinin Sovyet yayılmacılığını durdurduğunu söyleyebiliriz. Ancak, Sovyetler’in yıkılmasının ardından NATO, çeşitli aşınmalara uğramıştır. Çünkü ortak düşman görülen SSCB artık yoktur, bu yüzden NATO’nun amaçsız kaldığını söylemek mümkündür.

Soğuk Savaş, ABD politik kültür kodlarını değiştiren bir yapıya sahip olmuştur. Politik kültür kodlarında değişimlerin başında ABD’nin dünya liderliğine soyunması gelmektedir. ABD, İkinci Dünya Savaşı’ndan çıktığında ekonomik olarak dünyanın en büyük gücüydü. Bu gücünün yanında dünya tarafından iyi bir izlenime sahipti. Çünkü Nazilerin başını çektiği faşist yönetimlerin bitmesine yardım etmiştir.

Savaşa girmesiyle birlikte dünya gücü olduğunu kanıtlamıştı. Soğuk Savaş'ın başlamasıyla işler değişmişti. Çarlık Rusya'dan yönetimi alan Kızıl Ordu artık Rusya'da yönetime geçmişti. Bu yönetim komünizmi savunan devrimci fikirlere sahipti. Bu fikirler ABD için İkinci Dünya Savaşı bitimine kadar büyük bir tehlike olarak görülme de savaştan sonra tehlike olarak görülmeye başlamıştır. Soğuk Savaş'ın ana sebebi kapitalizm-komünizm savaşı olarak görülmektedir. Sovyetler Birliği, ABD'ye karşı ilk günden beri güvenmemiştir. Bu durum da silahsız bir üstünlük savaşının başlangıcı olmuştur. ABD-SSCB arasındaki bu savaşın büyük sonuçlarının olacağı hamleler bulunmaktadır. Bunlar Küba Krizi, U2 olayı gibi örneklerle açıklanmakla birlikte büyük felaketlerin köşesinden dönülmüştür. Politik Kültür Kodları'nın işlenmesinde bu savaşın payına bakaca olursak, ABD bu savaşla "açık kaderini" yaşamaktaydı. Dünyanın liderliğini Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak görmekteydi. Bununla birlikte politik kültür kodlarına Pearl Harbour'la birlikte güvenlik eksenli çeşitli politikalar da eklemiştir. Bunun için birçok kuruluş açarak politik kültür kodlarının ne olduğunu belli etmiştir. Politik kültür kodları ayrıca göstermektedir ki ABD ile savaşmanın sonuçlarının olacağıdır. Bu sonuçlar SSCB'nin yıkılması olarak gösterilebilir. Yani ABD, dünyanın kendi çevresi etrafında şekillenmesini istemektedir.

4.4.3. Savaş-Barış Denkleminde ABD

ABD, Monroe Doktrini sonrası içe dönmüş kuruluş aşamasında olduğu için kendi içindeki sorunları çözmüştür. Bu yeni kurulan bir devlet için olması gereken bir durumdur. Ancak ABD'nin şansı coğrafi özelliklerinden kaynaklanmaktadır. ABD, dünyanın geri kalanına oldukça uzak bir konumdadır. Bu coğrafi konumu aslında ABD için gereken hazırlıkların yapılmasını hızlandıran bir etkiye sahip olmuştur. Bununla birlikte göç edenlerden oluşan bir koloniler birliğinden oluşan ABD, "yeni dünya"nın fırsatlarından faydalanmıştır. Çünkü yer altı ve yer üstü kaynaklar açısından bakir ve zengindi. Bu zenginlikler zamanında göçenlerin büyük zenginliklere sahip olmasını sağlamıştır. ABD içinde 13 koloniyi barındıran federatif yapıdadır. Bu yapı demokratik anlamda zorlukları getirse de daha önce bahsettiğimiz anayasanın oluşumu ve püriten etkiyle beraber dönemin en demokratik unsurlarıyla bezenmiştir. Böylece kendi içinde güçlenmesinin önündeki engelleri ortadan kaldırmışlardı. Demokrasi,

denilince akla ilk gelen kelimelerin başında “barış ve özgürlük” gelmektedir. Barış gelmesinin sebebi ise bir yerde demokrasinin var olması için barışın olmuş olması gerekliliğiyle paralel ilerleyen bir ilişkiden kaynaklanmasındır.

1823 Monroe Doktrininden, Birinci Dünya Savaşı’nın sonlarına kadar ABD, izolasyonist politikalar izlemiştir. Bu politikaları sayesinde içeride gelişmeleri üst seviyeye gelmiştir. Dünya devletlerine denk hale gelmiştir ve bunun üzerine bir dünya savaşının çıkmasıyla beraber dünya devletlerinden daha zengin bir hale gelmiştir. Çünkü aralarında savaşan devletler birbirine yakındı ve savaşa girsin ya da girmesin o bölgedeki devletler oldukça fazla etkilenmekteydi. Bunun yanında ABD, uzaktan gelişmeleri takip etmekteydi. İki dünya savaşında da böyle hareket eden ABD, savaşlardan kârlı çıkmayı başarmış devletlerin başındadır. Birinci Dünya Savaşı’nda Alman denizaltılarının ABD gemilerini batırmasıyla ABD tarih sahnesinde ilk defa bir savaşa katılmıştı. Uzun süren bir toparlamanın ardından ABD artık elde ettiği gücü dünyaya gösterme fırsatını yakalamıştı. Bunu da son derece etkili kullanarak Başta Almanlar olmak üzere İttifak Devletleri hezimete uğratılmıştır. Bu durumdan sonra Wilson dünya barışını sağlamak için çeşitli adımlar atmıştır. Ancak bu durumu gerçekleştirmek için Senato’dan yeterli desteği alamamıştır. Barış sağlama çabaları hem Wilson için de hem de dünya için kısa sürmüştür. İkinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle ABD, savaşa başta girmeme kararı almıştır. Bu şekilde olayları değerlendirdiğimizde ABD’nin İkinci Dünya Savaşı’na kadar savaş yanlısı bir tarafta olmadığını görmekteyiz. Ancak, barışçıl bir devlet olduğunu söylemek de pek mümkün değildir. Çünkü, ABD kendi kıtasında var olan devletlerin topraklarını işgal etmiş ve kendi topraklarına katmıştır. Yayılmacılık fikrinin dini unsurlara bağlayarak önce kendi topraklarını arttırmıştır, bu dönemde dünyanın geri kalanıyla ilişkilerini de kısıtlı tutmuştur.

Devletler ve iktidarlar için genel-geçer fikirlere sahip olmak sosyal bilimler için oldukça zordur. Savaş-barış denkleminde değerlendirdiğimiz ABD’yi tamamen barış yanlısı veya tamamen savaş yanlısı olarak görmek de bu konulardan biri halindedir. ABD, çıkarları doğrultusunda hareket etmiştir ve çıkarlarının yanında ABD’ye ait herhangi bir şeye zarar gelmesi durumunda dünyaya gereken mesajı vermiştir (Birinci Dünya Savaşı’nda savaş gemilerine zarar verilmesi, İkinci Dünya

Savaşı'nda Pearl Harbour'a saldırı sonrası Japon İmparatorluğuna atom bombası göndermesine, 11 Eylül Saldırıları sonrası Irak'a girmesi gibi). ABD, iki dünya savaşı sonrası ana aktör olarak ortaya çıktıktan sonra dünyaya gücünü gösterme fırsatı elde etmiştir. Bunu nasıl yapacağı ile ilgili daha önce bahsettiğimiz gibi “önleyici” politikalar da düşünülmüştü. Ancak bunu yapmak yerine “çevreleyici” politika ile SSCB'nin çevresindeki devletleri kendi uydusu haline getirmeye çalışmıştı. Böylece, hem Sovyet yayılmasını engellemiş hem de kendi topraklarına sıra gelmesinin önüne geçmiştir. Soğuk Savaş başlangıcından bitimine kadar ABD, tetikte yaşamış savaşıma hazır bir devlet olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum, SSCB yıkılana kadar devam etmiştir, SSCB yıkılmasından sonra ise tehlike sezdiği yerlere özellikle 11 Eylül sonrasında çeşitli “önleyici” politikalar dâhilinde girmiş, demokrasiyi kuracağını tüm dünyaya söylemiştir. Ancak bu demokrasinin inşası denilen süreçte birçok ölüm ve toprak bütünlüğü bozulmuş devletler ortaya çıkmasına sebep olmuştur(Irak bu duruma örnektir). Görüldüğü üzere savaş-barış denkleminde ABD son derece fırsatçı bir tavırla hareket ederek dünyanın şekillenmesinde etkili olmuştur.

4.4.4. Soğuk Savaş Sonrası ABD Düzeni

Soğuk Savaşın bitmesinin ardından ABD, dünya tarihinde ilk defa görülen bir süper güç olarak çıkmıştı. Bu dönem, komünizmin çökmesi ve kapitalizmin yükselişi ile sonuçlanmıştı. ABD, gücünü dünyaya göstermişti ancak istediği tek bir gücün evrensel oluşunu gerçekleştirememişti. Demokrasi, istenilen düzeyde olmaması ve yayılmamasından dolayı istediği bir dünyayı elde etmemişti (P. Anderson , 2015: 103). SSCB'nin çökmesinin ardında çeşitli devletler şekil değiştirdi veya yıkıldılar. 1992 yılına geldiğimizde Güney Yemen, Etiyopya, Afganistan'da rejimler yıkıldı, bunun yanında Angola ve Nikaragua ABD yanlısı tarafların eline geçmişti (P. Anderson , 2015: 103). Devletler artık sosyalist bir yapılanmaya girmeye teşebbüs etmemiştir. Bunun yerine demokratik yollar aramaya başlamışlardır. Bu şekilde maddi olarak istenilen desteği almaya hak kazanmışlardır. Dünya artık ABD'nin istekleri doğrultusunda şekilleniyordu. 2 Ağustos 1990 yılında başında Saddam Hüseyin'in olduğu Irak yönetimi, Kuveyt'in OPEC petrol üretim kotalarını aşırdığını ileri sürdü (Taylan, 2016). ABD, bu harekâta başından beri karşı çıktı ve harekât olursa karşılık verileceğini söyledi. Çöl Fırtınası Operasyonu ile 5 gün içerisinde

Saddam'ın askerleri geri püskürtüldü ve El Sabah hanedanına petrol yatakları geri verildi. ABD, bu harekâtın masraflarını nasıl karşıladığına bakacak olursak, %90'lık bir kısmını Almanya, Japonya ve Körfez ülkelerinden aldıkları paralarla karşılamıştır (P. Anderson , 2015: 104). George H. W. Bush savaş sonrası ise ABD'nin politik kültürünün nasıl olacağıyla ilgili bazı ipuçları vermiştir. Körfez Savaşı, Yeni Dünya Düzeni'nin başlangıcıdır, diyerek artık dünya siyasetinin farklı bir yola evrildiğini görmekteyiz (P. Anderson , 2015: 104). ABD sadece kapitalizmi değil aynı zamanda kültürünü de Rusya'ya götürmek istemiştir. Bunun için de çeşitli girişimlerde bulunmuştur:

4.4.5. Mcdonalds'ın Moskova'da açılması ve Metallica'nın Moskova Konseri

Mcdonalds denilince akla sadece bir restoran gelmemelidir. ABD için Mcdonalds kapitalizmin dünyaya yayılmasını sağlayan bir şirkettir. Bu şirket 15 Nisan 1955 yılında kurulan bu şirket önce ABD içinde çeşitli zincirler açmış daha sonra ise dünyaya yayılmış bir kuruluştur. Bu restoranlar zincirinin ABD kültürüne ait olan hamburgerin ve “fastfood” kültürünün dünyaya yayılmasını sağlamıştır. Bu yeme biçimi en hızlı şekilde yiyip kalkmak maksatlı yapılmaktadır. Kültür ve siyasetin bir araya geçmesi ise bu kültürün dünya devletlerine yayılmasıyla başlamaktadır. Tam da bu noktada 31 Ocak 1990 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasından önce Moskova'da açılan Mcdonalds restoranı ABD'nin SSCB'nin dağılmasından yaklaşık bir yıl önce kültürel ve ekonomik olarak etkisi altına almak amacıyla yaptığı ilk girişimlerden biriydi. Bu sayede ABD kendi kültürünü komünist fikirdeki Sovyetler Birliği'ne yaymayı istemekteydi. Bunun yanında ise ekonomik olarak kapitalizmin yerleşmesi ve daha sonra palazlanmasını da sağlamaktaydı. Rus vatandaşların uzun süre bihaber olduğu Amerikan kültürüyle tanışması olan bu restoran zincirinin açılışına ise beş bin kişi gelmiştir (Sputnik, Erişim Tarihi: 18.02.2020). Bu uzun kuyruk hem Amerikan kültürüne olan meraktan hem de uzun yıllardır düşman olarak görülen bir devletin kültürüyle tanışmaydı. Böylelikle ABD artık Rus ekonomisine ve kültürüne ortak olmuş hem kapitalizmin başlamasını sağlamış hem de kendi kültürünün toplumda tanıtılmasını sağlamıştır.

Bunun yanında bir girişim de müzik dünyasından gelmiştir. Rock müziğin bir çeşidi olan Heavy Metal Amerikan ve İngiliz kökenli bir müzik türüdür. Bu müzik türünün en önemli temsilcilerinden biri ise Metallica'dır. Metallica 1960'larda ortaya çıkmış ve dünyaya bu müzik tarzını sevdirmiştir. Bu hem Amerikan kültürüne ait bir grup olması dolayısıyla dünyaya bu müzik kültürünü yaymıştır. Soğuk Savaş sonrasında Metallica grubu 28 Eylül 1991'de Moskova'da biletsiz bir konser düzenlemiştir. Dönemi kasıp kavuran bu grubun Moskova'ya gideceğini duyan Ruslar konser alanına hücum etmiştir. Bu konsere yaklaşık 1.6 milyon katılım olmuştur. Ayrıca Metallica'nın yanında bir başka heavy metal grubu olan AC/DC de sahne almıştır. Bu konserler aslında Sovyetler Birliği'nin çökme noktasına geldiğini gösteren simgelerden biriydi (BBC Sounds, Erişim Tarihi: 18.02.2020). Bu konserden 3 ay sonra ise Sovyetler Birliği dağılmıştır. Bu konser hem grupların söylemleri hem de konsere gelen seyircilerin çeşitli sloganlarıyla birleşmişti ve Sovyetler Birliği'nin artık çökeceğinin habercisi duruma gelmişti. Bunun yanında bu konserler aslında Amerikan kültürünün Ruslar arasında yayılmasını sağlayan özelliğe sahiptir. Böylece gördüğümüz tablodan anlaşılabacaktır ki Amerikan kültür kodlarından biri de kültürünü yaymak ve kültürüyle diğer devletlerde kendi kültürünü yaşatma özelliğine sahiptir.

4.4.6. Soğuk Savaş Döneminden Oğul Bush Dönemine Dış Politika Kodları

1. Dünya Savaşı milliyetçi, etnik ve dini gerilimlerin sonucu ortaya çıkmıştı ve bu gerilimler 2. Dünya Savaşı sonuna kadar devam etmişti. Dünya sistemi Soğuk Savaşla beraber ise iki kutuplu sisteme dönmüştü. Bu sistem içinde barındırdığı devletlerde karışıklık çıkmasını engeller durumdaydı. Ancak Soğuk Savaş'ın bitmesiyle milliyetçi, etnik ve dini yapıdaki ayrılıkçı gerilimler artmıştır. Büyük güçler Soğuk Savaş'ta bu tür gerilimlerin önüne geçmenin yollarını bularak birbirleri arasındaki sorunlara dikkat çekerken artık ABD tek büyük güç olarak kalmış ve dünyanın polisi olmayı istemekteydi. Ancak SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte Ermenistan-Azerbaycan arasında çatışmalar, Çeçen-Rus gerilimi, Tacikistan'da iç savaş ve Yugoslavya'nın dağılmasıyla dini savaşların başlaması gibi dünya dengesini bozacak sorunlar ortaya çıkmıştır (Hook ve Spainer, 2014). Baba Bush'tan sonra yönetime Bill Clinton gelmişti. Clinton, ABD politik kültüründe en çok konuşulan başkanlardan biri olmuştur. 1993-2001 yıllarında başkan olan Clinton ekonomik ve

sosyal anlamda en rahat dönemlerden birini yaşatmıştır. Ancak, Beyaz Saray’da yasak ilişkiye girmesiyle beraber başkanlığı sona ermiştir. Göreve geldiğinde, ardında savaşlar ve kazançlarla güçlü çıkmış ABD yönetimi vardı ve o da serbest ticaret düzenini kurmakla işe başladı (P. Anderson, 2015: 105). Ekonomik kalkınmayı arttırmak ve dünya ekonomisine yön vermek isteyen Clinton, GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)’ın Dünya Ticaret Örgütü’ne dönüşmesini istemişti (P. Anderson, 2015: 106). Böylelikle kapitalist düzeni dünya çapında oturtacak ve dünya ekonomisinde başrol olacaktı. Clinton, Rusya’nın ilk başbakanı Boris Yeltsin ile sıkı bağlar kurmuştu. Çünkü Yeltsin komünizmi savunmuyordu. Bu sayede ABD ile sıkı bağlar içinde olan Yeltsin IMF’den yardımlar aldı. Sovyetler Birliği’nin yıkılması ABD yönetimi için komünizmin bittiği anlamına gelmemektedir. Onlara göre NATO güçlerinin Rus sınırına kadar büyümesi gerekmektedir (P. Anderson, 2015: 108). Bunun için Orta Asya’dan, Kuzey Afrika’ya ve Balkanlar’a kadar genişleyen bir NATO görülmektedir. Clinton yönetiminde olan bu gelişmeler Balkanlar’da da etkisini gösteren bir ABD politikasını izlemiştir. Yugoslavya’nın dağılmasının ardından ayrılıkçı grupları birbiriyle savaşması Bosna’da ortaya çıkmış - içinde Sırp, Hırvatlar ve Müslümanları barındırmaktaydı- Müslümanlar bağımsızlık ilan etse de ABD bunu kabul etmemiştir ve daha sonra aralarında savaş başlamıştır. Sırlara karşı NATO bombardımanı sayesinde savaş bitti ve Bosna içinde üç küçük devlete bölünerek kurulmuştur (P. Anderson, 2015: 109). Balkanlar’da ABD politikalarını NATO üzerinden sürdürerek hem askeri açıdan hem de maddi açıdan zarara uğramadan bölgeyi kontrol ve inşa etmeye çalışmaktaydı. Clinton ayrıca Orta Doğu’da Körfez Savaşı dolayısıyla Saddam’ın devrilmediğini görünce Irak’ı ilaç ve gıda hariç her türlü ticari faaliyetleri yasaklaması dolayısıyla bir kuşatma gerçekleştirmişti (P. Anderson, 2015: 110). Bu yüzden birçok insan ölmüş ancak bu politika işe yaramamıştır. Bu da işe yaramayınca “Irak’ı Özgürleştirme Yasası” ile ilan edilmeyen bir Konvansiyonel savaşla yüz tona yakın bomba Irak’a bırakılmıştır (P. Anderson, 2015: 110). Baba Bush yönetiminde başlayan Irak ve Ortadoğu politikaları Clinton döneminde de devam etmiş daha sonra ise oğul Bush döneminde en yüksek gerilimlere ulaşmıştır. Bu politikaların Ortadoğu’ya özgürlük getirmek maksatlı yapıldığı söylene de bu durum günümüzde birbirine karışmış Ortadoğu’yu ortaya çıkarmıştır. Ortadoğu’da artık istikrarlı bir hükümet bulmak neredeyse yok denecek

kadar azalmıştır. Bunun ABD'nin bir politikası mı olduğu yoksa ABD'nin beceriksiz bir dış politika izlemesinden mi kaynaklı olduğu ise bir soru işareti olarak akıllarda kalmaktadır. Oğul Bush döneminde ise işler 11 Eylül Saldırıları ile değişmiştir. Başa geldiği zaman askeri politikaları azaltmak amacıyla propagandalar yürütse bile saldırılardan sonra söz edilen tüm politikalardan vazgeçilmiştir. 11 Eylül Saldırıları ile ilgili daha önceki bölümlerde bahsedildiği için üzerinde durulmayan konulardan bahsedilerek 11 Eylül sonrası dönemden bahsedilecektir. Saldırılarından önceki arka plana bakıldığında ABD-İsrail arasındaki kandaşlık ve vadedilmiş topraklar olarak görülen Kudüs'ün önemi iki devlet arasındaki ilişkileri perçinler nitelikteydi. Bunun yanında ABD, çoğunluğunu diktatörlerin oluşturduğu Ortadoğu devletlerinin yanında İsrail'in demokratik oluşu birbirine yaklaştırmıştır iki devleti. Bunun yanında Soğuk Savaş süresinde ABD ortak düşmana karşı çeşitli gruplarla birlikte hareket etmiştir. Bunlar: Fransız paralı askerleri, Kübalı gusanomalar, Hmong Kabileleri, Güney Afrikalı askerler, Nikaragualı Kontralar, Vatikanlı bankerle ve en önemlisi Afganistan'daki mücahitler olmuştur (P. Anderson, 2015: 113). Bu örgütler ABD ile ortak düşmana karşı hareket ederken ABD'den maddi yardımlar almışlardır. Bunların içinde en çok maddi yardımı alan örgüt ise Afganistanlı mücahitler olmuştur. Dini açıdan hareket eden mücahitler Sovyetlere karşı büyük bir savaş gerçekleştirerek Sovyetleri ülkelerinden çıkarmışlardır. El kaide olarak adlandırılan bu mücahitler gözünü Orta Doğu'daki kâfirlere dikmiş Filistin'e destek vermişlerdir. ABD ile tam da bu noktada karşılaşmışlardır. 11 Eylül saldırısıyla da artık ABD'nin karşısına çıkmışlardı. Buna karşın ABD ise gereken cevabı hızlı ve tahribatı yüksek bir ölçüde vermiştir (P. Anderson, 2015: 114). Afganistan'da Taliban yönetimi birkaç haftada ele geçirildi. NATO ve BM ise ABD'ye destek vermişti. Afganistan'da istediği elde eden ABD artık gözünü Ortadoğu'ya dikmiş ve Baba Bush döneminden kalan husumetin sonlanmasını istemekteydi yani Irak'a gözlerini dikmişti. Ancak bunu yapmak için sebepleri yoktu, bir sebep bulunmalıydı bunu da kitle imha silahlarına sahip olduğu dolayısıyla tehlike arz etmesi dolayısıyla ortaya çıkarmıştır (P. Anderson, 2015). ABD, Irak'a girmek için gerekli desteği Cumhuriyetçi ve Demokratlardan almıştır. İki parti de destek vermişti ve ABD Irak'a girmiştir. Karşılarında herhangi bir kuvvetle karşılaşmadan kısa sürede yönetimi ele almıştır. Düzenli orduya sahip Irak'ın bu askerler dağılmıştır. Askeri bilgisi yüksek askerlerin birçoğu savaşmamış ve ileride

Ortadoğu’da ortaya çıkmış İşid gibi terör örgütlerine katılmışlardır. Bush yönetimi, ABD tarihinin Pearl Harbour’dan sonraki en büyük saldırısıyla karşılaşmıştır. Tek kutuplu sistemi tam olarak oturttuğunu düşünürken bu olayın gelmesi sonrası dünyaya gücünü göstermek ve çeşitli çıkarlarını gerçekleştirmek için saldırılar gerçekleştirmiştir. Afganistan ile El Kaide bağlantısı dolayısıyla saldırı da Irak’a olan saldırının bir bağlantısı yoktur. Irak’ta seleflerinin de giriştiği mücadeleye devam etmiştir. Bunun yanında Orta Doğu’ya ilgi duymasının bir başka nedeni ise Orta Doğu petrollerini kendi istediği gibi yönetme güdüsüydü. Saldırılarından sonra dünyadan istediği desteği bularak istediği yerlere “önleyici savaş” ismiyle saldırmış ve istediklerini almak istemiştir. ABD kendi çıkarları açısından istediklerini ele almış olsa da girdiği bölgelerde istikrarsızlık ve güçsüz devletlerin oluşmasına sebep olmuştur. Bush yönetimi görev süresini bitirince yerine Barack Obama gelmiştir. Obama döneminden (2009) Donald Trump yönetimine kadar olan kısmı ise başka bir başlık altında ele alacağız.

4.4.7. Barack Obama Dönemi Dış Politika Kodları

Barack Obama ile ilgili daha önceki bölümlerde ABD için ne anlam ifade ettiğinden bahsetmiştik. Bu yüzden başa gelme hikâyesinden çok başlayken yaptıklarını ele alacağız. Obama başa geçmeden önce slogan olarak “Yes, we can!” (evet, yapabiliriz!) söylemiyle öncelikle kötüye giden ekonominin ve Bush döneminin getirdiği kötü Amerikan imajını düzeltmekten bahsetmekteydi. Bunun dışında dış politikasında Dış İşleri Bakanı Hillary Clinton aracılığıyla yürüttüğü “akıllı güç” kavramını ortaya atmıştır. Bu kavram sert gücü de yumuşak gücü de gerektiğinde ABD’nin çıkarları doğrultusunda kullanmaktır (Öncel, 2018: 99). Obama döneminden önceki Bush yönetimi arkasında bir miras bırakmıştı. Ancak bu mirasın pozitif etkisinden çok negatif etkilerinin olduğunu söylemek doğru olacaktır. Çünkü Bush yönetimi bıraktığında arkasında karışık bir Irak, İslami terör, 2008 Mali Krizi gibi olumsuzluklar bırakmıştır. Ayrıca Bush saldırıdan sonra “Vatanseverlik Yasası”nı çıkarmıştır, bu yasa ile ABD vatandaşının özgürlükleri kısıtlanmıştır. Bu yasa ile kişisel alana dair her konuya ABD izin almadan girecekti (Hook ve Spainer, 2014: 321). Bu yasanın niyeti vatandaşları teröre karşı korumaktı, aslında dış politikada önleyici savaşın bir mikro görünümü niteliğindeydi çünkü kişinin bir suça karışmadan

sorgulanması demekti bu yasa. Bush yönetimi son olarak Bush Doktrini ile Afganistan veya başka bir yerde El Kaide ile veya başka bir terör örgütüyle bağlantılı kişileri “kanunsuz savaşçı” olarak nitelendirmiştir. Böylelikle 1949 Cenevre Konvansiyonu’na göre bu kişiler savaş mahkûmu sayılmayacaktı (Hook ve Spainer, 2014: 323). Bu sayede kişileri istedikleri gibi yargılama, mahkûm etme, işkence ile konuşturma veya kişiyi infaz etme gibi haklara hukuki olmayan bir yol bulmuştu. Bu durum Ebu Garip Hapishanesi ile dünyada duyulmuş, insanların ne kadar kötü şartlarda tutulduğu görülmüştü (Hook ve Spainer, 2014: 323-324). Bush yaptıklarının arkasında durarak birçok konuyu geçiştirmeye çalışsa da 2008 yılında mali krizin başlamasıyla sona geldiğin anlamıştı. 2008 yılında başlayan dünyayı etkisi altına alan bu kriz dolayısıyla ABD ekonomisi durağanlaşmıştı. Böyle bir yönetimi eline alacak olan Obama için ise durumları düzeltmek kolay olmayacaktı. Aslında Obama’nın seçilmesi kendinden önceki yönetimin yaptığı hatalara karşı Amerikalıların bıkması ve pozitif bir hava estiren barışçıl görüşlere sahip olan Obama’nın öne çıkmasını sağlamıştır. Obama başa geldikten sonra zayıflamış bir ABD, uluslararası arenada imajı sarsılmış bir yönetimi ele geçirdi. Obama 20 Ocak 2009 tarihinde başa geçtiğinde üç hedef belirlemişti. Bunların ilki ABD dünyaya kapalı bir hale gelmişti saldırıdan sonra. Bunun üzerine İkinci Dünya Savaşı sonrası inşa edilen dünyada var olan BM, Uluslararası Mahkemeler, DTÖ gibi örgütlerle uyumlu bir ABD’yi tekrar oluşturmak istediğini belirtmişti. İkinci olarak ise “yumuşak güç” unsuru ile diğer devletlerin gönlünü fethetme politikası izleyeceğiydi. Bundan önce silahlı güçler ve tehditlerle yöneten Bush’un bu politikasının olumsuzluklarını görmüştü. Bunun üzerine sivil toplum örgütleri, dini merkezler, sanatla ve internetle diğer toplumlarda görünümü düzeltmek istiyordu. Son olarak ise “diplomasi”yi tekrar aktif hale getirerek uluslarla olan münasebeti arttırmak ve çözümü diplomaside buluyordu (Hook ve Spainer, 2014: 330). 11 Eylül Saldırıları’nın başındaki kişi olan Usame Bin Ladin, Obama için yok edilmesi gereken bir düşmandı. Bunun için Ladin’in peşine düşen istihbaratçılar 2009 yılı Haziran ayında CIA direktörü Leon Panetta’dan plan istedi. Ladin’in şoförü sayesinde yeri tespit edildi. Pakistan’ın Abbottabad’da yeri tespit edilen Ladin için bir operasyon ekibi kuruldu. 2 Mayıs 2011 yılında düzenlenen operasyon sonucunda Ladin öldürüldü ve cesedi Kızıldeniz’e atıldı (Hook ve Spainer, 2014: 336-338). Bu hem Obama için hem Amerikalılar için hem de dünya için rahatlatıcı bir haberdi.

Çünkü 11 Eylül saldırıları sonrası dünyanın seyrini değiştiren El Kaide'nin lideri öldürülmüştü. Bu ABD'ye savaş açmak isteyenler için bir mesaj niteliği taşımaktaydı. Ancak, ABD için de bir başka saldırı tehlikesi yaratmaktaydı.

Obama, G. Bush'un 2011 yılı itibariyle Irak'tan çekilme planını uygulamak istiyordu. Irak'tan çekilmek başa gelmeden önce vurguladığı konuların başında gelmekteydi. Irak, ABD için sayısal verilere bakarak söyleyecek olursak yaklaşık bir milyondan fazla askerin gittiği, 4500'ünün öldüğü ve 32000 askerinse yaralandığı bir savaş alanıydı (Hook ve Spainer, 2014: 339). Bu rakamsal ifadeler son derece büyük önem taşıyordu çünkü bu sayılar hem vatandaşların istemediği ölümlere tepki göstermesine sebep olmakla birlikte ülke ekonomisinin yoğunluğunun büyük kısmı buraya aktarılmaktaydı. ABD Irak'a 2003 yılında girdiğinde üç hedefi gerçekleştirmek için girmişti. Bunlardan ilki ABD'nin iddia ettiği Irak'ın sahip olduğu kitle imha silahlarını ortadan kaldırmak, ikincisi Saddam Hüseyin hükümetini devirmek, sonuncusu ise Püriten öğreti geleneğinden gelen dünyaya demokrasi götürme isteğiydi. Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olmadığına anlaşılmaması baştan ilk hedefin şaşmasına sebep olmuştu. İkinci hedefi olan Saddam Hüseyin hükümetinin devrilmesi ve sonrasında S. Hüseyin'in 30 Aralık 2006'da asılması ile gerçekleşmişti. Son hedefi ise demokrasi getirme çabası ise Irak'ın içindeki etnik, dini ayrımlara yol açtı ve rekabetler sertleşmeye başladı (Hook ve Spainer, 2014: 340). ABD, Irak'ı bu karmaşaların içinde istediklerinin bir kısmını belki alarak çıkmıştır. Ancak sosyolojik açıdan karmaşaya sahip bir yapı bırakmıştır bölgede. 31 Aralık 2011'de ABD, Irak'tan resmi olarak çekilmişti. Obama dönemi, başa geldiği döneme bakıldığında barışçıl politikalarla bezenmiş bir dış politika beklentisi içerisindeydi. Ancak, Afganistan politikası gösteriyor ki bu durum hiç de öyle olmamıştır. Obama döneminde, Bush dönemine nazaran on kat daha fazla suikast emri verilmiştir (P. Anderson, 2015: 120). Güler yüzlü ve barışçıl mizaca sahip Obama'nın suikast emirleri dışında "Güçlendirilmiş Sorgulama Teknikleri" ismiyle terörle savaş yürütülmüş, daha önce kapatılacağı söylenen Guatanamo ise kapatılmamıştır (P. Anderson, 2015: 120-121). Obama dış politikada görüldüğü üzere selefinden kalan politikaları devam ettirmiştir. Bush doktrininde yer alan "önleyici savaş" unsuru, Obama döneminde İran'a karşı bir tehdit olarak devam ettirilmiştir. Bunun yanında İran'ın Ortadoğu'daki gücünü gördüğü için bu tehditlerde bulunan Obama, İsrail'e karşı bir güç olmasını

istememekteydi bu yüzden İran'a siber saldırıların düzenlenmesini istemiş bilgisayar altyapılarını ele geçirmek istemiştir (P. Anderson, 2015: 123-124). Bu gibi tehditlerin yanı sıra İran'ın müttefiki sayılabilecek Suriye'de karışıklık çıkması ise ABD için bir fırsat olarak görülmüştür. Bu sayede İran'ı yalnız bırakabilmiştir, ancak İran ile sıcak bir çatışmaya girilmemiştir.

Obama, Avrupa ile var olan bağları daha da sıkılaştırmak istemiştir. Bunun için Transatlantik Serbest Ticaret Sözleşmesini imzalamıştır. Bu sayede iktisadi anlamda NATO tarzı bir birliktelik sağlanacaktır (P. Anderson, 2015: 129-130). ABD'nin ve tüm dünyanın radarına takılan Çin'in dünya piyasasında önlenemez gidişatını gören ABD bunun gibi ticaret sözleşmeleri imzalayarak Çin'in yayılmasını engellemek istemiştir. Obama döneminde başlayan Ortadoğu'yu etkisi altına alan Arap Baharı olduğunda ise Obama yönetimi ABD'nin çıkarları olmasına rağmen müdahale etmemiştir. Obama dönemi genel olarak ele alındığında ortaya çıkan tablo tuhaf görünmektedir. Çünkü başa geldiği andan başkanlığının son anına kadar politikalarında değişik yollar izlemiştir. Çünkü, Ortadoğu'da ortaya çıkan Arap Baharına müdahale etmemiştir, öte yandan Afganistan'a ise yoğunluğunu vermiştir. Bush döneminde Irak'a müdahalelerin yoğun olmasının aksine Obama döneminde yoğunluğu azaltmış ve Irak'taki askerlerini yavaş yavaş çekmiştir. İran ile siber bir savaşa girmiş altyapısını ele geçirmek için uğraşmıştır. Obama her ne kadar yumuşak gücü savunduğunu söylese bile bunun ötesinde hamleler yaptığını söylemek doğru olacaktır. Bunun yanında Obama, "White Anglo-Sakson" gelenekten gelmeyen ikinci başkandır. İlk başkan olan John F. Kennedy'nin ardından Obama gelmiştir. Obama, aslında ilk siyahi başkan olmasının yanı sıra ailesinden bir tarafın Müslüman olmasıyla da toplumun birçok kesiminden insana hitap etmektedir. Bu tür özellikleriyle ABD'nin 44. Başkanı olan Barack Hossein Obama izlediği politikalarla da son derece ilgi çekici özelliklere sahiptir.

4.4.8. Donald Trump Yönetimi ve Dış Politika Kodları

Çalışmamız, yazıldığı bu tarihte başta olan Trump yönetimi özelinde ABD politik kültür kodlarının geldiği son durumu değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bunun öncesinde Obama döneminden sonra Trump'ın başa geçmesi ABD'de eksen

değişikliği yaratacak bir durumu göstermekteydi. Çünkü Trump ve Obama kişilik özellikleri ile birlikte politikalarında da birbirlerinden ayrılacak özelliklere sahiptir. Öncelikle Trump'ın başa gelmesinde etkili olan politik söylemi ve ideolojik kaynaklarından bahsedelim. Trump, seçimlerde Amerikan politik tarihinden beslenerek seçimlere hazırlanıyordu. Bunun için, popülist söylem olarak tanımlanan bir söylem tarzını belirlemiştir. Bu söylem toplumun büyük kısmını temsil eden orta sınıfa hitap etmekteydi. Trump'a göre orta sınıfın gelir düzeyinin düşük olması ve çocuklarının yeterli düzeyde eğitim almaması ve kendilerinin de iş bulmasında güçlük yaşamasının sebebi göçmenlerdi (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 21-22). Trump'ın yürüttüğü “Önce Amerika” söylemi halk tarafından hoş karşılanmakla birlikte konuşmalarındaki halka yakın olma hissi toplum tarafından ilgi çekici bulunmuştu. Göçmenlerle ilgili görüşleri ırkçılık taşıyacak derecede olsa bile, Amerikan vatandaşları tarafından karşılık bulmuştu ve vatandaşların kendilerini daha değerli hissetmesini sağlamıştı. Ayrıca, Trump ulusal borcun atmasıyla birlikte bu durumu endişe verici görmekteydi ve bu durumun acilen düzeltilmesi gerektiğinden bahsetmekteydi (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 22-23). Trump'ın söylemlerine bakıldığında görünen söylem tarzı “ulusal” olana verilen önemle başlamaktadır. Trump, ulusun çıkarlarını önde tutarak hükümet politikalarını da buna göre şekillendirmek istemiştir. Bunun için müzakere sürecini ulusal çıkarları gözeterek dostlarla yapmayı düşünmekte ve Çin gibi pazarlarda yer alan Amerikan şirketlerinin kendi ülkesinde çalışmasını istemekteydi (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 24). Göçmenlerle ilgili fikirleri ise ırkçılık boyutundaydı, göçmenlerin sadece suç ve uyuşturucu getirdiğini söyleyen Trump, halk tarafından ise destek bulmaktaydı. Bu söylemleri ırkçı, faşist ve aşırı fikirdeki birçok grubu da etkisi altında bırakmış ve Trump'ı desteklemişlerdir. Bunlardan Ku Klux Klan lideri, Amerikan Nazi Partisi lideri gibi kişilerin de dikkatini çekmiştir (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 27). Göçmenlerden yola çıkarak ortaya attığı fikirlerle toplumda uyuyan devi uyandırmış olan Trump göçmenlere karşı tavrı diğer ırkçı fikirdeki kişileri de uyandırmıştı.

Donald Trump, bütün bu söylemlerinin yanında seçimlere girdi ve rakibi Hillary Clinton'ı yenerek 20 Ocak 2017 tarihinde Cumhuriyetçi Parti'nin aday olarak girdiği seçimi kazanarak ABD'nin 45. Başkanı olmuştur. Seçildikten sonra başkanların yaptığı geleneksel konuşmada “önce Amerika” sloganını ana tema olarak

öne çıkardı (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 29-30). Trump, seleflerinden farklı bir politika izleyeceğini gösterir nitelikte fikirlere sahipti. ABD'nin kültür kodlarından bir yansıma olarak niteleyebileceğimiz demokrasiyi yayma çabası ABD'nin birçok başkanı tarafından uygulanmıştı. Püriten etkiyle ortaya çıkan bu kültürel kod Trump döneminde Monroe'nun izolasyonist politikalarına yaklaşan bir tavır sergileyeceğini söylemekteydi.. Bu tam anlamıyla içe kapanma olarak algılanmamalı sadece politikalarda ABD'nin ve Amerikalıların çıkarlarını yansıtacak bir söylemle karşılaşmaktayız (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 30). Trump, ırksal-milliyetçi bir söylemle hareket etmekteydi, bu milliyetçilik aslında ilk defa Trump tarafından sergilenmemekteydi. Sınırların duvarla örülmesinden, kaçak göçmenlerin çalışmalarını engellemeye kadar birçok konuda sert önlemler isteyen Trump'ın bu ırksal-milliyetçi davranışı Kurucu Babalardan sayılan Andrew Jackson tarafından da farklı bir şekilde uygulanmıştı. Jackson yerlilere karşı büyük bir mücadele vererek onları dışlayan birçok politikada yer almıştı (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 31). İki farklı dönem, iki farklı hayat fakat benzer temellere dayanan bir dışlama politikası izlemekte olan başkanları görmekteyiz. Trump, böylesine tartışmalı figürü seçmesindeki ana nokta ise Jackson'un ideolojik yönelimine yakın bir kişiliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Trump'ın seçilmesinin ardından milliyetçiliğin önce ABD'de daha sonra dünyada yayılacağını düşünmekteydiler. "Tarihin Sonu" adlı teziyle Soğuk Savaş'tan sonra yıkılan Sovyetler Birliği tarihin sonunu getirmiştir iddiasında bulunan Francis Fukuyama, Trump'ın başkan seçilmesinin ardından "Tarihin Sonu"nun Sonu makalesiyle tarihin sonunun geldiğini iddia etmiştir (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 40-41). Ona göre son dönemde çıkan "popülist milliyetçilik" dünya için bir tehlike oluşturmaktaydı. Trump'ın başa gelmesinden toplumun alt kesimlerinden gelen desteğin olduğunu söylemek mümkündür. Trump'a oy verenlerin çoğu yıllık 50000 dolar altında kazanan ve %70 oranında lise ve altı eğitim almış kişilerden oluşmaktaydı (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 47). Toplumun bu kesimi Obama döneminden kalan bir umutsuzlukla karşı karşıyaydı. Bunu gören Trump konuşmalarında onlara umut verici konuşmalar yapmaktaydı. Söylem tarzı olan "Önce Amerika" sloganının arka planında gelir düzeyi düşük olan insanlara umut ışığı olarak görünmekteydi. Ayrıca 2008 krizinden sonra başa gelen Obama'dan Amerikalılar çok umutluydu. Bu umut, Obama'nın AIG adlı şirketi kurtarma operasyonu olarak adlandırılan yardımda 150

milyar doları aşan yardımı yapınca yerini hayal kırıklığına bıraktı. Çünkü insanlar kriz döneminde işsiz kalmış ve bu insanlara 1990-2006 yılları arasında yapılan yardımdan daha fazlası bir şirkete yapılmıştı (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 49). Obama'nın bu tutumuna karşın Trump ise vatandaşa eşitsizliğin giderek arttığından, kendi insanının yoksullaştığından bahsetmekteydi. Bunun sebebiyse göçmenler, radikal İslamcılar ve farklı kesimden insanlar yüzünden olmaktaydı. Bunun için Trump hem topluma umut vermekte hem de toplumda kanayan yaranın sebebini bir yere yükleyerek toplumsal bir uyanış sergilemekteydi. Bu durum toplumun kültür kodları üzerinden değerlendirildiğinde karşımıza çıkan sonuç dünya toplumlarından farksız görünmektedir. Toplumlar inşa edilirken, kişilere çeşitli özellikler yüklenerek ortak bir yaşayış tarzı belirlenmektedir. Bunu ABD'nin Kurucuları ABD için yapmıştır. Toplumu oluşturan unsurların bir arada yaşaması için onların “seçilmiş kişi” olduğunu söylemiştir. Buna ek olarak seçilmiş kişilerin dünyanın üstün gücü olduğunu ve bunu da yaşadıkları toplumdaki birlikteliklerinden aldıkları söylenmiştir. Bu toplumsal hafıza ABD’de birçok dönemde görülmüştür. Ancak 21. Yüzyılda özellikle Soğuk Savaş'ın ardından dünya toplumlarında yaşanan değişiklikler gözlenmektedir. Bu değişikliklerin bir kısmını da Amerikan toplumu almıştır. Amerikan toplumu göçmenlerden oluşan bir devlettir, bu devlet dışa açık yapıda bir görünüm sergilemekteydi. Ülke birçok devletten beyin göçü almakta insanlar kendini ABD’de özgür hissetmekteydi. Ancak 11 Eylül saldırılarının ardından toplumsal bir şok yaşandı. Bu şokun yanında Bush yönetimi korkuya dayanan toplumu yerini nefreti alacak söylem ve tutumlarda bulunarak değiştirmiştir. Toplum korkmuştu ama bu korkunun yerini alacak başka bir duygu alacaktı, bu duygu nefretti. Toplum artık kendilerini bu kadar derinden yaralayan saldırının ardından nefret ediyordu. Nefret oklarını ise Bush yönetimi Radikal İslamcılara çevirmiştir. Bundan sonraki dönemde toplum kapsayıcı dışa açık bir toplum olmaktan çıkacaktı. Kültür kodlarından uzun yıllardır yer alana dışa açık toplumsal davranış yerini milliyetçiliğe bırakmıştır. 11 Eylül 2001 yılında saldırıdan sonra artık değişmiş bir Amerikan Toplumu görmekteyiz. Amerikalılar artık dışa açık değil Trump'ın vurguladığı “Önce Amerika” sloganını içeren bir toplum haline gelmiştir. Saldırı tek başına milliyetçiliği oluşturmamıştır, bir toplum milliyetçi bir yönelime giriyorsa toplumda yoksulluk ve açlık büyük oranda artmış olmalıdır. Tüm bu durumlar göz önüne alındığında Trump

yönetiminin başa gelmesi su götürmez bir gerçek halini almıştır. Trump artık dünyayı büyük oranda şekillendiren devletin başına gelmiştir. 11 Eylül’de başlayan korkunun milliyetçiliği etkilediği aşikar bir durumdu, buna ek olarak Obama döneminde 2008 Krizinden doğan sorunların çözülememesi eklenince ırksal-milliyetçilik daha etkili bir hale gelmiştir. Krizin etkili olmasını ise işsizlik oranındaki artış ve işçilere verilen düşük maaşlar gösterilmektedir.

Trump, başkan seçilmeden önce bilindiği üzere bir iş adamıydı. Küresel çapta şirketlere sahip olan Trump dünyanın birçok yerinde ticaret yapmaktaydı. Bununla birlikte söylemlerinde ise içe kapanmayı hedefleyen söylemleri vardı. Bunlara örnek olarak gösterilebilecek Meksika’ya duvar çekilmesi, Çin ile ticaret politikalarının değişmesi gibi önlemler de vardı. Bu ülkelerde markalarını tescil ettirmiş olan Trump aslında ABD’deki büyük sermayeleri daha avantajlı kılmayı amaçlamaktaydı (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 51-52). Trump’ın ticaretle ilgili geçmişi onun devletlere bakış açısını etkilemişti. Birçok konuda olduğu gibi devletlere bakış açısında da ülkeyi şirket gibi yönetme fikrinin altyapısı kendisinde mevcuttu. Bunun için çeşitli fikirleri vardı. Amerikan mallarının dünyaya yayılmasını isterken, ithal edilen malların azalmasından yana bir tavır sergilemekteydi. İşin ticari boyutuna karşın çok farklı bir bakış açısını da ortaya koymuştur. Bu bakış açısı bu yere kadar anlattığımız politik kültür kodlarında bir değişim sinyali vermekteydi. Bilindiği gibi ABD’nin kültür kodlarının birçoğundan bahsettik, bu kodlardan biri olan yayılmacı politikadan daha önceki başlıklarda bahsetmiştik. Buna göre ABD dünyaya demokrasiyi yayma görevini üstlenmiş ve dünyada barışı sağlayıcı bir görevi kendisine biçmişti. Bunu yaparken de karşılık beklemeden yapmaktaydı. Bunu, Irak’ın işgalinde, Afganistan’da, Ortadoğu’daki petrol ülkelerinde ve Asya ülkelerine yaptığı politikalarda görmekteyiz. Örneğin, Japonya’da İmparatorluk yıkıldıktan sonra Japonya’nın yeniden inşasında birçok yardıma bulunulmuştu. Bunun yanında Soğuk Savaş yıllarında Kuzey Kore ve Güney Kore arasındaki savaşta Güney Kore’den yana olmuştur. Günümüze kadar uzanan dönemde ise Kuzey Kore’nin tehditkâr davranışlarını ABD savuşturmuş ve gerektiğinde Güney Kore’ye askeri ve maddi desteklerde bulunmuştur. Almanya’da ise İkinci Dünya Savaşı’nın ardından toparlanması ve Avrupa Birliği’nin oluşmasında başrole sahiptir. Bu anlatılanlar Amerika’nın dünyanın üstün gücü olduğunu göstermesi amacıyla yapılmakla birlikte

kültür kodu olarak dünyayı dizayn etme maksadı gütmektedir. Buraya kadar bahsedilen konular, ABD kültür kodlarını bilen biri için gayet normal politikalar olarak görülmektedir. Ancak Trump, bu duruma değişik bir bakış açısı kazandırarak ABD'nin çıkarlarını savunduğunu iddia eden bir söylemde bulunmuştur. Ona göre ABD, Almanya, Japonya, Güney Kore gibi devletlere karşılıksız yardımda bulunmuştur. Bu devletler artık ekonomik olarak güçlü bir konumdadır. Bu yüzden artık ABD'nin bu yardımları karşılıksız olmamalı ve bundan sonra ABD'nin kazanması gerektiğini söylemiştir (Ağcabay ve Taştekin, 2017: 64). Trump tüm bu yardımların ve korumacı politikaların karşılığının olduğunu söylemekteydi. Bu durum Amerikalıların bir kısmı tarafından son derece hoş karşılanmıştır ancak politik kültür kodu açısından “seçilmiş toplum” olarak görülen toplumda kültür kodunun değişime uğradığının sinyallerini vermektedir.

Trump gibi yöneticilerin en çarpıcı özelliklerine bakacak olursak: Söylemlerinde son derece fevri kelimeler kullanabilmektedirler. Bu durumu ABD – Kuzey Kore özelinde görebilmekteyiz. 2018 yılının ilk aylarında ABD'nin Kuzey Kore'ye saldırma ihtimalinden bahsedilmekteydi (Haber 7, 2018). Bu habere göre ABD ve Kuzey Kore ile savaşmanın eşiğine gelmişti. Ayrıca sosyal medya hesaplarını aktif olarak kullanan Trump fikirlerini açık bir şekilde yansıtmak ve bunu Başkan kimliğinden tam anlamıyla sıyrılmadan yapmaktaydı. Savaşın eşiğine geline bu durumda Trump'ın söylemleri son derece sertti ancak bu söylemler zamanla değişti. Sonunda ise Trump, K. Kore lideri Kim Jong Un ile K. Kore'de sembolik bir görüşme yapmıştır. Böylelikle Kuzey Kore topraklarına ayak basan ilk başkan Donald Trump olmuştur (Amerikanın Sesi, 2019). Savaşma durumuna gelen iki liderin geri adım atmasıyla kritik eşikten dönülen bu politikada Trump'ın siyasi kişiliğinin olduğunu söylemek gerekmektedir. Trump söylemlerinde son söylenmesi gereken şeyleri başta söylemekte ancak zamanla söylediklerinden farklı şekilde hareketlerde bulunarak değişik işlere imza atmıştır. Trump'ın Kuzey Kore ile olan bu ilişkisinden sonra İran ile de savaşmanın eşiğine gelmiştir. ABD, İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'yi öldürmesinin ardından İran ile ilişkiler çok gergin hale gelmiştir (BBC, 2020). Bunun ardından İran saldırının yapıldığı saatte ABD'nin Irak'taki üslerine saldırmıştır (BBC, 2020). Bu şekilde gerginleşen süreçte normalde savaşın başlamasının önünde bir engel kalmamıştı. Ancak Trump herhangi bir saldırı

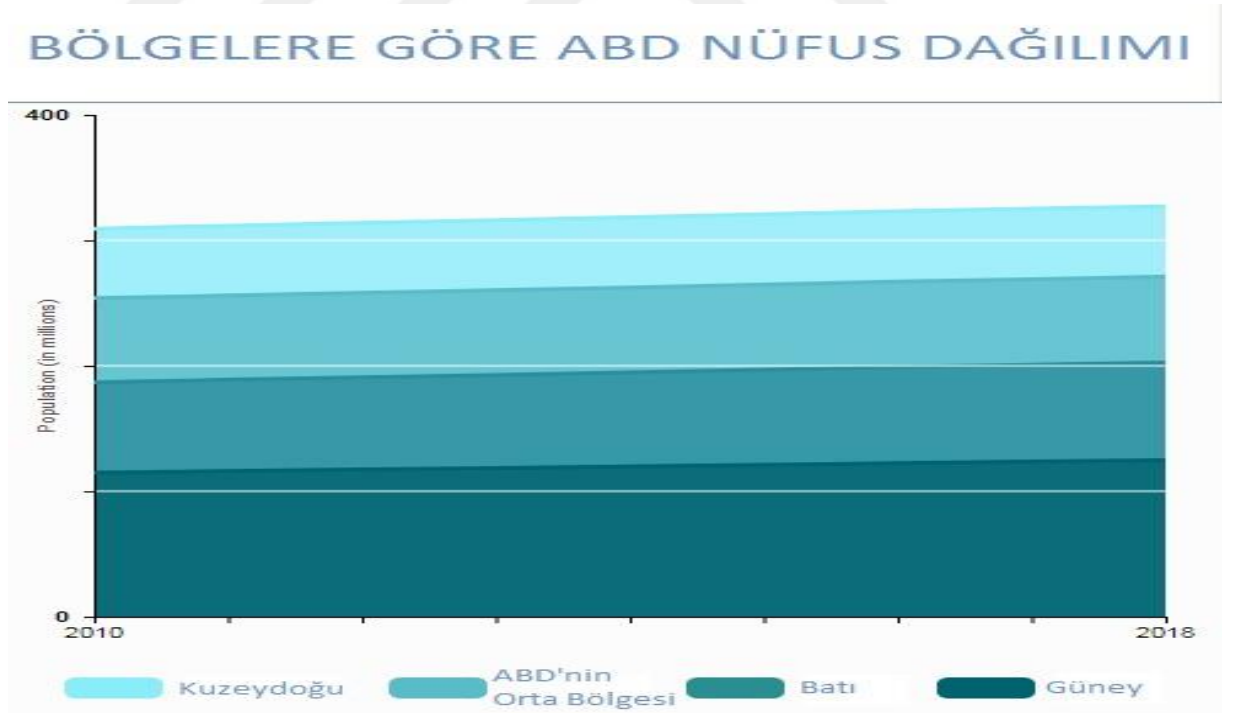
daha yapmamış gündemi değiştirmiştir. Böylesine bir siyasi kişiliğin söylemleri değişmemiştir ancak dünya Trump'a alışmış gibi görünmektedir. 2020 yılının Ocak ayında başlayan ve belki de yıl sonuna kadar devam edecek Covid-19 virüsü tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Tüm dünyada etkili olan bu virüsün ABD'ye yayılmasının ardından Trump yönetimi bu konuyu ciddiye almamıştır. Trump'a göre bu virüs grip gibiydi ve gripten daha çok insan ölmektedir diye bir söylemde bulunmuştu (AA, 2020). Bu şekilde bir söylemde bulunan Trump ABD'de virüsün yayılmasının ardından bu söyleminden vazgeçmiş ve birtakım önlemler almıştır (AA, 2020). Bu şekilde davranan bir liderin olumlu tarafı hatalarından çabuk vazgeçmeleri ve direktmemeleri olarak görülebilir. Bunun yanında olumsuz yanı da böylesine önemli bir virüsün yayılımının artması ve ABD'nin virüsün merkezi olmasına sebep olmuştur. Görüldüğü üzere söylemin kültür kodlarına etkisi son derece yoğundur. 3 Nisan 2020 tarihinde hem ABD'de hem de dünyanın büyük kısmında insanlar sokağa çıkmamaktadır.

Çalışmamızın son kısmında bir virüsün dünyaya yayılmasıyla dünyadaki yıkıcı etkisinden bahsedeceğiz. Çin'in Wuhan kentinde çıkan Covid-19 virüsü Çin'de birçok lme sebep olmuştur. Bunun yanında Çin'de virüsün tanımlanmasının ardından ülkenin büyük kısmı karantina altına alınmıştı (TRT Haber, 2020). Bu nlemin geç alınmasıyla birlikte insanların dünyaya yaymasına sebep olmuştur. Çin'den sonra İtalya, İspanya ve ABD başta olmak üzere dünyanın büyük kısmında virüs etkili olmuştur. 2020 yılının Mart ayının son haftaları itibariyle Çin'de vakaların ve ölüm oranlarının son derece azaldığını görülmektedir (Sözcü, 2020). Dünyada giderek yaygınlaşan bu virüs Çin'de ise etkisini yitirmekte ve Çin'de günlük yaşama geçiş yavaş yavaş başlamaktadır. Bu durum şu yorumu getirmektedir, virüsten önce yükselen Çin ekonomisinin virüsle düşen oranlarının virüs sonrasında giderek artacağı anlamına gelmektedir. Dünyanın ise bu virüsle uğraşmasıyla birlikte dünyanın yükselen gücünün Çin olacağı ise son derece aşıkr görünmektedir. Bu yüzden ABD ve birçok ülke ekonomilerini toparlamakta geç kalırsa bu virüsten en az insanlar kadar etkilenecek gibi görünmektedir.

4.5. ABD'yi Rakamlarla Tanımlamak

ABD bilindiği üzere birçok farklı özelliğe sahip bir devlet görünümündedir. Buna bağlı olarak ABD'yi anlatırken birçok farklı yol izleyerek ABD'nin kültür kodlarını tanımlarken geniş bir çerçeveye ilerleyerek içerisinde oluşarak resmin daha anlamlı kılınması hedeflenmektedir. ABD'nin rakamsal olarak nüfusu ve içerisindeki özellikler, eğitimi, suç oranları, askeri gücü gibi konuların ABD'deki rakamsal karşılığının ne olduğuna bakacağız.

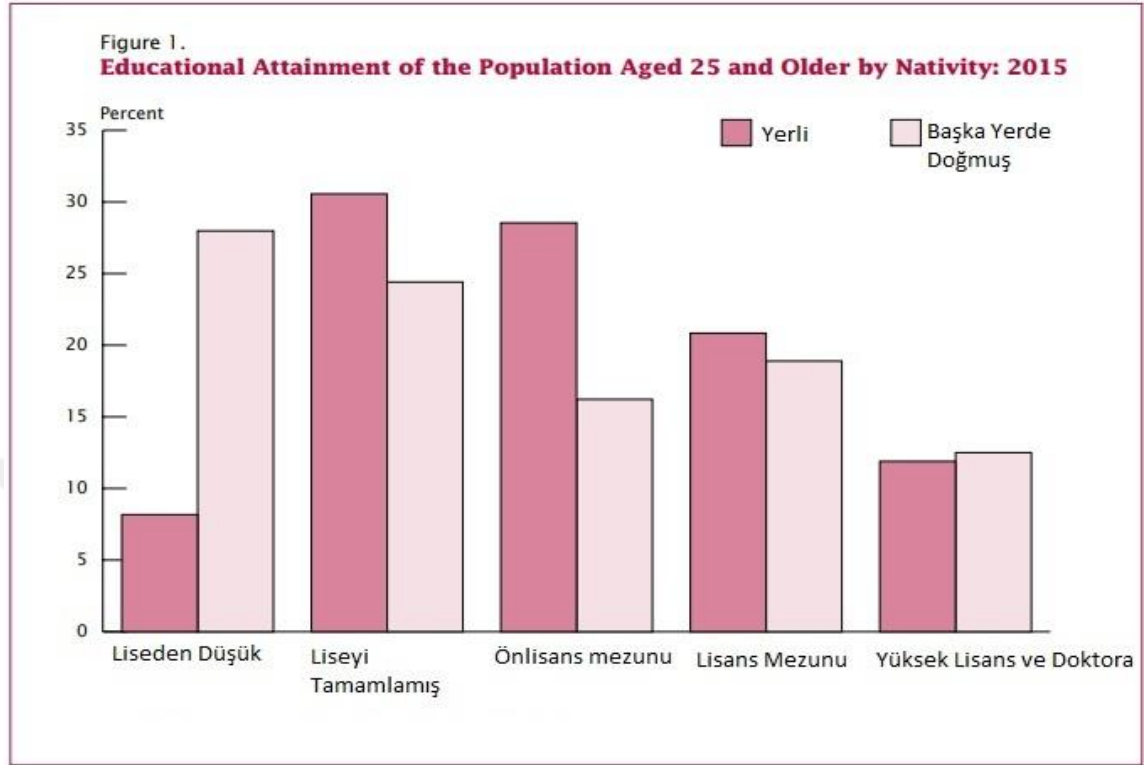
ABD'nin nüfusu 1800'lerde kurulduğunda 5,3 milyonluk bir nüfusa sahipken, 1900'lü yıllara geldiğimizde 76,2 milyon bir nüfusa sahipti (Güvemli, 2005: 203). 2019 yılı itibariyle nüfusuna bakacak olursak 330 milyonu aşmış bir durumdadır (U.S. and World Population Clock, Erişim Tarihi: 23.12.2019). Nüfusun 39 milyondan fazlası California eyaletinde, 28 milyonu Texas eyaletinde yaşamaktadır. ABD, dünyada üçüncü en büyük nüfusa sahip devlettir (U.S. and World Population Clock, t Erişim Tarihi: 23.12.2019). İlk sırada Çin, ikinci sırada ise Hindistan yer almaktadır.

Şekil 5. Bölgelere Göre ABD Nüfusu

Kaynak: <https://www.census.gov/popclock/> (Erişim Tarihi: 23.12.2019)

Ayrıca ABD’de eğitime önem oldukça yüksektir ve bu okuma-yazma oranı dünyayla kıyaslandığında gayet yüksek seviyede görünmektedir.

Şekil 6. ABD’de Nüfusa Göre Eğitim Yüzdesi

Kaynak: Educational Attainment in the United States: 2015, 2016: 3. (Erişim Tarihi: 23.12.2019)

Yukarıda görüldüğü gibi başka yerde doğmuş kişilerin liseden düşük seviyede okuduğunu ve ABD nüfusunun yaklaşık %7’sinin liseden düşük olduğunu söyleyebiliriz. Liseyi tamamlayan yerli nüfusun %30 olduğu ABD’de en yüksek seviyede izlediğini söyleyebiliriz. Yani okuma-yazma oranının yüksek olduğu ABD’de insanların büyük kısmını en az lise seviyesinde eğitim görmüştür. Ayrıca başka yerde doğan ve büyük çoğunluğunu göçmenlerin oluşturduğu nüfusta ise okuma-yazma oranının yerli halka göre daha düşük olduğu görülmektedir. Ancak başka yerde doğmuş olanların yüksek olduğu bir yer daha var tabloda. Başka yerde doğmuş kişilerin yüksek lisans ve doktora derecesinde eğitim görenler yaklaşık %13 iken yerlilerin %11’i aynı derece sahip bulunmaktadır. Bu iki durumdan ortaya çıkacak sonuca bakarsak ABD beyin göçüne açık bir yapıdadır. Kendi devletlerinde kendilerini

rahatça ifade edemeyen ve bilimsel olarak kendilerini geliştiremeyen insanlar ABD'ye göç ederek bunları ileri seviyeye taşımaya çalışmaktadır.

ABD'de bazı değişimler 11 Eylül itibariyle çeşitli değişikliklere uğramıştır. Bunlar cinayet, gasp, hırsızlık gibi konularda azalma yaratırken ordu, silahlanma konusunda yükselme olduğu görülmektedir.

	<u>1980</u>	<u>1990</u>	<u>2001</u>
Cinayet	23	23	16
Kişiyeye karşı(gasp, soygun, saldırı):	1.345	1.820	1.437
Hırsızlık: Evden	3.795	3.074	2.110
İşyerinden	7.137	7.946	7.076
Araba Hırsızlığı:	1.132	1.636	1.226

Şekil 7. Yıllara Göre Suç Oranları

Kaynak: Güvemli, 2005: 204

Yukarıda görüldüğü üzere cinayet, kişiyeye karşı (gasp, soygun, saldırı), hırsızlık oranları 1980 yılında 1990 yılına göre artmıştır ancak 2001 yılında bu düşmeye başlamıştır. Bunun sebebi 11 Eylül saldırısından önce ABD yapı olarak açık toplum özelliği göstermekteydi. Saldırıdan önce pilotaj eğitimine kadar eğitimler rahat bir şekilde alınmakta ve halk istediği gibi hareket edebilmekteydi. Bu durum saldırıdan sonra değişti. ABD sıkı güvenlik önlemleri aldı. Bu önlemler sayesinde bu oranlar azalırken bazı insanlar için zorlu bir sürece girildiğini göstermektedir. Çünkü El-Kaide'nin suçu üstlenmesiyle ABD'de yaşayan Müslümanlar potansiyel suçlu olarak görüldü. Ayrıca askeri olarak da çeşitli yatırımları arttırarak kolluk kuvvetlerini güçlendirmeyi düşünüyordu.

	Kara	Deniz	Hava	Toplam
Asker Güç (Military)	383.112	355.866	306.089	1.045.967
Sivil Güç (Civilian)	213.618	177.695	151.041	628.049
Toplam	596.830	533.561	457.130	1.674.016

Şekil 8. 2002 Yılı İtibariyle Askeri Personel Sayısı

Kaynak: Güvemli, 2005: 205

Yukarıda görüldüğü gibi giderek askeri gücünü arttıran ABD sonrasında olacak harekâtların hazırlığını yapmış gibi görünmektedir.

ABD, bunlar dışında teknoloji konusunda da son derece ilerlemiş durumdadır. Bu durum ekonomik açıdan avantaj sağlayarak ABD'nin dünyada en büyük güç olma durumunun arkasında önemli faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca alınan patentlerin fazlalığı da ABD'nin teknolojik ilerlemeye ne denli önem verdiğini gösterir durumdadır. Çünkü alınan patentlerin çokluğu teknolojiye bir katkı olarak görülmektedir. 1980 yılında ABD'de alınan patent sayısı 113 bin iken 2000 yılında bu sayı 472 bini aşmış durumdadır (Güvemli, 2005: 207). Aşağıdaki tabloda ise endüstriyel elektronik ürün, ev içi elektronik ürün, iletişim araçları, taşıt araçları gibi ürünlerin üretim miktarlarının yıllara göre karşılaştırması yer almaktadır. Ayrıca ABD'nin 10 yıl içinde teknoloji ürünlerine doğru üretimi kaydardığını görmekteyiz.

				ÜRETİM(ADET)			
				1990		2000	
Bilgisayar				50.793		84.310	
Endüstriyel Elektronik Ürün				26.183		40.566	
Ev İçin Elektronik Ürün				43.033		91.706	
İletişim Araçları (Telefon vb.)				36.990		91.800	
Taşıt Aracı				6.790		6.833	
Otomobil				3.996		754	
Kamyon vb Ötekiler				306		578	
Uçak Üretimi Sivil	Büyük			521		485	

Şekil 9. ABD'nin Üretimde Teknolojiye Kayması

Kaynak: Güvemli, 2005: 207

ABD kendi başına büyük güç oluşunu zamana uyum sağlamasıyla başarmaktadır. Bunu yaparken günümüz şartları neye göre değişiyorsa onu yaparak ilerlemeyi sürekli hale getirmektedir. Ayrıca değişimi ilk kurulduğu yıllarda başlatarak, demokrasiyi ve güçler ayrılığını son derece net çizgilerle göstererek hükümetinin güçlü kalmasını sağlamıştır. Göç ettikleri yerdeki hayat tecrübelerini “yenidünya” ya taşıyarak orada bambaşka bir dünya oluşturmuşlardır. Kültür kodlarına etkisi olacağı düşünülerek oluşturulan bu bölümde ABD’nin rakamlarla ne ifade ettiği anlatılmıştır.

5. ABD KÜLTÜR KODLARI

Bu bölümde, yukarıda bahsi geçen konular dâhilinde ortaya çıkan kültür kodlarının analizi yapılacaktır. Kültür kodlarının temellerini daha önceki bölümlerde attıktan sonra ortaya çıkan kültür kodlarının genel değerlendirmesi bu bölümde yapılacaktır.

5.1. Amerika Bağımsızlık Bildirisi ve Kültür Kodları

Öncelikle “Amerika Bağımsızlık Bildirisi”nde bahsi geçen konularla başlayarak kurulduğu ilk andan itibaren ortaya çıkan kültür kodlarına bakmak gerekir. Bildiride: “Tüm insanlar eşit yaratılmışlardır; Yaradan’ları tarafından bağışlanmış, belli bazı vazgeçilemez haklara sahiptirler; yaşam, özgürlük ve mutluluğa erişme hakları da bunların arasındadır (Aktan ve Vural, 2003: 91).” Buna göre eşitlikçi ve özgürlükçü bir düşünce yapısında Amerikan toplumunun kültür kodlarının ilki olarak Bağımsızlık Beyannamesinde yer almıştır. Bu eşitlikçi ve özgürlükçü düşünce anayasa yazılırken de etkili olmuştur. Böylece kültür kodlarının ilki olan “eşitlikçi ve özgürlükçü” düşünce toplumun geneline sirayet etmiştir. Bağımsızlık Bildirgesi ABD’yi kuran bildirgedir. Bildirgenin özünü anlatırken, bunun insan haklarına önem veren eşitlikçi bir yapıya sahip olduğu söylenmektedir. Ancak bildirgede geçen “Vahşi Kızılderili” ifadesi tamamen ayrılıkçı bir anlam ifade etmektedir. Ayrıca düşmanı olarak gördüğü İngiltere’nin de bunlarla ortak olduğu söylenmektedir. Bu okumalardan anlaşılacağı üzere evine misafir olarak geldikleri yeri vatan olarak gören sömürgeler, evin asıl sahiplerini “vahşi ve işbirlikçi” olarak suçlamaktadırlar. Kendi özgürlük ve eşitlikleri için yukarıda bahsedilen bildirge başlı başına kurucu bir nitelik taşımaktadır. Fakat her özgürlüğün bedeli olmuştur, bu göçmenler de büyük kayıplar vererek bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bildirgenin içeriğinde dini yönden kendilerine bahşedilmiş topraklar olduğundan da söz ettikleri görülmektedir. Bu fikrin şekillenmesiyle birlikte toplum artık İngiliz himayesinden kurtulmak için elinden geleni yapmıştır. Ayrıca bildirgenin temelinde İngiliz sömürgesinden bıkan bir Amerikan toplumu gözükmektedir. Bu yüzden “eşitlik ve özgürlük” kavramları onlar için son derece önemli bir yere sahiptir. Bildirgenin sonucunda ortaya çıkan kültür kodu kısaca “eşitlikçi ve özgürlükçü” bir Amerikan toplumunun olduğudur. Ancak “Eşitlikçi fikir, sadece kendiyle eşit

gördüklerinde devreye giren bir fikir olmaktan öteye geçmemiştir” çünkü göçmenler sadece kendilerinin eşit olduğunu düşünmekte Kızılderililer ve köleleri toplumsal olarak alt sınıftan saymaktadır. Bu durum sonucunda eşitlik-özgürlük kavramları sadece kendilerinin belirlediği çerçevede kalmış ve tamamen insanlığın tamamını temsil etmemiştir. Bu çerçevede ortaya çıkan “basın özgürlüğü” de özgürlükçü bir anayasaya sahip ABD’nin kültür kodlarının sonucunda ortaya çıkmıştır.

5.2. ABD Milliyetçiliği ve Kültür Kodları

Amerikan istisnacılığı ile daha önce bahsedilen Amerikan istisnacılığı üç temel ideolojiye indirgenebilir. Bunlar ilk yeni millet, Lincoln’un Gettysburg konuşması ve son olarak ise Amerikan tarihi ve misyonunun diğer devletlerden üstün olduğu anlayışıdır. Bu üç anlayışın temelinde Amerikan kültür kodlarını değerlendirecek olursak, ABD kendi kültürünü, tarihini ve millet anlayışını ortaya çıkarmıştır. Bu temelde bakıldığında Amerikalı birinin benliğini bu ideolojilere dayandırarak kendi geçmişini meydana getirmekte ve toplumun bir arada kalması için onlara bir görev atfetmiştir. Böylece birbirinden farklı olan toplumlar bir arada yaşayabilmekte ve kendi kültürlerini meydana getirebilmektedir.

“Rodeo miti ve Kovboy” ABD’de yaygın olan bir gösteridir. Bu gösterilerle toplum birleşmesi sağlanmakta ve toplumda bir kahraman modeli oluşturulmakta yani bireyin nasıl olması gerektiğiyle ilgili çeşitli ipuçlarını ortaya çıkarmaktadır. Gösterilerin amacı bireyin toplumda kendini yalnız hissetmesinin önüne geçmektedir. ABD’de bireyin toplumda yalnızlaşmasına sebep olan bir sisteme sahip olduğu görülmektedir ancak bunun önüne geçmek için çeşitli kültürel aktiviteler gerçekleştirilmektedir. ABD’yi analiz ederken bu durum da gözden kaçırılmamalıdır çünkü ABD’de vatandaşlarının giderek toplumsallaşmadan uzaklaştığını göstermekte ve bunun önüne geçmek için “Rodeo gösterileri gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.

“Amerikan Ruhu” liberalizm temelli, akılcılığı ön planda tutan, cumhuriyetçi bir yapıya sahip çeşitli vatandaşlık ilkelerinin bir araya gelmesiyle oluştuğundan bahsedilmiştir. Buradan yola çıkarak Amerikalı birinin hangi özelliklere sahip olması gerektiği görülmektedir. ABD’yi analiz eden biri için “Amerikan Ruhu” nu bilmesi gerekmektedir, çünkü birçok başkanın söyleminde adı geçmektedir. Amerikalı

vatandaşlar için bir ödev niteliği taşıyan bu ruh ABD'yi ileriye taşıma açısından son derece önemli bir yere sahiptir. Bilim, teknoloji ve sanat gibi birçok dalda ABD'nin ileride olmasına etki etmiştir. Bu yüzden “Amerikan Ruhu” ABD'yi analiz ederken incelenmeye değer bir yere sahiptir.

5.3. Seçilmiş Toplum, Monroe Doktrini ve Açık Yazgı Fikirleri Işığında Kültür Kodları

ABD kurulduktan sonra bir müddet kendini toparlamaya çalışmıştır. Bunun için bazı adımlar atmış ve dini birçok görüşlerini yasalara uyarlamışlardır. Bu görüşlerin başında gelen Thomas Jefferson'un “Tanrı'nın seçilmiş halkı Amerikalılardır.” sözüdür (Gültekin, 2008). Bununla anlatılmak istenen, ABD'nin genişlemesinin önünde herhangi bir engel olmamakta hatta bu onların en doğal hakkı gibi görünmekteydi. ABD'nin kurucu babalarından George Washington'a göre ise ABD topraklarından Avrupalıların uzak durması gerektiği idi. Bu fikir daha sonra Monroe Doktrinin çıkış noktası olacaktır. Elbette Jefferson ve diğer kurucular yayılmak istiyorlardı ancak yayılmadan önce içinde birliği ve düzeni sağlamaları gerekmektedir. Bu da Avrupalıların müdahalelerini önlemek ve birlik içinde yaşamayı denemekle olacaktı. Bu yüzden Monroe doktrini imzalandı (Armaoğlu, 2010: 996).

ABD'yi yönetenler bu girişimlerden sonra felsefelerinin devamı olarak John O. Sullivan tarafından ortaya atılan “açık yazgı” felsefesini gerçekleştirmeye yönelmiştir (Mcdougall, 1997: 44-47). Bu felsefe günümüze kadar yansıyan etkilere sahiptir. Yani: “ABD, yaşadığı kıta üzerinde yayılma hakkına sahiptir ve bu çok doğal bir durumdur çünkü Tanrı tarafından kendilerine bahşedilmiştir.” Bununla kalmamakla beraber gittikleri yerlere “özgürlük” götüreceklerini Tanrı tarafından onlara ödev olarak verildiğini düşünmekteydiler. Böyle düşünen bir Amerikan yönetimi elbette gücü eline almadan bu girişimlerde bulunmayacaktı. Bu da Monroe'nun sayesinde olacaktı. Yayılma fikrini günümüzde birçok yerde uygulamaktadırlar. Bunun örneğini Irak'ta görmekteyiz. Irak'a özgürlük ve demokrasi götürecekleri vaadiyle Irak'a harekât düzenlemişlerdir. “Açık yazgı” ile bir kültür kodu ortaya çıkmıştır, bu kodun aslında ABD'nin dünyanın çeşitli yerlerine müdahalelerinin ideolojik temellerinin atıldığı söylenebilir.

Göçmenler için bir diğer önemli konu ise “Göçmenler için Amerika toprakları onlara bahşedilmiş topraklardır.” Bu şu demektir, o toprakların mutlak sahibi bakışıyla orada yaşamaya başlayan Amerikalılar toprakların her türlü baskı, zorbalık ve tiranlığa karşı savaşacaklardır (Aktan ve Vural, 2003: 91-92). Bildirgede geçen bu söylem daha sonra “Monroe Doktrini”ni de etkilemiştir. Çünkü bildiride toprakların mutlak sahibinin kendileri olduğunu söylemektedirler. Böylece bu toprakların sahipleri kendi topraklarında kendi kaderlerini tayin edeceklerini söylemişlerdir. Bu durum da kültür kodu olarak değerlendirildiğinde “vadedilmiş toprakların sahibi” analizini ortaya çıkarmaktadır. Bu vowedilmiş toprakların kökeni ise Püriten öğretilerden yola çıkılarak ortaya çıkmıştır. Amerika’ya göç edenler, bağımsızlık için büyük çabalar harcamıştır. Bu çabaların sonucunda bir kültür kodu daha ortaya çıkmıştır. Bu kod “Kendi topraklarını elde ettikten sonra bağımsızlık uğruna ne gerekiyorsa yap!” olarak bahsedebileceğimiz ve bağımsızlığa düşkün bir toplumun olduğunu göstermektedir. Bundan yola çıkarak, ABD yasaları, kişinin bağımsızlığı için birçok yasa ortaya çıkarmıştır bunlardan en dikkat çeken ise bireysel silahlanmadır. Bireysel silahlanma kişinin kendi bağımsızlığına zeval getirecek bir durumun olmasının önüne geçilmesi için ortaya çıkmış bir yasal haktır. Bu durum kültür koduna yansımış ve Amerikan toplumunu tanımlarken “bağımsızlığa düşkün” bir toplum olarak analiz etmek mümkündür.

5.4. Dinin Kültür Kodları Üzerine Etkisi

ABD, kültürel kodlarının şekillenmesinde önemli bir role sahip Püritenlerden bahsetmek doğru olacaktır. Püritenler, kıtaya göç fikrinin oluşmasından başlayan ve göç sonrası oluşacak düşüncelere olan etkisiyle ABD’yi şekillendirmiştir. Daha önce bahsedildiği gibi Püritenler toplumsal, kültürel, siyasal, eğitim ve daha birçok konuda toplumun şekillendiren yapıda fikirlere sahipti. Bu fikirler belki de ABD’nin kendine has özelliklere sahip olmasını sağlamıştır. Bunun yanı sıra ABD’yi hegemon güç yapacak kültür kodlarını topluma yansıtmıştır. Bunu, “vadedilmiş topraklar”, “insanın günahkâr olmasıyla ilişkili olarak oluşan yasada güçler ayrılığı ilkelerinin ortaya çıkmasını” ve “Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcileri” gibi bakış açıları ABD politikalarını belirlemiştir. “Vadedilmiş topraklar” ile ABD, Amerikan kıtasındaki varlığına bir dayanak noktası bulmuş ve bu sayede toplumun kıtayı benimsemesini

hızlandırmıştır. Bu da Amerikalı olma hissiyatını yaratmıştır. Püritenler insanın güvenilmez bir yapıda olduğunu düşünmekteydiler. Bu yüzden insanların yönetime geçince kendi çıkarlarını, toplumun çıkarlarının önünde göreceğini öne sürmekteydiler. “Güçler ayrılığı” ilkesinin ABD demokrasisinde bulunması da bu sebeptendir. “Demokrasi” ise güçler ayrılığının sağlanmasıyla meydana gelmektedir. Buradan çıkan kültür kodu ise “demokrasidir”. Demokrasi ABD’yi analiz ederken göz önünde bulundurulması gereken bir konudur. Çünkü yönetimin idaresinde yasama, yürütme ve yargının birbirini denetlemesiyle demokrasinin zedelenmesinin önüne geçilmiştir. Böylece “demokratik” bir yönetim ortaya çıkmıştır.

5.5. ABD Politik Kültür Kodları

ABD kurulduğundan beri 45 başkan koltuğa oturmuştur. Bu başkanlar “Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti”den lider olmuşlardır. Bu liderliklerinde birbirine benzer politikalar izleyen başkanlar olmakla birlikte birbirinden farklı politikalar izleyen başkanlarda görülmektedir. Ancak bu başkanların, ortak bir politikası vardı. Bu politika ise ABD’de başkan olmak, Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcisi olmakla eş değerdirdi (P. Anderson, 2015: 44). Yönetime geçen kişi Demokrat veya Cumhuriyetçi olsa bile bu fikrin bilincinde hareket etmiştir. Kurulmalarıyla birlikte bu politikayı benimsemeleri ise Püriten etkiyle ortaya çıkmıştır, denebilir. Bu bir kültür kodu olarak karşımıza çıkmakta ve ABD analizinde göz önünde bulundurulması gereken bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Lobicilik faaliyetleri ise kültür kodu olarak karşımıza çıkan başka bir konudur. Lobicilik faaliyetlerinin neden yapıldığı ile ilgili bahsi geçen başlık altında incelenmiştir. Bu faaliyetlerin kültür kodlarına etkisine bakacak olursak, lobicilik ABD politikalarının şekillenmesinde etkili bir yere sahiptir. Çeşitli gruplar kendi çıkarlarını savunmak için lobicilik faaliyetleri yürütmektedir. Böylece ABD’yi değerlendirirken hangi baskı grupları ve lobilerin güçlü olduğuna bakarak ABD’nin politikalarının sebebine ve kime hizmet ettiğine dair fikir edinilebilir. Kültür kodu, olarak lobicilik faaliyetleri ABD politik kültür kodunu belirleyen bir niteliğe sahip olmaktadır.

5.6. ABD Tarzı Yayılmacılık ve Kültür Kodları

Amerikan kültürünü yayma fikri ise, bir başka kültür kodu olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme ba lı ı altında aslında ABD'nin kültürünü yayma konusunda ne kadar istekli olduğunu bahsedilmişti. ABD, kendi kültürünü yaymakla da kalmaz bunu diğer devletlerde ya atmayı da istemektedir. Bunun en büyük sebebi ekonomisinden bahsettiğimiz ba lı ın altında yatmaktadır. Kapitalizmin, içinde barındırdığı dinamikler doğrultusunda dünyaya yayılma ve dünyada ticaretin önündeki engellerin kalkmasıyla mümkündür. Bu engellerin kalkmasıyla birlikte ticaret istenilen düzeye gelmektedir. Ekonomik ve kültürel ba lar birleşerek k reselle meyi ortaya çıkarmaktadır. Bu şekilde yaratılan küreselleşme ile ABD toplumu kendi alışkanlıklarını dünyaya ihraç etmektedir. Kültür ile ekonomik faktörler bir araya gelerek k reselle meyi ortaya çıkarmaktadır. Böylece küreselleşmenin ABD kültür koduna yansıdığını görmekteyiz ve ABD'yi analiz ederken küreselleşmenin ABD için ne anlam ifade ettiği daha doğru şekilde anlaşılabılır. Ancak unutmamak gerekir ki, 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'de küreselleşme konusunda fikir ayrılıkları ortaya çıkmakta ve toplumsal olarak dışa açılma bakış açısında uzaklaşma olduğu söylenemez.

Dünyanın hegemon gücü olma konusunda ABD'nin isteğinin sebepleri daha önceki başlıklar altında incelenmiştir. ABD'yi analiz ederken, neden büyük bir gücü olma isteğiyle ilgili birçok kültür kodunun devreye girdiğini söylemek mümkündür. “Seçilmiş kişi” ABD'li başkanlar tarafından sıklıkla dile getirildiği gibi bu söylemin arkasında dünyaya hükmetme isteği yatmaktadır. ABD bilindiği üzere 1. Dünya Savaşı ile dünya siyasetinde kendini göstermiştir. Bu savaştan sonra giderek güçlenen ABD ekonomisiyle dünyanın büyük bir gücü olmuştur ancak bu yetmemi tir. Dünyayı dizayn etme isteğiyle birlikte gücünü kullanmak istemiştir, bunun sebebi ise “Püriten” öğretilerin sonucunda do mu tur. Dünyaya egemen olmak isteyen ABD bunu yumuşak gücü ile yapmaktadır. Yumuşak gücü ile devletleri kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmektedir.

SONUÇ

ABD, kuruluşunun öncesinden başlayan süreçte 21. yüzyıla kadar olan kısımda bahsedildiği gibi kendine has demokrasiye sahip devletlerin başında gelmektedir. Bu çalışmada, ABD'nin demokratik yapısını oluşturan kültür kodlarının gerek politik gerek sosyal olarak ele alınarak, demokrasinin temelleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Demokratik yönetim yanında birçok avantajı getirmektedir. Bu avantajların neler olduğuna bakarak; devletin politikaları üzerinden, aksayan yönlerinin objektif bir bakış açısıyla değerlendirmesi yapıldı. Tarihi açıdan kısa bir dönemde ortaya çıkmış bu devletin kültür kodlarının ne kadar derin bir geçmişe dayandığını söylemek uzaktan bakınca zor görünmektedir. Ancak elde edilen veriler ışığında söylenebilir ki ABD kısa bir tarihe sahip olmasıyla birlikte çeşitli kültür kodlarına sahiptir. Bu kültür kodlarının oluşmasında ise dinin etkili olduğunu söyleyenebilir. Tam bu noktada ortaya çıkan şey ise dinin kültür kodlarında derinlik sağlamıştır. Püriten etki ile ortaya çıkan devlet yapılanması günümüze kadar etki etmiştir. Püritenlerin göç etmeden önce Avrupa'da yaşadıkları ve çektikleri acılar yüzünden yeni devlette, halkı devletten korumayı istemişlerdir. Demokratik yönetilme biçimi de bu noktada ortaya çıkmış ve kendilerini devletten korumak için birçok ayrıntıyı düşünmüşlerdir. Bu şekilde anayasaya koydukları her maddenin vatandaşları ön plana çıkarmayı amaçlayan bir tarafının olduğunu söylemek son derece mümkündür.

Anayasasında, vatandaşın ön planda olduğu bu yönetimde yasama, yürütme ve yargı erklerinin birbirinden ayrılmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu şekilde çıkarları doğrultusunda hareket eden bir erkin önüne geçilmiştir. Federal bir yönetime sahip olan ABD eyaletlere önemli haklar vererek yönetimde tek başlılığın önüne geçmiştir. Bunun yanında her bölgenin sorunları farklı olacağı için federal şekilde yönetilmek bölgeler için avantaj sağlamıştır. Bu şekilde yerel yönetimler son derece etkili hale gelerek toplumun sorunlarına daha yakın olmuşlardır. Bu şekilde başkanlar sonsuz yetkiye sahip olmamakta ve böylesine büyük bir devletin yönetiminde istediği gibi hareket etmenin önüne geçilmiştir. Ancak bu durum, kriz zamanlarında tersine işlemiş devlet başkanları vatandaşı ve dünyayı arkasına alarak istediği gibi hareket etmesine sebep olmuştur. Bu konuya örnek verecek olursak 11 Eylül Saldırıları'nın ardından

Bush yönetimi büyük bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Bunun ardından Bush Doktrini ile vatandaşın özel hayatından, başka devletlere saldırılara kadar birçok konuda yetki sahibi olmuştur. Krizin başında halkın korkmuş olmasından ve saldırıya uğrayan bir devlet olması dolayısıyla davranışları daha az sorgulanan bir yönetim dünyada birçok yasa dışı harekette bulunarak ABD'nin büyüklüğünü göstermiştir. Bu politik davranışın kültür kodları ile ilgili bağlantısı ise yine din üzerinden ortaya çıkan “seçilmiş insan” koduyla kendini göstermiştir. Bu kod ile saldırıyı yapanlardan hesap sorulması gerektiği Tanrı'nın temsilcilerine bu şekilde davranılmaması gerektiğiyle ilgili bir çıkarımda bulunulmuştur. Kendilerine kutsal bir görev atfeden Amerikan toplumu ve yöneticileri bunu kuruldukları ilk günden itibaren yapmışlardır. Kültür kodlarını bu şekilde oluşturarak kendi toplumlarına derinlik kazandırmışlardır. Devletlerini kurmadan önce Kızılderililerle çeşitli savaşlar ve çatışmalar olduğu bilinmektedir. Böylesine demokratik bir devlet oluştuğunda Kızılderililere gereken hakları verme konusunda aynı şekilde demokratik davrandıkları söylenemez. Onlara göre Kızılderililer vahşi, saldırgan ve bu toprakların sahibi değillerdi. Bu yüzden onları ikinci sınıf bir toplum olarak görmüşler ve topraklarını elinden almışlardır. Bunun yanında “koloniler döneminde” çoğu Afrika'dan getirilen insanların tenlerinin siyah olması dolayısıyla tüm dünyada görüldüğü gibi köle olarak görmüşlerdir. Bu kölelere ise eşit haklar verilmek bir yana dursun onları mal olarak kullanmışlardır. Bu durum da demokrasi adına büyük bir yara olarak görülmektedir. ABD'de kölecilik uzun yıllar devam etmiş ve birçok siyahinin hayatına mâl olmuştur. Bu dünyanın büyük kısmında görülen durum Amerika kıtasında da görülmüştür uzun yıllar da devam etmiştir. Ancak, birçok siyahinin devrimci hareketiyle bunu aşmışlardır. Bir anda bir aşım süreci gerçekleşmemiştir, kölecilik zamanla azalmış ve 21. yüzyıla geldiğimizde ayrımcılık hala devam etmekle birlikte az bir sayıya ulaşmıştır. Bu kültürel kod ise toplum zihninde insanı renkleri dolayısıyla ayrımın Amerikan toplumunda tam anlamıyla ortadan kalkmadığı ve bir eksiklik gibi görünmektedir. Ancak bu durum Barack Obama'nın başa gelmesiyle değişkenlik göstermiştir.

ABD'ye ilk göç ile beraber ABD kıtasında var olan büyük bir doğal zenginliğe sahipti. Bu zenginlikle birlikte dünyanın çatışan devletlerinden uzak bir yerdeydi. Bu sayede kurulduktan kısa süre sonra gücünü büyütmeyi başarmıştır. Bu gücün büyümesinde etkili olan doğal zenginlikler ve kıtasal farklılık kültür kodlarının

değişmesini de sağlamıştır. Monroe Doktrini ile kendini izole eden bu devlet gelişmeye yönelmiş ve insanlara özgür düşüncenin gücünü vererek devletin büyümesi sağlanmıştır. Özgürlük, beraberinde bilimde ve sanayide gelişimi getirmiştir. Bu durum zamanla, beyin göçünün merkezi bir devletin olmasını sağlamıştır. ABD, içinde bulunan farklılıkların beraber yaşamasının sağlaması dolayısıyla cazip görünmektedir. Dünyanın birçok toplumunda insanlar kendi ülkelerinde rahat düşünemediği için ABD gibi ülkelere göç etmiştir. Bu insanların, göç etmesine teşvik eden ise ABD'nin kendisidir. Çünkü ilerlemenin bu şekilde olacağını çözen ABD iki dünya savaşından uzak gelişimi içinde yeterince sağlamış ve dünyanın en büyük gücü olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemden sonrası ise ideolojik savaşın ortaya çıktığı Soğuk Savaşla kendini göstermektedir. Bu dönemi de Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla tamamlayan ABD artık dünyanın hükmeden gücü olmuştur. Bu ideolojik savaşta kendi kültür ve siyasi geleneklerini dünyaya ihraç eden bir ABD ortaya çıkmaktadır. Bu savaş ABD'nin gelişmesini en üst düzeye çıkarmakla birlikte dünyaya yayılımı hızlandırmıştır. Böylelikle kültür kodlarında seçilmiş insanın, dünyaya hükmetme gayreti de gözden kaçmamalıdır. Bundan sonraki süreçte ise Küreselleşme ile kültür yayılımını arttırmıştır. 11 Eylül Saldırılarına kadar artan küreselleşme faaliyetleri olan ABD, saldırı sonrasında dünyaya daha kapalı bir devlete bırakmıştır. Ancak bu durumu da aşmak için sonraki yönetimler birçok çabada bulunmuştur. Kültür kodları, bir devleti tanımlamada ve analiz sürecinde kolaylık sağlamak olarak ortaya çıkan bir özelliğe sahiptir. Bu çalışma da ABD'yi analiz etmek için çeşitli veriler ışığında hareket ederek kültür kodlarını ve çeşitliliğini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

KAYNAKÇA

- ABD, Kuzey Kore'ye Saldıraak.* Haber 7: <http://www.haber7.com/amerika/haber/2520098-abd-kuzey-koreye-saldiracak-adresinden-alindi>. (Erişim Tarihi: 04.03.2020).
- Ağcabay, C., Taştekin, U. (Editörler). (2017). ***Düzeni Bozulmuş Dünya ve Amerika.*** İstanbul: Deniz Matbaa Mücellit.
- Ajansı, A. *Silah kısıtlama yasaları kongreye takılıyor.* TRT Haber: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/silah-kisiltlama-yasalari-kongreye-takiliyor-227476.html> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 23.01.2020).
- Aktan, C. C., Tutar, H. (2007). "Bir Sosyal Sabit Sermaye Olarak Kültür". ***Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi***, 6(20),1-11.
- Aktan, C., Vural, Y. İ. (2003). ***Özgürlük Bildirgeleri.*** Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aktı, Ü. (2008). ***Sosyolojik Açıdan Küreselleşme ve Din.***(Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Altan, M.(2013). ***Uluslararası Ekonomi Politik.*** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri.
- Altınay, A., Akıncı, Ö. (2018). "Sanayi Devriminden 1990'lara Dünyadaki Finansal Yapının Gelişimi ve Bretton Woods Kurumlarının Ortaya Çıkış Süreci". ***Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi-BSPAD***, 2(5), 1-18.
- Amerikan Tarihinin Ana Hatları.* U.S. Embassy Turkey: <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm#b2> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 20.08.2020).
- Anderson, B. (2014). ***Hayali Cemaatler*** (Çev. İ. Savaşır). İstanbul: Metis Yayınları. (Eserin orijinali 1993'de yayımlanmıştır).
- Anderson, P. (2015). ***Amerikan Dış Politikası ve Düşünürleri.*** (Çev. B. Baysal) Ankara: NotaBene Yayınları. (Eserin orijinali 2015'de yayımlanmıştır).

- Apak, S. (2009). "1929 ve 2008 Krizlerinin Karşılaştırılması: Dünya ve Türkiye Örneği". *MUFAD Dergisi* (41), 6-15.
- Arı, S., Arslan, O. (2004). *Amerika Özgürlük Havarisi mi? Yoksa Günah Keçisi mi?* Ankara: Platin.
- Arı, T. (2015). *Amerika'da Siyasal Yapı: Lobiler ve Dış Politika*. Bursa: DORA Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Armaoğlu, F. (2007). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Armaoğlu, F. (2018). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Aron, R. (2000). *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*. (Çev. K. Alemdar) Ankara: Bilgi Yayınevi. (Eserin orijinali 1965'de yayımlanmıştır).
- Arslan, M. (2008). "Weberci Görüşlere Göre Konfüçyüsçülüğün Çin İş Kültürü Üzerine Etkileri". *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1), 59-83.
- Arslan, M. (2012). "Amerika Birleşik Devletleri'nin İktisadi Büyümesinin Nedenleri Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi". *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 49(563), 5-21.
- Ataman, M., İnät, K. (Editörler). (2006). *Ortadoğu Yıllığı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Atay, M. (2000). "Amerika Birleşik Devletleri Milli Güvenlik Örgütlenmesi". *Avrasya Dosyası*, 6(2), 106-120.
- ATF's Annual Firearms Manufacturing and Exportation Report (AFMER). (2019). *Firearms Commerce in the United States Annual Statistical Update*. United States Department of Justice Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives.
- BBC. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42258773> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 06.12.2019).

Beş bin kişilik kuyruk: 31 Ocak 1990'da Rusya'nın ilk McDonalds restoranı açıldı.
Sputnik: <https://tr.sputniknews.com/videokulubu/202001311041301100-bes-bin-kisilik-kuyruk-31-ocak-1990da-rusyanin-ilk-mcdonalds-restorani-acildi/>
adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 02.08.2020).

Brzezinski, Z. (2005). **Büyük Satranç Tahtası**. (Çev. Y. Türedi) Ankara: İnkılap Kitabevi. (Eserin orijinali 1997'de yayımlanmıştır).

Center for Responsive Politics. *Client Profile: National Rifle Assn.* Center for Responsive Politics: <https://www.opensecrets.org/federal-lobbying/clients/summary?id=D000000082> adresinden alındı. (Erişim Tarihi:26.01.2020).

Cincotta, H. **Ana Hatları ile Amerikan Tarihi**. ABD Dışişleri Bakanlığı Yayını.

Çağla, C. (2006). **Tocqueville ve Özgürlük**. İstanbul: Belge Yayınları.

Çaha, Ö. (2008). **Bitmeyen Beraberlik Modern Dünyada Din ve Devlet**. İstanbul : Timaş Yayınları.

Çin duyurdu: Corona salgınını büyük ölçüde durdurduk!. Sözcü: <https://www.sozcu.com.tr/2020/dunya/cin-duyurdu-corona-salginini-buyuk-olcude-durdurduk-5711483/> adresinden alındı. (Erişim Tarihi:03.04.2020).

Çin'de karantinaya alınan şehirler artıyor. TRT Haber: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/cinde-karantinaya-alinan-sehirler-artiyor-458854.html> adresinden alındı. (Erişim Tarihi:04.03.2020).

Davis, J. C. (2005). **Taş Devrinden Bugüne Tarihimiz İnsanın Hikayesi**. (Çev. B. Bıçakçı) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Eserin orijinali 2001'de yayımlanmıştır).

Demircan, A. (2007). "Tarih Üzerine Bazı Düşünceler". **Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji** , 4(3), 69-89.

DiPasquale, D. *Barack Obama: Çığır Açmak*.
https://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/obama_bio_tr.pdf
adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 04.02.2020).

District of Columbia v. Heller. Cornell Law School:
<https://www.law.cornell.edu/supct/cert/07-290> adresinden alındı. (Erişim
Tarihi: 23.01.2020).

Dittmer, J. (2005). "Captain America's Empire: Reflections on Identity, Popular Culture, and Post-9/11 Geopolitics". *Annals of the Association of American Geographers*, 95(3), 626-643.

Donoghue, J. (2010). "Out of the Land of Bondage": The English Revolution and the Atlantic Origins of Abolition". *The American Historical Review*, 4(115), 943-974.

Editors, H. (2009). *St. Valentine's Day Massacre*. History:
<https://www.history.com/topics/crime/saint-valentines-day-massacre>
adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 23.01.2020).

Eker, G. Ö. (2015). "Bir Modern Dönem Miti: Amerikan Kültürel Belleğinde Rodeo ve Baş Aktörü Kovboy". *Millî Folklor*, 27(107), 122-136.

Erdem, Ö. (2014). "Amerika'yı Kim Keşfetti? Aydınlanmayı Kim Başlattı?". *İleri*, 73-82.

Erol , A., Afşar , E., Kandeğer, B. (2020), *Türkiye-İran Üzerine Okumalar: Devlet-Siyaset-Hukuk-Toplum-Ekonomi-Kültür-Din*. İstanbul: Hiperyayın.

Eşkinat, R. (1998). *Küreselleşme ve Türkiye Ekonomisine Etkisi* . Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Faulkner, H. U. (1960). *American Political ve Social History*. New York: Harper ve Row.

- FBI. *Expanded Homicide Data Table 8: Murder Victims by Weapon, 2014–2018*. FBI: <https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2018/crime-in-the-u.s.-2018/tables/expanded-homicide-data-table-8.xls> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 24.01.2020).
- FBI UCR. *Crime in the United States*. FBI UCR: <https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2018/crime-in-the-u.s.-2018/topic-pages/tables/table-6> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 26.01.2020).
- Fukuyama, F. (2000). **Güven (Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması)**. (Çev. A. Buğdaycı) İstanbul: İş Bankası Yayınları. (Eserin orijinali 1995'de yayımlanmıştır).
- Gökalp, Z. (1994). **Türkçülüğün Esasları**. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Göney, S. (1979). **Siyasi Coğrafya**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Gültekin, S. (2008). "Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü". *Uluslararası İlişkiler*, 5(19), 119-144.
- Güner, A. (2014). "Amerika Birleşik Devletleri'nde Mccarthy Dönemi ve Dış Politika Üzerindeki Etkileri". *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 62-78.
- Gürkan, Ü. (1960). "Amerika Birleşik Devletlerinde Haber Alma Hürriyeti". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(1-4), 143-182.
- Güvemli, O. (2005). "Rakamlarla Amerika Birleşik Devletleri". *MUFAD*, (27), 203-207.
- Hacısalihoğlu, Y. (2006). "Kuramsal ve Kavramsal Bir Çözümleme: Mekan-Güç-Çatışma ve Jeopolitik". *Türk Coğrafya Dergisi*, (47), 1-14.
- Hobsbawn, E. (1996). **Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı**. İstanbul: Sarmal Yayınevi. (Eserin orijinali 1994'de yayımlanmıştır).

- Hook, S., Spainer, J. (2014). *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze*. (Çev. Ö. Z. Tanırlı) İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ. (Eserin orijinali 1971'de yayımlanmıştır).
- Hughes, R. T. (2004). *Myths America Lives By*. Chicago: Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
- İçli, G. (2001). "Küreselleşme ve Kültür". *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 163-172.
- İmga, O. (2010). *Amerika'da Din ve Devlet*. Ankara: Liberte Yayınları.
- İran, Irak'taki ABD hedeflerini balistik füzelerle vurdu.* BBC: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51029016> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 03.04.2020)
- İslatince, H. (2009). *İktisadi Sistemler*. Bursa: Ekin Yayın Dağıtım.
- Held, D., McGrew, A. (2014). *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışmaları*. (Çev. C. Boyraz) Ankara: Phoneix.
- Karaca, K. (2005). "11 Eylül Sonrası Değişen ABD Dış Politikası ve Türkiye". *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(3), 96-110.
- Karnıbüyük, M. (2019). "İklim, Coğrafi Konum, Yer Şekilleri Ve Denizlerin Siyasi Coğrafya Üzerindeki Etkileri". *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 167-185.
- Kasım Süleymani: İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı ABD'nin Bağdat'ta düzenlediği saldırıda öldürüldü.* BBC: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50979289> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 04.03.2020).
- Keskin, Y. M. (2004). "Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4(2), 7-21.
- Kışlalı, A. T. (1987). *Siyaset Bilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları.

- Kıvılcım, F. (2013). "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 219-230.
- Koç, A. K. (2018). "İngiliz ve Amerikan Devrimlerine Fransız Devrimi Üzerinden Bir Bakış". *Liberal Düşünce Dergisi*, 23(91), 53-72.
- Kurtuluş, B. (2005). "Amerika Kıtası'nın Keşfi: Kuzey Amerika-Asya Bağlantısı". *DergiPark*, (49), 874-886.
- Kutlu, E. (1998). "Küreselleşme ve Etkileri". *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 363-386.
- Lafeber, W. (1994). *The American Age*. New York: Norton.
- Lefebvre, M. (2005). *Amerikan Dış Politikası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lincoln, A. (2017). *Gettysburg Konuşması*. (Çev. E. O. Gezmiş) İstanbul: Kafka Kitap. (Eserin Orijinali 1863'de yayınlanmıştır).
- Lipset, S. M. (1996). *American Exceptionalism a Double Edged Sword*. New York: Norton Company.
- Mann, C. C. (2018). *1493: Amerikan Yerlilerinin Yok Edilen Uygarlığı*. (Çev. K. Göksel) İstanbul: Tarih ve Kuram Yayınları. (Eserin Orijinali 2011'de yayınlanmıştır).
- Mann, C. C. (2018). *1491 Amerikan Yerlilerinin Gizlenen Uygarlığı*. (Çev. C. Çiner) İstanbul: Tarih ve Kuram Yayınları. (Eserin Orijinali 2005'de yayınlanmıştır).
- Mardin, Ş. (1995). *Din ve İdeoloji*. (7. Baskı). İstanbul: İnsan Yayınları.
- McCarthy Dönemi: ABD'de Cadı Avı. Serenti: <http://www.serenti.org/mccarthy-donemi-abd-de-cadi-avi/> adresinden alındı. (Erişim Tarihi 13.02.2020).
- Mcdougall, W. (1998). *Crusader State: The American Encounter with the World Since 1776*. Boston: Mariner Books.

Mcdougall, W. A. (1997). **Promised Land, Crusader State: The American Encounter With The World Since 1776**. Boston: Mariner Books.

Mızrak, B. (2017). *Insamer*. Amerika'da Ayrımcı Politikalar ve Siyahi Mücadele Tarihi: https://insamer.com/tr/amerikada-ayrimci-politikalar-ve-siyahi-mucadele-tarihi_542.html adresinden alındı. Erişim Tarihi: 30.01.2020).

Nath, S. (2015). "Religion and Its Role in Society". **IOSR Journal Of Humanities And Social Science**, 20(11), 82-85.

National Firearms Act. ATF: <https://www.atf.gov/rules-and-regulations/national-firearms-act> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 23.01.2020).

Nevins, A., Commager, H. S. (2011). **Amerika Birleşik Devletleri Tarihi**. (Çev. H. İnalçık) Ankara: Doğu Batı Yayınları. (Eserin Orijinali 1942'de yayınlanmıştır).

Öncel, M. A. (2018). "ABD'nin Ortadoğu'ya Yönelik Kamu Diplomasisi: Obama ve Trump Dönemi". **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi**, 1(1), 92-104.

Pewforum: <http://www.pewforum.org/2015/11/03/u-s-public-becoming-less-religious/> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 24.01.2019).

Pınar, L. (2017). "Amerika Birleşik Devletleri'nin Yumuşak Gücü ve Hollywood". **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, 6(1), 253-274.

Ritzer, G. (2011). **Küresel Dünya**. (Çev. M. Pakdemir) İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Eserin Orijinali 2010'da yayınlanmıştır).

Ryan, C., Bauman, K. (2016). *Educational Attainment in the United States: 2015*. Census: <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2016/demo/p20-578.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 23.12.2019).

SIPRI Arms Industry Database. SIPRI: <https://www.sipri.org/databases/armsindustry> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 24.01.2020).

- Smith, R. M. (1998). "The American Creed and the American Identity: The Limits of Liberal Citizenship in the United States". *The Western Political Quarterly*, (2) 225-251.
- Spykman, N. J. *Americas Strategy In World*. Archive.Org: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.5673/page/n5/mode/2up> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 10.02.2020).
- Sungur, S. (2012). "11 Eylül Gazeteciliği: Yeni Normallere Doğru". *İletişim Fakültesi Dergisi*, (26) 117-124.
- Şahin, M. (2009). *Din-Dış Politika İlişkisi: ABD Örneği*. Ankara: Barış Platin Kitabevi.
- Targonski, R. (2000). *ABD Devlet Yapısı*. ABD Dış İşleri Bakanlığı.
- Taylan, M. U. (2016). *Kuveyt'in İşgali ve Körfez Savaşı*. Bianet: <http://bianet.org/bianet/siyaset/179677-kuveyt-in-iskali-ve-korfez-savasi> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 14.02.2020).
- Tocqueville, A. (2016). *Amerika'da Demokrasi*. (Çev. S. S. Özdemir) İstanbul: İletişim. (Eserin Orijinali 1835'de yayınlanmıştır).
- Tocqueville, A. D. (1995). *Selected Letters on Politics and Society*. California: Roger Boeshe, University of California Press.
- Tomlinson, J. (2009). *Kültür Emperyalizmi. Küreselleşme Temel Metinler*. (Çev. K. Bülbül, Dü.,C. Güngör) Ankara: Orion. (Eserin Orijinali 1999'da yayınlanmıştır).
- Trump: Kovid-19 testi yaptırmam için bir sebep yok, gayet iyiyim. AA: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trump-kovid-19-testi-yaptirmam-icin-bir-sebep-yok-gayet-iyiyim/1761369> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 03.04.2020).

Trump: *Önümüzdeki iki hafta çok zor geçecek.* AA:
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trump-onumuzdeki-iki-hafta-cok-zor-gececek/1787222> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 03.04.2020).

Türkrus. (2019) . Putin'in Lenin öfkesi: <http://turkrus.com/967633-putinin-bitmeyen-lenin-ofkesi-xh.aspx> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 03.04.2020).

Tüter, M. (2009). *Amerika'daki Milliyetçilik: Amerikan Misyonundan Beyaz Ulusalçılığa*. (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Kültürel İncelemeler Programı.

U.S. and World Population Clock. United States Census Bureau:
<https://www.census.gov/popclock/> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 23.12.2019).

Uluslararası ABD Dışışleri Bakanlığı Bilgilendirme Dairesi. (2008). *Nihayet Özgürüz*.

Ünal, T. (1998). *Türk Siyasi Tarihi*. İstanbul: Kamer Yayıncılık.

Ve Trump Kuzey Kore'ye Ayak Basan İlk ABD Başkanı. Amerikanın Sesi:
<https://www.amerikaninsesi.com/a/ve-trumpo-kuzey-koreye-ayak-basan-ilk-abd-baskani/4979499.html> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 03.04.2020).

Wald, K. D., Brown, A. C. (2011). *Religion and Politics in the United States*. United Kingdom: Rowman and Littlefield. (Eserin Orijinali 1987'de yayınlanmıştır).

Washington, G. (1931). *The Writings of George Washington From The Original Manuscript Sources*. Washington: Washington, U.S. Govt. Print. off. Archive.

Witness History: Russian Rock Concert. BBC Sounds:
<https://www.bbc.co.uk/sounds/play/p00kc8wj> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 18.02.2020).

Yalçın, O. (2013). "Amerika'n Toplumunun Oluşumu ve Güç Merkezi Olma Stratejisi". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 418-448.

Yalçınkaya, H., Türkeş, K. T. (2008). "Yirmi Birinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 4(7), 55-89.

Yıldırım, O. (2015). "Amerika’da Dinin Siyaset Üzerindeki Etkisi". *JEBPIR*, 1(2), 91-108.

Yılmaz, H. (2017). "Püritenlik ve Amerikan Siyasi Hayatı". *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (14), 100-111.

Zweig, S. (2013). *Amerigo* (Çev. O. DUMAN). İstanbul: Can Sanat Yayınları Ltd. Şti. (Eserin Orijinali 1942’de yayınlanmıştır).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Aykut Umut
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 06.09.1992 / Hakkari
Telefon : 0543 264 7205
E-mail : umutaykut.ua@gmail.com
Orcid No : 0000-0002-9072-5560

Eğitim

Derece

Eğitim Birimi

Mezuniyet

Tarihi

Yüksek Lisans

Uluslararası Politik Ekonomi

Lisans

Adnan Menderes Üniversitesi

06.06.2016

Uluslararası İlişkiler

İş Deneyimi

Yıl

Yer

Görev

10.2016 / 01.2017

Kırhoğlu İncir İşlt. İhracat

Büro Personeli

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Gitar çalmak, kitap analizleri yapmak

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

10/09/2020

Tez Başlığı / Konusu:

Amerika Birleşik Devletleri'nin
Kültür Kodları

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 143 sayfalık kısmına ilişkin, 10/09/2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3'tür.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Adı, Soyadı, İmza

25/09/2020

Adı Soyadı: Umut AYKUT

Öğrenci No: 2017048

Anabilim Dalı : Uluslararası Politik Ekonomi

Programı : Uluslararası Politik Ekonomi

Statüsü : Y. Lisans

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah EROL
...../...../202.....

ENSTİTÜ ONAYI
U Y G U N D U R
...../...../202.....

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü